Publius Vergilius Maro

ENEIDA

Prezentarea grafică: FLORIN CREANGĂ

Toate drepturile asupra acestei versiuni sînt rezervate
EDITURII DACIA

PUBLIUS VERGILIUS MARO

EXEIDA

(cînturile I—VI)

Traducere, note şi prefaţă de
TEODOR NAUM

Editura Dacia
Cluj-Napoca 1979

CUM AM TRADUS ENEIDA

Editarea unei noi traduceri a* Eneidei *lui Vergiliu, poema naţională a Romei şi a latinităţii, trebuie înţeleasă şi ca o reluare a îndatoririi cercurilor tutelare şi diriguitoare ale culturii române de a ţine trează în păturile largi ale publicului cititor ideea nobilei noastre origini latine. E vorba, anume, de opera în care latinitatea şi-a găsit cea mai înaltă expresiune a ei. Editura* Dacia, *conştientă de menirea pe care o are de a afirma şi propria noastră latinitate înlesneşte astfel, şi ea, cunoaşterea monumentului literar ridicat de Vergiliu gintei latine. E adevărat că în cuprinsul acestui volum se află numai jumătatea poemei, adică primele şase cînturi ale ei, dar publicarea numai a acestor şase cînturi se justifică prin aceea că, această primă jumătate corespunzînd* Odiseei, *iar cea din urmă jumătate* Iliadei *lui Homer, fiecare din cele două părţi prezintă un caracter unitar şi este, fiecare, oarecum de sine stătătoare, fără, însă, ca prin aceasta să se distrugă unitatea întregului. Poetul însuşi îşi va fi dat seama de aceasta şi, ca dovadă, el a simţit nevoia unui nou proemiu după începutul cîntului al şaptelea (v. 44— 45), cu o nouă invocaţie către Muză şi cu enunţarea unui nou subiect:* Maior rerum mihi nascitur ordo; / Maius opus moveo. *Prima jumătate a* Eneidei *cuprinde şi cele mai frumoase cînturi din întreaga poemă, cînturile II, IV şi VI, acele pe care poetul însuşi le-a socotit drept cele mai frumoase şi pe care, după ceea ce ne spune comentatorul său antic, Servius, le-a citit

împăratului August şi împărătesei. De ce, însă, o nouă traducere? Poema lui Vergiliu a fost tradusă în limba română şi în versuri şi în proză şi publicată în mai multe ediţii (avem în vedere aici numai traducerile integrale). O nouă traducere a ei poate fi, însă, aricind îndreptăţită, locul de traducător fiind, după cum se ştie, totdeauna vacant. Dar, pe lingă aceasta — şi rog pe cititorul acestor rînduri să nu vadă în cele spuse mai jos nici măcar o umbră de defăimare — traducerile de pînă acum ale **Eneidei** *în limba română nu sînt la înălţimea la care ar fi trebuit să fie; nici măcar traducerea lui Coşbuc, care, după însăşi opinia poetului, este „o încercare'" ce aşteaptă „să fie supusă unei revizii"[1], mărturisire în care trebuie să vedem nu numai modestia poetului, ci şi obiectivitatea judecăţii lui. Această situaţie încă poate justifica o nouă traducere.*

Aşadar, o nouă traducere a **Eneidei**/ *Nouă în primul loc prin adoptarea, în locul hexametrului dactilic, a endecasilabului iambic şi, din cînd în cînd, a endecasilabului de douăsprezece silabe, sfîrşitul lui fiind un dactil, vers numit* **sdrucciolo** *în versificaţia italiană:* **„Stanchi i Troiani ai liti ch'eran prossimi / Drizzaro il corso"** *(Annibal Caro). Am adoptat şi în traducerea mea această particularitate a endecasilabului (italian) şi ea mi-a fost de mare folos în făurirea endecasilabilor mei:* **„Vom face-o Troie, numai una singură".** *Prima mea încercare de a traduce* **Eneida** *în endecasilabi iambici datează deja de mult, din anul* **1931,** *cînd a apărut un fragment din cîntul VI, v. 1—76[I] [II]. Recen- zîndu-l, N. Lascu se întreba dacă acest vers „ar fi destul de amplu, maiestos şi impunător pentru întreaga epopee ... ", anticipînd „că el este neîncăpător pentru epos[III] [IV]".*

I **V. P. Vergilius Maro,** ***Aeneis,*** **traducere în formele originale de George Coşbuc, ediţia III, p. 3, Bucureşti, Institutul de Arte grafice C. Sfetea, 1910.**

II ***Revista clasică,*** **VII, tom. III, nr. 3 — 4, p. 194 — 7.**

III[8] ***Anuarul Institutului de Studii Clasice,*** **vol. II (1933—35), p. 56 — 7.**

IV **Homer,** ***Iliada,*** **traducere în metru original de George Murnu. Studiu introductiv şi note de D. M. Pippidi, ediţie definitivă,**

Obiecţiunea este în general valabilă, dar iată că G. Murnu pare a o fi dezminţit în parte. La data la care N. Lascu făcea afirmaţia de mai sus, apăruse deja, în 1924, în frumoasa ediţie a „Culturii Naţionale", şi în întregime, **Odiseea** *lui Homer, tradusă în endecasilabi iambici de G. Murnu, care, în temeiul „unor criterii interne, bine şi îndelung cumpănite", justifică adaptarea acestui vers pentru* **Odiseea** *prin aceea că e vorba de o poemă „mai mult familiară, idilică şi dramatică"*. Dealtfel,* **Eneida** *întreagă a fost etichetată ca o „măreaţă dramă tragică în sensul aristotelic* **fTpayixiv 8pâp.a7** *care face din Vergii, alături de Tacit, cel mai mare tragic roman"*[V]*. Soluţia de mai sus de a traduce* **Odiseea** *în endecasilabi i-a fost sugerată, ■aşadar, lui G. Murnu de caracteristicile deosebite ale celor două epopei homerice. Mai putem, însă, invoca şi alte exemple în favoarea soluţiei lui. Traducătorii italieni au întrebuinţat acelaşi endecasilab şi pentru* **Iliada** *şi pentru* **Odiseea.** *Şi atunci mă întreb: dacă în limba italiană s-a putut obţine în aceeaşi formă de versificaţie a endecasilabului nu numai solemnitatea epică a* **Iliadei,** *ci şi caracterul liric şi dramatic al* **Odiseei,** *de ce în limba română nu s-ar putea obţine acelaşi rezultat? Cu atît mai mult, cu cit endecasilabul este un vers cu care cititorul român e deja familiarizat: el este şi versul întrebuinţat în forma fixă a sonetului (de exemplu:* **„S-a stins viaţa falnicei Veneţii'J.** *In sfîrşit, iată şi alt exemplu: Coşbuc a tradus şi el* **Odiseea** *tot în endecasilabi iambici, rimaţi însă, şi încorporînd în strofe de cîte opt versuri şi endecasilabul numai de zece silabe, corespunzător endecasilabului italian zis* **tronco,** *cu accentul pe ultima silabă din vers:* **„Ce vorbe mari din gură ţi-au scăpat?"** *(spre deosebire de endecasilabul „dactilic" despre care a fost vorba mai sus). Toate aceste exemple dovedesc că endecasilabul e apt măcar pentru o parte din epos. Eu l-am întrebuinţat în*

Bucureşti, 1967, Editura pentru Literatura Universală, p. XXXIV.

V **V. Bogrea,** ***Originalitatea poesiei romane,*** **în** ***Anuarul Institutului de Studii clasice*** **pe anul 1928 — 32, Partea I, pag. 30.**

traducerea primei părţi a **Eneidei**, *al cărei cuprins se aseamănă cu cel din* **Odiseea**. *Că această primă parte are un caracter mai mult dramatic şi liric decît eroic (ca şi modelul homeric), ne-o poate arăta o fugară rememorare a subiectului ei. Enea fuge cu soţii lui din Troia care arde în flăcări, îndrumat de mama lui, zeiţa Venus, dar prigonit de lunona, care voia să pună domnia lumii, nu în Italia, ci la Cartagina. El pribegeşte pe pămînt şi pe apă în căutarea unei noi patrii şi e aruncat de furtună pe coasta africană, unde regina Dido îşi clădeşte oraşul. Urmează, în cîntul al patrulea, romanul de dragoste cu regina, care, părăsită de Enea, îşi pune capăt zilelor. Eroul se întoarce în Sicilia, serbează aniversarea marţii părintelui său Anhise şi apoi ajunge la Cume, de unde, întovărăşit de Sibilă, se coboară în infern. De-a lungul acestei acţiuni atîtea episoade, atîtea descrieri, atîtea tablouri nu au numaidecît nevoie, în traducere, de o formă de vers solemn, cum este aceea a hexametrului. Nu voim să tragem de aici concluzia că, dacă endecasilabul este mai puţin apt pentru epopeea eroică, şi hexametrul este mai puţin indicat pentru o operă ca* **Odiseea** *sau ca prima jumătate a* **Eneidei**, *căci, la urma urmei, tot talentul traducătorului cămine condiţia primordială şi absolut indispensabilă a succesului, indiferent de*

Jorma de versificaţie. Dezbaterea o facem mai mult spre a ajunge, dacă se poate, la o concluzie cu privire la forma de versificaţie, care să fie cea mai potrivită pentru cititorul român. în această privinţă o juxtapunere a celor două forme de versificaţie, hexametru şi endecasilab, poate fi instructivă şi pentru cititorii noştri. O fac aici cu ajutorul a două fragmente chiar din **Eneida**. *S-a întâmplat, anume, că George Murnu a tradus în hexametri proemiul poemei lui Vergiliu*[1]. *II reproduc aici pentru ca cititorul să-l compare cu acela din traducerea mea. Iată, dar, hexametrii lui Murnu: „Cînt vitejii şi pe-ntîiul bărbat care-n vremuri din Troia, / Dus de ursită veni pe-a Italiei maluri lavine. / Mult pribegi pe uscat şi pe mări, prigonit de puterea / Celor-de-sus, după ciuda*

zăcaş-a- ndîrjitei lunona. / Şi-n bătălii încă mult pătimi pînă-n Laţiu s-aducă I Zeii troieni şi să-nnalţe cetatea de unde purcede / Nea- mul latin şi părinţii albani şi puternica Roma. / Muză, tu spune-mi pricina mîniei! Prin ce fu jignită / Zîna fruntaşă în vrerile ei, de-a făcut ca bărbatul / Cel mai cucernic să sufere- atîtea primejdii, să-ndure / Grele trudiri? Oare-aşa de amarnici să fie şi zeii?".

Iată şi traducerea în endecasilabi:

„Eu arme cînt acum şi pe bărbatul / Cel care, de pe plaiurile Troiei, / El cel dintâi, veni minat de soartă / Pe ţărmurii lavinici, în Italia. / Mult timp l-au aruncat pe dinsul zeii / Şi pe uscat şi pe adîncul mării / Din pricina mîniei nempăcate / A aprigei lunone, multe încă / A suferit şi în război, pe urmă, / Cetatea pînă s-o întemeieze / Şi zeii pînă să-i aducă-n Laţiu: / Aşa născutu-s-a latina gintă, / Aşa părinţii noştri de la Alba / Şi zidurile Romei celei nalte. / — O! Muză, spune-mi mie din ce pricini, / Ce voie i-a fost frîntă, ce durere / O mistuia pe-a zeilor regină, / De l-a împins pe-un om vestit în lume / De cuvios să treacă prin atâtea / Primejdii şi să-ndure-atîtea ^chinuri? / Mînii aşa de mari să-ncapă oare I în pieptul unor zei?" Cititorii să judece şi să tragă concluzia!

Problema formei în care trebuie să se facă traducerile din poezia antică se pune şi în vederea răspîndirii ei într-un cerc de cititori mai mare decît cel al specialiştilor. Căci dacă traducerile se fac numai pentru cei care ştiu latineşte, cum zice Bellessort[1], [VI] [VII] ce rost mai au ele? Dar atunci, în scopul răspîndirii culturii clasice prin traduceri, trebuie să ţinem seama şi de preferinţele cititorilor, preferinţe la care s-a referit cîndva şi Maiorescu[VIII]. Se pare că cititorul, între hexametru şi endecasilab alege pe cel din urmă, mai apropiat de vorbirea obişnuită şi,

VI **Traducerea se găseşte în *Revista clasică,* an. V, tom. I, nr. 2, Craiova, April —Iunie, 1929.**

VII **Virgile, *Eneide,* livres I—VI, Introduction, p. XXV, *Les Belles Retires,* 1925.**

VIII ***Convorbiri Literare,* XXV, p. 669.**

prin aceasta, mai puţin artificial. Eu însumi, după o experienţă de cîteva decenii, în care timp am fost preocupat de problema redării în limba română a operelor poetice ale antichităţii greco-latine şi în care am tradus şi în hexametri (de ex. **Idilele** *lui Teocrit) şi în endecasilabi (de ex.* **Poemul Naturii** *al lui Lucreţiu), determinat şi de exemplele aduse mai sus, am conceput ideea de a relua traducerea în endecasilabi a* **Eneidei.** *Inchinîndu-mi ultimii ani ai vieţii marelui poet al latinităţii, am reuşit a termina traducerea celor şase dinţii cînturi ale nemuritoarei sale poeme. Situîndu-mă la o egală distanţă şi de o traducere literală — ceea ce ar fi echivalat cu o masacrare a textului — şi de o amplificare de felul aceleia care se poate constata în vestita, totuşi, traducere italiană a lui Annibal Caro, dorinţa mea a fost să elaborez, avînd tot timpul sub ochi textul latin, o* **Eneidă** *în haină românească. Am căutat cu cea mai mare stăruinţă pentru cuvîntul sau expresia din text echivalentul românesc care mi s-a părut a fi cel mai potrivit, dînd, cînd s-a putut, chiar şi unor nume proprii o fizionimie adecvată spiritului limbii noastre, fie chiar numai prin schimbarea accentului. Odată cu corectitudinea versificaţiei, am dorit să obţin o traducere clară — şi dacă am reuşit, aceasta se va datora în mare parte endecasilabului —, într-o limbă românească cît mai pură — vocabularul fiind luat din limba poporului şi a scriitorilor noştri clasici —, fără neologisme — s-au strecurat prea puţine —, puţin arhaizantă — şi în cazul acesta am avut grija ca arhaismul să poată fi înţeles uşor, din context —, o limbă, însă, care să poată reda şi anumite caracteristici ale textului latin: artificii stilistice, repetări, armonii imitative, aliteraţii. Am fost preocupat, în tot timpul acestei anevoioase lucrări, de eufonia versurilor: m-am silit să înlătur hiatele supărătoare, aglomerările aceloraşi sunete, sinerezele intolerabile şi inversiunile, care împiedecă mersul firesc al cugetării, avînd a lupta de multe ori cu*

insuficienţa mijloacelor de expresie ale limbii noastre, dar de cele mai multe ori profitînd din plin de „bunătatea" acestei limbi, cum a caracterizat-o mai demult Cos- tache Conachi.

Munca necesară unei asemenea lucrări a fost grea şi îndelungată. Cu atîta mai mare a fost bucuria muncii împlinite. La această bucurie a lui, traducătorul adaugă dorinţa ca traducerea pe care le-o prezintă astăzi să fie şi pentru cititorii săi o bucurie sufletească, cum a fost şi realizarea ei pentru sine însuşi. El doreşte ca noua traducere să se dovedească a nu fi fost zadarnică: ea să fie un pios omagiu datorat marelui poet latin din partea neolatinilor de la Dunăre!

TEODOR NAUM

CINTUL INTII

Eu arme cînt acum şi pe bărbatul
Cel care, de pe plaiurile Troiei,
El cel dintîi, veni minat de soartă Pe ţărmurii lavinici[1], în Italia.
Mult timp l-au aruncat pe dînsul zeii Şi pe uscat şi pe adîncul mării Din pricina mîniei nempăcate A aprigei lunone. Multe încă A suferit şi în război, pe urmă, Cetatea pînă s-o întemeieze Şi zeii pînă să-i aducă-n Laţiu: Aşa născutu-s-a latina gintă, Aşa părinţii noştri de la Alba[2] Şi zidurile Romei celei nalte.
O! Muză, spune-mi mie din ce pricini, Ce voie i-a fost frîntă, ce durere O mistuia pe-a zeilor regină, De l-a împins pe-un om vestit în lume De cuvios să treacă prin atîtea Primejdii şi să-ndure-atîtea chinuri? Mînii aşa de mari să-ncapă oare [IX] în pieptul unor zei? — A fost o veche Cetate (de coloni din Tir zidită) Cartagina, în faţă cu Italia

Şi pin’ departe-n dreptul gurii Tibrului,
Oraş avut şi aprig la războaie.
Aici se spune că-i era lunonei Mai drag
decît oriunde-n altă ţară, Mai drag decît
în Samos chiar. Aice Ea îşi avea şi armele
şi carul. Şi de pe-atunci se străduia zeiţa,
Chiar de pe-atunci visa să pun-aice
Domnia lumii, de-ar fi vrut Ursita. Dar
auzise ea că se va naşte Din sîngele troian
o seminţie, Ce va dărma cetatea tiriană,
Şi că din el cîndva o să răsară întru risipa
Libiei[3] poporul Trufaş în luptă, domn a
toată lumea: Aşa torceau din caier
Ursitoarele. Saturnia temîndu-se de-
aceasta, Şi amintindu-şi ea şi de războiul
Cel de demult, pe care ea-I purtase, Ea
mai vîrtos, la Troia, pentru Argos,[4] Oraşu-i
scump (ei nu-i pierise încă Din suflet nici
pricinile mîniei, Nici cruda ei durere de-
altădată: Adînc în minte-i sta înfipt judeţul
Lui Paris, frumuseţea-i înjosită, Făcută de
batjocură, şi neamul Cel urgisit de ea şi
Ganimede Răpit şi pus în cinste) foc şi
pară Fiind ş-acuma, nencetat de Laţiu îi
tot ţinea departe pe troienii Cei vînzoliţi
pe mări, scăpaţi din gheara Danailor ş-a
crudului Ahile. Ei rătăceau acum de ani
de zile, Mînaţi pe toate mările de soartă:
Aşa de mare-avea să fie truda Din care
răsări romana ginte!
Abia din ochi pierduseră pămîntul

12

Siciliei şi, bucuroşi, în larguri Ei întindeau
acum la vînturi pînzele Şi răscoleau cu
ciocul de aramă Talazurile cele
spumegate, Cînd Iuno,-n piept cu rana ei
eternă, îşi spune-n sine: „Să mă dau
bătută Şi să mă las de ce mi-am pus în
minte? Să nu pot eu abate de la ţărmul
Italiei pe regele troienilor?
Vezi bine, mie nu-mi dă voie soarta! Dar

Palas, ea putu să ardă flota Argiilor[5] şi să-i afunde-n mare Din vina numai şi din nebunia Lui Aiax a' lui Oîleu[6]? Ea însăşi A repezit atunci din nouri focul Năprasnic a' lui lupiter şi flota l-a risipit-o-n larguri şi cu vifore A-nvolburat pe loc întinsul mării. Străpuns în piept şi dînd pe gură flăcări Pe dînsu' ea mi-1 înhăţă deodată într-un vîrtej de vînt şi mi-1 înfipse în vîrful unei stînci. Şi eu, acuma, Eu, ce păşesc în lume ca regină A zeilor, şi soră şi soţie Lui lupiter, de-atîţia ani de zile C-un singur gint să duc război? Dar cine Se mai închină oare la lunona Şi rugător pe-altar i-aduce jertfe?"

Aşa-ntru sine cugetînd, zeiţa, Cu focul ei în inimă, îndată Ajunge în Eolia, în ţara Furtunilor, pe unde-i plin tot locul De vifore turbate. — Aici e rege Ebl: într-o speluncă uriaşă El ţine-ngenuncheate sub poruncă Furtuni ce urlă, vînturi răzvrătite: în temniţă le-nfrînă el şi-n lanţuri. Iar ele,-n închisoarea lor, tot timpul Cumplit mugesc, aprinse de mînie, Cumplit huieşte muntele de muget!

13

Ebl, cu sceptru, şade sus, pe munte, El stîmpără mînia lor ş-o moaie. Altfel, pămînt şi mări şi cer, pe toate Le-ar mătura vîntoaicele prin aer Şi le-ar tîrî-n vîrtejul lor cu ele. De frica asta Cel-atotputernic Le-a-nchis în peşteri negre de-ntuneric, Munţi peste munţi a-ngrămădit, ba încă Le-a dat ş-un rege, care să le ţină în frîu dup-o anume rînduială Şi la poruncă să le deie drumul. La dînsul, dar, căzînd cu rugăminte, Aşa i-a cuvîntat atunci lunona: „Eble (ţie-al zeilor părinte Ş-al oamenilor împărat îţi dete S-alini şi să răscoli noianul mării) Un neam urît de mine-acum pluteşte Pe

marea cea tireniană, Troia Ducînd-o în Italia şi zeii, Penaţii cei învinşi: tu dă putere La vînturi şi scufundă-le degrabă Corăbiile, fă-le să se-nnece, Sau risipeşte-i, seamănă genunea Cu trupurile lor! Eu am în juru-mi, Am paisprezece zîne prea frumoase Şi chipeşe: pe una dintre ele, Pe Deiopea, pe cea mai frumoasă, Am s-o mărit cu tine pe de-a pururi, Să fie-a ta, a ta să fie numai, Toţi anii ei cu tine să-i petreacă, De-mi faci această facere de bine, Şi tată de copii frumoşi pe tine Să mi te facă!“

Iar Eol răspunse: „A-mi spune ceea ce doreşti, regină, Aceasta, numai, grija ta să fie: Eu .. sînt dator a-ţi împlini porunca. Doar numai de la tine am această împărăţie,-oricît ar fi de mică, Şi sceptrul meu, şi reazem de la Joc;

14

Şi la ospeţe tu mă pui cu zeii Şi domn mă faci peste furtuni şi nouri'*. Şi cum vorbi aşa, cu lancea-ntoarsă Izbi găunul muntelui în coastă: Atunci din el în lung şirag deodată Vîntoasele se năpustesc pe unde Li s-a deschis o poartă, şi-ntr-o clipă Cutreieră pămîntul în vîrtejuri. Cu toatele s-au aşternut pe mare: Şi Africul cel furtunos şi Austrul Şi Eurul; ele toate din adîncuri Noianu-1 răscolesc şi munţi de valuri Rostogolesc pe ţărmurile mării. S-aud pe loc şi ţipete de oameni Şi scrîşnete de funii la corăbii. Troienilor din ochi îndată norii Le iau şi cerul şi lumina zilei: Pe mare se aşterne-o noapte neagră. Văzduhurile bubuie de tunete, Şi scapără de fulgere tăria: Ei pretutindeni văd cu ochii moartea. Deodată lui Enea i se taie Picioarele şi-1 trec fiori de gheaţă; El geme şi la cer întinde palmele Şi zice: „O!

de trei ori şi de patru Mai fericiţi cei cărora sub ochii Părinţilor ’e-a fost ursit să moară Sub zidurile Troiei! O! Tidide, O! tu, viteazul neamului danaic, Cum n-am putut să mor şi eu pe cîmpii Cei de la Troia, şi să-mi dau suflarea Răpus de mîna ta, acolo unde Şi Hector şi Sarpedon uriaşul Au fost ucişi de lancea lui Ahile Şi unde a rostogolit Simbis în valurile lui atîtea trupuri, Atîtea scuturi, vai! atîtea coifuri!**

Pe cînd se văiera aşa Enea,
Viforniţa, cu şuieru-i de crivăţ,

15

Izbeşte-n faţă pînza şi ridică Talazurile pînă sus, la stele. Lopeţile se frîng şi piscul năvii Se-ntoarce-n loc şi nava-ndată-şi pune Drept în bătaia valurilor coasta. Potop atunce vine peste dînsa Un munte uriaş de apă: unii Rămîn de-asupra, spînzuraţi pe creastă, Ceilalţi, cînd palul se despică-n două, Cu ochii dau de fundul mării, unde în clocot fierbe apa prin arină. Trei nave Austrul smulge şi le-aruncă Pe nişte stînci ascunse,-n miezul mării, *(Altarele,* aşa le zic italii, Un spate uriaş pe luciul apei}.
Pe alte trei din larg le-mpinge Eurul în nişte praguri şi mi le izbeşte De ele (vai! ce jalnică vedere!) Şi cu mormane de nisip le-ncinge. Iar nava ce ducea pe credinciosul Oronte şi pe licieni, nămornic Un val cît marea toată o izbeşte în coadă, chiar sub ochii lui Enea, Şi mi-1 aruncă pe cîrmaci din navă: Cu capu-n jos el se răstoarnă; valul învîrte-n loc corabia de trei ori, Şi volbura cea reped-o înghite. Ici, colo, pe genunea fără margini, Apar cîţiva înotători, şi arme Şi scînduri şi comorile din Troia. Viforniţa a biruit şi

nava Cea tare-a lui Ilioneu, ş-aceea A lui Ahate cel bărbat, şi nava Lui Abas, ş-a bătrînului Alete: Şi toate-ncheieturile din ele S-au desfăcut: corăbiile toate Prin crăpături — pieirea lor! — iau apă!
Neptun a şi simţit în vremea asta
Că marea toată se frămîntă-n clocot,

16

Şi că un vifor s-a stîmit pe mare, Iar apele s-au revărsat din vaduri. ' El, mîniat cumplit, îşi scoate capul Senin din valuri şi se uită-n larguri, Şi ce să vadă? Flota lui Enea împrăştiată pe noianul mării, Şi pe troieni învăluiţi de ape Şi de potopul cel de sus! îndată Pricepe el că-i la mijloc mînia Şi viclenia soru-sei lunonei.
La sine cheamă el atunci Zefirul
Şi Eurul; şi apoi, le spune asta: „Aşa de mult vă încrezurăţi oare în neamul vostru? Cutezaţi acuma Să faceţi una cerul cu pămîntul, Şi munţi de valuri să nălţaţi pe mare, Viforniţelor, făr-a mea poruncă? Am să vă ... dar mai bine,-acum deodată, Să alinez turbatele talazuri!
Voi altădată-mi veţi plăti-o altfel. Daţi fuga-ndată la stăpînul vostru, Duceţi-vă şi spuneţi-i aceasta: Nu lui, ci mie îmi dădură sorţii Domnia mării şi tridentul groaznic; El numai peste stîncile cumplite E domn, pe unde-i casa voastră, Eure! Eol acolo să se umfle-n pene! în curtea lui, acolo să domnească, Dar vînturile să le ţie-nchise în hruba lor!
Aşa vorbi şi-ndată, Mai iute decît zisa, el alină Noianul răscolit, alungă norii Şi iar aduce soarele pe lume. Atunce Triton şi cu Cimotbe[7] Se opintesc, desprind îndată navele De pe colţani; Neptun, chiar el, le saltă Cu furca lui, le taie drum prin sirte, Alină marea şi pe luciul apei Alunecă

în carul lui cel sprinten.

17

Cum, deseori, cînd a zbucnit răscoala Intr-
o mulţime mare, şi turbează Poporul cel
de rînd, plin de mînie, (Tăciunii zboar-
atunce, zboară pietrele Şi nebunia
înarmează braţul!) Mulţimea dacă dă
cumva cu ochii De-un om cu greutate, şi
cucernic Şi făcător de bine ţării sale, Ea-
ndată stă pe loc şi tace; dînsul O-ndrumă
cu cuvîntul şi-i înstrună Mînia, tot aşa,
atunci, pe mare, S-a alinat tot clocotul:
Părintele[8], Cu ochii pe genune,-şi mînă
caii. Sub cer senin zburînd pe-ntinsul
mării, Şi frîiele în voia lor le lasă.

Trudiţi, troienii se silesc s-ajungă La
ţărmurile care-s mai aproape Ş-o iau acum
spre libicele maluri. Acolo, într-un sin
prelung de mare, E-un port ce-şi are-n
dreptul lui o insulă; De laturile ei se farmă
valul Venit din larg: el se despică-n două
Şi se răsfrînge-apoi în cercuri line. De-o
pa'rte şi de alta-s stînci cumplite Şi două
seninări cu vîrfu-n nouri: Sub creştetele
lor noianul tace, La adăpost. în fund,
pădurea freamătă, Şi umbra ei cea neagră
te-nfioară! Iar drept în faţă este ş-o
speluncă, Sub streaşină de stînci, locaş de
zîne. Izvoare dulci înuntru sînt şi laviţe
Săpate-n stîncă nu de mîna omului. Aici,
de ţărm odgoanele nu leagă Truditele
corăbii, nici cătuşa Nu le opreşte-n loc
muşcînd pămîntul Cu dintele-ncujbat.
Strîngîndu-şi flota, Enea intr-aici cu şapte
nave Din toate cîte le avea-nnainte.
Atunci troienii cei mînaţi de dorul
Uscatului descalecă din vase,

18

Pe malul cel dorit ei pun piciorul Şi, uzi de apa mării cea sărată, Se şi lungesc pe mal. Ahate scapără Scîntei din cremene, dă foc la frunze Şi cu surcele tot nutreşte focul Şi flacăra cu ele-o tot aţîţă.
Pe urmă dînşii, frînţi de-atîta zbucium, Scot din corăbii griul ud de apă Şi sculele pentru făcutul plinii, Şi se gătesc îndată să-1 usuce, Să-l macine cu rîşniţa de piatră.

Enea, el, se suie-n vremea asta Pe-o stîncă şi, cu ochii pîn' departe Măsoar-al mării larg, doar o să vadă Pe-Anteu sau Capis aruncaţi pe valuri De vînt, ori nişte nave de lâ Troia, Ori armele la pupa lui Caicus. în zare nici o navă! Dar el vede Rătăcitori pe ţărmurele mării Trei cerbi, şi după dînşii toată turma Păscînd pe-o vale-n lung şirag. Enea Stă locului atunce, pune mîna Pe arcul şi săgeţile pe care I le ducea crezutul său Ahate, Şi la pămînt îi culcă-ntîi pe capii Cirezii, ce-şi purtau pe creştet mîndra Podoabă rămurată; iar pe urmă El cu săgeţile cireada toată O vîntură şi toat-o fugăreşte în codrul verde; dar el nu se lasă: Biruitor, răpune şapte namile, Atîtea, cîte nave-i rămăsese! O ia apoi spre port, împarte cerbii La toţi, le face parte şi din vinul Ce li-1 dăduse bunul lor Aceste[9] Pe ţărmurul trinacric[10], la plecare: Eroul le umpluse ochi ulcioarele! Pe urm-aşa Enea cu cuvîntul Alină întristatele lor inimi:

19

„O! soţii mei! Urgiile trecute Noi doar nu le-am uitat: voi altădată Aţi îndurat urgii mai grele. Cerul Şi la aceste le va pune capăt. Voi aţi ajuns la Scila cea

turbată, La stîncile ce vuietă departe; Voi aţi văzut cu ochii voştri ţărmul Ciclopilor; şi frica şi mîhnirea Din inimile voastre alungaţi-le Şi fiţi bărbaţi! Cîndva de toate-aceste Voi bucuroşi vă veţi aduce-aminte! Prin suferinţe şi primejdii multe Spre Laţiu noi ne ducem, unde soarta Ne juruie locaşuri liniştite Şi-i scris din nou să se înalţe Troia. Fiţi tari şi pentru zile mai senine Păstraţi-vă!“

Din gur-aşa cuvîntă Enea, frămîntat de griji cumplite. Plin de speranţă către ei s-arată, Dar el adînc în pieptu-i îşi înfrînă Durerea. Soţii lui s-apucă-ndată A pregăti vînatul şi ospăţul: Trag de pe coaste pieile şi carnea O dezgolesc, bucăţi o taie unii Şi în frigări o-nfig zvîcnind, iar alţii Pe mal aşază vase de aramă Şi flăcările le-nteţesc. Cu hrana Ei se-ntremează şi, lungiţi pe iarbă, Se-mbuibă cu vin vechi şi came grasă. După ce, astfel, îşi alină foamea Şi masa ei o strîng, atunce numai De soţii lor pierduţi vorbesc tot timpul Şi-i plîng pe ei; cînd speră, cînd li-i teamă; Ei stau Ia îndoială: ce să creadă? Că mai trăiesc ori îşi găsiră moartea Şi nici n-aud că sînt chemaţi pe nume. Şi mai ales cucernicul Enea îl plînge cînd pe aprigul Oronte, Gemînd în sinea lui, cînd pe Amicus;

20

El plînge soarta crudă a lui Licus. Pe inimosul Gias, pe Cloantus Cel inimos.

Acuma contenise
Bocitul lor, cînd Joe, din înaltul
Văzduhului cătînd în jos la marea Pe care zboară pînzele, la ţărmuri Şi la popoare mari, la ţări întinse, In creştetul tăriei se opreşte Şi-n Libia îşi pironeşte ochii.
Şi cum la ea-i stătea şi gîndul, iată Că, întristată peste seamă, Venus, Cu ochii

lucitori, scăldaţi în lacrimi, Ii spune lui: „O! tu, cel care cîrmui Cu veşnice porunci pe zei şi oameni, Şi-i înspăimezi cu fulgerele tale, Ce rău putu să-ţi facă-aşa de mare Iubitul meu Enea şi troienii, Cărora, după ce-au avut să-ndure Atîtea morţi, acuma, chiar în pragul Italiei, închis li-i tot pămîntul? Dintr-înşii doară, în rotirea vremii, Din sîngele-nnoit chiar a' lui Teucru" Mi-ai juruit-ai mie că s-or naşte Cîndva romanii, domnitorii lumii, Pe mări şi pe pămînt atotputernici! O! Tată, oare ţi-ai întors cuvîntul? De-a Troiei prăbuşire eu cu-atîta Mă mîngîiam, de tristele-i risipe, Şi cumpăneam urgia cea de astăzi Cu viitorul fericit: acuma
Pe ei aceeaşi soartă mi-i alungă Şi prin atîtea chinuri mi-i tîrăşte. Ce capăt pui acestor suferinţe, Stăpîne-atotputernice? Antenor, El a putut, scăpînd de-ahei, s-ajungă In sinul cel de mare al Iliriei Nevătămat şi pîn'departe-n ţara Liburnilor, să treacă de izvoarele Timavului, din care năvăleşte

21

Prin nouă guri noianul lui de apă: Tot muntele vuieşte şi cîmpia O-nneacă mugitoarele talazuri. Şi totuşi el aici urzi cetatea Pataviului[12] şi pe troieni aice îi aşează, dădu un nume gintei Şi armele aduse de la Troia Le închina prin temple: el acuma Stă liniştit şi se răsfaţă-n pace. Iar noi, odrasla ta, cărei şi porţile Cereşti i le-ai deschis, noi să rămînem Cu navele pierdute vai! şi pradă Mîniei unei singure zeiţe? Şi pururea să fim ţinuţi departe De ţărmurii italici? Asta-i plata Cucerniciei noastre? Sceptrul nostru Aşa ni-1 pui acum din nou în mînă?" Al zeilor ş-al

oamenilor Tată, Zîmbindu-i şi cu chipul blind cu care El însenină furtunoasa boltă, Cu drag pe buze îşi sărută fata Şi-i spune-apoi aşa:

„O! Citerea, Să nu te temi! Nestrămutat rămîne Destinul alor tăi, şi tu cetatea Făgăduinţei vei vedea-o, murii Laviniului, şi pînă sus, la stele, Tu pe mărinimosul tău Enea îl vei nălţa: nu mi-am întors cuvîntul! Eu am să-ţi spun — fiindcă grija asta Te roade —, pînă în adine de veacuri Am să-ţi dezvălui tainele ursitei: Enea în Italia va bate
Război cumplit şi va zdrobi popoare
Sălbatice; el o să dea la oameni Şi legi şi ziduri, pînă cind pe dînsul Trei veri l-or fi văzut domnind în Laţiu, Trei ierni vor fi trecut de cînd rutulii De dînsul vor fi fost supuşi. Ascaniu, Căruia şi Iul îi zice-acuma,

(Dar căruia-i zicea-nnainte Ilus, Cît timp a stat şi Ilionu-n culmea Măririi lui) treizeci de ani în capăt Va tot domni, luni după luni de-a rîndul. El o să mute scaunul domniei De la Laviniu ş-o să-ntemeieze Cetatea lui cea tare, Alba Longa. Aici, apoi, trei secole-ncheiate împărăţi-va gintea cea troiană, Tot ea, pînă ce Ilia, vestala Din neam regesc, de Marte-ngreunată, Doi prunci de gemene va naşte: Romul, înveşmîntat în pielea cea roşcată A nutritoarei sale, a lupoaicei, Va moşteni domnia şi lui Marte îi va zidi cetatea şi va zice Romanilor pe numele lui însuşi. Acestora eu nu le pun hotare Şi nici soroc: tărie fără margini Le-am dat. Ba încă, apriga lunonă, Ce-nvăluie cu spaima ei acuma Şi cerul şi genunea şi pămîntul, îşi va întoarce cugetu-mbunată Şi va-ndrăgi, cu mine dimpreună, Pe domnii lumii şi togata ginte.
Aşa-i sortit! S-or scurge ani de-a rîndul Şi va veni o vreme cînd vor ţine Urmaşii lui Asăracus[13] şi Ftia Sub jugu' lor, şi falnica Micenă, Şi vor domni în biruitul Argos. Din stirpea lor cea mîndră se va naşte Troianul Cezar[14]: numele său, luliu, De la Iul cel mare se va trage; El va lăţi a lui împărăţie Pînă' la Ocean, iar faima pîn' la stele! Cîndva pe dînsul, încărcat de spolii Din Răsărit, îl vei primi-mpăcată în cer: şî el va fi-nchinat de oameni. Atunci în lume vremurile aspre S-or îmblînzi; nici oşti n-au să mai fie.

Credinţa cea cu păr cărunt şi Vesta,

Quirinus[15], el, şi fratele său, Remus, Vor da la oameni legi, şi cu zăvoare Puternice de fier se vor închide Şi porţile-nfricate-ale războiului. Nelegiuita Furie, -nlăuntru, Stînd pe-un morman de arme fioroase, Cu braţele la spate-ncătuşate C-o sută de cătuşe de aramă, Va spumega din gura ei cruntată".

Aşa cuvîntă şi din cer trimite Pe cel născut din Maia, ca troienii Să aibă-ndată drum deschis în ţara Şi în cetatea nouă a Cartaginei, Ca nişte oaspeţi, Dido la hotare Să nu-i oprească, neştiind ursita. El zboară prin văzduhul fără margini, Vîslind din aripi, şi pe ţărmii libiei Ajunge iute şi pe loc porunca O şi-mplineşte: la zeiasca vrere Se moaie-ndată punii cei sălbatici, Şi mai ales regina lor începe Troienilor să le nutrească-n suflet Şi-n minte gînduri paşnice şi bune.

Cucernicul Enea peste noapte Cu multe gînduri se bătea! îndată Ce se ivi lumina alb-a zilei, Se hotărî să iasă şi să cerce Necunoscute locurile-acele, Să afle, dus de vînt, pe care ţărmuri A nimerit-o el acum şi ce sînt Cei ce trăiesc pe-acolo, oameni? fiare? (Căci locu' îl vedea pustiu) şi ceea Ce-o fi să afle soţilor s-o spună. El îşi ascunde navele sub streaşină Pădurilor, sub bolta cea de stîncă, Le mistuie în umbra-nfricoşată, Şi însuşi pleacă numai cu Ahate Şi tot rotind în mînă două suliţi Cu vîrfu' lat, de fier, cînd ... prin pădure

26 îi iese-n cale mama-n chip de fată
Şi la făptură şi la port, spartană Cu braţele armate, sau, mai bine, Chiar traca Harpalice, chiar fecioara Cencură armăsarii şi din fugă întrece Hebru', rîul cel năvalnic. Ea ca o vînătoare-şi aninase De-a umăr arcundemănos şi vîntul Sălta-n cosiţa ei cea despletită. Col îi era genunchele, şi straiul Nod se-ncheia, învălurat pe dînsa.
„Hei! junilor[11] — ea-ntîi le zice — spuneţi-mi Nu mi-aţi văzut cumva pe vreo surată C-o tolbă de săgeţi la brîu ş-o piele De rîs tărcat, umblînd peaici, ori, poate, Cu chiote gonind un vier în spume ?" Aşa le zice Venus. Către dînsa Aşa cuvîntă fiul zînei Venus:
„Nu ţi-am văzut nici una din surate Şi nici n-am auzit-o, dar ... pe nume Eu cum să-ţi spun, fecioară? N-ai făptură De muritoare, graiul tău nu sună A grai de om; eşti negreşit zeiţă: Surora lui Apolo eşti sau sînge De nimfă? Tu, oricine-ai fi, te-ndură Şi alinează suferinţa noastră!
Şi să ne spui pe care ţărm din lume, Sub care cer sîntem zvîrliţi acuma: Neştiutori de oameni şi de locuri, Noi rătăcim minaţi aici de valuri Cumplite şi de vînt. De mina noastră Pe-altarul tău cădea-vor multe jertfe".

Atunce Venus: „Vrednică eu nu sînt De-această cinste, dar aşa e data Fecioarelor din Tir să poarte cîicură Şi pînă sus, pe pulpe, să-şi încheie Coturnul purpuriu. Domnia punică, Pe tiri îi ai sub ochii tăi acuma Şi ţara lui Agenor, dar hotarul E libic, iară oamenii de-aice

Sînt neam de oameni neînfrînţi în luptă, împărătească peste noi e Dido.
Ea a plecat din Tir fugind de-un frate. De-ar fi să-ţi povestesc nelegiuirea Din fir în păr, prea lung-ar fi povestea! Dar eu acum .pe scurt ţi-oi povesti-o: Siheu era bărbatul dînsei, omul Cel mai avut dintre fenici în ţarini, Şi ea-1 iubea cu-atîta foc, sărmana! Lui i-o dăduse tatăl ei ca fată, Cu el o măritase după lege. Pe-atunci în Tir chiar fratele Didonei Domnea, Pigmalion, nelegiuitul Cel fără de pereche; vrajbă mare Dădu între-amîndoi, ş-atunci mişelul, Orbit de setea banului, răpuse Cu spada pe Siheu, chiar înaintea Altarului din casa lui, pe-ascunsul, Fără-a-i păsa de dragostea surorii. El multă vreme-ascunse mişelia, Păgînul! Tot purta pe biata-i soră Cu vorbe goale şi minciuni. Dar iată Că-n somn îi apăru femeiei umbra Neîngropatului ei soţ: spre Dido Nălţîndu-şi fruntea galbenă ca ceara, Altarul plin de sînge i-1 arată Şi pieptu' lui cel gol, străpuns de spadă, Şi-i dezvăleşte-ascunsa fărdelege Din casa lor; pe urm-o şi îndeamnă Din patrie să plece, să ia fuga;
Iar ajutor de drum, el, din ţărînă, Comori bătrîne-o pune să dezgroape, Noian necunoscut de-argint şi aur. Atunce Dido, spăimîntată foarte, De soţi îşi vede numai şi de fugă: Aceia care sau luase frica Tiranului sau îl urau de moarte S-adună toţi, pun mina ei pe navele Ce se-ntîmplase gata de plecare, încarcă-n ele aurul, şi iată-

le

28

Plutind în largul mării avuţiile
Avarului Pigmalion! Iar capul
Acestei fapte e-o femeie! Dînşii
Ajunseră în locurile unde Se văd
acuma nişte ziduri nalte Şi se
ridică cetăţuia noii Cartagine;
pămînt ei cumpărară Cît au putut
împrejura c-o piele De bou: de-
aceea îi şi zice Birsa.[16] Dar voi cine
sînteţi? Din ce ţinuturi Veniră ţi?
încotro vă este drumul?" Enea la-
ntrebarea ei suspină Şi din adîncul
inimii răspunse:

„O! zeie, de-aş lua-o eu din
capăt Şi de-ai avea şi tu acuma
vreme S-asculţi povestea păsurilor
noastre, Ar însera şi ziua ar apune
Şi porţile şi le-ar închide cerul Mai
înainte de-a-mi sfîrşi cuvîntul.
Pribegi sîntem din Troia cea
bătrînă, Din Troia (dacă numele
acesta Ţi-o fi ajuns vreodată la
ureche): Mînaţi pe toate mările,
furtuna Ne-a aruncat orbiş pe
ţărmii libiei. Eu sînt cucernicul
Enea care Cu mine, în corăbii, duc
Penaţii Răpiţi de la duşman, ş-a
cărui faimă Ajunse pînă-n cer. îmi
caut ţara, Italia, şi neamul meu,
purcesul Din prea înaltul Joe. Pe
noianul Cel frigian, cu douăzeci de
vase, Eu am plecat, călăuzit în
cale-mi De maică-mea, zeiţa, pe
cărarea Ursitei mele: — abia mai
am vreo şapte Ş-acele ... sparte de
furtuni şi valuri. Ş-acu, lipsit şi
neştiut de nimeni, Nemernicesc
prin libica pustie, Gonit din Europa
şi din Asia.“ Dar Venus nu-1 mai

sufer-a se plînge, Durerea lui o curm-aşa cu vorba:

29

„Oricine-ai fi, urît de zei eu nu cred Că sorbi pe lume adierea vieţii, De vreme ce sosit-ai la oraşul Cel tirian. Urmează-ţi, numai, calea: De-aici te du la curţile reginei! Căci eu îţi spun că soţii tăi şi flota S-a-ntors din larg, la adăpost minată De vînturi: ele s-au schimbat acuma, De nu m-au învăţat în vînt părinţii Să caut semne-n zborul cel de păsări: Ia uite tu la stolul cel de colo, Douăsprezece lebede voioase, Pe care-un vultur, lunecînd din slavă, Le-mprăştia-n senin mai adineaori! în lung şirag se văd acuma ele Ori pe pămînt că se aşază, unele, Ori că de sus îşi caută locul, altele. Aşa cum ele cînd se-ntorc se bucură Şi bat din aripi, după ce pe boltă Cîntînd s-au tot rotit în stol, tot astfel Şi navele şi soţii tăi cei tineri Ori sînt în port, ori intră chiar acuma Cu pînzele umflate. la-o, numai, Pe drum tot înainte şi, pe unde Te duce drumul, tu îndreaptă-ţi pasul!“

Aşa i-a zis. Cînd ea s-a-ntors cu spatele, Luci trandafiriu-i gît, şi părul Cel făr’ de moarte-mprăştie în juru-i Balsamul cel dumnezeiesc; veşmîntu-i învălurat căzu pîn’ la călcîie Şi de pe mers s-a dat de gol zeiţa. Enea-şi cunoscu îndată mama, Ea fuge, el... cu vorba după dînsa: „De ce mereu cu năluciri deşarte Copilu’ţi-amăgeşti? Şi tu eşti crudă? De ce nu-mi este dat a-ţi strînge dreapta In dreapta mea şi glasul tău aieve A-l auzi şi a-ţi răspunde-aieve?“ Aşa el o învinuie pe dînsa Şi spre cetate pasul

şi-1 îndreaptă.

30

Iar Venerea învăluie drumeţii în ceaţă deasă, dînsa-i înveşmîntă C-un nour gros, ca nime să nu-i vadă Şi nimene de ei să nu s-atingă, Şi nici să-i poată-ntîrzia în cale, Nici întreba ce caută pe-acolo. Apoi la Pafos pleacă ea prin aer Şi, veselă, îşi vede iar lăcaşul: Acolo-i templu' ei ş-acolo,-n templu, Pe cele-o sută de altare arde Tămîia cea din Saba, şi te-mbată Miresmele de proaspete cunune.

în vremea asta ei o apucară Pe unde-i îndruma cărarea. lată-i Că se urcau acum pe dealul care îşi nalţă culmea pîn' de-asupra urbei, Şi caută de sus spre cetăţuie. Ş-acum, ce se mai miră el, Enea, De-atîtea namile de case, unde Erau numai colibe altădată!

Se miră el de porţi, de-atîta freamăt, De stradele cu lespezi aşternute! Dau zor la lucru tirii cu-nfocare: Ridică ziduri şi urzesc cetatea, împing la deal pietroaie mari cu mînile, Ba unii îşi aleg şi loc de casă Şi locu' îl împrejură c-o brazdă, Aleg senatul sfînt şi dregătorii Dreptăţii. Unii porturile sapă, Pun alţii temelii adinei de teatru Şi taie-n stînci columne uriaşe, Podoaba mîndr-a scenei viitoare.

Aşa-n bătaia soarelui albinele Pe cîmpii înfloriţi, cînd vine vara, Muncesc întruna, lucru' nu-şi mai curmă: Ori poartă grijă de puietul gintei, Ori strîng în faguri curgătoarea miere Şi în căsuţe pun nectarul dulce, Ori că primesc povara de la cele Ce vin din Cîmp, ori se-

nglotesc ş-alungă

31

De la ştiubeie trîntorii cei leneşi, în clocot fierbe lucru' lor şi mierea Tembată cu mireasma ei de cimbru. „Ah! fericiţi cei ale căror ziduri Se nalţă din pămînt", făcu Enea, Cu ochii sus, la creştetele caselor. Ascuns în nor (minune negrăită!), El printre ei se bagă şi cu dînşii Samestecă, dar nimene nu-1 vede.

Era-n cetate o dumbravă sfîntă Cu umbră deasă, unde-ntîia dată Săpînd pămîntul, dezgropară punii Cei aruncaţi de valuri şi furtună Un cap de aprig armăsar, pe care Regina luno li-1 dezvăluise Drept semn că gintea lor va fi prin secoli Şi tare în război şî-ndestulată. Aice Dido din Sidon acuma Urzea un templu uriaş lunonei, Bogat în daruri, ocrotit de zeie, Pe-a' cărui trepte se-nnălţa deasupra Un prag de-aramă. Prinşi erau cu scoabe De-aramă stîlpii de la uşi, de-aramă Şi uşile erau: scrîşnea ţîţîna! întîia dată în dumbrava asta Un lucru nou s-arată lui Enea Şi îi alină teama; el aice A cutezat întîi şintîi să tragă Nădejde de scăpare şi-n restrişte în zile mai senine să sencreadă: El, cum se tot uita de jos la templul Gigantic, aşteptînd-o pe regină, Şi cum se tot mira de bogăţia Oraşului, de mînile măiestre Ce sentreceau la lucru în de ele, Deodată vede luptele troiene, Războiul cel vestit în lumea toată, Pe-Atrizi, pe Priam, pe Ahil, duşmanul Ş-al unora ş-al celuilalt. Enea Stă locului şi lăcrimînd: „Ahate",

Ii zice el, „ce loc pe lumea asta, Ce
ţărm nu-i plin de chinurile noastre?
Ia uite Priam! Pînă chiar ş-aice
Vîrtutea-şi are dreapta ei răsplată. Ş-
aici curg lacrimi pentru cei ce sufăr
Şi soarta muritorilor ş-aice
înduioşează inima! N-ai teamă!
Această faim-a vitejiei noastre îţi va
aduce, cit de cît, salvarea[11]. Zicînd
aşa, el îşi desfată sufletul Cu-acele
chipuri goale de viaţă, Şi din adîncul
sufletului geme, Rîu de plînsori îi
rîură pe faţă. Colb el vede cum,
luptînd în jurul Pergamului, o rup de
fugă grecii, Goniţi din urmă de
feciorii Troiei; Fug dincolo troienii:
mi-i alungă, Din caru' lui, Ahile
încoifatul.
Cu lacrimile-n ochi el vede-alături Şi
corturile albe-ale lui Resus, Trădat în
somnul cel dintîi; aice Prăpăd făcea
Tidid cel crunt de sînge. El duce-
acum în lagăru' lui caii Cei plini de
foc ce n-apucase încă Să guste din
păşunea de la Troia Şi nici din apa
Xantului să beie.[17] In alt loc, fără
arme, fuge Troilus, Nefericit copil ce
cutezase La luptă să se-ncaiere cu-
Ahile: Tîrît de cai el spînzură pe
spate Din carul gol, dar ţine încă
frîiele. Cerbicea lui şi coama i se
tîrîie Vai! pe pămînt, iar suliţa,
întoarsă Cu vîrfu-n jos, prin ţărnă
face-o dîră. Femeile din Troia-n
vremea asta Se duc la templu-
nverşunatei Palas, Cu părul despletit,
şi-i duc un peplu Şi, rugătoare,-n
piept se bat cu mînile, Dar zîna-
ntoarce faţa de la ele Şi în pămînt îşi
ţintuie privirile.

Ahile-n jurul zidurilor Troiei îl tîrîise de trei ori pe Hector Ş-acuma trupu' i-1 vindea pe aur. Cumplit atunci Enea scoate-un gemet Din fundul inimii cînd vede carul Şi armele prădate şi chiar trupul Ucisului prieten şi pe Priam Tinzînd spre-Ahile braţe nearmate. Ba-ncăierat cu capii aheimii Se vede şi pe sine însuşi! Iată Şi oştile din Răsărit şi Memnon[is] Cel negru cu armura lui! Şi iată Pentesilea, care mînă-n luptă Ordii de Amazoane înarmate Cu paveze scobite: în mijlocul Mulţimii lor, ea arde de mînie, Sub sînul gol cu un brîneţ de aur, Războinica fecioară ce cutează La luptă să se ieie cu bărbaţii!

în vreme ce se tot uita Enea La minunate chipurile-aceste, înmărmurit, şi de la ele ochii Dardanul nu şi-i mai lua, regina Păşi la templu, prea frumoasa Dido, C-un mare stol de tineri după dînsa. Ca şi Diana cînd îşi duce horele Pe ţărmurile rîului Eurota, Ori sus, pe Cint, pe plaiurile muntelui, Şi după dînsa mii de Oreade S-adună şi de-aice şi de colo;

Ea poartă tolba de săgeţi de-a umăr Şi, cînd păşeşte, dintre toate zînele Răsare ea mai naltă decît toate, Ş-atunci Latonei în adîncul pieptului Ii saltă inima de bucurie: Aşa era şi Dido! Prin mulţime Aşa călca de veselă şi dînsa, Dînd zor la lucru şi la aşezarea Domniei viitoare. Ea acuma Chiar înaintea,-n uşa sanctuarului

Zeiţei, la mijloc, sub bolta templului, S-a aşezat pe-un tron înalt; în juru-i, Stau tinerii armaţi. Şi-n timp ce Dido Făcea judeţ şi legi dădea la oameni Şi lucru-1 împărţea la fiecare, Făcîndu-i fiecărui parte dreaptă, Sau îl trăgea la sorţi, deodată vede Enea în mulţimea adunată Pe-Anteu şi pe Sergestus, pe viteazul Cloantus şi pe alţi troieni, pe care Ii spulberase-al mării negru vifor Şi-i aruncase vai! pe alte prunduri. Enea şi Ahate-ncremeniră;
Şi teama-i apucă şi bucuria: Ardeau de dorul de-a le strînge mina, Cu sufletele însă tulburate De-această nepătrunsă întîmplare. Ei stau ascunşi, învăluiţi în nour, Tot ispitind ce soart-avură dînşii Şi flota lor pe care ţărm din lume O au lăsat, de ce-au venit aice? Căci ei, aleşi ca soli de la corăbii, Veneau acum să ceară îndurare Şi către templu-şi îndreptau cărarea In strigătele gloatei.

Cînd înuntru
Ei au intrat şi li se dete voie In faţa tuturora să vorbească, Ilioneu, cel mai bătrîn, începe, Cu sufletul senin fiind: „Regină, Tu, căreia cetate nouă Joe Iţi dete să urzeşti şi ginţi trufaşe Cu frînele dreptăţii să le cîrmui, Noi, nişte bieţi troieni, mînaţi de vînturi Pe toate mările, cădem la tine: Corăbiile noastre să le aperi De flăcări, de-o aşa nelegiuire!
Ah! cruţă tu un neam pios, regină, Şi păsurile noastre ni le-ascultă! Noi n-am venit să pustiim cu spada

Penaţii libiei, ori sa ducem prada
Luată de la voi pe ţărmul mării:
Trufie-aşa de mare şi-ndrăzneală
Nu pot avea învinşii! Este-o ţară,
Hesperia-i zic grecii, ţară veche,
Şi tare în războaie şi mănoasă.
Enbtrii au trăit acolo: astăzi Se
zice că urmaşii au numit-o Italia,
pe numele-unui rege De-al lor. Şi
iată nouă într-acolo Cărarea ne
era, Cînd răsări deodată Orionul
Cel furtunos, cu valuri pe genune.
El ne-aruncă în nişte vaduri oarbe
Şi cu turbate vînturi pîn' departe
Ne-mprăştie, învăluiţi de apă, Pe
valuri, printre stînci fără cărare.
Puţini am tras la ţărmurile
voastre. Ce fel de oameni sînt
aice însă? Ce ţar-aşa de barbară
îngăduie Această lege? Drept de
ospeţie Noi nu avem pe ţărmurile-
aceste! îndată la război! Nu-i
voie-a pune Piciorul pe uscat! De
nu vă pasă De gintul omenesc şi
nici de arme, Atunci măcar de zei
vă fie teamă, De zeii care pururea
nu uită Nici fapta bună, nici
nelegiuirea! Enea ne-a fost nouă
domn: ca dînsul De drept şi de
pios şi de războinic N-a fost
bărbat pe lume. Dacă soarta Ni-1
ţine viu şi el mai soarbe încă
Lumina cea de sus şi pîn-acuma
Nu zace în cumplita-mpărăţie
A umbrelor, noi n-avem nici o
teamă, Nici ţie, să nu-ţi pară rău,
regină, Că i-ai făcut, tu cea dintîi,
un bine. Oraşe sînt şi-n părţile
Siciliei, Ş-acolo-s arme,-acolo-i şi
Aceste, Vestitul, tot din sîngele
troianic.

Tu lasă-ne pe ţărm să tragem flota
Zdrobită de furtuni, şi în pădure Şi vasele să le tocmim cu bîrne, Şi vîsle să cioplim, pentru ca, veseli,
Găsindu-ne şi soţii şi stăpînul, In Laţiu să ne ducem şi-n Italia, Acolo dacă ni-i ursit s-o-ntindem. Iar dacă nu mai e nici o scăpare Şi dacă marea libică pe tine Te-a înghiţit, prea bunule părinte Al teucrilor, şi ne-am luat speranţa De la Iul, atunci măcar în marea Sicaniei să ne putem noi duce, La regele Aceste,-n aşezările De dînsul chiar gătite şi de unde Noi am venit cu vasele-ntracoace". Aşa-i vorbi Ilioneu; troienii Toţi într-un cuget fremătau.

Atunci Didona,-n jos plecîndu-şi ochii, Pe scurt le spune: „Alungaţi din inimi, Troienilor, şi grijile şi teama!
Nevoia cruntă, noua mea domnie Mă-mping să fac aşa şi pîn' departe Să stau de veghe la hotare. Cine N-a auzit de Eneazi, de Troia Şi de eroii săi? Au cine oare De focul marelui război nu ştie? Noi, punii, n-avem inimă de piatră Şi soarele-şi înhamă telegarii Nu chiar aşa departe de oraşul Cel tirian.[19] Ori că doriţi acuma Să mergeţi în Hesperia cea mare, în cîmpii lui Saturn, ori în ţinutul Lui Erix[20] şi la regele Aceste, Eu vă voi da şi ajutor şi sprijin, Vă voi trimite-acolo, cu de toate. Iar dacă vreţi, cu mine deopotrivă, Să v-aşezaţi în ţara mea aceasta, Cetatea ce-o urzesc va fi ş-a voastră. Voi dar pe malul nostru trageţi navele!

Troieni sau tiri tot una au să-mi fie.

Ah! cum de nu-i aice şi Enea, Minat de-acelaşi vînt! Eu voi trimite Pe ţărmul mării oameni de nădejde, Le-oi porunci să cerce pin' la capăt Hotarul libic: aruncat de valuri, Poate-i pribeag prin codri sau oraşe".

îmbărbătaţi de zisele aceste, Şi el, Enea tatăl, şi Abate Cel inimos ardeau să rumpă norul Cit mai degrabă, şi din el să iasă. Şi-ntîi Ahate-i spune lui Enea: „Ce gînd acuma pui, fiu al zeiţei? Tu vezi că de nimic nu ne mai temem: Şi navele-au scăpat şî soţii noştri; Lipseşte numai unul, cel pe care Noi l-am văzut, chiar noi, cu ochii noştri, Cum s-a-nnecat în valuri. Celelalte Se potrivesc cu ce ţi-a spus şi mama". Abia rostise asta şi deodată Din jurul lor se şi despică norul Şi se topeşte-n aerul cel limpede: Atunci Enea răsări deodată Şi străluci-n lumină orbitoare, Asemeni unui zeu la chip şi umeri. Căci peste fiu-i revărsase Venus Splendoarea-mpurpurat-a tinereţii Şi-i potrivise nişte plete mîndre Ş-un farmec dulce-n ochi îi strecurase: Tot astfel nişte mîni măiestre leagă în aur galben fildeşul, argintul Ori marmura din Paros.

Iar Enea Aşa-i cuvînt-atunci împărătesei Şi (de-amirare tuturor!) îi zice: „Sînt faţă eu, aici, acel pe care îl căutaţi, Enea de la Troia, Scăpat acum din libicele valuri! O! tu, ce singură de Troia noastră Te-ai îndurat, de cruntele ei patimi,

Şi ne primeşti în casă şi-n cetate Pe noi cei care am scăpat din gheara

Danailor, cei istoviţi de-atîtea
Primejdii şi pe mări şi pe uscaturi,
Lipsiţi de toate, noi n-avem putere A-
ţi mulţumi cum se cuvine, Dido, Nici
noi, nici cei ce sînt, din neam
dardanic, împrăştiaţi în lumea asta
largă.
Să-ţi deie zeii dreapta lor răsplată,
La cei pioşi de se mai uită zeii, Pe
lume de mai are preţ dreptatea Şi
cugetu-mpăcat cu sine însuşi! Ce
veac ferice te-a adus pe lume? Ce
mari părinţi născutu-te-au pe tine?
Cît timp vor curge rîurile-n mare, Cît
timp pe povîrnişurile munţilor Se va
întinde-a nourilor umbră, Şi cerul o
să deie hrană stelelor, Eterne îţi vor
rămînea şi gloria Şi numele şi
laudele tale, Orice pămînt mă
cheam-acum pe mine". Aşa vorbi
Enea şi amicului Ilioneu el îi întinse
dreapta, Iar stînga lui Serestus, apoi
altora: Vitejilor, lui Gias, lui
Cloantus.

Uimită-ntîi de chipu' lui Enea, Iar
mai pe urmă de cumplita-i soartă,
Aşa i-a spus sidoniana Dido: „Ce
soartă rea pe tine, fiu de zeie, Te
mină prin aşa de mari primejdii Şi
mîna cui te-aruncă azi aice, Pe-
aceste-nfricoşate ţărmuri? Tu eşti
Enea cel pe care dalba Venus I l-a
născut dardanului Anhise Pe
malurile rîului Simbis
Din Frigia? Mi-aduc şi eu aminte Că
la Sidon veni odată Teucru[21] Cel
alungat din ţara lui să-şi caute Cu
sprijinu' lui Belus altă ţară.
El, Belus, tatăl meu, prăda atunce

Mănosul Cipru şi-l ţinea cu totul
Sub ascultarea lui, biruitorul!
Şi eu de-atunce ştiu de prăbuşirea
Oraşului troian şi de-al tău nume,
De capii greci. Deşi duşman al
Troiei, El pe troieni îi ridica în
slavă, Ba se dădea el însuşi drept
odraslă Din veche stirpea lor. De-
aceea, haideţi, Copiii mei, intraţi în
casa noastră! La fel a vrut ursita şi
cu mine Să trec prin multe patimi
şi, la urmă, Să mă aşez aici, în ţara
asta.
Eu încă bine ştiu ce-i suferinţa: Am
învăţat s-ajut pe cei ce sufăr!" Aşa
cuvîntă ca şi pe Enea
11 duce în palat. Ea porunceşte In
temple rugăciuni, şi tot atunce La
soţii lui, pe ţărmurile mării, Trimite
douăzeci de boi, o sută De mascuri
încălaţi şi cu spinarea Zburlită, pe
de-asupra şi o sută De miei
grăsuni, cu mamele lor, daruri De
ziua asta veselă.
Se face-acuma şi-n palat gătire:
Sclipeşte-mpărătească bogăţie! în
încăperile din mijloc punii Gătesc
ospăţul, ei aştern covoare Lucrate
numai din porfiră scumpă. Pe mese
ce argintării! Ce vase De aur! Şi pe
dînsele-s săpate Mari faptele
părinţilor, tot şirul De vitejii ale
atîtor oameni, Chiar din străvechea
obîrşie-a gintei.

Dar pe Enea inima-i de tată Nu-
1 rabdă să mai aibă pace. Dînsul
Pe-Ahate-1 mînă iute la corăbii Să-i
spună toate-aceste lui Ascaniu Şi în
oraş pe dînsu' să-l aducă: Doar
toată grija scumpului părinte E
numai el! Enea-i spune încă

S-aducă de la vase nişte daruri Scăpate din răsipurile Troiei: O mantie cu chipuri numa-n aur Cusute, şi un văl cu nişte frunze De şofraniu acant tivit pe margini, (Găteli de-ale Elenei cea din Argos, Pe care ea cu sine le luase De la Micena cînd fugi la Troia Să facă nunta cea nelegiuită, Un dar minune! — al mamei ei, al Ledei). El îi mai spune să aducă sceptrul Pe care îl purtase-odinioară Copila cea mai mare a lui Priam, Iliona, şi salba-i de mărgele, Ba încă şi coroana ei de aur, Bătută peste tot cu pietre scumpe. Zorind să le-mplinească-aceste toate, Ahate-ntinde pasul spre corăbii.

Dar Citerea mintea şi-o frămîntă Cu alte viclenii, cu alte gînduri: Schimbat la faţă şi la chip, Cupido Să vie-n locul dulcelui Ascaniu, Cu darurile-acele pe regină S-o-nflacăre, din minţi pe ea s-o scoată, Văpaia lui să i-o strecoare-n oase. Căci ea de tirii cei cu două feţe, De neamul făr' de crezămînt se teme, O arde gîndul aprigei lunone: Cînd vine noaptea-şi face iară gînduri! Deci dar cu-aceste vorbe ea atunce Cuvîntă către-nnaripatul Amor: „O! fiul meu, tu, carele eşti, singur, Tăria mea şi marea mea putere, O! fiul meu, tu, căruia nu-ţi pasă De trăsnetul prea naltului Părinte, Cu care el a doborît pe Tifon, La tine eu alerg şi cad la tine Şi razem cer acum puterii tale. Tu ştii doar că pe frate-tău Enea Mînia-nverşunată a lunonei

43 îl tot aruncă pe noianul mării, Pe toate ţărmurile: tu o ştii doar Şi te-a durut ades a mea durere. Pe el acum feniciană Dido îl ţine lingă ea şi mi-1 descîntă Cu vorbe dulci şi tare-mi este frică: Nu ştiu unde-o să iasă ospeţia Cartaginei! Acu-i acu, şi luno, Ea, nicidecum nu se va da bătută. De-aceea mă gîndesc mai înainte Cu-nşelăciuni să amăgesc regina Şi s-o încing cu flacăra iubirii, Ca nu cumva să-şi schimbe dînsa gîndul Din voia unui zeu, ci să-ndrăgească Şi ea cu mine-odată pe Enea. Ascult-acum ce-am pus în gînd şi-n ce fel Tu ai putea să faci isprava asta: Regescul fiu, comoara vieţii mele, Chemat de-al său părinte scump, e gata Să meargă în sidonica cetate, Ducînd cu el şi nişte daruri, scoase Din valuri şi din flăcările Troiei. Dar eu am să-1 adorm, să-l iau cu mine Şi să-1 ascund pe culmile Citerei Sau pe Idăliu,-n templul meu cel sacru, Ca nu cumva să afle-nşelăciunea Şi curmeziş în cale-mi să se pună. Cum eşti şi tu copil, tu ia făptura

Copilului şi chipu' lui
îmbracă-1 O noapte
numai, nu mai mult de
una! Doar chipu' i-1
cunoşti! Şi cînd regina
O să te ieie pe genunchi
la masa împărătească şi
la închinarea Paharelor;
atunci cînd ea pe tine
La sîn o să te strîngă ş-o
să-ţi deie Săruturi dulci,
înşal-o tu, strecoară-i
Veninul tău, ascunsa ta
văpaie!**

La zisele zeiţei, scumpei mame,
Cupido se supune: el îşi scoate
Aripele şi bucuros păşeşte

44

In pasu' lui Iul; iar Venus picură O
aromeală-n trupu' lui Ascaniu, îl ia la
sînu-i cald şi-1 duce-n crîngul Idăliei,
sus, unde măgheranul Cu fragedele-i
flori înmiresmate îl înfăşoară-n
umbra lor cea dulce.

Ş-acum, ţinînd cuvîntul ei,
Cupido Mergea voios în urma lui
Ahate, Ducînd la tiri regeştile
odoare. Cînd el sosi, în sala de
ospeţe, C-un mîndru baldachin
împodobită, Regina la mijloc se
aşezase Pe patul ei cel încrustat în
aur. Enea tatăl, tineretul Troiei S-
adun-acuma şi se pun la masă Pe
paturi cu velinţe de porfiră, Iar apă
de spălat pe mini dau şerbii Şi din
panere-mpart la oaspeţi pîinea, Aduc
ştergare tunse. înlăuntru Cincizeci
de şerbe sînt, ce au de grijă Să
rînduiască-n lung şirag bucatele Şi
focul cel din vatră să-l hrănească. O

sută altele mai sînt, ş-o sută De slujitori, cu toţii tot de-o seamă: Ei mesele cu feluri de mîncare Le-ncarcă şi pahare pun pe mese. S-au adunat şi tiri, mulţime mare, în veselul palat; rugaţi să şadă Au fost şî ei pe paturi înflorate. Şi toţi de darurile lui Enea Şi de Iul acum se minunează, De ochii lui de foc şi de-ale zeului Cuvinte prefăcute, şi de mantie, De vălul cel cu foi de-acant pe margini! Dar mai ales nefericita Dido, Sortită vai! pieirii viitoare, Nu poate inima să şi-o aline, Şi-ncepe să se-nflacăre uitîndu-se Şî la copil, vrăjită, şi la daruri! Copilu-i sare-n braţe lui Enea,

45

S-agaţă de grumazu' lui şi dorul 1-1 stîmpără-nşelatului părinte! Apoi, se duce la regină. Dînsa Cu ochii şi cu inima ei toată E numai la copil, ba încă-1 strînge Din cînd în cînd la piept: nu ştie Dido Ce zeu îi şade pe genunchi, sărmana! Dar el de Acidălia[22] nu uită, De mamă-sa: el pe Siheu începe Din inima Didonei să-1 alunge Şi iar s-aprind-o dragoste-nfocată în pieptu-i potolit de multă vreme, în inima-i pustie de iubire.

Iar cînd, pe urmă, s-a sfîrşlt ospăţul Şi masa a fost strînsă, ei atunce Pun oluri mari de vin şi le-ncununâ. Acuma-i larmă în palat! Răsună De glasuri multe sala cea întinsă. De sus, de auritele sufituri Atîrnă policandrele-aprinse Şi făchiile biruie-ntunericul.
Atunce Dido, iată, cere cupa De aur, grea de pietre nestemate, Din care au băut cîndva şi Belus[23] Şi toţi acei

care se trag din Belus, Şi ea, apoi, cu vin curat o umple: „O! lupiter, tu care te chemi paznic Al ospeţiei, fă, binevoieşte, Zi veselă să fie ziua asta Şi pentru tiri, dar şî pentru pribegii Din Troia, şi de ea să-şi amintească De-apururea şî strănepoţii noştri! Cu noi să fie buna noastră îuno Şi Bacus, dătătorul veseliei!
Iar voi acuma, tirii mei, cu toţii, Fiţi binevoitori părtaşi ospăţului!" Ea zice, şi cu vin stropeşte masa, Şi dupăce-a vărsat pe masă păosul, Ea-ntîi de cupă îşi atinge buzele, îi dă pe urmă cupa şi-1 îndeamnă

46

Pe Bitia să beie. Fără preget El cupa cea ele aur o deşartă, Dă vinul înspumat pe gît! Şi ceilalţi Fruntaşi, apoi, fac tot aşa. Dar, iată, Ibpa cel cu plete lungi, şcolarul Lui Atlas uriaşu'-ncepe-acuma Să sune din chitara aurată:
El cîntă luna cea colindătoare, Şi-ntunecimile de soare, cîntă Şi obîrşia neamului de oameni Ş-a bestiilor, fulgerul şi ploaia, Arcturul şi ploioasele Hiade Şi cele două Care; el mai zice De ce-n Ocean atîta se grăbeşte Să se cufunde soarele de iarnă Şi ce se pune nopţilor în cale, Că vin aşa tîrziu în timpul verii? Bat tirii, bat şi iară bat din palme, Şi după ei troienii. Numai Dido . îl ţine pe Enea pînă noaptea Tîrziu de vorbă, ea, nefericita, Sorbind din cupa dragostei pc-ncetul. Ea multe-1 tot întreabă despre Prîam Şi multe despre Hector îl întreabă: Ba fiul Aurorei cu ce arme
La Troia a venit, ba Diomede

Ce fel de cai avea, ba cît de mare Era Ahile. „Dar mai bine, haide, Mărite oaspe“-i zice ea la urmă — „Din capăt ia-o şi ne spune nouă De cursele danaifor, de-a’ voastre Nenorociri, de-a voastră pribegie. Că doar de şapte veri acuma umbli Pribeag pe-atîtea mări, pe-atîtea ţărmuri**.

47

CINTUL AL DOILEA

Tăcură toţi, la el cu ochii ţintă, Şi de pe patu-i nalt Enea tatăl Urzi cuvîntul: „Porunceşti, regină, Să-mi răscolesc cumplita mea durere, Să spun cum grecii au surpat puterea Şi-mpărăţia cea

de plîns a Troiei Şi jalea ce-am
văzut-o şi la care Am fost părtaş
din greu. Dar cine oare Dintre
dolopi ori mirmidoni[1], au cine
Dintre ostaşii crudului Ulise Şi-ar
stăpîni şiroaiele de lacrimi Cînd i-
ai vorbi de lucruri ca aceste? Ş-
apoi şi noaptea umedă-i pe ducă
Şi, scăpătînd, la somn ne-mbie
stelele. Dar dac-aşa de mare ţi-i
dorinţa Pe scurt să afli chinurile
noastre, S-asculţi al Troiei
zbucium de pe urmă, Deşi cînd
mi-amintesc, mă prind fiorii Şi fug
ş-acum de-atîta jale, totuşi Eu voi
începe. Frînţi de lupte, capii
Danailor[2], şi prigoniţi de soartă,
După atîţia ani clădir-un munte
De cal (aşa le dete-n gînd
Minerva),

48

Din lemn de brad întruchipîndu-i
coastele. Spuneau că-i dar de-
ntoarcere, viclenii! Aşa s-a fcst
zvonit. Dar ei, în tainä, Trăgînd la
sorţi, băgară înlăuntru, în golul orb,
bărbaţi unu' şi unu', , Şi groaznicele
calului deşerturi Tot cu oşteni armaţi
ei le ticsiră.

Este-un ostrov în văzul Troiei,
Tenedos, Bogat şi preavestit
odinioară, Cînd Priam sta-mpărat,
acuma însă Un sîn pustiu de mare,-
atîta numai, Un adăpost amăgitor de
nave.
Acolo, dar, pe malul singuratic,
Danaii s-au ascuns, iar noi crezurăm
Că s-au tot dus pe mare la Micena.
De-acum de lunga-i jale scapă
Teucria! Noi, bucuroşi, ieşim pe
porţi deschise, Ca să vedem şi

lagărul cel doric Şi ţărmul părăsit şi gol tot locul: „Aice îşi aveau dolopii tabăra, Dincoace-Ahile cel cumplit; acolo Erau corăbiile,-aice luptele**! încremeniţi unii din noi se uită La darul cel aducător de moarte Al vergurei Minerve şi se miră De namila de cal! Şi-ntîi Timete Ne-a îndemnat să-1 tragem înăuntru, Să-1 aşezăm pe deal, în cetăţuie: Vînzarea-a fost, ori astfel a voit-o Ursita Troiei? Capis, dimpotrivă, Şi alţii, care-aveau mai bună minte, Stăteau de noi ba s-aruncăm degrabă în mare darul bănuit şi cursa Danailor, ba foc să-i dăm pe dată, Ba să-i străpungem pîntecul, cercîndu-i Ascunzătoarea: pururi îndoită, Aşa-n păreri mulţimea se dezbină.

Atunci, cu gloată multă după dînsul, El cel dintîi, de sus, din cetăţuie,

49 Labcoon aleargă. De mînie El arde şi ne strigă de departe: „Vai vouă! aţi nebunit? Voi credeţi Că duşmanii s-au dus? Au credeţi poate Că darurile grecilor sînt fără De-nşelăciuni? Aşa-1 ştiţi pe Ulise? Ori s-au ascuns aici, în lemn, aheii, Ori calu-i meşteşug făcut anume Să vie pe de-asupra ca să vadă Ce facem noi prin case, în cetate, Ori e la mijloc altă viclenie: Troienilor, în cal să nu

vă-ncredeţi! Să fie
orice-ar fi, mă tem ş-
atunce De greci cînd vin
cu daruri". Asta zice Şi
cu putere mare-aruncă
iute O lance uriaşă-n
coasta calului, în
vintrele-i boltite: ea se-
nfige Şi tremură, şi
pîntecu' i-1 zguduie,
Găunul sună surd şi
scoate-un gemet. De-ar
fi voit-o zeii! Mintea
noastră, Să nu fi fost
orbită, cu securea Ne-ar
fi-ndemnat să spintecăm
capcana! Pe locul ei ar
sta ş-acuma Troia, Şi tu,
cetate naltă a lui Priam!

Dar iată că păstori troieni la rege Tîrau acum, în chiote, cu mînile Legate-un tînăr: singur le ieşise Necunoscut în drum: chiar el pusese La cale viclenia, ca, pe urmă, Aheilor să le descuie Troia, Om îndrăzneţ, la amîndouă gata: Ori înşelătorii să uneltească, Ori o pieire sigură să-nfrunte. De pretutindeni tineretul Troiei Aleargă împrejuru' lui să-l vadă Şi pe-ntrecute-şi bate joc de omul Cel prins. Acuma tu ascultă cursele Danailor: din făr' delegea unuia învaţă să-i cunoşti pe toţi.

50

Cînd, aiurit, în văzul tuturora Şi nearmat stătu rotindu-şi ochii în jurul gloatei de troieni, el zise: „Ah! ce pămînt de-acum, ce mări pe mine Mă pot primi? Ce-mi mai rămîne

mie? N-am loc nici la danai şi, pe de-
asupra, Dardanii, vai! îmi cer
pedeapsa morţii“. La gemetele lui
a’noastre inimi S-au şi muiat pe loc,
mînia toată S-a alinat în piepturile
noastre! Noi îl zorim să spună din ce
neam c? Ce vrea? Şi, prins fiind, în
ce se-ncrede? Atunci el fără fric-aşa
cuvîntă:

„Ţi-oi spune, orice-ar fi, tot
adevărul, O! rege!-ntîi că-s grec, întîi
aceasta, Nu spun că nu; căci soarta
ne-ndurată, Dacă-1 făcu nenorocit pe
Sinon, Flecar şi mincinos ea nu-1 va
face. Ţi-o fi ajuns vreodată la ureche
Măritul nume al lui Palamedc, Lui
Belus[3] strănepot, pe care grecii Cu
pîrîturi că-i vînzător de ţară Fiindcă
dînsul n-a voit războiul, Nevinovat îl
aruncară morţii, Ş-acu-1 jelesc, cînd
nu mai vede ziua. Lui, dar, ca soţ m-a
dat sărmanu-mi tată Din anii cei
dintîi, fiind şi rudă, Şi m-a trimis
încoace la războaie. Cît a fost domn
ş-avu cuvînt în sfaturi Şi eu avui şi
nume şî căutare. Dar după ce s-a dus
din lumea asta, Răpus de viclenia lui
Ulise, (Vă spun doar lucruri care sînt
ştiute) Eu zilele-mi tîram în întuneric
Şi-n jale,-ntărîtat fiind de soarta
Sărmanului nevinovat prieten. Şi eu,
nebun! Să fi tăcut din gură! Eu m-am
jurat c-o să-1 răzbun pe dînsul,

De-o să mă-ntorc în părintescul Argos
învingător, de-o fi să fie asta. Ce ură mi-
am stîrnit cu-a'mele spuse! Tot răul mi s-a
tras de-aici: Ulise Mereu cu alte vini a
prins de-atunce A mă-nfrica ş-a-mprăştia-n
mulţime Vorbe-n doi peri, ş-a-mi căuta
pricină, Ştiindu-şi bine vina. Pîn' la urmă
Nu s-a lăsat: cu Calcas[4] împreună ... Dar
însă pentru ce cu de-ale mele Şi în zadar
pe voi să vă mai supăr? Ce vă mai ţin cu
vorba? Dacă credeţi Că grecii toţi sînt,
toţi, la fel şi dacă Ajunge s-auziţi că-s grec,
atunce Pedeapsa, haide, daţi-mi-o odată!
Cel din Itaca asta o doreşte Şi vor plăti-o
bine şi atrizii!"

Dar noi atunce ardem şi mai tare Să-1
întrebăm pe el şi să-1 descoasem
Nebănuind pelasga[3] viclenie Ş-atîtea
fărdelegi. Din nou făţarnicul Se face că-i e
teamă şi vorbeşte:

„Adese grecii au voit să pună La cale
fuga lor, să lase Troia, Şi, frînţi de-un lung
război, să plece-acasă. De-ar fi făcut-o!
Dar ades pe dînşii I-a-mpiedecat şi viforul
cel aprig Şi, cînd să plece, i-a-nspăimat şi
Austrul. Iar cînd din grinzi de-arţar fu
calul gata, Huiră norii în văzduh de tunet.
Pe Euripil îngrijoraţi atunce Noi l-am
trimis să-ntrebe pe Apolo, Şi el din templul
zeului ne-aduse Solie tristă: „Cînd aici
veniră ţi, Danailor, pe ţărmurile Troiei, Cu
sînge de fecioară înjunghiată[6] Aţi alinat
furtunile: cu sînge Să vă căutaţi întorsul!
O viaţă De grec se cere jertfă". Vorba asta
Cum a ajuns mulţimii la ureche,

Cum înlemniră toţi. Fior de gheaţă Prin oase
le trecu: la moarte cine Era sortit? Pe cine-1
vrea Apolo? Atunci Ulise-1 tîrîie pe Calcas Cu
strigăt mare-n mijlocul mulţimii, Să spună
care e voinţa zeilor.
Ah! Mulţi îmi tot cîntau nelegiuirea; Cei ce

tăceau vedeau şi ei prea bine Ce va veni. Dar zece zile Calcas N-a scos o vorbă: -nchis în el, pe nime N-a vrut nici să numească, nici s-arunce La moarte. Dar apoi, zorit prorocul De zbierătele celui din Itaca (Era ajuns cu el!), a rupt tăcerea, Menindu-mă altarului pe mine. Toţi se-nvoiră şi nenorocirea Care-i pîndea pe toţi ei o lăsară Pe capul unui singur om să cadă. Cumplita zi sosise; cele sfinte Erau acuma gata: şi făina Şi sarea, şi panglicile pe tîmple.
Dar eu — o spun! — m-am smuls din gheara morţii. Cătuşele mi-am rupt şi peste noapte Stătui ascuns în stuh, într-o băltoacă, Pîn' să destindă pînzele danaii, Dacă cumva le-or fi destins! De-acuma Nici o speranţă nu mai am pe lume Să-mi văd străvechea ţară, nici copiii Cei dragi şi nici pe scumpul meu părinte. Şi, pentru c-am fugit, pe dînşii poate l-or pedepsi danaii şi cu moartea Ei vor plăti păcatul meu, sărmanii! De-aceea, dar, pe Cei-de-sus, o! rege, Pe zeii care-s martori adevărului, Şi dac-a mai rămas pe lumea asta, Neîntinată încă, vreo dreptate, Pe ea mă jur: eu rogu-te pe tine, Aibi milă tu de chinurile mele Aşa de mari, aibi milă tu de-un suflet Ce-asemenea neomenii îndură!"

53

înduplecaţi, de plînsetele-aceste, îi dăruim viaţa, ba-i şi plîngem De milă, şi chiar Priam dă poruncă Să-l scoată din cătuşe şi din lanţuri, Şi-i spune-aşa, cu vorbe de prieten: „Oricine-ai fi, de-acu-nnainte uită-i Pe grecii tăi pierduţi! Vei fi al nostru! Dar să-mi răspunzi curat la întrebare: De ce-nchipară matahala asta De cal? Şi cine-a născocit-o? Ce vor? E-un dar făcut la zei ori este, poate, Unealtă de război?" Aşa el zice, Şi Sinon cel călit în viclenie Grecească şi-n minciună îşi ridică La

cer descătuşatele lui braţe:
„Pe voi, cereşti văpăi, cu-a voastră sfîntă Dumnezeire eu vă iau de martori, Altare, voi, junghiere blestemate De care eu fugii şi sfinte panglici Pe care le-am purtat ca jertfă, astăzi Pot rupe legămintele cu grecii, Pot să-i urăsc şi la lumina zilei Să dau ascunsurile lor. Eu unul, Eu nu mai sînt legat cu nici o lege De ţara mea. Dar tu rămîi, o! Troie, La juruinţa ta şi, mîntuită De mine, jos tu nu-ţi lăsa cuvîntul, Dac-o să-ţi spun adevărat şi dacă O să-ţi întorc un bine-aşa de mare!

Speranţa toat-a grecilor şi toată Credinţa în război a stat tot timpul în sprijinul Minervei. Dar de-atunce De cînd nelegiuitul de Tidide Şi capul fărdelegilor Ulise S-au pus din templul sfînt să zmulgă chipul Zeiţei Palas, ucigînd pe paznici, Şi chipu-i l-au răpit şi cutezat-au Cu mînile cruntate să s-atingă De panglicile sfinte-ale Fecioarei,

De-atuncc li s-a spulberat danailor Speranţa şi puterea li se frînse, Zeiţa de la ei şi-ntoarse faţa. Aieve, prin minuni, le dete semne Tritbnia[7]: de-abia-i pusese chipul în tabără şi flăcări fulgerară Din ochii ei boldiţi, pe trup sudoare Sărată-i curse şi (minune mare!) Ea a sărit de la pămînt de trei ori, Cu scut cu tot, şi clătinîndu-şi lancea. Atunci îndată Calcas proroceşte Că ei pe mare trebuie s-o ieie La fugă, şi că Pergamul nu poate Să fie dărîmat de lănci argive, De nu se-ntorc să cerce iară semnele în

Argos[8], şi-nnapoi n-aduc iar chipul Zeiţei, ce l-au dus de-aici cu sine Pe mare, în corăbii încujbate. Ş-acum, dac-au pornit-o la Micena, în ţara lor, mînaţi de vînt, şî arme Ei îşi gătesc şi zei îşi fac prielnici. Brăzdînd genunea iară, fără veste Vor fi aici. Aşa meneşte Calcas. Şi iată,-n loc de chipul zînei Palas, Spre-a îmbuna jignita zeitate, De Calcas îndemnaţi, ei înjghebară Această namilă, ca să-şi răscumpere Cumplita lor nelegiuire. Calcas A poruncit nemăsurat de mare Şi din stejar să făurească namila, Şi pînă sus, la nouri, s-o înalţe, Ca nici pe porţi să-ncapă, nici să fie In cetăţuie dusă, nici să poată Poporul ocroti tot ca-nnainte, Sub pavăza cea veche a zeiţei. A’voastre mîni de-or pîngări prinosul Adus Minervei, pacoste cumplită Peste troieni şi peste-mpărăţia Lui Priam o să cadă (ba mai bine întoarcă zeii pacostea spre Calcas);

55

Dar dacă-1 veţi urca-n cetatea voastră Cu-a’ voastre mini chiar, Asia atunce Cu arinii grele pînă chiar sub murii Lui Pelops[9] va veni: aceasta-i soarta Care-i aşteaptă pe nepoţii noştri.

îmbrobodiţi de lacrimi prefăcute Şi de înşelăciunile lui Sinon, De jurămintele lui cele strîmbe, Noi toate le-am crezut, noi, cei pe care Nu i-a înfrînt Ahile din Larisa, Nici fiu’ lui Tideu, şi nici cei zece Ani la război, nici mia de corăbii.

Atunci, vai nouă! alta şi mai mare, Mult mai cumplită încă ni s-arată, Şi din senin ne-aruncă spaima-n suflet: Labcoon, sortit să fie preot Al lui Neptun, junghia pe-altarul jertfelor

Grozav de mare-un taur, cînd, deodată,
Cu nişte rotocoale uriaşe, Doi şerpi (cînd
povestesc, mă prind fiorii) S-aştern pe
linul mării dinspre Tenedos Şi amîndoi
odat-o iau spre ţărmuri. Cum li se-
ncoardă pieptul printre valuri! Şi
crestele ca sîngele de roşii Răsar din
ape, coada li se joacă Pe valuri şi
spinările grozave în arcuri li se-ncujbă.
Clocoteşte Spumatul val! Acum sînt
chiar pe ţărmuri; Ei scapără din ochi
văpăi cruntate, Plesnesc din limbi şi-şi
ling în şuier gura. Pălind de spaimă noi
atunci o rupem La fugă, iară şerpii drept
la preot O iau şi mai întîi încing copiii
Cei doi şi-i muşcă şi din ei se-nfruptă; Pe
urmă şi pe dînsul care-aleargă C-o lance-
n ajutor, îl împresoară Şi-l cercuiesc în
groaznice inele. De două ori i-au colăcit
mijlocul, De două ori spinarea lor
solzoasă Pe după gîtu' lui şi-au răsucit-o,

Şi tot ie iese capul şi gîtlejul în sus! Iar
el cu' mînile se-ncoardă Colacele să-şi
zmulgă de pe sine, Pe panglici ud de
bale şi de negru Venin, şi scoate
răcnete în aer Ca taurul cînd e rănit şi
scapă De la altar şi barba rău înfiptă Şi-
o scutură întruna din cerbice. Dar iat-
acum că şerpii către templu O iau
răzleţi alunecînd şi-ndată în capiştea
Tritbnidei cumplite Se duc şi la
picioarele zeiţei Se pitulă sub pavăza-i
boltită.

Atunci pe toţi i-apucă spaima iară
Şi inima le tremură. Cu toţii, Spun că
pe drept şi-a ispăşit păcatul Labcoon,
ce-a pîngărit cu fierul Lemnul cel sfînt
şi blestemata lance A aruncat-o-n el.
Toţi strig-atunce Să ducă-n templu calul
şi să-nnalţe Zeiţei rugăciuni.

Noi spargem zidul, dezvelim oraşul.

Cu toţii se aştern acum pe lucru, Pun calului şi roate sub picioare, Şi de grumaji îi leagă nişte funii Şi trag de ele. Vai! capcana morţii Se urcă în cetate, grea de arme, Jur împrejur băieţi şi fete vergure Cîntări de slavă cîntă şi pe funii Se bucură şi ei să pună mina.
Ea se tot urcă ameninţătoare Şi lunecă în inima cetăţii.
O! ţara mea, locaş de zei, o! Troie, Şi voi, vestite în războaie ziduri Dardanice! de patru ori atunce S-a poticnit în pragul porţii calul Şi armele de patru ori în pîntec Au zuruit. Dar noi, uitînd de toate, Dăm zor mereu, orbiţi de nebunie,

Şi aşezăm în sfînta cetăţuie Cea namilă de caii pieirea noastră. Casandra chiar ş-atunci deschise gura Să ne vestească soarta viitoare, Dar, din porunca unui zeu, troienii Pe dînsa n-au crezut-o niciodată, Şi noi, nefericiţii (căci aceasta Avea să fie ziua de pe urmă) în verzi cununi, ca-n zi de sărbătoare, înveşmîntăm locaşurile sfinte.

în vremea asta cerul se roteşte Şi din Ocean şi noaptea se ridică învăluind pămînt şi cer şi cursa Danailor în umbra ei cea deasă, împrăştiindu-se pe-acasă, teucrii Tăcură şi, trudiţi, îi prinde somnul. Dar şi falanga grecilor acuma, Şi ea, se întorcea-ndărăt din Tenedos, Cu năvile în bună rînduială, Sub tainica, prietena lumină De lună, către ţărmuri cunoscute, Cînd iată că s-a ridicat o

flacără De pe corabia regească: Sinon,
Păzit de zei duşmăni, furiş descuie
Ascunzătoarea cea de brad, dă drumul
Danailor închişi în vintrea calului, Şi
calu-i vars-atunci pe toţi afară: Ies din
găunul calului Tesandru Şi Stenelus
şicrîncenul Ulise, Ies veseli, şi pe-o
funie întinsă Alunecă, şi Acamas şi
Toas, Neoptolem Pelidul şi Macaon, El
cel dintîi, şi Menelău, şi însuşi Epeu,
născocitoru-nşelăciunii. Ei dau năvală
repede-n oraşul Cel cufundat în somn
şi-n băutură, Ucid pe paznici şi, pe
porţi deschise, Primesc pe soţii lor şi
se-mpreună Cu gloatele la fapta lor
părtaşe,

Era cînd somnul cel dintîi începe Şi ca un dar ceresc el îşi strecoară Dulceaţa lui în bieţii oameni. Iată Că eu în vis îl văd, sub ochi, pe Hector Nespus de trist, vărsînd potop de lacrimi, Şi ca atunci cînd îl tîra Ahile Legat de caru' Iui, şi era negru De sînge şi de praf şi cu picioarele Străpunse de curele şi umflate. Vai mie! cum era! nu ca acela Pe care-1 văd ş-acuma cum se-ntoarce încins cu armătura lui Ahile, Sau cum era cînd aruncase focul în vasele ahee, ci cu barba Zbîrlită şi cu plete năclăite De sînge, cu tot corpul numai rane, Sub zidurile strămoşeşti primite. Şi parcă eu întîi, plîngînd, pe dînsu' îl cuvîntam cu jalnice cuvinte: „Lumina Troiei, neclintita noastră Speranţă! Ce-ai întîrziat atîta? Şi de pe care ţărmuri vii, o! Hector, Mult aşteptate? Vai, După pieirea Atîtor soţi de-ai tăi, după atîtea Ş-atîtea suferinţe îndurate De oameni, de cetate, noi la tine Trudiţi cătăm. Şi ce cumplită faptă A întinat privirea ta senină? Aceste răni de ce le văd pe tine?" Dar el nimic! El nu mai stă să-mi deie Răspuns la întrebările-mi deşarte, Ci din adîncul pieptului el geme: „Ah! fugi tu, cel născut dintr-o zeiţă, Şi smulge-te din flăcările-aceste! Duşmanu-i în oraş. Din culme Troia Se surpă. Ţării noastre şi lui Priam Destul i-am dat. De-ar fi putut fi Pergamul De-o mină apărat, de-această mînă El ar fi fost, de-a mea! Dar astăzi Troia Ţi-ncrede cele sfinte şi Penaţii:

Tu ia-i ca soţi ursitei talc! Caută-le
Şi ziduri! Pin’ la urmă-ntemeia-vei
Cetate mare, dacă vei străbate
Noianul mării“. El aşa-mi cuvîntă Şi
îmi aduce-apoi în mîni din fundul
Altarului pe Vesta-mpodobită Cu
sfintele panglici, şi focul veşnic, în
vremea asta strigăte de jale
Zbucnesc de pretutindeni în cetate
Şi zgomotele tot mai lămurite S-aud
(deşi era dosită casa Lui tatu-meu
Anhise şi ascunsă între copaci) şi
vuietul de arme Tot mai aproape
vine, mai aproape. Eu sar din somn
şi sus, chiar sus, pe casă Mă urc şi
stau de-ascult, urechi sînt numai.
Ca un păstor cînd focul se încinde
Pe-un lan şi cînturi bat vijelioase,
Ori cînd puhoiul repede din munte
Palancă face holdele bogate Şi
ţarinile, toată munca boilor, Şi tîrîie
la vale şi pădurile: El clocotu’ l-
aude de pe stîncă, Dar, uluit, nu
ştie ce-i. Atunce Ni s-a învederat şi
adevărul: Atunci pe faţă li se dete
cursa Danailor; s-a prăbuşit şi casa
Lui Deifbb în flăcările focului;
Alăturea acuma arde-aceea A lui
Ucălegon; sigea[10] mare De foc se
luminează pîn’departe; Zbucneşte
strigăt de bărbaţi şi sunet De
trîmbiţi. Eu, ca un nebun, iau
armele în mîni, dar ce să pot cu ele
face? îmi arde sufletul s-adun în
grabă O mînă de bărbaţi, să plec la
luptă, Cu soţii mei s-alerg în
cetăţuie. Mînia mea turbată mă
împinge Aşa să fac, şi-ndată-mi
vine-n minte Că e frumos să mori
cu arma-n mînă!

Dar iat-atunci că Pantus
Otriadul, Chiar preotu' lui Febus
din cetate, Scăpat fiind de suliţele-
ahee, Cu cele sfinte vine şi cu zeii
Cei biruiţi, de mînă cu nepotu-i, Şi,
uluit, spre casa mea aleargă. „O!
Pantus, cum stau lucrurile? Oare
Ce cetăţuie mai luăm de-acuma?"
De-abia vorbii, şi el, gemînd, îmi
spune: „Veni şi ziua cea de-apoi şi
ceasul Dardăniei sortit! Troieni pe
lume Azi nu mai sînt; nici Uium,
nici marea Troienilor mărire nu mai
este!

Pe toate le-a mutat în Argos
lupiter Cel crunt, şi în oraşu-ncins
de flăcări Danaii sînt stăpîni. Chiar
în cetate Stă calul nalt, vărsînd
oşteni în arme, Şi-nvingător lăţeşte
Sinon focul Şi ne înfruntă. Unii vin
cu miile Pe porţile deschise-n două
laturi, Aşa de mulţi, cîţi n-au venit
din marea Micenă niciodată, iară
alţii Cu armele s-au pus pe străzi
înguste în curmeziş, ca să ne-aţie
calea. Stă spada cea de fier
scînteietoare Din teacă scoasă, gata
să ucidă! Abia mai cearc-a se lupta
străjării Cei de la porţi sc-
mpotrivesc ca orbii!" Cînd auzii aşa
că-mi spune Pantus (Ş-a fost şi voia
zeilor!), îndată M-arunc în foc şi-n
luptă, unde crunta Erinie[11] şi
freamătul mă cheamă Şi strigătul
ce pîn'la cer se urcă. Ieşind în cale-
mi în bătaia lunii, Ca soţi s-adaugă
Ripeu şi Epitus In arme prea
puternicul, şi Hipanis Şi Dimas: ei
cu toţi se adună în jurul meu, şi
tînărul Corebus, Fiu lui Migdon,
care pe Casandra Nebun o

îndrăgise, şi la Troia

Venise chiar în zilele acele. Ii aducea şi ajutor, ca ginere Lui Priam, şi troienilor. Sărmanul! El de mireasa lui, de profetească, N-a vrut s-asculte.
Cînd i-am văzut pe toţi de luptă dornici încep şi eu atunce a le spune.
„Copii, ah! inimi în deşert viteze, Nestrămutată dacă vi-i dorinţa Să cutezaţi a căuta chiar moartea, Vedeţi prea bine care-i soarta noastră: Au părăsit şi temple şi altare Toţi zeii, scutu-mpărăţiei noastre, Şi voi acum veniţi în ajutorul Unui oraş în flăcări. Să murim dar! Să ne-aruncăm în valvîrtejul luptei! O singură scăpare au învinşii: Să nu mai spere nici într-o scăpare. Atunci mînia-n pieptu' lor s-aprinde. Ca lupii cei prădalnici pe-ntuneric, Pe care-orbiş îi mină crunta foame Şi puii, rămaşi singuri, îi aşteaptă Cu gîtiţa uscată, tot asemeni Păşim şi noi printre săgeţi şi duşmani La moarte nendoielnică, pe drumul Ce duce drept în inima cetăţii, în jurul nostru zboară noaptea neagră Şi-n umbra ei ne-nvăluie. Dar cine Să poată povesti din grai prăpădul Şi morţile acelei nopţi, au cine Să le stropească cu destule lacrimi? Oraşul vechi, care-a domnit atîta Amar de ani, se surpă: pretutindeni, Pe străzi, pe pragul templelor, prin case, Cu miile zac trupuri fără viaţă. Şi nu numai troienii au plătit-o Cu sîngele; virtutea cîteodată Şi-n

inima învinşilor s-aprinde:
învingători, danaii cad şi dînşii.

64

Şi peste tot e spaimă, jalc-amară Şi
moartea-n fel de feţe pretutindeni.
C-o mare ceată de danai, întîiul
în calea noastră Androgeu răsare.
Neştiutor, crezîndu-ne că sîntem Şi
noi de-ai lor, el de la sine însuşi Ne-
ntîmpină cu vorbe de prieten:
„Voinicilor, daţi zor! Ce-atîta lene
Şi-ncetineală? Alţii pradă Pergamul
încins de foc, şi iau cu dînşii prada,
Şi voi de la corăbiile nalte Abia
acum veniţi?“ A zis şi-ndată, Cum în
doi peri a fost răspunsul nostru, El
a văzut că nemerise-n toiul
Duşmanilor. înmărmuri şi limba Şi-
o înfrînă şi înapoi se trase.
Cum cineva, cînd apăsat păşeşte
Prin nişte mărăcini, deodată calcă
Pe-un şarpe .şi-nfricat se dă în
lături, Căci şarpele-şi ridică-ndată
capul Cel mînios şi gîtu’lui cel vînăt
Şi-1 umflă, tot aşa, cuprins de
tremur, Cînd ne-a văzut pe noi,
cerca să fugă Şi Androgeu. Atunci
noi dăm năvală C-un zid de lănci
încingem pe duşmanii
înspăimîntaţi, neştiutori de locuri,
Şi peste tot pămîntului i-aştemem:
Norocu-ncepe-a ne zîmbi!
Corebus,
Săltînd şi-mbărbătat de biruinţă,
Ne spune: „Soţii mei, pe unde
soarta înseamnă drumul mîntuirii
noastre Şi priitoare ni s-arată nouă,
Şi noi să mergem! Scuturile-acuma
Să le schimbăm şi armele danae Să

ni le potrivim pe noi! Virtute Sau viclenie, cine mai întreabă Cînd ai a face c-un duşman? Duşmănii Au să ne deie arme“. Aşa vorbeşte Şi chivără lui Androgeu şi-o pune

65 în cap, îi ia şi pavăza, podoaba De pavăză, iar sabia argivă Şi-o potriveşte el la şold. La fel fac Şi Dimas şi Ripeu şi tinerimea Cea veselă; se-ncinge fiecare Cu armele abia luate pradă.
Şi noi atunci, dar fără zei prielnici, Păşim printre danai. Prin noaptea oarbă Ne tot încăierăm cu ei la luptă Şi-n iad pe mulţi dintre danai trimitem. Fug unii în risipă la corăbii Şi la picior o iau spre ţărmii siguri, Iar alţii înapoi se urcă-n namila De cal, cuprinşi de frica ruşinoasă, Şi iar s-ascund în cunoscuta vintre.

Vai! nu-i iertat ca omul să se-ncreadă în zei atunci cînd zeii sînt potrivnici! Acuma iată c-o tîrau din templul Minervei, chiar de la altar, pe fata Lui Priam, pe Casandra, despletită, Priviri de foc nălţînd la cer zadarnic, Numai priviri, căci mînile gingaşe în lanţuri îi erau încătuşate. Priveliştea aceasta n-a răbdat-o Corebus: el, ca un ieşit din minte, Se şi aruncă între duşmani, gata Să moară. Noi ne ducem după dînsul Şi toţi grămadă năvălim. Atunce Intîiaşi dată, de pe culmea naltă A templului sîntem răpuşi cu suliţi De-ai noştri chiar: un crunt măcel se naşte Cînd ei ne văd cu arme şi cu creste Greceşti pe cap, vai! înşelaţi de ele! Cu urlete cumplite de mînie Că fata le-a fost

smulsă, şi danaii De peste tot s-adună, dau năvală Şi Aiax şi Atrizii şi oştirea Dolopilor, ca vînturile care Se-ncaieră-ntre ele cîteodată,

Cînd s-a pornit vîrteju' lor: Zefirul Şi vîntul de la miazăzi şi Eurul în caru-i tras de caii Răsăritului; Pădurile huiesc şi cu tridentul Nereu izbeşte înspumat şi marea Din fundurile ei o răscoleşte. Chiar cei pe care noi prin umbra nopţii l-am risipit cu viclenia noastră Şi i-am tot alungat prin tot oraşul, Apar şi ei şi, cei dintîi acuma, Ei cei dintîi, cunosc a' noastre scuturi Şi armele ce i-au minţit, ba încă Mai văd că vorba noastră altfel sună. Mulţimea lor ne biruie-ntr-o clipă: Corebus cel dintîi se prăbuşeşte, Ucis de Peneleu chiar la altarul Războinicei zeiţe; cade-n luptă Rifeu, el, omul cel mai drept din Troia Şi cel mai aprig paznic al dreptăţii.
Vai! Zeii altfel au găsit cu cale. Străpunşi de soţii lor pieriră Dimas Şi Hipanis, ba nici pe tine, Pantus, Nu te păziră nici cucernicia Cea multă şi nici panglica lui Febus.
Cenuş-a Troiei, flacără din urmă A soţilor mei scumpi, vă iau ca martori: In prăbuşirea voastră nici de arme Nu m-am ferit cîndva, nici de primejdii, Şi de-mi era sortit să cad în luptă, Eu vrednic aş fi fost să cad de mîna Danailor. De-acolo noi ne zmulgem, Eu, Ifitus şi Pelias (el, îfitus, îngreuiat de anii lui, iar

Pelias Abia tîrîndu-se, rănit de-
Ulise);
Pe noi către palatele lui Priam
îndată ne şi cheamă nişte strigăte.
Aici o luptă uriaşă, parcă Nu
mai era în altă parte Şi nu murea în
tot oraşul nime!

67

Aşa vedem încaicrul de crîncen Şi
pe danai năvală dînd palatului Şi
pragu-mpresurat sub ţest de
scuturi! Pe scările de ziduri
rezemate Se caţără în faţa porţii
grecii, Cu stînga ei îşi pun în faţă
scutul Sprc-a se feri de lovituri, cu
dreapta De-acoperiş încearcă să s-
apuce. Dar şi dardanii smulg acuma
ţigle Şi turnuri, şi, fiindcă văd cu
ochii Pieirea lor, ei, chiar în gura
morţii, îşi fac din ele arme de-
apărare, Ba prăvălesc şi grinzile-
aurite, Străvechile podoabe-ale
palatului; Iar alţii, jos, cu săbiile
goale. Stau pavăză la porţi, în
rînduri dese Ei le păzesc.
îmbărbătat atunce Palatu-
mpărătesc alerg să-1 apăr, Pe cei
viteji cu braţul meu să-i sprijin,
învinşilor să Ie sporesc puterea.
Era o uşă-ascunsă înapoia
Palatului; un gang lega-ncăperile
Lui Priam între ele; uşa, dcsnică,
Duşmanii o trecuse cu vederea. Pe-
acolo, cînd avea fiinţă încă Ţara lui
Priam, biata Andromacă Venea la
socri-adeseori ea singură, Adeseori
i-1 aducea de mînă Bunicului pe
micul Astianax. Eu sus răzbesc, pe
coperiş, de unde în van zvîrleau cu

ce puteau s-apuce Sărmanii teucri. Stînd să cadă parcă, Un turn acolo se-nnălţa spre stele, De se vedea dintr-însul toată Troia Şi lagărul şi năvile danae. Jur-împrejuru' lui izbind întruna Cu drugi de fier, pe unde-avea grindişul încheieturi mai şubrede, noi smulgem Din temelie turnul şi-1 împingem,

Iar el se clatină, se năruie cu vuiet Şi cade peste hoardele danae. Dar alţii vin în loc şi-n vremea asta Tot curg de sus pietroaie şi tot felul De zburături.

Pe pragul cel dintîi, chiar la intrare, In sclipetul armurii de aramă, S-avîntă Pirus: parcă e-un balaur Care-ndopat cu ierburi otrăvite A stat o iarnă-ntreagă sub ţărînă Plin de venin, şi el, acuma, iată Că, la lumină, lepădîndu-şi pielea Şi strălucind de-o nouă tinereţă, Descolăceşte neteda-i spinare Şi pieptul către soare şi-l încoardă Şi-n gură-i joacă limba cu trei vîrfuri. Cu el e şi Perifas uriaşul, Şi Automedon cel ce lui Ahile Şi armele-i purta,-i mîna şi caii, Cu el tot tineretul cel din Sciros[12]. Ei Ia palat năvală dau cu toţii Şi pe acoperiş aruncă flăcări, Iar Pirus, cel dintîi, ia o secure Şi dă să rumpă trainicele praguri Şi din ţîţîni să smulgă şi uşorii. Tăind un curmeziş de la canaturi, El sparge uşa zdravănă şi face O gaur', o fereastră uriaşă. Acum se vede-nnuntru tot palatul Şi atriile

lungi ies la lumină, Se văd acum ietacele lui Priam Şi ale regilor străvechi ai Troiei Şi-n dosul uşii, înarmaţi, oştenii.

Palatu-nnuntru vai! cum se cutremură De gemete, de strigăte de jale! Cum clocotesc cămările de plînsul Femeilor! Şi vaierul ajunge La stelele-aurii. Prin uriaşul Palat ele colindă îngrozite Şi uşile le ţin îmbrăţişate

Şi le sărută. Aprig ca Ahile, Zoreşte Pirus tot mereu; nici drugii, Nici paznicii nu pot să-i stea-mpotrivă. Sub deasa lovitură de berbece Se cumpăneşte uşa într-o parte, Scoşi din ţîţîni, se prăbuşesc uşorii. Puterea-şi taie vad! Năvală-nnuntru Danaii dau, pe cei dintîi i-omoară Şi de oşteni de-ai lor se umple locul. Nici rîu-n spume, cînd, rupînd zăgazuri, Din albie îşi iese şi puhoiul De apă trece peste străvilarele Din calea lui, nici el nu se revarsă Cu-aşa mînie mare peste holde Şi peste şesu-ntins, tîrînd la vale Cu staule cu tot cirezi de vite. Eu însumi l-am văzut atunci pe Pirus Cel însetat de sînge şi pe-Atrizii Cei doi în prag, văzui şi pe Hecuba Cu cele-o sută de nurori; eu însumi Văzui pe Priam pîngărind cu sîngele Chiar focul sfînt, aprins de mîna lui chiar. Iar cele cincizeci de iatacuri, mîndră Speranţă de nepoţi, se năruiră, Cu stîlpii lor împodobiţi cu aur, Cu prăzile luate de la barbari.
Ş-acolo unde flăcările încă Nu

năvălise,-au năvălit danaii.
Dar poate-ntrebi şi care-a fost ursita Lui Priam? El, cînd a văzut surpată Cetatea lui şi uşile fărmate Şi-n mijlocul palatului pe duşman, Zadarnic şi-a mai pus, bătrînu' rege, Pe umerii tremurători armura Ce nu-1 mai cunoştea de mult pe dînsul, Zadarnic s-a încins c-un fier netrebnic Şi-ntre duşmăni s-a aruncat să moară, în mijlocul palatului, sub bolta Cea goal-a cerului era pe-atunce Un uriaş altar şi lingă dînsul

70

Un laur vechi care-şi pleca frunzişul Peste altar şi adumbrea Penaţii. Aici Hecuba cu-ale sale fete în van şedeau înghesuite-n jurul Altarului, ca nişte porumbiţe Gonite-n stol de neagra vijelie, Strîngînd în braţe chipurile zeilor. Dar cînd Hecuba îl văzu pe Priam Cu armele din tinereţe,-i zise: „Ce gînd nebun te-a-mpins, nefericitul Meu soţ, să te încingi cu-aceste arme? Unde-o apuci? N-avem acum nevoie De-un astfel de-ajutor, n-avem nevoie De-a' tale arme, nu, chiar dacă Hector, Feciorul meu cel scump, ar fi de faţă! Ci vin-aici! Pe noi, pe toţi, altarul Ne va păzi, ori vom muri-mpreună". Aşa i-a zis şi pe bătrîn îl trase Şi pe altar îl puse lîngă dînsa.
Dar iată că atunci Polites, unul Din fiii regelui, scăpat din mîna Cea ucigaşă a lui Pirus, fuge Printre duşmăni şi suliţi, pe sub pbrtice, Cutreieră prin atriile goale, Rănit

fiind. Foc de mînie, Pirus Cu lancea-ntinsă după el se ţine Şi cit pe ce pe el **să pună mîna** Şi să-1 ajungă cu-ascuţişu' lăncii. Dar cînd Polites pînă chiar sub ochii Părinţilor scăpă, căzu deodată Grămadă jos şi, cu un val de sînge, Şi sufletul şi-1 dete. — Atunce Priam, Deşi-i încins de moarte, nu mai poate Răbda şi frîu nu pune nici mîniei, Nici gurii lui, ci strigaşa Iui Pirus: „Ah! Pentru astă fărdelege, pentru Aşa-ndrăzneală, dacă-n cer mai este Cumva vre o dreptate care poartă De oameni grjiă, să-ţi plătească zeii

Cum ţi se cade! Ei să-ţi dea răsplata Cea cuvenită ţie, care-acuma Făcutu-m-ai să văd cu ochii moartea Copilului ş-ai pîngărit cu moartea Privirea mea de tată. Nu tot astfel Purtatu-s-a cu Priam, cu duşmanul, Acel Ahil din care minţi tu, Pirus, Că te-ai născut, ci lui i-a fost ruşine Să calce drepturile şi credinţa Celui ce rugător veni la dînsul. Şi cl atunci îmi dete mie trupul Lui Hector să-1 îngrop, iară pe mine în scaunul domniei mă trimise". Aşa vorbi bătrînul şi cu mîna-i Neputincioasă aruncă o lance, Dar n-o putu izbi şi de pe scutul Cel de aramă ea răsaltă-ndată C-un vuiet surd şi de gurgui rămîne Zadarnic atîrnată. Zice Pirus: „Hai! du-te, dar, ca sol, şi spune-i asta Lui tatu-meu, Pelidul, ş-ale mele Fărădelegi tu să-ţi aduci aminte Să i le-nşiri, să-i spui

că e-un nemernic Neoptolem! Ş-
acuma, mori odată!" Aşa zicîndu-i,
Pirus îl tîrăşte Chiar la altar, în
tremur, pe moşneagul Ce-alunecă
în balta cea de sînge A fiului, ş-
apoi cu mîna stîngă De plete mi-l
înşfacă, iar cu dreapta Trăgînd din
teacă spada sclipitoare, Pînă-n
mîner în coaste i-o împlîntă. Aşa
pieri din lumea asta Priam! Ursita
asta l-a răpus pe dînsul, Cînd el
vedea arzînd în flăcări Troia Şi
Pergamul surpat, el, care-odată
Stăpîn trufaş al Asiei fusese Şi
domn peste pămînturi şi popoare.
Pe prunduri zace trunchiu' lui cel
mare Şi capu' lui e retezat acuma
Din umere: un leş fără de nume!

Cumplită-spaim-atunce mă cuprinse, Am înlemnit şi mi-a venit în minte Părintele meu scump, cînd eu cu ochii Văzui, rănit de moarte, cum îşi dete Sfîrşitul regele cel tot de-o seamă Cu el; în minte mi-a venit Creusa[13] Cea părăsită, casa mea prădată Şi soarta micului Iul. Degrabă Cat înapoi şi ochii mi-i fac roată Să văd în jurul meu cîţi rămăsese. Mă părăsise toţi zdrobiţi de trudă; Ori la pămînt sărise de pe culme, Ori, istoviţi, se aruncase-n flăcări.

Eram chiar singur. La intrarea Vestei[1]* Deodată eu o văd pe Tindarida[15] Stînd mai deoparte,- ascunsă şi tăcută, Văpăile îmi luminau cărarea, Şi eu umblam şi căutam cu ochii în juru-mi peste tot. Fiindu-i frică Şi de troienii îndîrjiţi că Troia-i Culcată la pămînt, şi de pedeapsa Danailor, şi frică de mînia Bărbatului pe care-1 părăsise, Ea, pacostea ş-a ţării ei ş-a Troiei, Se ascunsese şi stătea acuma Chiar la altar, de oameni urgisită. Atunci mi s-a aprins mînia-n suflet Şi mi-a venit ah! să-mi răzbun şi ţara Cea prăbuşită şi nelegiuitei Să-i dau osînda. „Cum? Nevătămată Să-şi vadă ea Micena părintească Şi Sparta? Să se-ntoame ca regină Purtată în alai? Să-şi vadă soţul Şi casa şi părinţii şi copiii, C-un stol de robi şi roabe după dînsa, Troience şi troieni, aduşi din Troia? Iar Priam, el, să fi pierit de sabie? Şi Troia noastră să fi ars în flăcări? Şi vai! de-atîtea ori un rîu de sînge Să fi scăldat dardanicele ţărmuri?

O! nu! Aceasta nu! Deşi-ntre oameni Nu-şi face-un nume vrednic de-amintire Acel ce pedepseşte o femeie, Şi nu-i de lăudat isprava asta, Pe mine oamenii au să mă laude Că am stîrpit o iazmă ca aceasta Ş-am pedepsit pe drept o vinovata. Iur eu m-oi bucura că-n piept încalţe Mi-am potolit văpaia răzbunării Ş-am împăcat pe morţii mei din groapă".

Aşa mă frămîntam ieşit din minte, Cînd ochilor mi s-arătă deodată Prin noapte, într-un nour de lumină, Cum încă n-o văzusem pîn-atunce. Şi-mi străluci nainte buna mamă, Invederîndu-mi-se ca zeiţă, La faţă şi la chip cum numai zeii O pot vedea. De mînă ea m-apucă Şi mă opreşte locului, ba încă Din gura ei cea rumenă-mi cuvîntă: „Ah! ce durere-aşa de mare, fiule, încinde-a ta mînie ncnfrînată? De ce îţi ieşi din minte? Unde-i grija De noi ceilalţi ai tăi? Cum? Nici nu vrei tu Să vezi întîi unde-ai lăsat pe-Anhise, Al tău părinte frînt de bătrîneţă, Si dacă mai trăieşte şi Creusa, Soţia ta, şi fiul tău Ascaniu? Dau roate-n juru' lor de pretutindeni Oştenii greci şi, dacă n-aveam grijă Să-i apăr eu, i-ar fi-nghiţit şi focul, l-ar fi străpuns şi sabia duşmană. Nu frumuseţea urgisit-a fetei Lui Tindar, a Spartanei, şi nici Paris Cel vinuit, ci zeii fără milă, Ei, z ii, prăbuşesc puterea noastră Şi culcă Troia la pămînt din culme. Te uită! Norul care-acum pe ochii Cei muritori îţi stă ca un zăbranic Şi vâzul i j-1 orbeşte şi pe tine

Te-nvăluie în umbra lui cea deasă,
Din jurul tău am să-l destram cu totul. Tu, însă, de porunca mamei tale Să nu tc temi şi-ndemnurile-ascultă-i! în partea asta unde vezi mormane De dărmături şi stîncile desprinse Din alte stînci, şi nori de fum şi pulbere, Neptun clăteşte zidurile, scoate Cu marele-i trident şi temeliile Din locu' lor, şi uite că dărîrră Oraşu-ntreg; iar dincoace lunona Cea crîncenă ea cea dintîi, s-aţine La poarta Schee şi, ca o turbata, îşi cheamă-ntruna soţii ei la vase. Cu sabia încinsă.
Ş-acuma-ntoarce capul! Sus, pe culmea Cetăţii, sus, s-a aşezat Minerva, Tritonia, în nour de lumină, Străfulgerînd cu groaznica-i Gorgonă[10]. Ba însuşi Tatăl suflet şi tărie Le dă mereu danailor şi însuşi Pe zeî tot îi aţîţă împotriva Dardanilor. Tu, fiule, ia fuga!
De-acuma pune capăt trudei tale! Voi fi cu tine-alăturea şi teafăr Pe pragul părintesc eu te voi pune".

Aşa-mi vorbeşte şi deodată piere în umbra neagr-a nopţii, iară mîe Vedenii crunte mi s-arată, zeii Cei mari, duşmanii Troiei.

Văzui atunci că-n flacăre se năruie Tot Ilionul şi, din temelie, Se surpă Troia lui Neptun, întocmai Ca urmul cel bătrîn cînd sus, la munte, încep să-l taie cu securi lemnarii Şi pe-ntrecute se trudesc să-l darme: El ameninţă tot mereu şi frunza Şi-o tremură şi, zguduit, din creştet Se cumpăneşte, pînă cînd cu-ncetul E biruit de răni şi scoate gemetul

Cel de pe urmă; smuls din vîrful muntelui, El la pămînt acum se prăbuşeşte.

Eu mă cobor, ş-apoi, dus de zeiţă, Mă strecur printre flacăre şi duşmani, Săgeţile-mi fac loc şi vâlvătaia Se dă napoi. Şi cum ajung la curtea Cea veche, părintească,-ntîi la tata Mă duc: doream să-1 iau în munţi cu mine. Dar el, văzînd că Troia-i prăbuşită, Nu vrea, nici el, să-şi mai lungească viaţa Şi nici să rabde-amarul pribegiei.

„Voi, zise dînsul, voi, în care fierbe Al tinereţii sînge ş-ale căror Puteri se reazemă pe ele înseşi, La fugă voi să vă gîndiţi!

Ah! Cei-de-sus de-ar fi voit viaţa Să mi-o lungească, locuinţa asta Mi-ar fi păstrat-o ei. Destul îmi este Şi prea destul c-am mai văzut odată Risipa Troiei ş-am trăit şi după Ce-a fost oraşul cucerit. Acuma Aşa cum stau, aşa, întins, ca mortul, Zicîndu-mi bun rămas, plecaţi în lume! Luptîndu-mă îmi voi găsi eu moartea: Ori mă omoară duşmanul de milă, Ori pradă de război mă vrea pe mine. Chiar să rămîn făr' de mormînt, nu-mi pasă! De mult urît de zei, ca un netrebnic, Eu zilele-mi tîrăsc din clipa-n care Cerescul Tată, Domnul omenirii, Suflă asupră-mi fulgerul, m-atinse Cu focu' lui".

El stăruia-n părere Şi neclintit sta locului, Anhise. Iar noi, cu ochii înecaţi în lacrimi, Soţia mea, Creusa, şi Ascaniu Şi toată casa ne rugam de tata Cu el odată să nu-i dea pieirii Pe toţi ceilalţi, să nu grăbească pasul

Ursitei noastre! Dar el nu vrea, una
O ţine el şi-n casa lui rămîne.
Din nou îmi vine să m-arunc în luptă
Şi moartea iară mi-o doresc,
sărmanul De mine! Ce alt gînd, ce
altă soarte Puteam acuma să mai
am? „O! tată, Tu ai crezut că pot să
fug lăsîndu-te Pe tine-aici? Aşa
nelegiuire Cum de-a ieşit din gura
unui tată? De nu vor Cei-de-Sus să
mai rămîie Nimic dintr-o cetate-aşa
de mare, Şi asta-n gînd ţi-ai pus-o cu
de-a dinsul Şi vrei ca Troiei care-
acuma piere Pe tine şi pe-ai tăi să-i
mai adaugi, Acestei morţi deschisă-i
poarta morţii: Curînd, scăldat în
sîngele lui Priam, Curînd va-nsenina
aice Pirus, Cel ce ucide pe copil sub
ochii Părintelui şi la altar pe însuşi
Părintele. De-aceea tu, o! mamă, M-
ai scos din foc, din ploaia cea de
suliţi, Ca eu să-l văd pe duşman chiar
în casă Şi pe Ascaniu şi pe-al meu
părinte Şi pe Creusa eu să-i văd
acuma Ucişi, pe unu-n valul cel de
sînge Al celuilalt? Copii, aduceţi
arme! Pe-nvinşi îi cheamă ceasul de
pe urmă. Redaţi-mă danailor! Lăsaţi-
mă Din nou cu ei să mă încaier:
astăzi Nerăzbunaţi nu vom muri cu
toţii".

Din nou atunci eu mă încing cu
spada Şi prin cureaua scutului bag
mîna Cea stingă, potrivindu-mi-i, ş-
afară Dau să m-arunc. Dar iată că
soţia, înfiptă-n prag, îmbrăţişînd
genunchi-mi, întinde pe liil spre-al
său părinte: „Ah! dacă pleci la
moarte, — atunci tu ia-ne Cu tine şi
pe noi, părtaşi la toate!
Dar de-ţi mai pui în arme vreo

speranţă,

Tu apără întîi această casă!
Copilul tău Iul ş-al tău părinte Şi eu, pe care tu odinioară Soţie mă numeai, noi cu rămînem?" Aşa se văicărea şi toată casa
Ea o umplea de gemete, cînd iată Minune mare ni s-arată nouă: La noi în braţe chiar, sub ochii noştri Cei întristaţi, o flacără uşoară îi pîlpîie copilului în creştet Şi, fără ca pe el cumva să-1 vatăme, Pe păru'lui cel moale se prelinge, Iar pe la tîmple flacăra-i măi mare, înspăimîntaţi, noi tremurăm de frică Şi scuturăm aprinsele lui plete, Văpaia sfînt-o stingem noi cu apă. Atunce îns-al meu părinte-Anhise Ridică vesel ochii lui la stele, Spre cer întinde palmele şi zice: „O! Joe-atotputernice, o! dacă înduplecat de rugi te laşi vreodată, Tu căută spre noi! Atîta-ţi cerem, Şi de sîntem şi vrednici de-ocrotire Noi, cei cucernici, ajutor tu dă-ne, Părinte, şi-ntăreşte-această piază!“ Abia vorbise el aşa, bătrînul, Cînd fără veste-a şi tunat la stingă, Ş-o stea din cer, căzînd prin umbra nopţii, Lăsă o dîră lungă de lumină.
Noi o vedem cum peste culmea casei Alunecă şi cum, strălucitoare, S-ascunde în pădurea de pe Ida Şi ne înseamnă drumul; coada-i lungă Mai luminează încă şi pe urmă, Şi de pucioasă fumegă tot locul. Atunce tata, biruit, se scoală, De zei se roagă şi se-nchină stelei: „De-acu nu-

i timp de stat. Eu, orişiunde Mă duceţi, vă urmez, vă stau alături.

80

O! zei ai noştri, voi păziţi-mi casa, Nepotul mi-1 păziţi! Al vostru-i semnul Şi Troia este tot în paza voastră. Mă dau bătut, copile, merg cu tine“.

A zis şi prin oraş acu măi tare S-aude focul duduind; văpăile Sc-nvclbură, de noi tot mai aproape. „Hai, aşadar, iubitul meu părinte, Pe gîtul meu aşază-te. Eu însumi Pe umeri te-oi lua: n-o să m-apese Povara ta şi, orice-ar fi să fie, Vom fi şi la primejdii împreună, Şi de-om scăpa. liil să mă-nsoţească Şi-n urma noastră, mai în urmă, vie Soţia mea! Ş-acum, luaţi aminte Voi, slujitori, la ceea ce voi spune! Cum ieşi din Troia, este-un deal ş-un templu Pustiu şi vechi, al Cererei, ş-alături Un chiparos bătrîn, rămas de-atîta Amar de vreme din cucernicia Strămoşilor. Pe drumuri osebite Să ne-adunăm la templul cel de-acolo. Tu ia în mîni Penaţii noştri, tată, Şi cele sfinte: mie, care-acuma Abia ieşii din crunta bătălie, Nu mi-i iertat să mă ating de ele Pînă ce-ntîi cu apă curgătoare N-o să mă curăţ“. Zicînd aşa, pe gîtu-mi ce se pleacă, Pe umerii mei lăţi arunc o piele De leu roşcat şi-mi iau povara-n spate. Iul cel mic m-a apucat de mînă, Cu paşi mărunţi el merge după mine. Soţia vinc-n urmă. Noi prin locuri întunecate mergem înainte, Şi eu, acela care-odinioară Nu mă-nfricam de grindina de suliţi, Nici de

mulţimea grecilor oştită în faţa mea, la orice adiere Acuma mă-nfior, la orice zgomot

81

Tresar şi stau în loc s-ascult şi tremur De grija unui fiu ş-a unui tată.

M-apropiam de porţi şi drumul spaimei Credeam că-1 străbătusem pîn' Ia capăt, Cînd la urechi mi se păru că-mi vine Un tropot de picioare, şi, prin noapte Cătînd cu ochii, tata: „fugi, ccpile", îmi strigă: „fugi! S-apropie! Văd scuturi Că strălucesc şi sclipet de aramă". Atunce mintea mea înfricoşată Nu ştiu ce zeu potrivnic mi-a luat-o: Pe cînd umblam prin locuri neumblate, Din drumul meu ştiut păşind în lături, Creusa mea, vai mie! ori de soartă Mi-a fost răpită ş-a rămas în urmă, Ori drumu' l-a greşit, ori că, trudită, S-a pus şi ea să se mai odihnească: Nu ştiu, dar ochii mei n-au mai văzut-o Şi eu după pierduta mea soţie Nu m-am uitat, nu m-am gîndit la dînsa Pînă ce nu ajunserăm la măgura Străvechii Ceres şi h sfîntu-i templu. Acolo cînd ne-am adunat cu toţii, Ea, numai ea, lipsea şi-n van pe dînsa Au aşteptat-o soţii şi copilul Ş-al ei bărbat. Nebun de-a mea durere, Ah! cărui om şi cărui zeu atunce Nu i-am băgat eu vină? Şi-n cetatea Cea năruită vai! ce grozăvie Mai mare decît asta am văzut eu? îl dau pe-Anhise, dar, în grija soţilor Şi pe Ascaniu şi Penaţii Troiei, Şi-n fundul unei văi i-ascund pe dînşii, Iar eu mă-ncing cu arme lucitoare Ş-o iau către oraş. Pun gînd

prin toate Să trec din nou şi iar prin toată Troia Să mă întorc şi iară să-mi pun capul.

La ziduri o apuc întîi, la poarta Cea-ntunecaoasă, pe-acolb pe unde

Ieşisem, şi mă ţin de urma veche, Tot căutînd în jurul meu cu ochii Prin umbra nopţii şi cu spaima-n suflet: Tăcerea, chiar şi ea, mă înfioară. Apoi mă duc acasă: poate, poate Ea s-o fi-ntors. Danaii năvălise Şi-n toată casa ei erau stăpînii.

Hrănit de vînt, în clipa ceea, focul Pe-acoperişul casei răbufnise: Văpăile se ridicau deasupra Şi vălvătaia ajungea la stele.

Eu merg tot înainte, văd palatul Lui Priam, văd din nou şi cetăţuia, Cînd iată că sub pbrticele goale UI se blestematul şi cu Fenix[17] Păzeau acuma prăzile din templul lunonei: acolo, de pretutindeni, Era ticsită avuţia Troiei, Scăpată de prin templele încinse De foc: pristoale sfinte şi cratere De aur greu şi-mbrăcăminte scumpă. Copii şi mame galbene de spaimă Stau împrejur în lung şirag.

Ba chiar să strig am cutezat atunce Prin noaptea neagră: drumurile toate Eu le-am umplut de strigătele mele Şi trist am tot chemat-o pe Creusa, Dar vai! eu în deşert am tot chemat-o. Şi cum o căutam şi după dînsa Umblam nebun prin tot oraşul, iată Năluca ei nefericită, umbra Creusei insăşi mi s-arată ochilor, Mai mare decît o ştiam.

Atunce încremenii şi păru-n cap măciucă Mi se făcu deodată şi cuvîntul Mi se opri-n gîtlej. Dar ea îmi spuse Şi grijile-mi luă cu-aceste vorbe: „De ce, aşa, unei dureri nebune Te laşi tu pradă, soţul meu cel dulce?

83

N.i fără vrerea zeilor se-ntîmplă Aceste toate şi s-o duci de-aicc Cu tine pe Creusa, nu vrea Domnul înaltului Olimp şi nici ursita. Tu trebuie-ntr-o lungă pribegie Să pleci şi să brăzdezi întinsul mării. Şi în Hesperia tu vei ajunge, Pe unde-agale şerpuieşte Tibrul Printre bogate ţarini. Fericire Te-aşteapt-acolo, scaun de domnie Şi o soţie din regească viţă. Tu dar după Creusa ta cea scumpă Să nu mai plîngi! Eu n-o să văd trufaşul Dolbpilor palat şi nici pe-acela Al mirmidonilor, nici nu voi merge Ca şerbă-n casa mamelor ahee (Dardană sînt şi nora zinei Venus!), Ci Marea Mam-a zeilor mă ţine Pe-acestc locuri. Bun rămas de-acuma Şi fic-ţi drag Iul, copilul nostru!"

Aşa mi-a zis şi m-a lăsat cu ochii în lacrimi cînd voiam să-i spun atîtea, Şi-n adieri de vînt pieri. De trei ori Eu încercat-am să-i împresur gîtul Cu braţele: de trei ori cuprinzînd-o, Zadarnic umbra mi-a scăpat din braţe, Ca visu-nnaripat, ca boarea lină.

Abia cînd noaptea se călătorise Eu m-am întors la soţii mei. Aice M-am minunat găsind

un număr mare De alţi pribegi: femei, bărbaţi, cu toţii Veniţi şi ei să plece-n pribegie, Mulţime multă vrednică de milă! De peste tot ei s-adunase, gata Cu sufletul ş-avutu' lor să meargă Oriunde-aş fi voit să-i duc pe mare. Şi iată sus că răsărea luceafărul Pe creştelele nalte ale Idei Şi după dînsul aducea şi ziua.

Pe pragurile porţilor danaii Erau stăpîni, şi să mai dăm cetăţii Vr-un ajutor, nu mai era speranţă. De soartă biruit, pusei pe umeri Pe tatăl meu şi o luai la munte.

CINTUL AL TREILEA

După ce zeii au găsit cu cale
Să darăme a Asiei putere Şi gintea fără vină a lui Priam,
Şi Ilionul s-a surpat, măreţul, Şi toată Troia lui Neptun acuma în ţărnă fumega, prin semne zeii Ne-au tot mînat, pribegi în lumea largă, Pămînturi goale să căutăm. Şi iată, în marginea Antandrulu?, la poalele Chiar ale Idei celei frigiene, Noi înjghebăm corăbii şi pe oameni îi adunăm, neştiutori nici unde Va să ne ducă soarta şi nici unde Ni-i dat să ne-aşezăm. Se dezvărase Şi tatăl meu Anhise dă poruncă Vîntrelele să le încredem soartei. Cu lacrimile-n ochi eu las şi portul Şi ţărmul părintesc şi cîmpii unde A fost odată Troia şi cu soţii,

Cu fh-mcu şi cu Penaţii, zeii Cei mari-, mă duc în largurile mării.

Departe este-o ţară a lui Mavors, Cu-ntinse cîmpuri, care-odinioară De aprigu' Licurg a fost domnită. Pe-acolo ară Tracii, vechii oaspeţi Ai Troiei noastre: soţi ne-au fost Penaţii Cît timp ne-a rîs norocul. într-acolo Eu, dar, mă duc ş-acolo-mi pun piciorul, împins de-o soartă vitregă; pe ţărmul încovoiat pun temelii de ziduri, Ba chiar şi nume dau cetăţii mele: Eneada, pe numele meu însuşi.

Eu aduceam prinoase mamei Venus Şi zeilor, ca ei s-ajute lucrul Cel început, şi înjungheam acuma Un taur gras pe ţărmurele mării Prea naltului stăpîn din cer al zeilor. Era pe-aproape-acolo o movilă Şi-n vîrful ei un mirt ţepos şi nişte Lăstari de corn. M-apropii şi, cînd colo, Cercînd a smulge din pămînt lăstarii, Ca să-mi acopăr cu frunziş altarul, Văd o nespusă, groaznic-arătare: Din creanga cea dintîi pe care-am smult-o, Rupîndu-i rădăcinile din ţărnă, Ţîşnesc deodată picături de sînge Stricat şi negru, care-ntină ţărna. Pe loc m-au şi trecut fiori de gheaţă, Mi s-a-nchegat şi sîngele de spaimă. Dar nu mă las! Eu smulg şi altă mladă, Voind să ispitesc deadins pricina: Şi din aceasta pică sînge negru.

Cu gînduri multe frămîntîndu-mi mintea, De zînele cîmpene-am prins atunce A mă ruga şi de Gradivus tatăl, Cel ce veghează geticele ţarini, Minunea să ne-o facă priitoare, Şi ei spre bine nouă să ne-o-ntoarcă.

Dar cînd m-am opintit eu şi mai tare Şi mi-am proptit genunchii în arină, Ca să mai smulg şi ramura a treia, Atunci... să tac ori să vorbesc? Din fundul Movilei s-auzi un gemet jalnic, Un glas de om mi-ajunge la ureche: „De ce, Enea, sfîşii pe sărmanul înmormîntat aici? Destul! Tu cruţă-1! Nu-ţi pîngări nici mînile pioase! Pe mine Troia m-a născut: de tine Nu sînt străin, şi sîngele acesta Nu curge dintr-un lemn. Vai! fugi departe De locurile-aceste-nsîngerate, De ţărmul cel avar tu fugi departe! Căci eu sînt Polidor[3]. Eu chiar aice Am fost străpuns şi îngropat în ţărnă De-o grindină de suliţi ferecate; Apoi, din suliţele ascuţite Au dat lăstari". De-o îndoită frică îmi fu atunce inima cuprinsă, încremenii şi păru-n cap măciucă Mi se făcu deodată şi cuvîntul Mi se opri-n gîtlej.

Odinioară

Pe Polidor acesta-1 trimisese Nefericitul Priam într-ascunsul Cu un noian de bani la craiul tracic,[4] Să-1 crească el, căci Priam în oştirea Dardaniei nu mai avea speranţă Şi Troia o vedea împresurată. Acela, însă, cum s-a frînt puterea Troienilor şi s-a schimbat norocul, Se dete cu-Agamcmnon şi cu oastea-i învingătoare, sfînta cspeţie El o călcă-n picioare şi-l ucise Pe Polidor, luîndu-i cu de-a sila Tot aurul! Ah! blestemată sete De aur! Cîte mişelii pe lume Nu-mpingi tu mintea omului să facă! Cînd mi-am venit în ori din spaima asta,

Eu la fruntaşii cei aleşi ai obştii Mă duc, şi mai întîi 1-al meu părinte, Le spun

minunea (zeii o făcuse!) Şi îi întreb ce crede fiecare;
Iar ei au fost cu toţii într-un cuget: De pe acest pămînt al fărădelegii Noi să plecăm, lăsînd în grabă ţărmul Cel pîngărit al ospeţiei noastre, Şi pînzcle la vînturi să le-ntindem. îndată dar îi facem îngropare Lui Polidor: îi grămădim pe groapă Ţărînă multă, ridicăm şi două Altare pentru Mani, împodobite Cu panglici negre şi cu chiparosul Cel jalnic; iar femeile din Troia Cu părul despletit, precum e data, Stau împrejur; din cupele-nspumate Vărsăm apoi şi lapte cald pe groapă Şi sînge sfînt din talere, şi astfel I-nchidem sufletu-n mormînt şi-i facem Strigarea de pe urmă cu glas mare.

Apoi, cînd mării ne-am putut încrede Şi n-a mai vîntuit pe-ntinsul mării, Cînd austrul iar ne-a îmbiat în larguri Cu zumzetu' lui blînd, atunce soţii Trag de pe mal corăbiile-n mare: De oameni toate ţărmurile-s pline. Plecăm din port. Şi ţărmuri şi oraşe Fug îndărăt. în miezul mării este Un ostrov sfînt,[5] drag lui Neptiin Egeul Şi mamei Nereidelor, şi care Pe vremuri rătăcea-mprejurul coastelor: Arcaşul Febus l-a legat de Giaros Şi de înaltul Miconos,[0] fiindu-i Mulţumitor,[7] şi l-a făcut de-atuncc Să steie nemişcat şi să înfrunte Furtunile. Eu dar mă duc acolo Şi-n portu' lui cel liniştit ostrovul Cu drag pe noi, trudiţii, ne primeşte.
Ieşind din vase, urbei lui Apolo Noi ne-nchinăm, iar Anius, şi rege Şi preot a'lui Febus, pe la tîmple încins cu laurul cel sfînt, cu panglici, Ne iese-n cale şi cunoaşte-ndată Pe vechiul său prieten, pe Anhise. Noi toţi ne strîngem mînile ca oaspeţi Şi în palatu' lui intrăm cu toţii).

La templul cel clădit din stîncă

veche Cucernic mă rugam aşa:
„Timbree,[8] Tu dă-le casă — casa lor să fie! — Şi ziduri dă-le celor frînţi de drumuri, Şi strănepoţi şi veşnică cetate!
Şi ia acum sub scutul tău alt Pergam Al Troiei şi pe cei scăpaţi din ghearele Danailor ş-a' crudului Ahile!
Pe cine să urmăm şi-n care parte Ne porunceşti să mergem şi să punem Locaşul nostru? Dă-ne-un semn, Părinte, Şi-n inimile noastre te coboară!
Abia vorbisem cînd văzui deodată Că toate se cutremură: şi templul Şi laurii; tot muntele se mişcă Jur împrejur, altarul se deschide, Tripodul muge.
Cuvioşi, cu toţii Cădem atunce la pămînt şi vocea Ne-ajunge la urechi: „Voi, strănepoţii Lui Dardan, voi, cei oţeliţi în lupte, Pămîntul care v-a adus pe lume Dintru-nceput, din stirpea părintească, Tot el o să vă ia, întorşi acasă, La rodnicu' lui sîn: străvechea mamă, Căutaţi-o dară! Casa lui Enea Va-mpărăţi acolo tot pământul Şi fii de fiii lui ş-aceia care Din ei se vor mai naşte".
Zise Febus
Ş-un chiot uriaş de bucurie Zbucni pe loc şi se făcu un freamăt: Toţi se-ntrebau ce ziduri sînt acele

La care-i cheamă pe pribegi Apolo Şi îi îndeamn-acuma să se-ntoarcă. Atunci al meu părinte, amintindu-şi De-ai noştri vechi eroi: „Daţi ascultare Ne spune dînsul, „voi, o! căpetenii, Aflaţi acum nădejdiile voastre!
In miezul mării zace Creta, insula Lui Iupiter cel mare; — acolo-i Ida, Acolo e ş-al gintei noastre leagăn. Oraşe mari, domnii bogate-acolo O sută sînt, de

oameni locuite, Şi tot de-acolo şi
străbunul nostru, Dacă mi-aduc aminte
bine, Teucru, Descălecă pe ţărmurii
reteici[9] Şi loc de-mpărăţie îşi alese.
Nici Troia şi nici Pergamul pe-atunce
Spre cer nu se nălţase încă: oamenii
Prin văi adînce îşi aveau lăcaşul. De-
acolo-i Maica zeilor, Cibela, Şi
Coribanţii cu-ale lor chimvale, Pădurea
Idei, sacrele misterii, învăluite-n veşnică
tăcere;
De-acolo zeii înjugaţi la carul Stăpînei
lor. Decî haideţi! Şi pe unde Ne dau
poruncă zeii să ne ducem, Noi să
urmăm: să alinăm şi vînturi Şi să pornim
spre gnosice[10] ţinuturi. Nici nu e cale
lungă pîn-acolo: A treia zi ajungem cu-
ajutoru' Lui lupiter la ţărmurile Cretei".
Aşa cuvîntă el şi pe altare La zei
înjunghe datorate jertfe: Un taur lui
Neptun ş-un taur ţie, Frumosule Apolo,
iar Furtunii O mioriţă neagră, una albă
Zefirilor prielnicL

Umblă zvonul Că, alungat
din ţara părintească, Idomeneu[11] a şi
plecat de-acolo Şi că pustii sînt
ţărmurile Cretei,

Iar casele, de duşman[12] părăsite, Ne
stau acum la îndemînă. Portul Ortigiei[13]
noi îl lăsăm îndată, Zburăm pe valuri,
trecem pe la Naxos Cea pururi
colindată de Bacante, Pe la Donusa
verde şi Olearcs Şi pe la Parcs cea-n
veşmînt de neauă (Ciclade risipite pe
genune);
Prin clocotul de valuri, prin puzderia De
insule noi trecem; şi deodată Cel strigăt
de năieri zbucneştc: soţii Se-ndeamnă
care mai de care: ,,-n Creta, Noi la
străbuni, în Creta, s-o întindem!" Un

vînt stîrnit din spate ne tot mînă, Şi la Cureţi,[14] la vechile lor ţărmuri, Noi pîn' la urmă lunecăm pe valuri. Eu, dar, mă şi apuc a face murii Doritului oraş: îi zic tot Pergam Şi-ndemn pe oameni, bucuroşi de nume, Căminurile lor să le-ndrăgească Şi să dureze cetăţuia. Tocmai Erau acum corăbiile trase Pe prundul mării; tineretul nostru îşi căuta de nunţi, de-ogoare nouă, Iar eu dam tuturora legi şi case, Cînd iată că, deodată, din văzduhul Cel înciumat, o molimă cumplită în miez de var- aducător de moarte, Intră în trupuri, în copaci şi-n holde. Mulţi îşi dădeau suflarea dulce-a vieţii, Ori îşi tîrau, vai! lîncedele trupuri, Iar Sirius ardea ogoare sterpe Şi iarba se usca: sărmana holdă Nu mai voia să ne mai deie hrană. Atunci ne detc sfat al meu părinte Să ne-nturnăm, brăzdînd genunea iară, în Delos, la oracolu' lui Febus, Şi să cădem la el, ca să se-ndure Şi să ne spună suferinţei noastre Ce capăt îi va pune şi de unde

Ne porunceşte să cercăm un reazem Şi încotro să ne-ndreptăm cărarea.

Era acuma noapte şi pe lume Suflarea toată-n somn se cufundase, Cînd chipurile sfinte ale zeilor, Penaţii noştri frigieni (pe care l-am fost luat cu mine de la Troia, Din flăcările chiar ale cetăţii), Pe cînd eram culcat mi s-arătară în somn, făţiş, pe unde luna plină Vărsa prin ferestruici văpaie multă, Şi ei aşa mi-au spus, cu-aceste zise Şi grijile mi le-au luat din suflet: „Ce-ar fi să-ţi spună ţie chiar Apolo, De te-ai întoarce înapoi la Delos, El îţi vesteşte-aice, la el însuşi La pragul

tău, el însuşi, ne trimite. Nci care, după cc-a fost arsă Troia, Şi armele-ţi urmarăm şi pe tine, Noi care, sub porunca ta,-n corăbii Am colindat genunea-nviforată, Tot noi vom înălţa cîndva la stele Pe strănepoţii tăi, cetăţii tale Tot noi i-om da împărăţia lumii. Tu ziduri mari de-acum le pregăteşte Urmaşilor tăi mari şi de la greul Cel îndelung al pribegiei tale Să nu te dai în lături. Mută-ţi locul! Nu Ia aceste ţărmuri să descaleci Ţi-a dat poruncă zeul de la Delos, Nici să te-aşezi în Creta. Este-o ţară, Hesperia-i zic grecii, ţară veche Şi tare în războa'e şi mănoasă. Enotrii au trăit acolo; astăzi Se zice că urmaşii au numit-o Italia, pe numele-unui rege De-ai lor. Aceasta este ţara noastră! Şi Dardan şi străbunul nostru lasius[13] De-acolo sînt, şi de la ei te trage Tot gintul nestru. Scoală-te şi, vesel,

93

Bătrînului părinte-al tău cuvîntă-i Aceste vorbe care-s nendoioase. Să caute italicele ţărmuri Şi Cbritul[16]! Nu-ţi sînt îngăduite De lupiter cîmpiile cretane!“ înspăimîntat de-această arătare, De glasul chiar al zeilor (nici n-ă fost Un vis: mi se părea că văd cu ochii Chiar chipurile zeilor aieve în faţa mea, cu pletele încinse De panglici sfinte, şi sudori de gheaţă Curgeau pe trupul meu) într-o clipită Eu sar din pat, înalţ la cer şi glasul Şi mînile cu palmele întoarse Şi păos vărs de vin curat pe vatră. Bun-bucuros de împlinirea jertfei, îndată-i dau de ştire lui Anhise, Din fir în păr eu îi dezvălui lucrul. El cunoscu a noastră obîrşie Că-i îndoită, că străbunii noştri Sînt doi, şi că din nou el se-

nşelase în căutarea vechii noastre patrii, Apoi îmi spuse: „Fiule, pe care Te prigonesc ursitele troiene, De-aşa-ntîmplări ea singură, Casandra, îmi tot cînta; mi-aduc aminte bine: Ea a prezis acest destin al nostru. Hesperia, italica domnie Le-avea pe buze-adeseori, dar cine Ah! cine-ar fi crezut pe-atunci că teucrii La ţărmurii hesperici au s-ajungă? Şi pe Casandra cine-ar fi crezut-o? De Febus, dar, să ascultăm acuma Şi, îndemnaţi de dînsul, unei soarte Mai bune să urmăm“. Aşa el zise. Noi chiuind cu toţii ne supunem Poruncii lui: şl ţărmurul acesta îl părăsim. Lăsînd aici vreo cîţiva, Destindem pînze şi-n scobite vase Iar alergăm pe luciu de genune.

94

Cînd navele-au ajuns în largul mării Şi nu s-a mai văzut deloc uscatul, Ci numai cer şi mare pretutindeni, Un nour negru s-a oprit deasupră-mi, Aducător de-ntunec şi de vifor, Şi marea s-a învolburat îndată: Vîntoaicele răscoală tot noianul Şi valurile pîn’la nori sennalţă, Iar noi sîntem zvîrliţi cînd ici, cînd colo, împrăştiaţi în largurile mării. Lumina zilei ne-au luat-o norii, Prin noaptea udă cer nu se mai vede, Iar fulgerele tot mai des acuma Despică norii. Din cărarea noastră Noi aruncaţi, orbecăim pe valuri. El însuşi, Palinîir,[17] chiar el ne spune Că lămurit nu vede: -i ziuă? noapte? Şi nici de drumu’ lui pe unda mării, Ne spune el, nu-şi mai aduce-aminte. Trei zile-ntregi în orbul întuneric Tot rătăcim pe mare în neştire Şi tot atîtea nopţi fără de stele. A patra zi abia, întîia oară, Vederii noastre răsări uscatul Şi se iviră munţi şi rotocoale De

fum. Cad pînzele, sărim la vîsle, Năierii braţele-şi încoardă-ndată, înspumă valul, bat albastra mare.

Scăpat din valuri, eu îmi pun piciorul Pe ţărmurii Strofadelor, ostroave Numite-aşa, cu nume grec, din marea Ionică. Acolo stă Celeno, Harpia crîncenă, şi celelalte Harpii, de cînd nu pot să se mai ducă In casa lui Fineu,[18] de cînd mîncarea Pe masa lui de frică şi-au lăsat-o. Nu-i iazmă mai cumplită decît ele, Şi nici n-a răsărit din apa Stixului O pacoste mai groaznică, urzită

De-a zeilor mînie: zburătoare Cu chip de fată, -n loc de mini, cu gheare! Din pîntece le curg puroaie crunte Şi faţa lor e totdeauna galbenă De foame.
Cum am intrat în port mînaţi de vînturi, Noi iată că vedem pe cîmp, răzleţe, Cirezi de boi frumoşi; vedem ş-o turmă De capre la păşune fără paznic. Ne repezim cu armele la ele, Ba noi chemăm şi zeii, chiar pe Joe, La partea lor de pradă; după asta, Pe malul şerpuit ne facem paturi Din brazde verzi, şi cu belşug de carne Ne ospătăm. Dar iată că deodată în zbor înfricoşat sosesc din munte Harpiile: cu ţipete cumplite îşi scuturăaripele, ne-nhaţă Mîncarea şi ne spurcă toată masa. Şi cum cobesc! Şi ce duhoare lasă!

Atunci departe,-ntru-un găun de stîncă, Ascunşi în umbră neagră de pădure, Din nou întindem mesele şi iară Aprindem focul pe altar. Dar, iată A doua oară că, din altă parte A cerului şi din ascunsuri oarbe, Cu ghearele-mprejurul prăzii zboară Ţipînd cumplitul stol şi demîncarea Cu balele ne-o spurcă iar.

Atunce, La soţi le poruncesc să pună mîna Pe arme şi cu-aceste lighioane Să dea război. Ei împlinesc porunca: Ascund în iarbă pas eze şi săbii, Şi cînd pe malul şerpuit Harpiile Au scos un ţipăt, de pe-un deal străjerul, Misenus, dă din cornu-i de aramă, îndată soţii năvălesc, ei cearcă Altfel de luptă: să împlînte fierul în spurcatele păsări ale mării, Dar nu pot să le vatăme nici trupul

Nici penele; alunecînd prin aer In zbor grăbit jivinele îşi lasă Pe jumătate prada nemîncată Şi locul pîngărit.

Şi numai una, Celeno, piază rea, s-a pus pe-o stîncă Şi aste vorbe-au izbucnit din pieptu-i: „Voi, strănepoţi ai lui Laomedonte,[19] Cum? După ce că ne-aţi ucis şi boii Şi ne-aţi culcat juncanii în ţărînă, Sînteţi acuma gata şi de luptă?
Vreţi s-alungaţi din ţara lor străbună , Harpiile ce nu au nici o vină?
Daţi ascultare voi! A' mele vorbe Să le-nsemnaţi în mintea voastră bine!
Ceea ce Tatăl cel atotputernic Lui Febus i-a vestit şi Febus mie Vă voi dezvălui şi eu acuma, Şi eu, cea mai bătrînă dintre Furii.[20] Vă duceţi voi acuma în Italia Rugîndu-vă de vînturi, şi-n Italia Veţi şi ajunge, veţi intra în porturi, Cetatea, însă, hărăzită vouă, Nu veţi putea cu ziduri s-o încingeţi Cît timp n-o să vă-mping-o foame cruntă Să roadeţi chiar şi mesele cu dinţii, Fiindcă-aţi vrut pe noi să ne ucideţi". Aşa ne zise şi bătînd din aripi Fugi-n pădure.

Soţilor, de spaimă, Tot sîngele le-a îngheţat în vine Şi le-au căzut jos inimile-ndată. Ei nu mai vor acum să ceară pacea Cu armele, ci numai cu prinoase Şi rugăciuni, ori sînt zeiţe-aceste, Ori păsări cobitoare şi spurcate. Anhise tatăl de pe ţărm atunce Cu palmele întoarse cheamă zeii Cei mari din cer şi porunceşte jertfe: „O! zei, opriţi ameninţarea asta!

O! zei, abateţi de la noi urgia Şi-ndurători pe cei pioşi salvaţi-i!“ El dă poruncă de la mal să smulgem Odgoanele, să dăm la funii drumul Descolăcindu-le. Şi iat-acuma Că austrul umflă pînzele şi iată Că noi fugim pe undele-nspumate, Pe unde vîntul şi cîrmaciul mînă Corabia. Răsare-acum din valuri Zacintul păduros, Dulichiu, Same Şi Neritul stîncos; ferim în grabă Şi stîncile din ţara lui Laerte, Şi blestemăm Itaca şi pămîntul Ce l-a nutrit pe crâncenul Ulise. Curîndă vreme ni s-arată piscul Cel nourat al muntelui Leucate, Apoi şi templu’ lui Apolo,[21] spaima Năierilor! Trudiţi, spre el ne ducem Şi-ntr-o cetate mică noi ajungem. Cătuşa-n ap-o aruncăm, şi pupele Stau înşirate pe prundişul mării.

Deci pe uscat punîndu-ne piciorul, Cînd noi nu mai aveam nici o speranţă, Ne ispăşim lui Joe fărdelegea, Arzînd pe-altare juruite jertfe. Şi iată-1 plin tot ţărmul de la Acţiu De jocurile de la Troia! Soţii Sencing la luptă goi; uleiul curge Pe trupurile lor! Şi cît sînt dînşii Da bucuroşi că au scăpat de-atîtea Cetăţi greceşti, tăindu-şi drumul fugii Printre duşmani! în vremea asta soarele. Dînd roată lumii, îşi încheie anul, Şi iarna cu-a’ ei vifore de gheaţă învolbură noianul. Eu la templu Acăţ pe uşi un scut boltit de-aramă, Purtat cîndva de marele Abante,[22] Şi fapta mea o însemnez cu versul: „Enea arma asta de la grecii învingători"[23]. Pe urmă, dau poruncă

Să părăsească soţii mei limanul, Pe
bănci, la locu' lor, să se aşeze. Ei bat
genunea care mai de care Şi mătură
noianul. Pier îndată Din ochii noştri
munţii cei cu vîrful în nouri ai
Feăcilor, de-a lungul Epirului plutim,
intrăm în portul Caonic[24] şi ne ducem
spre cetatea Cea naltă a Butrotului.

Aice

Ajunse la urechea noastr-o veste De
necrezut: că rege în aceste Cetăţi
greceşti era acuma fiul Lui Priam,
Helen, care ajunsese Stăpîn şi pe
femeia şi pe schiptru' Lui Pirus
Eacidul şi că iarăşi Era troian
bărbatul Andromacăi. Am îngheţat şi-
n pieptul meu s-aprinse Lin dor
nebun să pot vorbi cu dînsul, Să aflu
minunata întîmplare.
Lăsînd atunce flota mea şi ţărmul, Eu
plec din port cînd, tocmai,
Andromaca într-o dumbravă,-n faţă
cu cetatea, La undele prepusului
Simbls, Făcea comînd lui Hector,
cum e data, Cu jalnice prinoase şi
chemîndu-i Şi Manii la mormîntul gol,
pe care Din brazde verzi i-1
închinase-acolo, Nălţîndu-i, încă, şi
altare, două, Izvor de lacrimc! Pe
mine dînsa Cînd mă zări venind şi
numai arme Troiene-n jur văzu, din
minţi ieşită Şi înspăimîntată ca de-o
arătare, încremeni cu ochii mari la
mine.
Fiori de gheaţă reci îi trec prin oase
Şi ea-n ţărînă cade leşinată.
Tîrzie vreme-abia mai poate spune:
„E chipul tău adevărat acesta?
Şi sol adevărat vii tu la mine? Tu, cel
născut dintr-o zeiţă, viu eşti?

Iar dacă ţi s-a dus lumina vieţii,
Unde mi-i Hector?" Ea aşa cuvîntă
Şi varsă rîu de lacrimi şi tot locu' îl
umple vai! de vaierele sale.
Dar eu abia-i răspund celei ieşite
Din minţi, şi, tulburat, abia din gură
Mai pot să-ngîn ceva: „Sînt viu, vezi
bine, Şi-n suferinţe grele-mi duc
viaţa.
Nu te-ndoi! Ce vezi, aievea-i!
Vai! ce-ţi mai fu ursit cînd tu rămas-
ai Lipsită de-un bărbat aşa de
seamă?
Ce soartă — şi tot vrednică de dînsa
— l-a mai surîs de-atunce
Andromacăi Lui Hector? Tu ş-
acuma eşti soţia Lui Pirus?“ — Ea
atunci îşi pleacă ochii, Cu glasul
stins aşa-mi răspunde mie: „O!
fericită numai ea din toate Copilele
lui Priam[25]! Osîndită Să moară pe
mormîntul unui duşman, Sub
zidurile nalte ale Troiei, Ea n-a avut
de îndurat nici sorţii, Şi, sclavă, n-a
ajuns ca mine-n patul Unui stăpîn
învingător. Eu, biata, După ce
patria mi-a ars în flăcări, Purtată pe
noiane prin corăbii, Am suferit
trufia şi-ngîmfarea Odraslei lui
Ahile, şi-n sclavie Am fost şi mamă!
El s-a dus pe urmă La Hermiona[26],
la nepoata Ledei, S-a dus să facă
nuntă cu spartana, Iară pe mine m-a
trecut atunce Pe mine, şerba,
şerbului său Helen. Oreste, însă, cel
muncit de Furii, Cu inima
înflăcărată foarte De dragostea
logodnicei răpite, Cînd nici gîndea îl
prinse şi-l ucise Chiar la altarul
părintesc pe Pirus. La moartea lui
Neoptolem, o parte Din ţara lui i s-a
venit lui Helen,

Şi el i-a zis întregii ţări Caonia Pe numele lui Caon[27] de la Troia, S-a înălţat pe dealurile-aceste Alt Pergam, altă cetăţuie-a Troiei. Ce vînturi, însă, te-au adus pe tine Şi ce ursite? Care zeu aice Te-a-mpins, fără să ştii, pe-a' noastre ţărmuri? Şi unde e copilul tău Ascaniu Pe care ţie Troia .. ,[28] Trăieşte? Soarbe el lumina vieţii?
Şi de Creusa, de pierduta-i mamă, îşi mai aduce-aminte el, copilul? Spre vechi virtuţi, spre bărbăteşti avînturi îndeamnă-1 oare tatăl său Enea Şi Hector, unchiul său?"

Aşa femeia Vorbea plîngînd, şiroaie mari de lacrimi Vărsa-n deşert, cînd, iată, Priamidul, Eroul Helen, vine din cetate Spre noi, cu gloată multă după dînsul. Pe-ai săi îndată dînsul îi cunoaşte Şi la palat îndată-i duce vesel, De lacrimi podidit la tot cuvîntul. O iau pe drum şi văd o mică Troie, Un Pergam mic, asemeni celui mare, Un rîu ce seacă vara, zis tot Xantus, Ba eu sărut şi pragul Porţii Scee! Troienii mei se bucură-mpreună Şi ei, cu mine, de cetatea soră.
Pe ei acuma regele-i primeşte Sub pbrticele mari: în atriu dînşii, Ţinînd în mînă cupa fiecare, La zei închină păos şi bucate Pe tăvi de aur puse dinainte.

Trecu şi azi, trecu şi mîni, şi iată Că adieri de vînt ne cer vîntrele Şi austrul umflă pînzele. Lui Helen Eu îi cuvînt atunci, îl rog pe dînsul: „Al zeilor proroc, tu, fiu al Troiei,

Tu care ştii şi vrerile lui Febus Şi tainele tripodului din Delfi, Şi poţi ghici ascunsurile toate Din freamătul de lauri de la Claros, Din cîntecul şi zborul cel de păsări Şi din colindul stelelor, tu spune-mi (Căci pîn-acum oracole prielnice Mi-au prevestit tot drumul pîn' la capăt, Şi zeii toţi m-au îndemnat prin semne S-o iau către Italia ş-acolo Să cerc nişte pămînturi depărtate: Numai Harpia mi-a cîntat, ea singură, Un lucru fără seamăn, o minune Nespusă: dînsa mi-a vestit mînia înverşunat-a zeilor ş-o foame Cumplită), spune-mi tu acum, de care Să mă feresc întîi şi cum aş face Să birui suferinţi aşa de grele?" Atunce Helen, după ce ucide Juncanii mai întîi, precum e data, La Cei de sus se roagă de-ndurare Şi de pe capu-i sfînt el îşi deznoadă Cordelele, şi însuşi el, o! Febus, La pragul tău cu mîna lui mă duce, Cutremurat de-a ta dumnezeire.
Aşa, apoi, din însuflata-i gură Prooroceşte preotu' lui Febus: „Fiu al zeiţei (doar se vede bine
Că tu pe largurile mării umbli Cu sprijin de la zeii cei puternici; Cerescul rege, el, împarte sorţile, El hotărăşte drumurile vieţii: Numai aşa se deapănă ursita), Din multe eu puţine îţi voi spune, Pentru ca tu pe cspătoasa mare Să poţi cutreiera fără primejdii Şi să ajungi într-un liman italic. Căci nu dau voie Parcele lui Helen A şti mai mult, nici a vorbi nu-1 lasă Saturnica lunonă, înainte

De toate — acea Italie pe care O crezi aproape,-n ale cărei porturi Vecine te găteşti acum să intri, Neştiutorule, e-aşa departe!
Şi drumu-i lung şi neumblat, de-a lungul Atîtor coaste! înainte încă De-a-ţi aşeza pe-un loc ferit cetatea, O să se-ndoaie vîsla ta în unda Trinacriei, o să cutreieri marea Ausoniei-[1] şi lacurile iadului, Ba şi ostrovul Circei din Eea[30]. Eu îţi voi da şi semne, ia aminte! îngrijorat, pe malul singuratic Al unui rîu cînd vei găsi o scroafă, Chiar sub stejarii de pe mal culcată, Cu treizeci de purcei fătaţi atunce, O scroafă, mare, albă, iar purceii, Tot albi, sugînd la ea, acolo-i locul Cetăţii tale, — acolo tu găsi-vei Neîndoios repaus trudei tale.
Nu te-nspăima că vei muşca din mese! Ursitele îţi vor găsi cărarea, Chemat în rugi, o să te-ajute-Apolo! De-aceste locuri, însă, şi de ţărmul Italiei, scăldat de-al mării noastre Clocotitor talaz, tu fugi departe! Cetăţile din partea asta, toate, De greci mişei sînt, toate, locuite. Aic'[31] îşi înălţară ziduri locrii Din Narix[32]; iar Idomeneu cretanul A împînzit cîmpia salentină[33] Tot cu oşteni de-ai lui; aici e mica Petelie, cu ziduri bine-ncinsă De Filoctet, de domnul Melibeei[34]. Iar cînd, apoi, corăbiile tale Vor fi trecut peste noian, dincolo, Şi vei aduce juruite jertfe, C-un văl de purpur să-ţi învălui capul, Ca, printre flăcările cele sfinte, Aprinse pe altare-n cinstea zeilor,

Să nu poţi da cu ochii de vr-un duşman Ş-auguriile el să ţi le tulbure! La jertfe să te ţii de legea asta Şi tu şi soţii tăi, şi strănepoţii! în veci cucernici să rămînă dînşii! Plecînd de-aici cînd vîntul te va duce Spre ţărmurii Siciliei şi cheile Pelorului[35] se vor lărgi vederii, Tu s-o apuci spre ţărmul stîng, pe marea Din stînga: ai să faci un lung încunjur! De ţărmul drept, de marea cea din dreapta Să fugi! Aceste locuri dinioară Se zice că, la un cumplit cutremur, S-au cufundat (aşa le poate timpul Schimba pe toate! înainte una Erau ş-un ţărm şi celălalt), iar marea A şi intrat năvalnică la mijloc Ş-a despărţit de ţărmul cel hesperic Pe-acela al Siciliei: ea scaldă
Cu valurile ei clocotitoare
Cetăţi şi ţarini de pe două ţărmuri. Pe ţărmurul din dreapta şede Scila, Pe cel din stînga lacoma Caribdă: Ea de trei ori pe zi pînă-n străfundul Genunei sale-nvolburate soarbe
Nămornicele valuri ale mării
Şi de trei ori din nou, pe rînd, le-mproaşcă Sus, în văzduh, de se izbesc de stele!
Iar în ascunsul orb al unei peşteri Stă Scila şi tot scoate-afară capul Şi navele spre peşteră le trage, în sus ea are chip de om şi pieptul Frumos, de fată, pîn’ la brîu; în colo E-un monstru vai! cu trup cumplit de mare, Cu pîntecele ca de lup şi coada Ca de delfin: Mai bine-i, aşadară, Să ocoleşti Pachinul[36] ca pe-o strajă, Tot cătinel, să-nconjuri pe departe, Decît să vezi în marea văgăună, Odată numai, pocitura asta

Şi stîncile din jur, care răsună De urletul de cîni, verzui ca marea. Pe lîngă asta, dacă este Helen în stare- a face vreo proorocire, Şi dacă-i dai proroculuí crezare, Şi inima i-o umple şi Apolo De adevăr, un lucru, numai unul, Ţi-oi spune eu, născutule din zeie, Mai înainte de oricare altul, Un singur sfat ţi-oi da, iară şi iară: lunonei mari întîi şi-ntîi te-nchină Şi fă-i întîi lunonei juruinţe în ritmuri sacre şi cu voie bună! Plecînd în rugi genunchii tăi, să-ndupleci Cu daruri pe puternica Stăpînă! Numai aşa-ţi vei împlini dorinţa; Trinacria-nnapoia ta lăsînd-o, Piciorul tău vei pune în hotarul Italiei. Cînd tu, ajuns acolo, Vei fi aproape de oraşul Cume Şi de Avern, la lacul sfînt, cu freamăt De codri-n juru' lui, tu vei vedea-o Pe preoteasa cea însufleţită De zeu, şi care-n peştera-i adîncă Dezvăluie ursitele şi-nseamnă Pe nişte frunze semne şi cuvinte. Oracolele ce le-a scris pe frunze Le pune-n rînd fecioara şi le lasă închise-n văgăună, iară ele Rămîn la locu' lor, nu-şi lasă rîndul. Dar cînd pe uşa care se deschide Un firicel de vînt le risipeşte Şi răscoleşte fragedele frunze, De loc fecioara nu mai are grijă, Cînd ele zboară prin găunul stîncii, Să le mai strîngă, să le pună iară La loc, sau să le lege împreună. Fără răspuns se-ntoarce- atunce omul Şi peştera Sibilei o urăşte.
Nu-ţi drămui din cale-afară timpul!

Oricît ar fi să te zorească soţii,
Oricît spre largul ei ar cere marea
Vîntrelele corăbiilor tale, Şi oricît ar putea să fie eje Umflate şi de vînturi priitoare! Te du la ea şi roagă-te şi cere-i Răspunsuri! însăşi ea să ţi le deie, De bunăvoie să-şi deschidă gura Şi să vorbească! Dînsa îţi va spune De gintele Italiei, de cîte Războaie-au să mai fie şi în ce fel Să-ncunjuri şi să-nduri orice nevoie. Drum bun pe mare ea îţi va prezice, De te închini la ea. Aceste numai Le poţi afla din gura mea acuma. Hai, aşadară, du-te şi prin fapte Tu pîn' la cer înalţă marea Troie!"

După ce astfel cuvîntă profetul Cu grai prietenesc, el dă poruncă Să ni s-aducă nouă daruri grele De aur şi de fildeş la corăbii, Şi în corăbiile noastre-ncarcă Nămol de-argint, dodonice lighene, O platoşă de zale, între ele C-un fir de aur pus în trei legate, Ş-un coif lucios, cu creasta încomată, Armura lui Neoptolem. Şi tata Avu, şi dînsul, daruri. Nouă Helen Ne dă şi cai şi călăuze.
El şi la vîsle locurile goale Le împlineşte şi la soţi dă arme.

în vremea asta poruncea Anhise Să-ntindem pînze vîntului prielnic Cît timp prielnic mai sufla. Pe dînsul Aşa-1 cinsti prorocul lui Apolo: „Tu, cel ce te-ai învrednicit, Anhise, Iubirii preafrumoasei zeie Venus, Tu, scumpul zeilor, scăpat acuma A doua oară din risipa Troiei, Ausonicul pămînt e colo! Uite-1!

Tu repede apuc-o într-acolo Cu pînzele întinse! Totuşi, trebuie Ca tu de-a lungul coastelor s-aluneci. Ausonia pe care ţi-o dezvăluie Apolo e şi mai departe încă. Deci pleacă, fericitule părinte Al unui fiu pios! De ce la vorbă Să mă întind şi austrii-care suflă Cu vorba mea să-i fac în van să sufle? Cu inima cernită Andromaca De-al nostru bun rămas, cel de pe urmă, l-aduce lui Ascaniu nişte straie Cu fir de aur peste tot cusute, l-aduce ş-o hlamidă frigiană: Ea nu se lasă mai prejos! Cu daruri Ţesute pe Ascaniu mi-1 încarcă Şi-i spune: „Ia şi darurile-aceste, Copilul meu! Tu să-ţi aduci aminte Că ele sînt de mîna mea lucrate Spre mărturia necurmatei mele Iubiri, a Andromacăi, a soţiei Lui Hector. Darurile de pe urmă De la ai tăi tu ia-le-acum cu tine, Tu care-mi eşti, ah! singura icoană A lui Astianax al meu: şi chipul Şi mînile şi ochii tăi ai lui sînt, Şi el acum cu tine-ar fi de-o seamă“.

Iar eu, plecînd acuma de la dînşii, Cu lacrimile-n ochi, le-am spus aceste: „Fiţi fericiţi voi, cărora ursita Vi s-a-mplinit! Pe noi o soarte crudă Ne cheamă-n veci spre altă crudă soarte. Voi v-aţi găsit acum odihna voastră; Nu mai aveţi nici a brăzda genunea, Nici a căuta ausonicele cîmpuri, Care-nnapoi se trag din faţa noastră. Sub ochii voştri voi aveţi un Xantus, Aveţi o Troie care-a fost clădită De-a’ voastre mîni (dar sub mai bune semne De-aţi fi clădit-c, nu în calea grecilor!).

De voi ajunge eu cumva la Tibru,
La ţarinile Tibrului vecine, Şi voi
vedea cu ochii mei şi murii Cei
juruiţi de soartă gintei mel-r,
Atunci, cîndva, din cele două-a'
noastre Cetăţi surori, din cele
două ginte De-un sînge, din Epir
şi din Hesperia, (Căci Dardan e
străbunul amîndîiror Şi ele-au
îndurat aceeaşi soartă) Din
amîndouă-n inimile noastre Vom
face-o Troie, numai una singură:
Să aibă, dară, strănepoţii noştri
Această grijă!"
Noi plecăm pe mare,
De-a lungul munţilor vecini
Ceraiînici: De-aici pînă-n Italia, pe
apă, E drumul cel mai scurt. în
vremea asta Şi soarele asfinte,
iară munţii Se-nvăluie în umbră şi
se-ntunecă. După ce-am tras întîi
la sorţi vîslaşii, Noi lîngă apă ne
culcăm, la sinul Pămîntului dorit
de-atîta vreme, Şi oasele ni le-
odihnim ici-colo, Pe prundul
mării. Somnul se strecoară în
mădularele-obosite. Noaptea, în
caru-i tras de Ore[37], n-ajunsese
Chiar pîn' la miez de cale, cînd,
deodată, Neobositul Palinur se
scoală Din aşternut şi vînturile
toate Le cearcă: vrea să prindă cu
urechea O adiere din văzduh; se
uită La stelele ce-alunecă-n tăcere
Pe boltă, la Arctur şi la Hiade, La
cele două Care, şi cu ochii Roată-
mprejur, el dă şi de Orion Cel
înarmat cu sabie de aur.
Cum a văzut pe bolta cea senină
Că toate sînt la locu' lor, îndată
El, de la pupă, trîmbiţă plecarea

Şi noi pornim la drum, cercăm iar drumul Şi aripile navelor le-ntindem.

Pierise stelele din cer şi zorii Sempurpurau cînd noi vedem departe, în zarea-nnegurată, nişte dealuri Şi ţărmurile joase-ale Italiei: „Italia** Ahate strigă-ndată, El cel dintîi; Italia şi soţii Cu chiote voioase o salută.
Atunci Anhise tatăl încunună
Un marc ol, cu vin curat îl umple Şi în picioare stînd pe pupa naltă, El cheamă zeii:
„O! zei ai mării, voi, şi ai ţărînei, Voi, zei puternici ai furtunii, faceţi Al nostru drum uşor! Suflaţi prielnic!** Doritele-adieri se fac mai dese, Un port acum se vede tot mai mare Şi mai aproape, iar în Cetăţuia Minervei[38], sus, răsare templul zeiei. String soţii pînzele, întorc şi prorele Spre ţărmuri.
Portu-i arcuit pe unde Bat valuri dinspre răsărit; în faţă Sînt două steiuri, pururi împroşcate De spumegul săratelor talazuri.
Dar portul nu-1 mai vezi: acele steiuri, în chip de turnuri, îşi întind în mare Doi muri ca două braţe, iară templul De ţărm tot mai departe parcă fuge.
Aici văzui întîiul semn: pe cîmpul Cel neted patru cai păscînd în iarbă, Tuspatru albi ca neaua. Şi Anhise Atunci: „O! ţărm al ospeţiei** zice, „Tu vrei război, căci la război merg caii: Tot cu război ne-ameninţă ş-aceştia.
Dar caii se înhamă cîteodată Şi la un car: cu jugul pe cerbice, Ei, înfrăţiţi, ascultă şi de frîie: Speranţă este, dară, şi de pace!** Rugi înălţăm atunce sfintei Paks,

Zeiţa care-şi zornăie-armătura (Ea auzi întîi al nostru chiot) Şi la altar, pe cap cu vălul frigic, Cum ne-nvăţase Helen cu deadinsul, lunonei cei din Argos, după lege, îi ardem poruncitele prinoase.

în graba mare, după rînduială Plinind a'noastre juruinţe toate, Noi vergile vîntrelelor le-ntoarcem Spre largul mării şi lăsăm locaşele Şi ţărmii fără crezămînt ai grecilor. Pe urmă, iată că se vede sinul Tarentului întemeiat de Hercul, De este-adevărat: aşa se spune, în faţa noastră se înalţă templul Laciniei[39] şi cetăţuia Camion[40] Şi Schilaceul[41] furtunos. Din larguri Se vede-apoi, departe,-n zare, Etna. Noi auzim cumplitul mării muget Şi stîncile izbite de talazuri Şi clocotul frîngîndu-se de ţărmuri: Fierb vadurile mării din afunduri, Nisip şi apă una sînt acuma. Atunci Anhise tatăl zice: „Asta E fără greş Caribda cea vestită. De-aceşti colţani, de steiurile-aceste înfricoşate ne cînta şi Helen. O! soţii mei, săriţi, săriţi cu toţii Şi puneţi mîna repede pe vîsle!" Ei fac aşa cum li s-a dat poruncă, Şi Palinur, el, cel dintîi, în apele Din stînga-ntoarse nava care scîrţîie. Corăbiile-n stol o iau la stînga, Mînate şi de vîsle şi de vînturi. Genunea se-ncovoaie şi ne urcă Sus, pîn' la cer; cînd înapoi se trage, Noi coborîm la umbrele din Tartar! De trei ori vai! cumplita văgăună A scos un urlet, de trei ori văzurăm

Cum spuma mării pin’ la cer
împroaşcă Şi stropi de rouă picură din
stele, în vremea asta noi, trudiţi,
rămînem Şi fără vînt şi fără soare,
drumul Nu ştim pe unde e şi, în
neştire, Alunecăm la ţărmurii
Ciclopilor. Aici limanu-i larg, ferit de
vînturi Şi liniştit; alături, însă, Etna
Răzbubuie de prăbuşiri cumplite: El
uneori aruncă în văzduhuri Un negru
nor de fum cu nişte volburi Ca smoala,
şi cenuşă înfocată, Vîrtejuri de văpăi
azvîrle-n aer Şi foeu’ lui ajunge pîn’ la
stele; Iar alteori pe gură el îşi varsă
Chiar măruntaiele: mugind aruncă în
roate, pîn’ la nouri, stînci topite, Şi
fierbe-n fărăfundurile sale.
Pe jumătate ars de fulger, trupul Lui
Enceläd[42] spun oamenii că zace Strivit
sub astă namilă; că Etna, Pus peste el,
prin spartele-i cuptoare îi varsă
flacăra din piept, ş-atunce Cînd el se-
ntoarce pe cealaltă parte, Trinacria
întreagă se cutremură Şi fumărai'i
împînzeşte cerul.
Noi în păduri ascunşi stăm toată
noaptea, înfioraţi de-aşa minune
mare, Şi nu vedem de unde vine
vuietul, Căci nu erau pe cer văpăi de
aştri, Nu se vedeau nici slăvile-
nstelate, Ci numai nori pe boltă şi-
ntuneric, O noapte-adîncă-nhobotase
luna.

A doua zi, cînd tocmai răsărise
Luceafărul şi zOrii alungase întunecul
înrourat al nopţii, Deodată din pădure-
nsenineză, Necunoscut, un chip de
om, la faţă Topit de slab şi jalnic la
vedere. El, rugător, spre ţărm întinde
mîinile.

Noi ne uităm la el mai cu deadinsul: Necurăţia lui cumplită! Barba Pînă la brîu şi prins cu spini veşmîntul! încolo grec: fusese-odinioară Trimis în oastea ţării lui la Troia. Cînd de departe el văzu şi portul Dardanilor şi armele troiene, înspăimîntat, stătu puţin în cumpănă Şi se opri din mers; apoi, îndată Se repezi spre ţărm cu rugi şi lacrimi: „Mă jur pe Cei de sus, mă jur pe stele Şi pe lumina, dătătoare vieţii, Luaţi-mă cu voi, troieni! Oriunde Duceţi-mă! De-ajuns mi-o fi aceasta! Ştiu bine, — am fost cu grecii în corăbii Şi cu război pornit-am împotriva Penaţilor troieni: o spun pe faţă, Dar dacă vina fărdelegii mele Aşa de mare e, voi să mă rupeţi Bucăţi, pe loc să m-aruncaţi în valuri, Să mă-nnecaţi în necuprinsul mării! Eu dacă mor, încalţe să mă bucur Că mor de mîna oamenilor*'. Asta Ne zice el, ne cade la picioare, Ne-nlănţuie cu braţele genunchii. Atunci îl îndemnăm să spună cine-i, Din ce neam e, ce soartă-1 prigoneşte. Şi-ndată, fără a mai sta la gînduri, Anhise tatăl îi întinde dreapta, Şi-i întăreşte inima cu semnul Acesta.

El mai prinde-atunci la inimă Şi pîn’ la urmă spune fără frică: „Eu din Itaca sînt de loc, sînt soţul Nefericitului Ulise;-mi zice Ahemenide. Tata, Adamastus, Era sărac şi eu plecai la Troia (Mai bine soarta-mi rămînea aceeaşi!). Atunci cînd, tremurînd de frică, soţii De pe cruntatul prag luară fuga,

Ei m-au uitat şi m-au lăsat aice, In peştera Ciclopului, cumplita Şi neagra văgăună: numai cărnuri însîngerate şi puroi! Ciclopul, O namilă! Cu capu' el ajunge La cer (o! zei, feriţi pămîntul nostru De-această ciumă!); nici să-1 vezi cu ochii, Nici vreun cuvînt să-i spui el nu te rabdă. Cu sînge negru şi cu carnea unor Nefericiţi Ciclopul se nutreşte.

Eu însumi l-am văzut, culcat pe spate în mijlocul speluncii, cum, deodată, l-a înhăţat cu mîna-i uriaşă Pe doi din ceata noastră şi de stîncă l-a şi zdrobit: scăldat era tot locul în sîngele care-mproşca dintr-înşii. Eu l-am văzut cum mesteca în gură Picioarele şi braţele lor: picuri Picau din ele, de puroi şi sînge, Şi carnea lor zvîcnea, călduţă încă, Sub dinţii lui. Dar nu fără pedeapsă! Căci n-a răbdat aşa ceva Ulise, Nici s-a uitat pe sine bestematul Cel din Itaca-n cumpăna aceea De moarte. Ghiftuit şi de mîncare Şi mort de beat, cum îşi plecă Ciclopul Cerbicea la pămînt şi mi se-ntinse Pe jos, în peşteră, ş-acuma, namila Vărsa prin somn puroi, bucăţi de carne, Cu sînge şi cu vin amestecate, La zei noi ne rugarăm şi, pe urmă, Trăgînd la sorţi şi partea fiecărui, Dădum năvală-n juru' lui cu toţii, Ş-apoi, cu vîrful unui par scobirăm, Ascuns sub crunta lui sprinceană, ochiu-i Cumplit de mare, ca un scut din Argos, Ori ca rotundul cel de foc al soarelui, Şi, veseli, pîn' la urmă răzbunarăm Pe soţii noştri, — acuma nişte umbre! Fugiţi, nenorociţilor, de-aice!

Fugiţi ’ Şi de Ia malul mării rupeţi Odgoanele.

Căci, tot ca el şi uriaşi ca dînsul, Ca Polifem, care-n găunul stîncii închide oi lînoase şi le mulge, Şi alţi Ciclopi cumpliţi trăiesc, vreo sută, Pe ţărmurile cele şerpuite, Şi rătăcesc pe munţii cei nămornici. A treia oar-acuma cornu’ lunii Iar creşte, iar se face lună plină, , De cînd viaţa mi-o tîrăsc prin codri

Şi printre singuratice culcuşuri Şi vizunii de fiare, iar din peşteri Văd cum se dau dcvale Uriaşii. La glasul şi la paşii lor eu tremur; Iar hrana mea, broboane din pădure, De pe copaci, şi coarne tari ca piatra, Ba chiar şi smulte rădăcini de ierburi! In jurul meu făcîndu-mi ochii roată, Văzui venind la ţărmuri flota voastră. Oricine veţi fi fost, mă detei vouă, Numai să scap de gintea cea cumplită. Dar voi luaţi-mi adierea vieţii Cu orice fel de moarte, că-i mai bine!“

Abia vorbise el aşa, cînd iată

Că noi vedem pe coama unui munte Pe Polifem chiar, în mijlocul turmei Păşind cu greu. O namilă, păstorul! La ţărmul cel ştiut se duce dînsul, Un monstru fioros şi hîd şi groaznic, Cu ochiul scos! Un pin strujit în mînă îl sprijină şi îi îndreaptă paşii;

Iar oile se ţin de el: aceasta E bucuria lui, aceasta numai, Şi mîngîicrea suferinţei.

După ce el ajunge-apoi la mare Şi intră-n valurile-adînci, îşi spală Cu apa mării sîngele ce-i curge Din ochiul scurs. Scrîşnind din dinţi el geme, Păşeşte-n larg, dar valurile mării

Nici pîn' la brîu măcar n-ajung să-1 ude. în goana mare-o rupem noi de fugă înspăimîntaţi, luînd şî pe pribeagul Cel rugător şi vrednic de răsplată. Tăcuţi tăiem odgoanele degrabă Şi-ncovoiaţi pe vîsle batem iară Noianul mării care mai de care.
El însă simte, — aude glasul nostru Şi într-acolo îşi întoarce paşii, Dar nici pe noi nu poate pune mîna, Nici poate-ajunge repede din urmă Ionicele valuri; în văzduhuri
El scoate-un gemet lung, de se cutremură Noianul cel de ape, şi pămîntul Italic pîn'departe se-nfioară Şi Etna muge-n peşterile-adînce.
Stîrniţi din codri şi din munţi, Ciclopii Năvală dau în port, roiesc pe ţărmuri, Şi noi vedem pe fraţii de pe Etna Cum stau cu ochii crunţi la noi zadarnic. Ei pînă sus, la cer, ajung cu capul, Cumplit sobor! Tot astfel, în pădurea Lui Joe stau cu vîrfu-n nori stejarii, Sau chiparoşii în dumbrava Dianei.
Noi peste cap ne dăm, minaţi de frică, Desfacem funiile,-ntindem pînzele Oriîncotro, la vînturi priitoare. Dar Helen ne-nvăţase dimpotrivă Să nu plutim spre Scila şi Caribda, Căci printre amîndouă drumul duce Pe pragul morţii. Hotărîm atunce Să-ntoarcem pînzele-nnapoi. Dar iată Că-ncepe dinspre cheile Pelorului Să bată vîntul de la miazănoapte, Trimis de zei. Eu trec pe lîngă gura Pantagiei, ce-şi taie drum prin stîncă, Pe lîngă sinul cel de mare-al Megarei[43] Şi pe la Tapsus[44] cel cu prunduri joase. Aceste ţărmuri le cutreierase Mai înainte-Ahemenide, soţul

Nefericitului Ulise: — acuma Cînd înapoi trecea pe lîngă ele, Pe toate el ni le-arăta şi nouă.

Drept sinul cel sicanic[45], chiar în faţa Plemiriului[46] bătut de valul mări', S? afl-un ostrov ce i-au zis strămoşii Ortigia. Alfeu, se spune, rîul Cel din Elida, şi-a tăiat pe vremuri Drum tainic pe sub mare pîn-aice, Ş-acum, prin gura ta, o! Aretuză[47], S-amestecă cu undele Siciliei.

Noi ne-nchinăm la zeii mari ai locului, Cum ni s-a dat poruncă. Eu de-acolo Trec pe cîmpia grasă a Helorului Ce varsă peste maluri, iar de-aice Înconjurăm colţanii nalţi şi stîncile Pachinului ieşite-n larg; departe Se vede Camerina, cărei soarta N'j-i dete voie să-şi usuce mlaştina[48]. Se văd apoi şi cîmpii dc la Gela Şi Gela însăşi, zisă de pe numele Năvalnicului rîu; departe,-n zare, Vedem nălţîndu-şi murii Agrigentul Cel născător de aprigi cai odată. Mînat apoi de vînturi priitoare, Eu şi pe tine te-am lăsat în urmă, Bogatule-n finiei, o! Selinunte.

Şi lilibeicele vaduri oarbe

Le-am ocolit. De-acolo intru-n portul Drepanului, pe-un ţărmur trist: aice, După ce-am fost pe valurile mării Zvîrlit de-atîtea vifore, aice Vai mie!-l pierd pe tatăl meu Anhise, Ce-mi fuse pîn-atunce alinarea Durerilor şi suferinţei mele.

Aice tu, prea bunul meu părinte, Mă părăseşti trudit de drum pe mine Tu, cel scăpat zadarnic din primejdii Aşa de mari! Nici Helen proorocul El, care mi-a vestit aşa de multe

Dureri cumplite, nu mi-a spus
aceasta, Şi nici Harpia groaznică
Celeno. Aceasta-i suferinţa mea din
urmă, Sfîrşitul drumurilor mele-
acesta!
Cînd am plecat de-acolo mai
departe Un zeu m-a-mpins pe
ţărmurile voastre".

Aşa din fir în păr Enea tatăl îşi
povestea ursitele menite De zei şi
pribegia lui pe mare, în timp ce toţi
erau cu ochii ţintă La dînsul numai.
El tăcu pe urmă Şi puse capăt
povestirii sale.

CINTUL AL PATRULEA

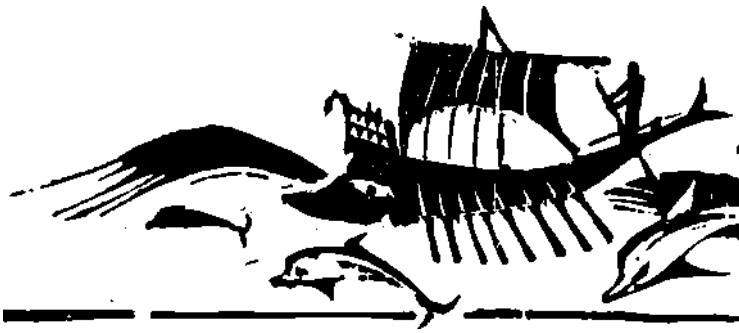

Dar ea, regina, mai de mult
rănită De-amarnica săgeată
a iubirii, îşi tot nutreşte-n
inima ei rana, Un foc ascuns o
mistuie. Tot timpul îi vine-n minte
numai bărbăţia Cea multă a eroului
şi faima Cea mult-a gintei sale. Şi
cuvintele Şi chipu' lui i s-au înfipt
în suflet, Iar chinul ei repaus nu-i
mai l:să.

A doua zi gonise Aurora
înrourata umbră de pe boltă Şi ea
acuma lumina pămîntul Cu făchia
lui Febus cînd Didona, Ieşită vai!
din minţi, aşa-i cuvîntă Surorii ei,
cu ea un singur suflet: „O! Ana,
sora mea, urîte visuri îmi
înspăimîntă inima-ndoită. Ce oaspe
nou intră în casa noastră! Ce nobil
chip! Ce inimă bărbată! Ce braţ
viteaz! Eu cred — şi nu-i deşartă
Credinţa mea — că el din zei se
trage: Pe-un om de jos îl dă pe faţă
frica.

Şi ce ursite vai! îl prigoniră Şi ce
războaie povestea ... cumplite! De nu
mi-ar sta înfipt în suflet gîndul
Nestrămutat ca eu cu nimeni altul Să
nu mă însoţesc şi căsniciei
Să nu mă mai înjug din nou, de-atunce
De cînd cu moartea lui Siheu pe mine
M-a înşelat întîia mea iubire, Şi dacă
n-aş fi urgisit de-atunce Şi patul şi
făclia cea de nuntă, • Eu, poate,-n
astă singură ispită Aş fi căzut. Eu îţi
voi spune, Ana, Că după moartea lui
Siheu, sărmanul, Bărbatul meu, şi
după ce Penaţii Mi-au fost cruntaţi în
sînge chiar de-un frate. El singur
inima mi-a-nduplecat-o Şi sufletul mi l-
a făcut să şovăie: Cunosc eu urmele
văpăii mele De altădată! însă ... mai
degrabă Să se despice pînă-n fund
pămîntul Sub mine,-atotputernicul
Părinte Cu trăsnetele sale să m-
arunce
La serbedele umbre-ale Erebului[1], în
noaptea cea adîncă, mai degrabă
Decît acum pe tine să te vatăm,
Credinţă sfîntă, şi să-ţi calc porunca!
Cel care-ntîi s-a însoţit cu mine Şi
dragostea-mi cu dînsul a luat-o: Cu el
s-o aibă şi-n mormînt s-o ţină!** Aşa
cuvîntă şi c-un rîu de lacrimi îşi scaldă
sinul.

Ana îi răspunde:

„O! sora mea, tu, care-mi eşti mai
scumpă Decît lumina, cum? junia
toată Te vei topi de jale, pururi
văduvă?
Nici dulci copii să n-ai, nici bucuriile
Amorului? Cenuşii din mormînturi Şi
Manilor le pasă, crezi, de asta?
Că n-a putut nici un bărbat din Libia
Şi nici din Tir mai înainte vreme

Din jalea ta să te întoarcă, fie! Nu te-ai uitat cîndva nici la Iarba[2], Nici la alţi regi pe care îi nutreşte Pămîntul cel bogat în biruinţe Al Africei: vrei să te lupţi acuma Cu un amor pe dorul tău? Şi oare Nu te gîndeşti pe ţărmurile căror Popoare tu te-ai aşezat aice?
De partea asta ne încing getulii Cei neînfrînţi în luptă şi numizii Cei fără frîu, neospătoasa Sirtă; De cealaltă, pustia însetată Şi, ca turbaţi, barccii care pradă în lung şi-n lat. Să-ţi spun şi de războaie Ce se urzesc în Tir? De-al nostru frate Care-ameninţă?
Ba eu cu reazem de la zei, cu voia lunonei cred că navele troiene Au apucat spre ţărmurile noastre. Ce mare vei vedea cetatea noastră O! sora mea! Ce mare-mpărăţie Se va urzi c-o astfel de-nsoţire! Cu armele troienilor alături Prin cît de mari şi de viteze fapte Va să se nalţe punica mărire! Tu zeilor le cere îndurare Şi, după ce le vei aduce jertfe, Te dă cu trup şi suflet ospeţiei Şi născoceşte pricini de-amînare, Cît timp pe mare bîntuie furtuna Şi Orionul cel ploios, iar vasele Fărmate sînt şi mînios e cerul".

Ea-nflacără cu zisele aceste Inima ei încinsă de iubire, Dădu speranţă îndoielii sale Şi-i dezlegă cătuşele ruşinii, întîi se duc în temple amîndouă, Cer pacea de la zei pe la altare Şi, cum e data, într-ales înjunghe Mioare zeiei Ceres, dătătoarea

72/
De legi, lui Febus şi lui Tata Bacus,
Dar înaintea tuturor lunonei: Ea
doar de măritişuri poartă grijă!
Chiar dînsa, prea frumoasa Dido,
ţine în mîna dreaptă cupa şi o varsă
Drept între coarnele junincii albe.
Cu umblet măsurat, în faţa zeilor
Ea-ncîinjură altarele cruntate, Şi iar
o ia din capăt: cît e ziua De mare-
njunghe alte jertfe Dido Şi cearcă-n
pieptul spintecat al vitei Cu ochii
ţintă viscerele calde.
Vai! haruspici, vai! minţi întunecate!
Ce pot acuma jertfele s-ajute Pe cea
din minţi ieşită? Ce pot templele? în
vremea asta flacăra iubirii Şi
măduva din oase i-o amistuie, în
pieptul ei ascunsa rană sîngeră.
Cum s-a aprins nefericita Dido!
Nebună, ea cutreieră cetatea Ca o
cerboaică-n codrii cei din Creta, Pe
care, urmărind-o, fără veste Păstorul
de departe-a săgetat-o: înaripatul
fier s-a-nfipt într-însa, Dar el nu ştie;
ea colindă-n goană Pădurile,
bungcturile Cretei, Şi-n coasta ei
săgeata ucigaşă Stă împlîntată. Ea
acîim îl duce Cu dînsa pe Enea prin
cetate, l-arată bogăţiile Cartaginei
Şi ţara care-i gata să-1 primească
(Ea chiar începe vorba, dar deodată
Cuvîntul de pe buze i se curmă),
Acîim, cînd dă-n amurg, ea vrea să
fie Iar la ospăţ, ca în ajun, şi-i cere
S-audă iară dărîmarea Troiei Din
gura lui, şi iar, înnebunită, La el cu
ochii ţintă-i soarbe vorbele. Iar cînd,
pe urmă, se despart şi luna Se-
ntunecă, la rîndu-i, şi apune,

Şi stelek-asfinţind la somn îmbie, în casa goală singură jeleşte, Pe patul părăsit de el se culcă; De el departe,-! vede şi-1 aude Pe cel care-i departe; sau, vrăjită, Parc-ar vedea chiar pe Enea-n faţă, La sînul ei îl strînge pe Ascaniu, Doar o să-şi poată îngîna cu dînsul Nespusul ei amor. Nu se mai urcă La nouri turnurile începute, Nici tineretul nu se mai deprinde Cu armele; la parapete trainice, La port nu mai lucreaz-acuma nime: Lăsate-n drum zac toate, părăsite, Şi zidurile ce-ameninţă cerul Şi schelele cît cerul de înalte.

Cum a văzut Saturnia, prea scumpa Soţie n lui Jupiter, că Dido E-ncinsă de-o aşa cumplită patimă Şi că de gura lumii nici nu-i pasă, Aceste vorbe zice către Venus: „Ce-i drept, nespusă-i faima voastr-acuma: Ce pradă mare de război făcurăţi Şi tu ş-al tău copil! O mare glorie, Dc neuitat! Doi zei cu-nşelăciunea Să biruie-o femeie! Ştiu eu bine, Eu ştiu că te-ai temut de-a mea cetate, Nu te-ncredeai Cartaginei cei nalte! Dar cînd vom pune capăt duşmăniei? Şi unde-ajungeţi voi cu-atîta ceartă? Mai bine pururi să trăim în pace Şi tot acuma să-ncheiem ş-o nuntă!
Tu ai tot ce-ai dorit din toată inima: Didona arde-acum de focul dragostei Şi nebunia i-a ajuns la oase.
Deci noi acest popor, noi amîndouă, Să-1 cîrmuim de-acum cu deopotrivă Puteri depline! Eu o las pe Dido Să fie unui soţ troian supusă Şi-n mîna ta să-i dea pe tiri ca zestre".

Dar Venus (care pricepu că luno Cu gînd ascuns vorbea: ca să abată Pe ţărmurile libice domnia Italiei) o-ntîmpină pe dînsa: „Nebun cel care-ar zice „nu“ la asta, Sau mai degrabă ar voi cu tine Să se măsoare-n luptă! numai dacă La ce spui tu ajută şi norocul! Dar despre ceea ce-i ursit să fie Eu mă-ndoiesc: vrea Jupiter să aibă Şi tirii şi pribegii de la Troia O singură cetate? Se-nvoieşte Ca gintele-amîndouă să s-amestece Şi legămînt să facă între ele? Tîi eşti soţia lui, tu se cuvine Cu ruga ta să-i cerci acuma inima. Hai! şi te voi urma“. Regina luno Atunci, la rîndul ei, aşa-i răspunde: „Aceasta-i treaba mea de-acu-nnainte. Pe scurt eu îţi voi spune cum se poate înfăptui ce-aveam mai cu grăbire De-nfăptuit. Ascultă! Şi Enea Şi Dido (vai! nefericita Dido) Sînt gata să se ducă în pădure La vînătoare, mîne, cînd Titanul[3] Va răsări şi cu-ale sale raze Va lumina pămîntul. Eu atunce, în vreme ce gonacii de-a călare în treapăd vor încinge cu reţele Pădurile, eu, dintr-un nour negru Voi repezi o ploaie-amestecată Cu grindină, voi zgudui tot cerul Cu tunetul: pe loc, însoţitorii S-or risipi învăluiţi de-ntunec. Şi Dido şi mai marele troienilor Au să ajungă în aceeaşi peşteră. Eu însămi încă am să fiu acolo Şi, dacă pot să pun temei pe tine, Am s-o mărit cu dînsul, pe de-apururi Să fie-a lui, a lui să fie numai!

Aceasta nunta lor va fi!“ lunonei Nu-i stete împotrivă Citerea: Ea se-nvoi cu zîmbetul pe buze La plăsmuita înşelătorie.

Şi iată-n vremea asta Aurora Că iese din noian, răsare soarele. Pe porţi atunci ies tinerii, tot unu’ Şi unu’, cu reţele şi cu lanţuri, Cu suliţi ferecate; călăreţii Mas'li[1] şi cînii, adulmecătorii, Năvală dau. La prag, mai marii punilor Aşteaptă pe regină, care-ntîrzie La dînsa în iatac; afară, calul Stă gata, numai purpură şi aur; El bate din picior şi-n neastîmpăr îşi muşcă frîul înspumat. Dar iat-o! împrejurată de-o mulţime mare, Păşeşte Dido c-o hlamidă roşie Pe dînsa şi cu margini înflorate. Ea are cîicură de aur, părul Prins într-un nod c-o panglică de aur Şi haina cea de purpură sumeasă C-o sponcă tot de aur. Şi troienii Păşesc cu dînsa şi Iul cel vesel, Iar, decît toţi cel mai frumos, Enea S-alătură cu ceata lui la ceilalţi. El, ca Apolo cînd de la iernatic, Din Licia'[1], şi de la gura Xantului Se duce-n Deles, în ostrovul mamei, Şi iar întinde horele, şi-n jurul Altarelor, amestecaţi, dau chiote Cretani, dric pi[1]’ şi agatîrşi[7] cu faţa Vopsită, (zeul însuşi umbl-atunce Pe creştetele Cintului[8], cu părul învălurat, încins cu laur verde Şi-ncununat c-un diadem de aur, Şi-i zuruie săgeţile pe umăr) Aşa mergea de sprinten şi Enea; Pe chipu’lui cel nobil frumuseţea Lucea ca şi pe chipu’ lui Apolo!

Cînd au ajuns în munţii nalţi, în
sihle Făr' de cărare, caprele
sălbatice, Sărind de pe colţani, au
rupt-o-ndată De fugă, de pe culmi,
în jos; dincolo, Şi cerbii fug din
munţi, o iau la goană Pe-ntinse
cîmpuri şi s-adună cîrduri, Stîrnind
în goană nori de praf. Ascaniu Prin
văi, voios, pe calu' lui cel aprig,
întrece cînd pe unii, cînd pe alţii, Şi
printre-aşa sălbăticiuni fricoase Se
roagă să-i răsar-un vier în spume,
Ori să coboare-un leu roşcat din
munte.

Dar iată, cerul se frămîntă,
bubuie! Deodată vine-o ploaie-
amestecată Cu grindină. Curtenii
tiri şi tinerii Din Troia şi dardanicul
Ascaniu, Nepotul zînei Venerei, de
frică îşi căut-adăpost pe cîmp. Din
munte Vin clocotind puhoaiele de
apă. Şi Dido şî mai marele troienilor
Ajung tot într-o peşteră. Pămîntul,
El cel dintîi, şi îuno, zeia nunţii,
Dau semn; îndată fulgerele scapără,
Văzîndu-i martor nunţii lor, iar
Nimfele Lugubru urlă, sus, pe culmi
de munte.

Aceasta fu întîia zi a morţii Şi
ziua-ntîi a multelor amaruri! Ei nu-i
mai pasă nici de cuviinţă Şi nici de
gura lumii nu-i mai pasă, Nici nu-i
mai stă de-acu-nnainte gîndul La o
iubire într-ascuns: ea-i zice Chiar
măritiş! Cu numele acesta Regina
îşi acoperă păcatul.

Şi, iată,-ndată mare merge
Vestea Prin marile oraşe ale Libiei:
Nu-i pacoste mai iute decît Vestea.
Puterea ei, iuţimea: de ce merge,
De ce i se adaugă puterea.
Puţină la-nceput şi temătoare,
Curîndă vreme pîn' la cer ajunge;

Ea calcă pe pămînt, dar îşi ascunde
în nouri creştetul. Ţărîna Mamă,
întărîtată împotriva zeilor, Se zice
c-a născut-o ca sororă Mezină a lui
Encelăd şi Ceus°, Cu aripi iuţi şi
iute de picioare, Un monstru hîd, o
groaznică făptură! Şi cîte pene îi
acopăr trupul Sub ele-atîţia ochi
veghează pururi, Minune! —atîtea
guri vorbesc, atîtea Urechi ciuleşte
dînsa. Noaptea, zboară între
pămînt şi cer, ţipînd prin umbră, Şi
somnul dulce nu-i închide ochii, Iar
ziua stă pîndind pe culmi de case,
Pe naltele palate, şi-nspăimîntă
Oraşe-ntregi, împrăştiind minciuna
Şi defăimarea, ca şi adevărul.
Ea, bucuroasă, le-mpuia la oameni
Urechile cu fel de fel de vorbe; Le
tot cînta şi lucruri întîmplate Şi
născocite: c-a venit la Dido Enea de
la Troia şi că Dido, Frumoasa Dido
nu se dă în lături în dragoste cu
dînsul să se deie. Acuma, iarna, cît
e ea de lungă, Ei numa-n
dezmierdări o duc: îşi uită Şi de
domnie şi de tot, cu totu' Robiţi
fiind de josnica lor patimă. Aşa
cuvinte-mprăştia-ntre oameni
Hidoasa zeie peste tot. Ea-ndată La
regele Iarba îşi ia zborul, Şi sufletul
cu vorba i-1 aprinde, Mînia lui măi
tare i-o sporeşte.

Fiu a' lui Hamon[10] şi al unei
zîne Din ţara garamanţilor[11], răpită
De zeu, lărba-i înălţase zeului, în
larga lui împărăţie,-o sută De
temple mari, o sută de altare, Cu
focul sacru pururea pe ele, Spre-a fi
a zeilor eternă veghe.

Acolo gras era acum pământul Şi numai flori pe pragurile templelor! El, dar, ieşit din minţi, foc de mînie La zvonul cel amar, aşa se zice Că la altare, chiar sub ochii zeilor, S-a tot rugat, cu palmele întoarse, Lui lupiter: „O Joe-atotputernice, Căruia gintea maură, acuma, Pe paturi înflorate, îţi închină Leneice[12] prinoase la ospeţe, Nu vezi nimic? Ori cînd arunci tu fulgerul, Noi în deşert ne-nspăimîntăm? Şi oare Chiar orb să fie focul tău din nouri Cînd îngrozeşte sufletele noastre, Şi în zadar şi tunetele bubuie?
Femeia care,-n ţara mea pribeagă, Şi-a cumpărat pământ ca să-şi clădească Un biet oraş; ea, căreia-i dădurăm Şi loc pe prundul mării, ca să-1 are, Şi legile-aşezării ei acolo, N-a vrut să-i fiu bărbat, dar pe Enea îl vrea stăpîn în ţara ei! Acesta, C-un stol de fameni după el, alt Paris, Cu părul ud de bălsame şi cuşma Cea frigică-nnodată sub bărbie, E-acum stăpîn pe prada lui! Vezi bine, De-aceea-n temple noi ţi-aducem daruri Şi dăm crezare unei faime goale!“

Cu mîna pe altar aşa rugîndu-se îl auzi de sus Atotputernicul Şi ochii şi-i întoarse la palatul Regesc şi la îndrăgostiţi! care Uitase-acuma de-un mai bun renume. Atunce lui Mercur aşa-i cuvîntă Şi-i porunceşte: „Hai! te du, copile, Şi chcamă-i pe Zefiri, şi te coboară Jos pe pământ cu aripile tale, Şi la mai marele dardan ce-ntîrzie La tirii din Cartagina şi gîndul

Şi l-a luat acum de la cetatea De soartă dată lui; te du ca vintul Şi spune-i aste vorbe de la mine: Frumoasa-i mamă mie-mi juruise Că el va fi, nu omul carc-i astăzi (De-aceea l-a scăpat în două rînduri De armele greceşti), ci omul care Va-mpărăţi războinica Italie, Ce poartă-n sînu-i mari domnii, şi care Va-ntinde-n lume gintea răsărită Din sîngele cel nobil a' lui Teucru, Şi legii sale-i va supune lumea. O glorie aşa de mare dacă Pe dînsu' nu-1 înflacără, şi dacă Spre glorie puterea nu-şi încoardă, Părintele îl va opri pe-Ascaniu Să urce pe colinele romane?
Ce-o fi urzind acum? De ce întîrzie La un popor duşman? Cu ce speranţă? Cum? gîndul nu-i mai stă la strănepoţii Italici, la cîmpiile lavine?
S-apuce marea! Fără multă vorbă! Să-i duci solia asta de la mine!"
El zice. Zeul, gata la porunca Părintelui, îşi leagă la picioare Sandalele de aur, care-1 poartă In zbor, pe sus, prin slavă, pe deasupra Pămîntului şi pe deasupra mării, Ca vîntu-1 poartă, tot aşa de iute, îşi ia pe urmă varga lui: cu dînsa Din iad el cheamă serbedele umbre, Ori le trimite-n iadul trist pe altele, Ne dă şi somn şi veghe, ba deschide Şi ochii celui mort, şi tot cu dînsa El mînă vînturile şi răzbate Prin norii furtunoşi. Acuma iată-1, Din zbor el vede culmea, vede coastele Făţişe-ale puternicului Atlas[13], Ce sprijină pe creştetu' lui cerul:

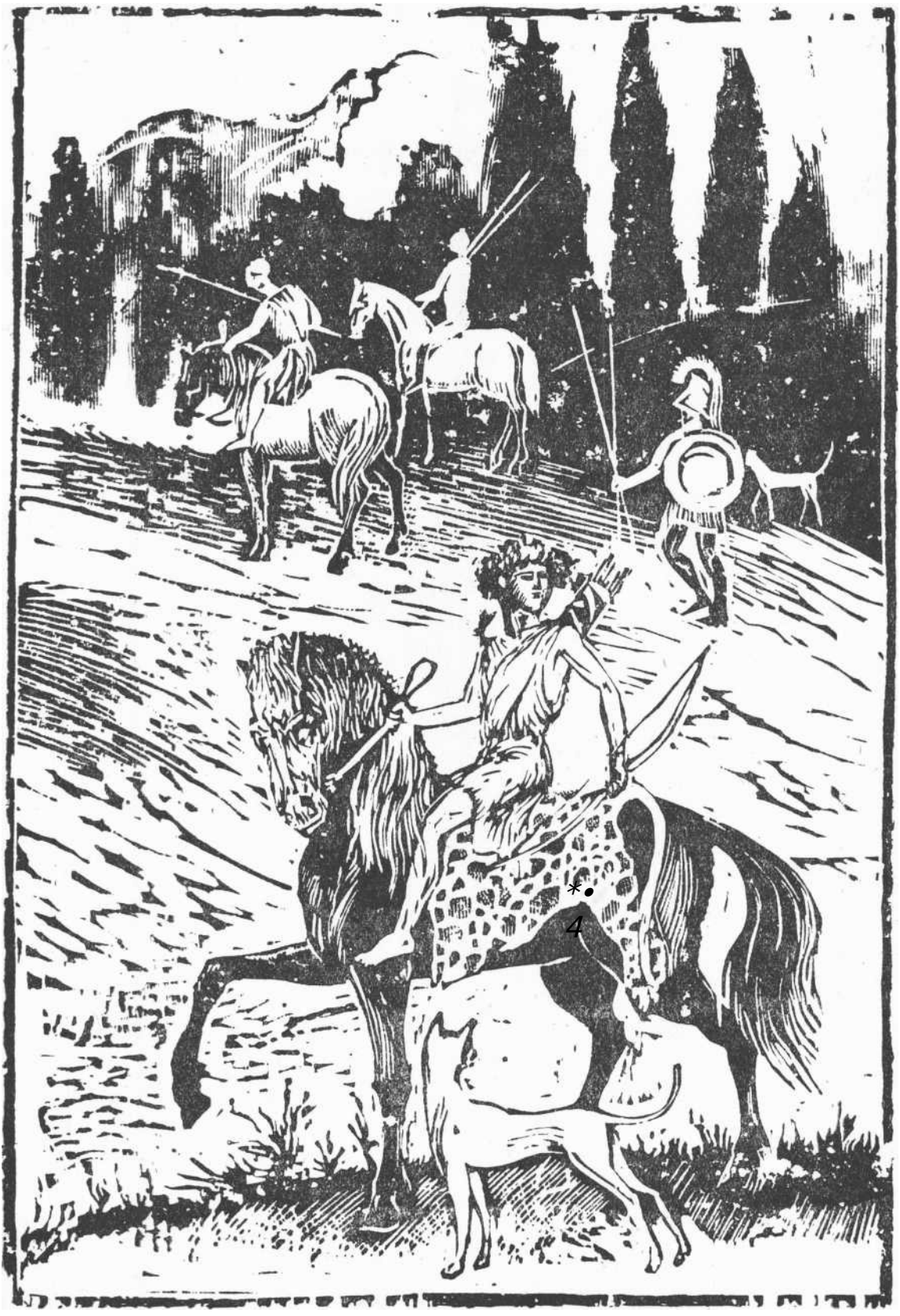

De negri nori încinsă pururi,
fruntea Atlasului, de pini
încununată, Bătută e de vînturi
şi de ploaie. Troienele de nea i-
acopăr umerii, Năvală curg
şiroaie din bărbia Moşneagului,
şi barba lui zburlită Stă
ţeapănă şi-i toată numai
ţurţuri! în cumpănă pe ăripile-
ntinse, Cileniu[14]-ntîi aice se
opreşte.
De sus, apoi, îşi face vînt spre
mare, Ca pescăruşul care, pe la
ţărmuri Şi pe la stînci, pe unde
trage peştele, Din zbor abia
atinge faţa apei, între pămînt şi
cer zbura tot astfel Spre
libicele nisipoase ţărmuri,
Venind de la bunicul de pe
mamă[1] ', Născutul zeu pc
muntele Cilene, Şi vînturile
despica în cale-i.

Cînd cu-ale lui picioare-
nnaripate Ajunge la colibele
numide Mercur îndată-1 vede
pe Enea Şi ziduri înălţînd şi
case nouă. O sabie-nstelat-avea
Enea Cu iasp roşcat; o mantie
de purpur Sclipea pe el ca
focul, atîrnîndu-i De umere: i le
dăduse Dido Aceste daruri; eă
îi înflorise Cu fir de aur mantia.
îndată Mercur se şi repede:
„Tu acuma Pui temelii
Cartaginei înalte Şi, rob unei
femei, ridici femeii Cetate
mîndră, vai! uitînd de toate, De
ţara ta uitînd, de-a ta menire?
Chiar împăratul zeilor, ce
cîrmuie Cu-a lui putere cerul şi
pămîntul, La tine mă trimite
din Olimpul Cel luminat, chiar
el îmi porunceşte Pe repezi

vînturi să-ţi aduc solia: Ce pui
la cale şi cu ce speranţă Pe
libicul pămînt îţi treci tu zilele?

Pe tine dacă nu te-ndeamn-o glorie Aşa de mare, dacă nici puterile Nu vrei a-ţi încorda spre-a ta mărire, Tu cată la Ascaniu, care creşte, Şi la nădejdiile puse-ntr-însul, Moştenitorul căruia-s sortite Italica domnie şi pământul Roman!“ Vorbind aşa Cileniu, zeul, Deodată-şi curmă vorba, -şi lasă chipul De muritor şi-i piere lui Enea Din ochi departe, -n aura cea limpede.

Enea amuţi, ieşit din minte, în cap i se făcu măciucă părul Şi în gîtlej i se opri cuvîntul. El arde-acum s-apuce fuga iute Şi ţărmurile scumpe să le lase: Aşa-1 trăsni porunca aspr-a zeilor! Vai! Ce să facă? Şi cu ce cuvinte S-o ieie pe departe pe regina înnebunită? Cum să-nceapă vorba? Cînd ici, cînd colo i se duce mintea, La multe-i zboară gîndul ca săgeata. Şi cum stătea în cumpănă, aceasta I s-a părut că este mai cu cale: El cheamă pe Mnesteu şi pe Sergestus Şi pe Serestus, şi le porunceşte în taină mare să gătească flota, S-adune şi pe soţi pe malu’ mării, Dichisurile năvilor pe toate Ei gata să le aibă, dar s-ascundă Temeiul noii lui porunci. El însuşi, Deoarece în vremea asta Dido, Prea buna Dido, ea, nimic nu ştie Şi nici prin gînd nu-i trece că se poate Deodată rupe-o dragoste-aşa mare, Va căuta să-şi facă drum la dînsa Şi vreme cu prilej, ca să-i vorbească Cum i-ar veni mai bine. Toţi îndată Ascultă de cuvîntu’ lui Enea Şi bucuroşi îi împlinesc porunca.

Dar a simţit regina-nşelăciunea:
Cine-ar putea vreodată să-l înşele Pe
cel îndrăgostit? întîi regina, **A** prins
de veste ce se pregăteşte, Temîndu-şi
pînă chiar şi fericirea! Iar Vestea cea
mişelnic-a vestit-o Pe cea ieşită din
simţiri că flota E-acum cu toate gata
de plecare. Turbată, fără sine, foc şi
pară, Regina treieră prin tot oraşul Ca
o bacantă care aiurează Din templu
cînd se scot sfintele-odoare Şi ea aude
strigătu' lui Bacus, De bahica orgie
îmboldită Odată la trei ani, şi
Citeronul[10] Cu chiotele lui o cheamă
noaptea. Ea pîn' h urmă, ea întîi,
regina Cu-aceste vorbe-nfruntă pe
Enea:

„Cum? ai crezut cumva că-mi vei
ascunde Făţarnice, aşa nelegiuire, Că
pe furiş îmi vei pleca din ţară? Nu te
opreşte nici amorul nostru, Nici
dreapta ce mi-ai dat-o altădată, Nici
Dido gata de-o cumplită moarte? Ba
încă tu acum, sub cer de iarnă, **îţi**
dregi corăbiile, ţi-i degrabă S-ajungi
în largul bîntuit de crivăţ, **Ah!** crud ce
eşti! Cum? Dacă nu te-ai duce Spre
nişte cîmpi străini şi spre locaşuri
Necunoscute, dacă vechea Troie Ar
sta şi azi pe locul ei, te-ai duce La
Troia ta pe-o mare-nvolburată? De
mine fugi? Pe lacrimile mele, Pe
dreapta ta (căci altceva nimica Nu i-a
rămas nefericitei Dido!), Pe însoţirea
şi pe nunta noastră Abia-ncepută cu
mă jur acuma: De ţi-am făcut vreun
bine altădată Şi de ţl-a fost vreodată
drag de mine, îndură-te de casa-mi ce
se năruie,

Şi de mai este loc şi pentru rugă,

Tu lasă-te de gîndul tău acesta! Din
vina ta mă şi urăsc pe mine Şi
gintele din Libia şi domnii
Nomazilor; duşmani îmi sînt şi tirii,
Şi mi s-a stins, din vina ta, ruşinea
Şi Faima cea de mai nainte, care,
Ea singură, mă ridica la stele. Şi
cui mă laşi în clipa morţii, oaspe? E
singurul tău nume ce-mi rămîne,
Nu cel de soţ! Ce mai aştept? Ca
fratele Pigmalion să-mi dărăme
cetatea? Iarba să mă ducă în
sclavie, Getului? El? Măcar dacă
nainte De fuga ta eu aş fi fost şi
mamă, Şi dacă azi, în curtea mea
regească, Mi s-ar juca un mititel
Enea, Ce-ar fi la chip asemenea cu
tine! Eu negreşit nu m-aş vedea
acuma Vai mie! înşelată şi minţită."

Ea zise. El cu gîndul la porunca
Lui Jupiter, stătea cu ochii ţintă,
Muncindu-se a-şi înfrîna durerea
Din piept. Apoi puţine vorbe-i zice:
„Eu niciodată n-o să spun, regină,
Că mie tu nu mi-ai făcut tot hirtele
Pe care poţi a-1 înşira în vorbe, Şi
de Elisa[17]-mi voi aduce-aminte Cît
timp n-o să mă uit pe mine însumi
Şi-n pieptul meu va fremăta un
suflet. Puţine eu voi spune pentru
mine: Nicicînd nu m-am gîndit să
fug de-aice Pe sub ascuns (să nu-ţi
închipui asta!), Nici nu ţi-am
fluturat pe dinainte Făclii de nuntă;
n-am venit să facem Asemeni
legăminte. Dacă soarta M-ar fi
lăsat pe mine să-mi duc viaţa Aşa
cum vreau şi treburile mele Pe
placul meu să mi le pun la cale,

 întîi şi-ntîi aş locui în Troia Şi i-aş
griji pe morţii mei de-acolo; Palatele

lui Priam cele nalte
Ar sta şi azi: cu mîna mea, eu însumi
Din nou aş fi clădit o nouă Troie
Celor învinşi! Dar astăzi şi Apolo Din
Griniu[18] şi oracolul din Licia Mi-au
poruncit să-mi pun picioru-n marea
Italie: acolo mi-i şi inima, Acolo mi-i
şi patria! Şi dacă Tu însăţi, care eşti
feniciană, Ai îndrăgit şi libica cetate
Şi zidurile nalte-ale Cartaginei, De
ce să-i ţii de rău acum pe teucri Că
vor să se aşeze în Ausonia?
Să ne căutăm în lume altă ţară Ni-i
dat şi nouă de la zei! Pe mine De cîte
ori cu umedele-i umbre întunccul
învăluie pămîntul, De cîte ori răsar
pe boltă stelele, Mă mustră-n somnul
meu şi mă-nspăimîntă Năluca
tulburat-a lui Anhise, Părintele-mi;
iar scumpul meu Ascaniu, Copilul
meu, şi el în somn mă mustră Că pe
nedrept îi iau împărăţia Hesperiei şi
ţarinile date De soartă numai lui.Şi
chiar acuma Zeescul sol, trimis de
Joe însuşi (Mă jur pe capetele-
amîndurbra) Pe-arîpi de vînt
porunca mi-a adus-o: Cu ochii mei,
în sclipet de lumină, Văzui pe zeu
cînd el intra-n cetate Şi chiar eu
însumi i-auzii şi glasul.
Cu plînsetele tale încetează Şi nu
mă-nverşuna tu nici pe mine Şi nici
pe tine însăţi! în Italia Eu fără voia
mea alerg.“
Cît timp el îi spunea aceste
toate, Pieziş regina se uita la dînsul,
Cînd ici, cînd colo aruncîndu-şi ochii.

139

Ea-1 măsură din cap pînă-n picioare
Şi cu privirea mută; dar pe urmă,
Aprinsă de mînie, — aşa-1 înfruntă:

„Făţarnice, nici Venus nu ţi-i mamă
Şi nici străbun al gintei tale Dărdan:
Pe tine vai! mi te-a născut Caucazul
Pe-ai lui colţani de cremene, iar
lapte Ţi-au dat să sugi tigroaicele
hircane[19]! De ce să tac? Şi pentru
care alte Jigniri mai grele să-mi
păstrez mînia? La plînsul meu a scos
măcar un gemet? Privirile şi le-a
întors spre mine? De lacrimi biruit,
vărsat-a lacrimi? Şi de iubita lui avu
el milă?
Ce rău s-aştept mai rău decît
acesta? Ş-acum, nici marea luno şi
nici Tatăl, Născutul din Saturn, nu
se mai uită Cu ochii binevoitori la
soarta-mi. în nimeni vai! nu te mai
poţi încrede! Zvîrlit pe ţărm şi gol eu
de pe valuri L-am strîns şi l-am făcut
(am fost nebună!) Părtaş domniei, i-
am salvat şi flota Şi de la moarte i-
am scăpat şi soţii, încinsă de mînie-
mi ies din minte!
Acuma el îmi spune de Apolo
Augurul, de oracolul din Licia îmi
spune, şi acuma solul zeilor, Trimis
de Joe însuşi, îi aduce Porunca cea
cumplită prin văzduhuri! N-au Cei de
sus, se vede, altă treabă Şi grija asta
liniştea le-o strică!
Nu! Eu cu sila nu te ţin, nici zisele
Eu nu ţi le deszic: aleargă iute!
Minat de vînturi, du-te în Italia, în
ţara ta pe unda mării du-te! Dar,
dacă zeii cei din cer au încă în lume
vreo putere, trag nădejde Că-ţi vei
lua răsplata-n largul mării, Pe stînci
pustii, şi că ades pe Dido O vei
chema pe nume; de departe

Cu fachiile-aprinse ca o Furie, Te

voi urma, ş-atunci cînd moartea
rece Îmi va lua din trup suflarea
vieţii, Şi umbra mea va fi de tine-
alături, în orice loc! Aşa îmi vei
plăti-o, Mişelule! Eu voi afla
aceasta: îmi va veni şi mie-acolo
vestea, La umbrele de sub pămînt*[1].
Zicîndu-i Aceste vorbe,-şi curmă
vorba Dido Şi, istovită, fuge de
lumină, Cu spatele la el, din ochi îi
piere, Lăsîndu-1 înfricat şi-n mare
cumpănă Şi gata multe-a-i spune ei,
dar şerbele O iau acum pe braţe
leşinată Şi iarăşi în iatacul ei de
marmură O duc ş-o pun pe pat.
Dar el,
cucernicul, Deşi doreşte să-i aline
chinul, S-o mîngîie, cu vorba să-i
abată Durerile, gemînd din greu, cu
inima înfrîntă, vai! de-o dragoste-
aşa mare, Porunca de la zei o-
ndeplineşte Şi repede la flotă se
întoarce. Atunci troienii se aştern pe
lucru: Ei trag în mare de pe ţărm
înaltele Corăbii, care, unse-acum cu
smoală, Plutesc pe apă; din păduri
ei cară Lopeţi cu frunzele pe ele
încă
Şi trunchiuri necioplite: — aşa de
dornici Erau să plece!
Să-i fi văzut cum năvăleau cu toţii,
Plecau din tot oraşul ca furnicile De
iarnă-ngrijorate, care pradă Un vraf
de grîu şi-l duc la ele-acasă: Pe cîmp
tot, merge oastea lor cea neagră Şi
pe-o cărare-ngustă-şi cară prada
Prin ierburi; unele împing cu umerii
Grăunţii opintindu-se, iar altele,
Adună rîndurile risipite, Mustrînd
pe cele ce-au rămas în urmă.

De-atîta clocot fierbe cărăruia! Dar

ce era în inima ta, Dido, Cînd tu vedeai aşa ceva? Ce gemete Scoteai cînd tu de sus, din cetăţuie, Priveai departe ţărmurile-n clocot Şi cînd vedeai că tot noianul mării De strigătele lor cumplit huieşte Sub ochii tăi! O! Amor, nendurate, La cîte mişelii nu-mpingi pe oameni! Ea e silită iar să verse lacrimi Şi iar cu rugăminţile să-ncerce Şi dragostei mîndria ei s-o-nchine, Ca nu cumva ea fără rost să moară, Dac-ar lăsa ceva fără cercare:

„Ia uite, Ana! Freamătă tot ţărmul. S-au adunat de peste tot. Vîntrelele Cer vînturi de pe-acuma şi la pupe Au pus cununi de flori năierii veseli. Dac-am putut să mă aştept la astă Durere-aşa de mare, am să pot eu S-o şi îndur, o! sora mea. Şi totuşi, Un singur bine, Ana, fă-mi tu mie, Nefericitei! El pe tine numai, Perfidul, te cinstea şi numai ţie Iţi încredea ascunsurile inimii. Tu singură ştiai cum poţi ajunge Şi-n care ceas mai repede la dînsul. O! sora mea, te du la el şi roagă-1, Trufaşului meu duşman tu vorbeşte-i! Nu eu în Aulis[20] am jurat cu grecii Din lume să stîrpesc troiana ginte, Nu eu la Troia flota am trimis-o, N-am răscolit cenuşa lui Anhise Şi Manii lui. De ce nu vrea să-şi plece Urechea, vai! la plînsetele mele? Şi unde-aleargă? Darul de pe urmă Să-1 dea iubitei lui, nefericitei: S-aştepte-o fugă mai uşoară, vînturi Mai priitoare. Eu nu-i cer iubirea De pîn-acum, pe care-a şi trădat-o,

Eu nu-i mai cer nici în frumosu-i Laţiu Să nu se ducă, nici să-şi lase ţara: Un mic răzbun, atîta-i cer: astîmpărul Şi alinarea nebuniei mele, Pînă ce soarta mea o să mă-nveţe A suferi, de soartă biruită, îl rog să-mi fac-acest din urmă bine (Aibi milă tu de sora ta!) şi, dacă Mi-1 face, eu cu moartea mea pe dînsu' L-oi răsplăti cu-asupra de măsură".

Aşa ea se ruga; aceste plîngeri Nenorocita soră i le duce, Şi iară i le duce lui Enea. Dar dînsul nu se-nduplecă de plîngeri, Şi, nemblînzit, nici un cuvînt n-aude. Ursitele îi stau mereu în cale, Un zeu îi ia auzul din ureche.

Şi ca atunce cînd se luptă crivăţii Din Alpi, suflînd dincoace şi dincolo, Ca să dărîme un stejar puternic, Cu trunchiul vechi de zile: vîntul vîjîie Şi cînd el zguduie copacul, frunzele S-aştern grămadă pe pămînt; el însă Rămîne-nfipt în stînca lui, stejarul, Şi cît se-ntinde pîn' la nori cu fruntea, Atîta el ajunge pînă-n Tartar Cu rădăcinile: la fel acuma De-atîtea rugăminţi şi el, eroul, E copleşit: în sufletu' lui mare El simte-adînc durerea lui, dar gîndu-i Rămîne neclintit. în van curg lacrimi!

Atunce ea, nefericita Dido, De soartă spăimîntată-şi cere moartea, I-i silă să mai vadă bolta cerului. Ea măi deadins vrea să-mplinească gîndul Ce şi l-a pus şi viaţa să şi-o curme: Cînd aducea prinoase pe altare (Mi-i groaz-a spune!), ea văzu că apa Cea sfîntă se-nnegrcşte, iară vinul Se face sînge, piază rea! Minunea

N-a spus-o nimănui, nici chiar surorii. Era-n palat ş-un paraclis de marmur Al fostului ei soţ, cu cinste mare De Dido închinat, cu panglici albe De lînă-mpodobit şi cu ghirlande: Cînd noaptea neagră-nvăluia pămîntul, Din paraclis i se părea reginei C-aude glasu' lui Siheu şi vorba-i Chemîndu-o pe ea, şi că adese Pe coperiş, în viersul ei de moarte, Se vaieră stinghera cucuvaie Şi scoate numai ţipete de jale. Şi multe încă prevestiri cumplite Din timpuri vechi pe ea o înspăimîntă, Iar noaptea-n vis, ca un sălbatic, însuşi Enea o alungă pe ieşita Din fire: ei tot timpul i se pare Că-i singură pe lume, că tot timpul O cale lungă bate şi-n pustie îşi caută pe tirii ei, nebună Şi ea, ca şi Penteu[21] cel care vede Şi Furii şi doi sori şi două Tebe, Ori ca Oreste a' lui Agamemnon Atunci cînd, urmărit pe scenă, fuge De mama lui, armată cu şerpi negri Şi cu făclii aprinse, iar la templu, Pe prag, stau Direle răzbunătoare.[22]

Cînd Dido, dar, răpusă de durere, Din minţi ieşită, puse gînd să moară, Ea cumpăneşte cînd şi cum s-o facă, Şi cînd surorii celei întristate Ea îi vorbeşte, gîndul i-1 ascunde, Şi cu speranţa-şi însenină fruntea: „O! sora mea, aflat-am chip şi cale (Tu fericeşte-mă!) a mi-1 întoarce La mine iar, sau a scăpa de dînsul: Despre apus, la marginea Oceanului, E ţara cea din urm-a etiopilor, Pe unde Atlas uriaşu-nvîrte Pe umăr cerul cel spuzit de stele:

De-acolo cunoscui o preoteasă Din neam masilic, care-a fost şi paznică La templul Hesperidelor şi care, Veghind şi ramurile cele sfinte, Nutrea balăurele aruneîndu-i Adormitorul mac şi mierea limpede.[23] Ea cu descîntecele ei se lăudă Că poate să dezlege de iubire Oricare inimi ar voi, şi-n altele Să strecure durerile iubirii, Că poate rîurile să le-nchege Şi stelele din cale să le-ntoarne.
Şi Manii din infern ca-i cheamă noaptea! Tu ai s-auzi pămîntul sub picioare Mugind şi vei vedea cum se coboară Din munţi, la vale, urmii. Soră scumpă, Mă jur pe zeii cei de sus, pe tine, Mă jur şi pe viaţa ta cea dulce, Eu fără voie umblu şi cu farmece, în taină mare tu ridică-n curtea Palatului un rug înalt şi pune Pe rug, de-asupra, sabia pe care Mişelul mi-a lăsat-o atîrnată Colb-n iatac, şi straiele lui toate Şi patul nunţii mele,-a mea pieire: Să şterg tot ceea ce-mi aduce-aminte De cel nelegiuit! Şi preoteasa Mi-o porunceşte".
Cuvîntîndu-i astfel, Ea tace, dar pe loc se face galbenă La faţă. Totuşi Ana, ea, nu crede Că sora îşi ascunde gîndul morţii în nişte vrăji ciudate; nu-şi închipuie în mintea ei atîta nebunie, Nici nu se teme de vr-un rău mai mare Decît i se-ntîmplase-odinioară
Cu moartea lui Siheu. Ea, dar poruncile Le împlineşte.

Cînd rugul se nălţa acum în fundul Palatului, spre cer, nespus de mare, Din lemn de zadă şi gorun, regina

145 îl şi încinge cu ghirlănzi, cu jalnice Stîlpări de chiparos îl încununä; Pe pat, de-asupra, pune-apoi şi straiele Şi sabia lăsate de Enea

Ş-un chip a' lui de ceară ... dar ea ştie Prea bine ce va fi! în juru' rugului Stau şi altarele, iar preoteasa Cu părul despletit, tunînd din gură, îi cheamă de trei ori pe cei o sută De zei din iad, şi Erebul şi Haosul[24] Şi pe Hecăte-o cheamă, pe Diana, Zeiţa vergură cea în trei feţe. Tot locul îl stropise preoteasa C-o apă care-o-nchipuia pe-aceea A lacului Avern; (ea caută încă Şi nişte ierburi fragede, tăiate C-o secere de-aramă numai noaptea, Pe lună, şi întrînsele c-un lapte, Venin de moarte! Ea mai caută încă Şi un cucui smuls de pe fruntea unui Mînz nou-născut, pe care n-apucase Să i-1 mănînce mamă-sa). în mîni pioase cu făină sacră, Lîngă altare, Dido descălţată La un picior, cu rochia descinsă, Pe pragul morţii ia de martori zeii Şi stelele care-i ştiau ursita.

Şi dac-un zeu cumva mai are grija Unei iubiri nempărtăşite, dacă El, drept fiind, nu uită s-o răzbune, Şi către dînsul îşi înalţă ruga.

Era acuma noapte şi pe lume Eăpturile, de muncă ostenite, Sorbeau dulceaţa somnului; pădurile Şi zbuciumata mare adormise; Era cînd aştrii lunecau pe boltă La miez de cale, şi tot cîmpul tace, Cînd tac şi turme şi pestriţe păsări, Şi cele ce trăiesc pe lacuri limpezi, Şi cele din sălbatice hăţişuri:

Acuma cufundate-n somn, sub vălul
Tăcutei nopţi, uitînd de truda zilei,
îşi alinau şi grijile şi inima Nu, însă,
şi nefericita Dido: Ea nu se las-o
clipă pradă somnului; Pe ochii ei, pe
inima ei noaptea Nu se mai pune;
cruntele ei chinuri I se-ndoiesc,
iubirea-i adormită Se-nflacără din
nou şi dînsa iară Se zbuciumă-ntr-
un clocot de mînie. De ce şi-a pus în
gînd ea nu se lasă; Aşa-ntru sine se
frămîntă Dido: „Ce să mă fac? Să-mi
caut peţitorii Cei vechi? Să fiu de
rîs şi de batjocură? Să cad eu în
genunchi cu rugăminte La un
Nomad, să fac cu dînsul nuntă, Cînd
i-am respins de-atîtea ori pe dînşii?
Cu navele venite de la Troia Să mă
tot duc şi gata la porunca Troienilor
să fiu, la cea mai josnică? S-o fac
aceasta pentru că troienii Sînt
bucuroşi că le-am venit odată în
ajutor, şi pentru că la dînşii O
facere de bine nu se uită?
Dar cine oare, chiar dac-aş voi-o,
Mă va lăsa s-o fac? Şi cine oare Pe
navele fruntaşe-ale troienilor Mă va
primi pe mine, urgisita? Vai! oare tu
nu ştii, nenorocito, Şi încă nu
cunoşti sperjurul gintei Lui
Laomedon[25]? Ce să fac atunce? Eu
singură, în chiotul năierilor, Să iau
cu dînşii fuga? însoţită De toţi ai
mei, de tiri, eu cu troienii Să plec?
Abia i-am scos din Tir şi-acuma Din
nou să-i mîn pe mare şi la vînturi
Iar să le poruncesc să-ntindă
pînzele? Mai bine mori, căci moarte
ţi se cade! Durerea ta o curmă, dar,
cu spada!

De lacrimile mele biruită, Tu, cea dintîi, tu, sora mea, pe mine M-ai încărcat cu-aceste suferinţe Şi m-ai dat pradă duşmanului. Mie Ah! nu mi-a fost sortit să-mi duc viaţa Şi fără nuntă şi nevinovată, Ca fiarele pădurilor şî fără Să sufăr nişte chinuri ca aceste. Eu am călcat credinţa ce-am jurat-o Cenuşii lui Siheu“. Cumplite vaiete Scotea din pieptul ei.

Enea, însă, La pupa naltă, hotărît să plece, Dormea, cu toate gata de plecare. Lui i s-arată-n vis năluca zeului Cu-acelaşi chip şi iar pe el îl mustră, Asemeni lui Mercur fiind la toate, La vorbă şi la faţă şi la părul Bălan, cu trupu-n floarea tinereţei: „Tu poţi dormi aşa, fiu al zeiţei, în cumpăna aceasta? Şi tu nîi vezi Primejdiile care te-mpresoară? Nesocotit ce eşti! N-auzi cum zuzuie Prielnicii zefiri? De moarte gata, Didona-n mintea ei urzeşte-o groaznică Vicleană fărdelege, şi se zbuciumă în clocote cumplite de mînie. Nu fugi de-aice repede cît încă Poţi repede fugi? Curînd vedea-vei, Dacă te-apucă zorile pe ţărmurj, Că marea-i răscolită de corăbii Şi fulgeră făclii înfricoşate Şi ţărmurile toate ard în flăcări. Hai! Rupe-ntîrzierea! Schimăcioasă Şi pururi nestatornică femeia!“ Vorbind aşa, pieri în noaptea neagră. Atunci Enea, spăimîntat de-această Năprasnică vedenie, deodată Din somn se scoală şi aşa-i îndeamnă Pe soţii lui: „Sus, oameni buni, treziţi-vă

Şi repede-aşezaţi-vă la vîsle Şi pînzele degrabă le destindeţi! Un zeu trimis de sus, din naltul cerului, Ne-ndeamnă iară s-o luăm la fugă Şi să tăiem odgoanele cu fierul. Oricare-ai fi din zei, prea sfinte zeule, Noi te urmăm voioşi, poruncii tale Dăm ascultare-acum a doua oară, îndură-te şi, bun cu noi, ajută-ne! Pe cer aprinde stele priitoare!“ Enea asta zice şi din teacă El smulge iute spada sclipitoare Şi taie cu tăişul ei odgonul.
Pe toţi acelaşi dor de fugări mină: String repede ce au şi pe corăbii Se şi reped; ei ţărmurile-acuma Le-au şi lăsat! Nu se mai vede marea De-atîtea năvi, şi ei, pe bănci, se-ncoardă, înspumă valul, bat albastra mare.

Şi iată că, sculîndu-se-Aurora Din patul şofraniu a’ lui Titbnus, Din nou ea scaldă lumea în lumină, îndată ce de sus, din cetăţuie, Văzu regina-n zare albul zilei Şi flota că pe valuri se tot duce Cu pînzele umflate, iară ţărmul Şi portul de vîslaşi văzu că-s goale, De trei ori şi de patru ori se bate Cu pumnii în frumosu-i piept, îşi smulge Cosiţa aurie şi: „O! Jupiter", Cuvîntă ea „el aşadar se duce Bătîndu-şi, veneticul, joc de mine, De ţara mea? Şi nu ia nimeni armele? Şi urma lui nu i-o luăm cu toţii? Oraşu-ntreg! Şi nici nu scoatem navele Din port în graba mare? Hai! duceţi-vă! Aduceţi iute făchii şi la arme!
La vîsle! Dar ce spun! Şi unde sînt eu? Ce nebunie mintea mi-o întunecă? Nefericită Dido! Fărdelegea

Acum o vezi? S-ar fi căzut atunce
S-o vezi cînd îi dădeai şi sceptrul.
Iată Credinţa şi cuvîntul celui care
Se zice c-a luat pe mări cu sine Pe
zeii ţării şi l-a pus pe umeri Pe-al
său părinte frînt de bătrîneţe!
Cum n-am putut eu să-l înhăţ pe
dînsul Şi trupu' lui bucăţi să-l fac
şi-n mare Să i-1 arunc! Cum n-am
putut răpune Cu spada şi pe soţii
lui şi însuşi Pe-Ascaniu, să i-1 pun,
apoi, pe masă, Din el să se
înfrupte-al său părinte! Dar sorţii
luptei ar fi fost nesiguri: Chiar de-
ar fi fost aşa, de cine oare M-aş fi
temut, fiind de moarte gata? în
castrul flotei lor făclii aprinse Eu
aş fi dus, le-aş fi încins cu flăcări
Corăbiile;-aş fi ucis şi tată Şi fiu şi
neamu-ntreg; apoi, eu însămi M-aş
fi zvîrlit în flacăre. O! Soare, Tu,
care luminezi cu-a' tale raze Tot
lucrul cel de pe pămînt; o! luno,
Tu, care-ai pus la cale-a mea
iubire Şi martoră eşti suferinţei
mele;
Şi tu, Hecăte,-n urlete slăvită Pe
la răspîntii, noaptea, prin oraşe,
Răzbunătoare Furii, şi voi, zeii
Elisei care moare, voi, cu toţii, La
ce spun eu acum luaţi aminte,
Plecaţi-vă urechea suferinţelor
(Căci îndurării voastre eu sînt
vrednică) Şi rugile-ascultaţi-mi-le!
Dacă îi este dat mişelului să intre
într-un liman şi pe pămînt să
calce, Şi dac-aşa cer sorţile lui
Joe, Şi dac-aceasta-i scris să-i fie
ţinta, Atunce de-un popor viteaz
să fie în lupte hărţuit, gonit din
ţară, Şi smuls îmbrăţişării lui
Ascaniu!

Să cearâ-n lacrimi ajutor la alţii,

Pe-ai lui să-i vadă morţi de-o moarte crudă! Şi, cînd, apoi, se va supune unui Nedrept aşezământ al păcii, dînsul Nici de domnia lui să nu se bucure, Nici de lumina mult dorit-a vieţii!
Cu zile el să moară şi să zacă Pe prunduri nengropat! Aşa mă rog eu! Cu-acest cuvînt al meu, cel de pe urmă, Şi sîngele mi-1 vărs! Iar voi, acuma, O! tirii mei, c-o ură nempăcată Să-i urmăriţi şi stirpea lui de astăzi Şi toată gintea lui cea viitoare!
Şi ura voastră toată s-o trimiteţi Ca jertfă, la mormînt, cenuşii mele! In veci de veci iubire să nu fie, Nici legământ între-amîndouă gintele! Iar din cenuşa mea să mi se nască, Oricare-ar fi, răzbunătorul, care Cu sabie şi foc să mi-i gonească Pe-aceşti coloni, dardani pribegi: acuma, Cîndva, oricînd va fi s-o poată face! Ah! ţărmi cu ţărmi, talazuri cu talazuri Şi oşti cu oşti le blestem să se-nfrunte! De-apururi să se lupte între ele A' noastre ginţi, şi ele şi nepoţii!“

Aşa ea zice şi-şi frămîntă mintea Cu gînduri de tot felul, cît mai iute Cătînd să-şi curme urgisita-i viaţă. Ea Barcei, doica lui Siheu, îi spune (A ei, era cenuşă-n vechea-i ţară!): „Scumpa mea doică, ădu-mi-o aice Pe Ana, sora mea; zi-i să se spele Cu apă de la rîu în graba mare! S-aducă şi mioare spre junghere Şi jertfele spăsirii — poruncite! Aşa. să

vie-aice şi tu însăţi Cordeaua sacră pune-ţi-o pe frunte! Eu am de gînd lui Joe Stigianul La-ndeplinire a-i aduce jertfa Pe care după lege i-am gătit-o,

15.3

Şi suferinţei mele-a-i pune capăt. Vreau pradă focului său dau şi rugul Dardanului“. Ea zice, iară doica luţeşte'-ndată pasu-i de bătrînă.
Dar Dido-nfiorată,-nnebunită De grozăvia ce-şi pusese-n minte, Rotind însîngerata ei privire Şi cu obrajii tremurînd şi vineţi, Şi galbenă de moartea care vine, Deodată se repede înlăuntrul Palatului; turbată, ea se urcă Pe rugul nalt şi trage iute sabia Dardanului, vai! sabia pe care Nu pentru asta i-o ceruse Dido! Privi apoi veşmintele troiene Şi patul nunţii ei; ea stă o clipă Plîngînd, cu mintea la ce-a fost odată, Pe pat apoi s-aruncă şi rosteşte Cele din urmă ale ei cuvinte: „Veşminte scumpe cită vreme soarta Şi cerul a voit, cel de pe urmă Răsuflet al vieţii voi luaţi-mi-1! De chinurile mele dezlegaţi-mă!
Eu am trăit! Cărarea ce mi-a dat-o Ursita s-o străbat, am străbătut-o, Ş-acum din mine se va duce-ndată La umbre, sub pămînt, o mare umbră. Eu am urzit o falnică cetate Şi zidurile mele eu cu ochii Mi le-am văzut. Mi-am răzbunat bărbatul Iar fratele, duşmanul meu, şi dînsul Pedeapsa şi-a luat-o. Ah! ferice Eu aş fi fost, ba prea ferice, dacă N-ar

mai fi tras la ţărmurile noastre
Corăbiile cele de la Troia“.
Şi sărutîndu-şi patul, ea mai zice:
„Nerăzbunată voi muri, dar fie! Să
mor! Aşa, aşa vreau a mă duce La
umbre, sub pămînt! Din largul mării
Dardanul cel hain cu ochii lui chiar

Să soarbă focu’ rugului! Cu sine Să-
şi ducă piaza rea a morţii mele!“
Abia vorbi şi sclavele din juru-i
O şî văd prăbuşită şi străpunsă De
sabie, şi sabia-nspumată De sînge,
vai! şi mîinile cruntate. Un vaier în
palat se-nalţ-atunce Şi prin) oraşul
zguduit de groază Se-mprăştie şi
clocoteşte Vestea. Vuiesc de vuiet şi
de gemet casele, De bocetul
femeilor; văzduhul Răsun-acum de
plînsete cumplite, De parcă s-ar fi
năpustit duşmanii Şi parcă toată s-
ar surpa Cartagina Sau vechiul Tir,
şi de turbate flăcări Ar fi încinse
casele şi templele!

A auzit şi sora: spăimîntată Şi
fără de suflare, zgîriindu-şi Cu
unghiile faţa şi cu pumnii Bătîndu-
se în piept, ea-n goana mare S-
aruncă prin mulţime şi pe nume O
strigă pe regina care moare: „Tu
asta o puneai la cale, Dido? Umblai
să mă înşeli? Pe mine? Rugul Şi
focul şi altarul pentru asta Le-am
pregătit? Cu-a’ mele mîni eu însămi
Clădit-am rugul şi chemat-am zeii
Cu glas, ca cu — ce crudă sînt! — să
nu fiu La moartea ta. De tine
părăsită, De ce ah! să mă plîng mai
mult acuma? Pe sora ta tu n-ăi vrut
a o face Părtaşă morţii tale? Şi pe
mine Tu să mă fi-mbiat cu-aceeaşi

moarte! Tot o durere, şi-n aceeaşi clipă, Ne-ar fi răpus cu spada pe-amîndouă.
Şi tu te-ai dat pieirii şi pe mine M-ai dat, o! sora mea; ţi-ai dat poporul Şî sfatul ţării tale şi cetatea.
Lăsaţi-mă să-i spăl cu apă rana Şi, de-i mai flutură cumva pe buze

Răsufletul cel de pe urm-al vieţii, Cu gura să i-1 iau!“ Zicînd aceste, S-a şi urcat pe treptele înalte, îmbrăţişîndu-şi muribunda soră, Gemînd ea o strîngea la sin, cu haina-i Sugea şiroiul cel de sînge negru. Cînd ochii grei încearcă să-i ridice, Se prăbuşeşte Dido iar; şi rana Din sinul ei străpuns de spadă şuieră. De trei ori răzimată-n cot se scoală, De trei ori cade iar pe pat şi căută Cu ochii aiuriţi pe cer lumina Şi geme c-a văzut-o iar cu ochii.
Atunci atotputernica lunonă, De lunga ei durere îndurîndu-se, De moartea ei cea grea, trimite-ndată Pe Iris din Olimp, ca să-i dezlege Din ale trupului cătuşe sufletul Ce se lupta cu moartea. Şi, fiindcă Ea nu pierea acum de moarte bună, Nici vinovată morţii, ci, sărmana, Murea cu zile,-ncinsă de-o năprasnică Iubire, nu-i tăiase încă smocul De păr bălai Proserpina din creştet Şi capul ei nu-1 închinase Morţii. Deci prin văzduh înrourata Iris Cu aripele şofranii coboară, Lăsînd în urma ei în mii de feţe Răsfrîngerile razelor de soare, Şi-

i stă la creştet: „Eu aduc lui Pluto
Acest prinos, cum am primit
poruncă, Şi te dezleg de trupul
tău acesta". Aşa cuvîntă şi cu
mîna dreaptă îi taie smocul cel de
păr: din trupu-i Căldura toată i s-
a dus, viaţa îndată i s-a risipit în
vînturi.

156

CÎNTUL AL CINCILEA

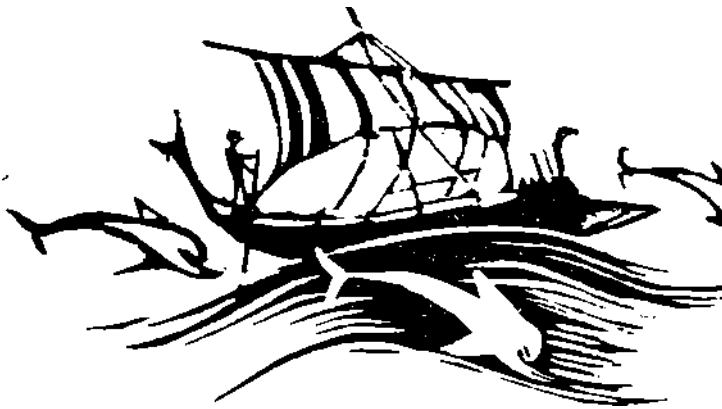

Neabătut, Enea-n vremea
asta Se tot ducea cu flota-n
largul mării. El despica
talazurile tulburi, De crivăţ
răscolite, dar cu ochii Căta napoi la
zidurile care Străluminau de
flăcările rugului Nefericitei Dido.
Ce să fie Cumplitul foc, troienii nu

ştiu, dară, Ştiind prea bine-adînca ei durere, Amorul ei trădat şi ce-i în stare Să facă, scoasă din simţiri, femeia, Spre-un trist auguriu li se duce gîndul.

Cînd navele-au ajuns în largul mării Şi nu s-a mai văzut deloc uscatul, Ci numai cer şi mare pretutindeni, Un nour negru le-a stătut deasupra, Aducător de-ntunec şi de vifor, Şi marea s-a învolburat. Cîrmaciul Din coada năvii, Palinur, atunce: „De ce atîţia nori încing văzduhul? Neptun părinte, ce mai pui la cale?“

157

Zicînd aşa, el dă poruncă-ndată Dichisurile toate să le strîngă Năierii de pe punte şi pe vîslc Ei să se-ncoarde, iară el întinde Pieziş vîntrelele-n bătaia vîntului Şi zice: „Preamăritule Enea, Chezaş de-ar fi să-mi steie Joe însuşi, Eu tot nu cred s-ajungem în Italia Pe-o vreme ca aceasta: vîntul vîjîie De-a curmezişul; el acuma suflă Din asfinţitul cel noptatic, norii Se-ncheagă în văzduh de pretutindeni. Noi nu putem să ţinem piept furtunii, Nici să ne străduim cît ni s-ar cere: Mai tare-i soarta! S-o urmăm, şi unde Ne cheamă ea,-ntr-acolo să ne ducem! De-aici nu cred că e departe ţărmul Cel cspătos al fratelui tău Erix Şi schelele şicane[1], numai dacă îmi amintesc şi iau la stele seama Cum bine le-am luat şi altădată[11]. „Ce-i drept“ a zis cucernicul Enea, „Eu văd de mult că vînturile-aceasta O cer, şi tu-n

zadar te lupţi cu ele. întoarce dară pînzele! Au mie îmi este vr-un pămînt mai scump pe lume, în care să doresc mai mult a-mi pune La adăpost truditele-mi corăbii, Decît acela care îmi păstrează Pe dragul meu Aceste de la Troia, Şi-n sînul căruia sînt îngropate Şi oasele iubitului meu tată?“ Aşa a zis şi ei o iau spre schelă.
Zefirul cel prielnic umflă pînzele, El mînă iute flota pe genune Şi pîn’ la urmă, veseli, trag troienii La ţărmurele cunoscut de dînşii.
Dar, de pe culmea muntelui, Aceste, Mirîndu-se că vede năvi prietene, Troienilor le iese înainte,

în mini cu două suliţi şi pe dînsul C-o piele de ursoaică libiană. Troiană mama lui era, iar tata Un rîu, Crinisus. El de loc nu-şi uită Străbunii: bun venit le zice, vesel îi ospătează din belşug cu roadele Pămîntului, pe cei trudiţi de cale îi întăreşte cu prietenia.
A doua zi, în răsărita soarelui, Lumina zilei alungase stelele Cînd de pe ţărm, de peste tot, Enea îşi cheamă soţii la o adunare Şi le cuvînt-aşa de pe-o movilă: „Voi, preamăriţi coborîtori din Dărdan, Odrasle nobile de zei, trecut-au Luni după luni ş-acuma se-mplineşte Un an de cînd am pus în groapă oasele Zeiescului meu tată şi-nchinatu-i-am Cernitele altare. Ziua asta, De nu mă-nşel, va fi de-a pururi ziua Durerii mele: — o voi cinsti deapururi. Aşa a fost voinţa

voastră, zeilor! Oriunde-această zi
mi-o voi petrece, Pribeag de-aş fi
în Sirtele getule, Ori furtunat pe
marea cea grecească, De-aş fi-n
Micena chiar, eu în tot anul Voi
face slujbe cu alaiuri sfinte Şi după
rînduială, şi voi pune Prinoase
cuvenite pe altare.
Ba noi acum sîntem chiar lîngă
oasele, Lîngă cenuşa tatălui, nu
fără Voinţa, cred, nu fără gîndul
zeilor. Mînaţi de vînt, noi într-un
port prieten Intrarăm. Haideţi,
dar, cu toţii, veseli, Să-l
comîndăm, şi vînturi priitoare Să
cerem, iară el binevoiască Să-i fac
această jertfă în tot anul, în
templele-nchinate lui atunce Cînd
îmi voi fi zidit şi eu cetatea.
Aceste-doar şi el e fiul Troiei! —

159

Vă dă juncani, tot cîte doi de navă,
Iar vei chemaţi la praznic şi pe zeii
Străbuni ai Troiei şî pe cei la care
Sc-nchin-Aceste, oaspetele nostru.
La nouă zile-apci, cînd zorii zilei S-
or revărsa şi dalba lor lumină Va-
mprăştia-ntunericul, atunce întîi
pe teucri-i voi chema la-ntreceri
De nave repezi, iar, pe urmă, cine
E bun de fugă, cine, fiind mîndru
De-a lui vîrtute,-i meşter la
zvîrlitul Săgeţilor uşoare sau al
lăncii, Ori mi se-nciimetă la lupta
cruntă, înfăşurîndu-şi pumnii în
curele, Să fie toţi de faţă şi s-
aştepte Răsplata ce se cade
biruinţei, Stîlparea de finic! Tăcere
dară! Şi tîmplele cu ramuri vi le-
ncingeţi!“
Vorbind aşa, îşi încununa

fruntea Cu mirtul mamei. Tot aşa fac Helimus[2] Şi moş-Aceste, tot aşa Ascaniu, Şi tot aşa şi tineretul cellalt. Enea pleac-apoi din adunare Cu multe mii la groapa lui Anhise: Mulţime mare-n juru' lui! Acolo El varsă pe ţărînă două cupe De vin curat, de lapte proaspăt două, Tot două şi de sînge, cum e data. Flori purpurii arunc-apoi şi zice: „O! sfînt părinte-al meu, adio iară, Cenuşă-n van scăpată de la moarte, Tu, suflete şi umbră părintească! N-a fost iertat Italia s-o caut Cu tine, ţarinile hărăzite De soartă şi nici Tibrul cel ausonic, Oricare-ar fi să fie el". Enea Rostise aste vorbe cînd din fundul Mormîntului, cumplit un şarpe luciu, Tîrîndu-şi şapte rotocoale, şapte Colace, cătinel încinge groapa

Şi lunecă pe-altare; pete vinete I-mpestriţează spatele şi solzii Strălumineză-n sclipete de aur, Aşa cum sus, în nouri, curcubeul Drept soare-aruncă-n aer mii de feţe. Enea-nmărmuri văzîndu-1; şarpele Cît e de lung, printre lucioase cupe, Printre pahare se-ncovoaie, gustă Din jertfe, dar nu vatămă pe nime, Se-ntoarce în mormînt, lăsînd altarele Şi jertfele din care se-nfruptase. Atunce măi cu inimă Enea Aduce jertfa începută; şarpele El nu ştia: fusese zeu' locului? Ori slujitorul, poate, al părintelui? Deci, după cum e

data, el înjunghie Mioare două,
tot atîtea scroafe Şi tot atîţia
junei pe spate negri; Din cupe
varsă vin şi cheamă sufletul
Părintelui său mare,-i cheamă
Manii Să vină de pe ţărmii
Aherontului. Asemene şi soţii,
fiecare Cît poate,-aduc prinoase
şi încarcă Altarele; juncani şi ei
înjunghie, Iar alţii după cuviinţ-
aşază Căldări de-aramă şi,
culcaţi pe iarbă, Pun sub frigări
jeratic, frig şi carnea.

Veni şi ziua aşteptată. Caii
Lui Faeton[3] în valuri de lumină
O aduceau pe-a noua Aurora. Şi
numele vestitului Aceste Şi
faima lui stîrnise toţi vecinii:
Era tot ţărmul plin de oameni
veseli, Veniţi să-i vadă pe
Eneazi; unii Erau chiar gata să
se ia la-ntrecere. întîi se pun în
văzul tuturora, La mijloc, într-o
arie, răsplăţile: Tripoduri sfinte,
proaspete cunune Şi ramuri de
finîc învingătorilor,

Şi arme şi veşminte de porfiră Şi un
talant de-argint, de aur altul. Şi,
iată, trîmbiţa acuma sună De pe-o
movilă începutu' luptelor.

Din toată flota patru nave-alese,
La fel de iuţi, încep, cu vîsle grele,
întrecerea dintîi[4]: *Rechinul* iute, Cu
aprigi lopătari, Mnesteu îl mînă,
Mnesteu care-n curînd va fi italic Şi
de la care Memii îşi trag numele.
Himera uriaş-o mînă Gias, Cît un
oraş, aşa-i de uriaşă! Trei rînduri de

vîslaşi, voinici din Troia, O-mping pe apa mării cu trei rînduri De vîsle, puse unul peste altul. Sergestus, de la care îşi luară Numirea Sergii, s-a urcat pe marele *Centaur,* iar pe *Scila* azurie Cloantus, de la care ţi se trage Tot neamul tău, romanule Cluenţiu!

Nu prea departe este-n larg o stîncă, în dreptul ţărmurilor înspumate, Pe care-o bate ş-o înghite marea Adeseori, cînd vînturile iernii Acoperă cu nouri negri stelele. Cînd marea-i lină, stînca îşi înalţă Din valuri netezişul ei, pe care Vin să se însorească pescăruşii. Aici, dintr-un stejar frunzos Enea Năicrilor le pune-un semn, o strajă, Să ştie ei de unde să se-ntoarcă Şi stînca pe departe s-o înconjure. Trag locurile-apoi la sorţi; la pupe, în aur şi-n porfiră, căpitanii Lucesc pînă departe, iară tinerii Ceilalţi şi-au pus cununi de plop pe frunte. Şi de ulei le scînteie la soare, Goi, umerii. Pe bănci ei se aşază, Cu braţele-ncordate stau la vîsle; Numai urechi, aşteaptă semnul. Inima

Cînd li se bate-n piept de teama-nfrîngerii, Cînd li se-nflacără de setea gloriei.

Cum s-auzi, apoi, un sunet limpede De trîmbiţă, au şi pornit cu toţii Din locurile lor, într-o clipită: La cer se urcă strigătul năierilor Şi valurile răsturnate spumegă Atunci cînd ei trag vîslele spre sine. Şi iată-i că brăzdează marea toată Deodată toţi; genunea se despică, De vîsle

răscolită şi de ciocul Cel cu trei dinţi al navelor. Nici carele Nu se reped aşa cînd ies din carceri La-ntrecere şi cîmpu-1 iau în goană, Şi nici mînarii cînd dau drumu' cailor Şi lasă-n voie frîiele să joace, Iar ei, plecaţi nainte, îi tot biciuie. Pădurea împrejur răsună toată De-aplăuse, de freamătul mulţimii, De strigătele celor care-ndeamnă Pe-ai lor spre biruinţă; malu' mării încins de dealuri vuietă de larmă Şi dealurile-i şi răspund în clocot.

Dar iată Gias că le-o ia nainte La ceilalţi şi alunecă pe valuri, El cel dinţii, în freamătul mulţimii; Iar după dînsul iată-1 pe Cloantus: El are vîsle şi mai bune încă, Dar nava lui greoaie, greu se mişcă! Tot una de departe după dînşii *Rechinul* şi *Centaurul* se luptă Să iasă, fiecare, înainte: Acîl-i *Rechinu-n* frunte, -acii *Centaurul* Cel uriaş pe lîngă dînsul trece Şi-1 lasă-n urma lui, acumpreună Merg amîndoi, şi cap la cap. brăzdează Cu talpa lor cea lungă apa mării.

S-apropiau acum, erau la strajă, Cînd Gias, pîn' la jumătatea drumului Biruitor, răcneşte la Menete,

Cîrmaciul năvii: „unde-o iai la dreapta, Aşa departe? Ia-o într-acoace Şi ţ'ne-te de stîncă; lasă vîsla în stînga ta să şteargă stînca! Lasă-i în larg pe ceilalţi!" Zice, dar Menete, Temîndu-se de steiuri oarbe,-ntoarce Spre largul mării prora. Gias strigă La dînsu' iar, în

gura mare: „Unde Te duci, Menete?
Ia-o către stîncă!" Şi, iată, cînd se
uită-n urmă, Gias îl vede pe
Cloantus chiar la spate, Chiar lîngă
el. Cloantus, între nava Lui Gias şi
clocotitoarea stîncă, Tot mai spre
stîncă-şj taie drum, la stînga, Ş-o ia-
nnaintea celui dinainte.
El straja-n urma lui a şi lăsat-o Ş-
alunecă acum pe linul mării. Mînie
grea pe tînăr[5] pîn'la oase L-a-ncins
atunci şi faţa lui de lacrimi I s-a
umplut: el, şi de cuviinţă Uitînd
acum şl de viaţa soţilor, Dă peste
cap de pe înalta pupă în mare, pe
molaticul Menete, Se pune el la
cîrmă, el să fie Cîrmaciul navei, îşi
îndeamnă oamenii Şi cîrma o
întoarce către ţărmuri. Cu greu din
fundul mării cînd răsare, Şi om
bătrîn şî-ngreuiat de straiul Din
care apa se scurgea şiroaie,
Menete-n vîrful steiului se urcă, Se
pune jos pe stînca cea uscată.
Au rîs de el cînd l-au văzut troienii
Căzînd de sus şi înotînd în mare! Ei
rîd ş-acuma cînd îl văd pe stîncă
Vărsînd din gură undele sărate!
Şi celor doi din urmă, lui
Sergestus Şi lui Mnesteu, li se
aprinse dulcea Speranţă de-a-1
întrece ei pe Gias Ce-ntîrzia.
Sergestus e-nnainte Şi iată că s-
apropie de stîncă,

Dar nu e înainte chiar cu toată
Corabia, ci numai cu o parte[6]; în
cealaltă întruna dă cu ciocul
Rechinul, şi el dornic să învingă.
Mnesteu păşeşte în mijlocul navei,
Chiar printre soţii lui ş-aşa-i

îndeamnă: „La vîsle-acuma, repede la vîsle, Soţi ai lui Hector, voi, pe care-n noaptea Cea de pe urm-a Troiei ca tovarăşi Eu v-am ales! Acuma arătaţi-vă Puterile şi inima bărbată Pe care aţi avut-o altădată în Sirtele getulice, în Marea Ionică şi la Malea[7], unde Se-ncalecă talazurile mării!
Să fiu chiar cel dintîi eu nu mai căut, Mnesteu nu se mai luptă ca să-nvingă, Deşi o![8]... dar să biruie, Neptune, Cei cărora tu datu-le-ai să biruie! Ruşine îns-ar fi să ne întoarcem Cei de pe urmă! Voi opriţi ruşinea! Aceasta să vă fie biruinţa, O! soţii mei!“ îndată ei se pleacă Pe vîsle care mai de care; nava Cu prora ferecată în aramă De-a vîslelor bătaie se cutremură, Şi marea fuge, înapoi tot fuge! Ei gîfîie şi trupul li se zguduie, Şi gura li-i uscată şi sudoarea Şiroaie curge de pe ei. Onoarea Dorită Ie-a adus-o întîmplarea: în vreme ce, ieşit din minţi, Sergestus împinge prea la stînga piscul navei, Spre stîncă, şi la loc îngust ajunge, Nefericitul se înţepeneşte în colţii cei de stîncă de sub apă: Vuieşte stîncă! Vîslele, izbindu-se De colţii ascuţiţi, se frîng, şi prora Se-nfige-n steiuri şi rămîne-nfiptă. Năierii se ridică în picioare,

Stau din vîslit şi strigă-n gura mare, Scot iute drugii ferecaţi şi cängile, Şi de pe ap-adună vîsle frînte. Dar, bucuros Mnesteu şi de izbîndă însufleţit fiind mâi tare, iată-1 Mînat de vîsle iuţi, chemînd în rugă Şi

vînturile; el acum alunecă în largul mării, către ţărm aleargă. Cum din spelunca unde-o porumbiţă îşi are-n ascunziş de piatră cuibul Şi puii dulci, deodată ea stîrnită, O ia la cîmp în zbor şi, înfricată Din cuib cînd zboară, bate din aripe, Dar în curînd alunecă prin aer, îşi taie drum, dar nu mai dă din aripi, Aşa Mnesteu, aşa *Rechinul* însuşi Despică cele de pe urmă valuri[9], Aşa îl mînă-n zborul lui chiar zborul! El mai întîi îl lasă pe Sergestus Cu stînca cea înaltă să se lupte, Cu vadurile-nguste, şi să ceară Zadarnic ajutor, să se înveţe A alerga cu nişte vîsle frînte. Apoi, ajunge repede din urmă Pe Gias cu năvornica-i *Himera.* Atunci şi el se dă bătut, şi Gias, De vreme ce cîrmaci el nu mai are.

Ş-acuma, iată că rămîne numai Cloantus, chiar la urmă! Şi pe dînsul Mnesteu vrea să-1 întreacă: încordîndu-şi Puterile, tot mai de-aproape-1 strînge. Pe ţărm atunci dau chiote cu toţii Şi iară dau, toţi îl îmbărbătează. De ropotele lor răsună cerul. Cloantus şi cu-ai săi foc de mînie! Să-şi piardă faima, cinstea cîştigată? Ei vor să-şi dea şi viaţa pentru glorie! Pe ceilalţi îi înflacără izbînda: Ei pot fiindcă cred că pot! Şi poate Că navele-ajungînd la mal odată

Ar fi luat răsplata amîndouă, De nu s-ar fi rugat la zeii mării, Tinzîndu-şi palmele spre ei, Cloantus, Şi nu i-ar fi-mbiat cu juruinţe: „O! zeilor, voi a

cărora este împărăţia mării şi pe-a' căror Talazuri eu alerg, pe ţărm, aice, Voios eu vă voi pune înaintea Altarului un taur alb ca neaua, (Dator vă sînt cu-această juruinţă) Şi-n undele sărate măruntaiele Le-oi arunca şi vin curat vărsa-voi Drept paos". El a zis. Din fundul mării L-a auzit tot stolul Nereidelor Ş-acela a' lui Forcus[10], auzitu-l-a Şi Panopea[11] vergura; şi însuşi Portunus[12] tatăl îi împinse nava Cu mîna lui cea mare: ea, mai iute Şî decît vîntul şi decît săgeata Cea zburătoare, fuge către ţărmuri: A şi pierit din ochi în fundul portului!

Atunci născutul din Anhise-i cheamă Pe toţi ceilalţi (aşa-i la jocuri legea!) Şi el, prin glasul mare-al unui crainic, Vesteşte biruinţa lui Cloantus, Cu laur verde-i încunună fruntea, în dar, apoi, de fiecare navă, El dă trei junei pe-ales şi vin ş-un mare Talant de-argint; el dă şi căpitanilor Alese daruri: dă învingătorului Un strai cusut cu fir de aur numai Şi cu un îndoit chenar de purpur, Ce şerpuie-împrejuru'lui. Pe dînsul Era făcut copilul cel de rege[13] Cum fugăreşte cerbii iuţi pe Ida Cea păduroasă,-n mînă cu o suliţă. Copilu-i plin de foc şi parcă gîfîie! Dar de pe Ida vulturu' lui Joe, Scutieru' lui, l-a şi răpit în slavă

Cu ghearele. în van bătrînii paznici întind la stele palmele, zadarnic în clocot de mînie latră cîinii! Iar celui care a ieşit al doilea[14], Fiind şi el viteaz, îi dă Enea, ,

Spre-a-i fi şi scut în luptă şi podoabă, O platoşă de zale, între ele C-un fir de aur pus în trei legate: învingător la iutele Simbis, Sub zidurile nalte ale Troiei, Chiar el lui Demoleu[15] i-a fost răpit-o. Abia puteau doi şerbi, Fegeu şi Săgaris, S-o ducă, opintindu-se, pe umeri: Aşa era de mare! Dar cu platoşa Aceasta Demoleu odinioară Gonea-n risipă pe troieni. Iar celui De-al treilea[16] îi dă Enea două Lighene de aramă,-i dă şi nişte Cupe de-argint şi cu figuri săpate Pe ele.

Toţi cei dăruiţi acuma Mergeau fălindu-se cu-aşa odoare, Cu panglici purpurii încinşi pe frunte, Cînd iată că, scăpat cu multă trudă De steiul cel afurisit, Sergestus Cu vîslele pierdute (-avea acuma Un singur rînd!) abia-şi ducea corabia în rîsu' lumii, fără nici o glorie! Ca şarpele pe care îl ajunge în curmeziş o roată de aramă Pe drumul mare, -adeseori, şi-l calcă, Ori un drumeţ c-o lovitură zdravănă De piatră mort pe jumătate-1 lasă; în van el trupu' lung şi-l răsuceşte Voind să fugă, tot sălbatic, însă, Cu ochi de foc şi fioros; gîtlejul Tot sus îl ţine şuierînd, dar partea Cealălt-a lui, schiloadă, nu-i dă voie Pe trupu-i arcuit să se mai sprijine,

Nici să se-ndoaie el pe sine însuşi: Asemenea şi nava lui Sergestus Cu-aşa lopeţi aşa de greu se mişcă! Dar nava, totuşi, merge şi cu pînze: Ea intră-n port cu pînzele umflate. Bun

bucuros că i-a scăpat şi nava Şi soţii că i s-au întors, Enea Cu darul juruit îl dăruieşte Şi pe Sergestus: el îi dă o şerbă De fel din Creta, Fbloe, măiastră La lucrul cel de mînă al Minervei; Doi gemeni ea la sinu-i alăptează.

Cum s-a sfîrşit întrecerea aceasta, Cucernicul o ia spre cîmpul verde Pe care-1 încingeau din toate părţile Cu-a' lor păduri colinele-arcuite; In vale, la mijloc era arena. Enea, dar, cu multe mii de oameni Se duce-acolo şi s-aşază-n mijloc Pe-o pbdină. Aici, el îi îmbie Cu daruri scumpe puse dinainte Pe cei ce-ar vrea din fugă să se-ntreacă. Atunci de pretutindene s-adună Troieni şi siculi[17], Euriăl şi Nisus, Ei, cei dintîi.

El, Eurial, cu verdea-i tinereţă Şi cu frumoasa lui făptură, Nisus Cu inima-i fecioară de prieten. Un fiu de rege vine-apoi, Diores, Din stirpea cea aleasă a lui Priam, Iar după dînsul Salius şi Patron, Din Acarnania acesta, cellalt Arcadian, de loc de la Tegea[18]. Doi juni sicilieni, pe urmă, Pânopes Şi Helimus, vieţuitori prin codri, Tovarăşi de-ai bătrînului Aceste. Şi alţii, încă, mulţi, a' căror nume Le-a înghiţit întunecul uitării.

Enea, în mijlocu' lor, atunce, Aşa le-a spus: „Fiţi cu luare-aminte

La ce vă spun şi, veseli, ascultaţi-mă! Din cîţi sînteţi aici nu va fi nime Să plece fără daruri de la mine. Eu le voi da la toţi cîte-o pereche De lucitoare suliţe cretane Cu fierul

neted şi cîte-o secure Cu-nflorituri de-argint. Acesta-i darul Pe care-1 vor avea toţi deopotrivă. Cei trei dintîi îşi vor lua şi alte Răsplăţi; ei fruntea-şi vor încununa-o Cu frunze galbene de-oliv. Acela Ce va învinge-ntîi un cal să aibă, împodobit cu un şirag de zale; Al doilea o tolbă de-Amazoană, Tixită de săgete iuţi şi prinsă C-o cingătoare lată, numai aur, Şi încheiată jos c-o nestemată; Iar cu această chivără argolică Să plece mulţumit de-aici al treilea!“

La zisa lui, îşi iau cu toţii locul Şi, cum s-aude semnul de plecare, O iau din loc şi fug mîncînd pămîntul, Ca vijelia se tot duc, cu ochii La semnul cel din capătul arenei. Deodată Nisus iese înainte, El înaintea tuturor s-aruncă, Mai iute decît vîntul şi mai iute Chiar şi decît înaripatul fulger. Iar după dînsul, dar departe încă Fiind de dînsul, Salius aleargă, Şi Eurial, al treilea.

Pe Eurial îl ia din urmă Helimus. Dar iată chiar în spatele lui Helimus Diores zboară, scai de el se ţine, Măi, măi că i se reazemă pe umăr, Şi de-ar mai fi-nnainte loc s-alerge, S-ar strecura şi-ndată l-ar întrece, Sau ar lăsa tot jocul îndoielnic.

Şi iată că acuma, chiar la capăt, La ţintă chiar, trudiţi, erau s-ajungă,

/

Cînd Nisus lunecă, nefericitul, Pe sîngele ce-a curs de la junghiatul Unor juncani şi care rourase Şi iarba verde şi ţărîna. Tînărul Era acuma vesel de izbîndă, Dar paşii lui şovăitori nu poate Să-i pună pe pămînt; el cade-n tină Cu faţa-n jos, în sîngele cel sacru. Dar Nisus, el, pe Eurial nu-1 uită, Nu uit-a lor iubire: el se scoală Din tina lunecoasă şi se pune Lui Salius în cale, iar acesta Pe spate se răstoarnă şi în cheaguri De sînge, iată-1, zace pe arină! Deodată Eurial se şi repede Şi iese el întîi, cu ajutorul Prietenului său; el zboară iute în freamătul ş-aplăusul mulţimii. Acuma după Eurial e Helimus, Iară Dibres biruie al treilea.

Dar tot atunce uriaşul teatru Şi băncile „bătrînilor“ răsună De strigătele mari ale lui Salius: El cere de la ei să i se deie Răsplata lui, prin vicleşug răpită, Dar toţi p’Euriăl îl îndrăgise: Duioase lacrimi varsă el şi lumii, Cînd cel viteaz e şi frumos, îi place Măi mult! în gura mare şi Dibres îi ţine partea, el ce se trezise învingător, ş-acum în van aşteaptă Răsplata cea din urmă, dacă Salius O ia cumva pe cea dintîi. Atunce „Copii!“ le-a zis Enea tatăl, „vouă Neîndoioase vă rămîn răsplăţile, Şi nime nu mai poate să le schimbe. Lăsaţi-mă să-mi fie milă, însă, De-acest prieten fără nici o vină!“ Zicînd aşa, Enea dă lui Salius

O piele mare, grea, de leu getulic, Cu coama lui, cu ghearele-aurite. Dar

zice-atunce Nisus: „Dacă-nvinşii Aşa răsplată capătă şi dacă De cei căzuţi te prinde mila, mie Ce daruri îmi vei da? Pe drept eu doară Cununa cea dintîi aş fi luat-o, De n-ar fi dat şi peste mine ceasul Cel rău, ca peste Salius“. Şi-n vreme Ce el vorbea, îşi arăta şî faţa Şi trupul tot, de tină plin. Prea bunul Enea tatăl îi zîmbi lui Nisus.
El porunci apoi să i s-aducă Un scut de la corăbii, o minune De lucru, făurit de Didimăon[19]: Danaii de pe uşa unui templu A' lui Neptun cîndva luase scutul. C-un dar aşa de minunat Enea îl dăruieşte pe alesul tînăr.

Apoi, cînd alergatul a fost gata Şi darurile toate împărţite Enea zice: „— Acuma cine are în pieptu' lui o inimă bărbată Aici să vie, să-şi înalţe braţele, Să-şi înfăşoare pumnii în curele!" El zice şi cîştiguri pune două: Un june înzorzonat cu panglici pentru învingător, cu coarnele-aurite, învinsului un mare coif şi-o spadă, Drept mîngîiere. Cu puteri cumplite Se-nfăţişează-n graba mare Dares. El se ridică-n chiotul mulţimii, El care, singurul, odinioară Obişnuia la luptă să se ieie Cu Paris chiar; tot dînsul, la mormîntul în care zace prea vestitul Hector, L-a biruit pe uriaşul Butes, (Nebiruitul carele din gintea Lui Amicus[20] se lăuda că este) Şi muribund 1-a-ntins pe-arina galbenă.

El, Dares, cel dintîi, îşi nalţă capul Semeţ spre luptă, îşi arată umerii Cei lăţi; trufaş, el îşi întinde braţele, Cînd unul, cînd cellalt; izbeşte aerul Cu pumnii. I se caută şi-un potrivnic, Dar

din aşa mulţime mare nimeni Pe dînsul nu cutează să-1 înfrunte, Nici pumnii să-şi înfăşure-n curele. Deci, bucuros, crezînd că toţi se lasă De luptă, i se pune lui Enea în faţă, fără să mai stea la gînduri, Ia taurul, de-un corn cu mîna stingă Şi zice-aşa: „Fiu al zeiţei, dacă Să-nfrunte lupta nu cutează nime, Cît să mai stau? Şi pînă cînd aice Se cade să mă ţii? Tu dă poruncă Să-mi iau răsplata!“ Şi din gură-ntruna Strigau dardanii într-un glas cu toţii Să i se dea lui Dares juruita.

Atunci Aceste, cum îi sta alături Pe iarba verde,-1 mustră pe Entelus[21] Cu vorbe grele: „Tu,-n deşert pe vremuri Cel mai viteaz dintre viteji, Entele, Vei suferi aşa răsplată mare S-o ieie altul fără nici o luptă? Acuma unde-i zeul nostru Erix?[22] în van tot spui că el ţi-a fost odată învăţător! Şi faima ta din toată Sicilia şi prăzile vestite Ce-atîmă pe pereţi la tine-acasă Azi unde sînt?“ Pe loc Entelus zise: „Nici setea de mărire, nici dorinţa De lăudă nu mi-au pierit, gonite De teamă, dar m-apasă bătrîneţea Şi sîngele mi-a îngheţat în vine, în trupu’ rece mi-a secat puterea. Hei! de-aş avea ş-acuma tinereţea De altădată şi de care-acesta Se bucură,-ncrezutul şi sfruntatul! Nu un juncan frumos, nu o răsplată

M-ar fi ademenit să vin aice: La daruri să mă uit!“ Aşa cuvîntă Şi zvîrle-apoi în mijlocul arenei Cumplit de mari şi grele două cesturi, Cu care se încăiera la luptă Voinicul Erix, înfăşîndu-şi braţele în pielea lor cea tare. Tuturora

Le stete mintea-n loc atunci: curelele,
Din pieile a şapte boi croite, Aşa de mari erau! Şi ferecate Cu plumb şi fier! Dar mai cu seamă Dares Stă uluit şi înapoi se trage.
Mărinimosul fiu a' lui Anhise Tot cearcă-n mîni curelele de grele, Şi cînd pe-o parte, cînd pe alta-ntoarce Colacele lor cele uriaşe.

Atunci bătrînul[23] spune-aceste vorbe: „Dar ce-ar fi zis de-ar fi văzut neştine Curele lui Hercule şi lupta Cumplită de pe ţărmurul acesta?[24] Pe cestelalte le purta odată Chiar fratele tău Erix (uite petele De sînge de pe ele, uite urmele De creieri zdrumicaţi!). Cu ele Erix Stătu-mpotriva marelui Alcide[25]; Şi eu pe urmă m-am deprins cu ele, Pe cînd îmi da puteri un sînge tînăr Şi bătrîneţea cea invidioasă Nu-ncărunţise înc-a' mele tîmple. Dar dac-aceste arme ale noastre Troianul Dares nu le vrea, atunce Cu voia cuviosului Enea Şi dacă se-nvoieşte şi Aceste, Cel ce mă-ndeamn-acum la luptă, armele Să fie deopotrivă: eu de cestul Lui Erix te scutesc (nu-ţi fie teamă!) Tu leapădă-ţi curelele troiene!" El zice, şi mantaua, de pe umeri, De două ori pe trup înfăşurată,

El şi-o aruncă, -şi dezgoleşte trupul
Cel mare şi cu oase mari, şi braţele, Şi stă în mijlocul arenei, namila! Atunci Enea, fiu' lui Anhise, Aduce două cesturi deopotrivă Şi mînile-amîndurora le-ncinge Cu arme-asemenea.

Cei doi, îndată, înfipţi
pe locu' lor, se-nnalţă-n vîrful
Picioarelor şi îşi ridică braţele în sus,
spre cer, neînfricaţi, şi capul Semeţ
tot îndărăt şi-l dau, ferindu-1 De
lovituri. Ei îşi încleaştă mînile Şi se
încaieră la luptă. Unul Mai iute-i de
picior şi se încrede Juneţei lui, cellalt
vînjos şi mare, Genunchii însă-i
tremură, se clatină; El suflă greu: tot
trupul i se zdruncină. Dau multe
ghionturi în deşert luptacii, Dar
multe ei îşi cară în deşerturi, Şi
piepturile lor pînă departe Cumplit
huiesc; pe la urechi şi tîmple întruna
zboară pumnii lor, şi fălcile Sub
crunte lovituri trosnesc întruna. Un
mal de om, stă nemişcat Entelus,
Puterile lui toate şi le-adună, Cu
trupul numai şi veghind cu ochii
Fereşte loviturile. Cellalt e Ca unul
care-mpresură oraşul Cu
meşteşuguri de război, ori bate Cu
oastea cetăţuia de pe munte: EI cînd
aici, cînd dincolo tot cearcă Să intre-
nnuntru şi cu-ndemînare Cutreieră
tot locul şi-n tot felul Atacă-n van.
Entelus se încoardă, întinde mîna
dreaptă, -n sus o nalţă, Dar cellalt
iute-a şi văzut asupră-i Că vine
pumnul, şi-ndoindu-şi corpul Feri în
lături repede. Entelus în vînt îşi risipi
puterea toată,

Ba, cit era de greu, el în ţarina Căzu,
aşa cum cade cîteodată Şi pinul
găunos de Erimantus[2;] Ori sus, pe Ida,
smuls din rădăcină. Troienii şi junimea
din Sicilia Se scoală în picioare,
părtinindu-1 Pe unul unii, iar pe cellalt

alţii. La cer se-nnalţă strigătul! Aceste
Aleargă cel dintîi: cuprins de milă, De
la pămînt el îşi ridică-ndată Prietenul
cel bun, cu el de-o seamă.

Dar, nici întîrziat de-a lui cădere,
Nici spăimîntat, viteazu' iar se-ntoarce
La luptă, măi înverşunat: mînia
Deşteaptă-n el tăria lui, ruşinea T-
aprinde iar puterile-amorţite (Virtutea
doară el şi-o simte bine!) Şi-nflăcărat,
tot cîmpu' mi-1 alungă Pe Dares; îl tot
pumnuie întruna Acum cu mîna
dreaptă, -acum cu stînga, Făr' de
răgaz, făr' de popas: cum răpăie Pe
coperişuri ropotul de grindeni, Aşa
viteazul cu-amîndouă mîinile îi cară
pumni lui Dares: nu-1 slăbeşte! Nu
mai răbdă atunci Enea tatăl Mînia să
ajungă prea departe Şi-n inima-i cea
aprigă să turbe Entelus; el îi pune
capăt luptei;
Din luptă-1 scoate pe truditul Dares, îl
mîngîie cu vorba şi-i cuvîntă:
„Nefericitule, ce nebunie Te-a apucat?
Nu vezi că alta este Puterea lui, că-ţi
stau în cale zeii? Te pleacă dară
zeului[27]!" El zise Şi cu cuvîntu' lui
curmă bătaia. Dar soţi crezuţi îl duc la
năvi pe Dares: Abia-şi mai poate el tîrî
genunchii, Şi capul într-o parte şi în
alta îi spînzură; din gură scuipă
cheaguri De sînge şi, cu sîngele, şi
dinţii.

Chemaţi, pe urmă, soţii iau şi coiful Şi
spada celui biruit şi lasă Cununa şi
juncanu' lui Entelus.

Biruitorul, îngîmfat atunce Şi
mîndru de juncanu' lui, cuvîntă:
„Născutule din zeie şi voi teucri,

Vedeţi acum şi cît am fost de tare în tinereţe şi de la ce moarte L-aţi scos şi l-aţi făcut scăpat pe Dares!" El zice şi se pune chiar în faţa Juncanului cel care sta acolo Ca preţ al biruinţei, mîna dreaptă Şi-o dă napoi şi pumnu' lui cel tare De sus i-1 şi repede între coarne, îi sparge ţeasta şi-i zdrobeşte creierii, în tremur, fără de simţire, boul Se prăbuşeşte la pămînt. Entelus Mai scoate din adînc aceste vorbe: „în loc să ţi-1 aduc pe Dares jertfă, Mai bine, Erix, îţi aduc juncanul, Iar eu, biruitor, pun jos curelele, De măiestria mea mă las de-acuma".

Atunci Enea-ndată îi îmbie Pe cei care-ar voi să se întreacă Din trasul cu săgeata zburătoare. El pune şi răsplăţile nainte. Cu mîna lui cea uriaşă-nnalţă Catargul de la nava lui Serestus, Şi de picior legînd o porumbiţă, în vîrful lui o spînzură drept ţintă. S-adună oamenii, aruncă sorţii, Şi, cel dintîi, din coiful de aramă, în strigătul mulţimii, iese sorţul Lui Hipocbon cel născut de Hirtacus. Urmeaz-apoi Mnesteu, învingătorul Cel de curînd în lupta de pe mare, Mnesteu cu ramul de oliv pe frunte. Euritibn ieşi din coif al treilea, Chiar fratele tău, luminate Pandare[28],

Tu, carele, cînd ai primit porunca De-a rupe legămîntul cu aheii, Ai repezit ,tu cel dinţii, săgeata în mijlocu' lor. Sorţul lui Aceste Era în fundul coifului: el încă Se-ncumetă să-şi cerce-ndemînarea Alături de cei tineri. Ei atunce încoardă cu putere,

fiecare, Mlădiul arc, şi scot săgeţi din cîicure.

O coardă zbîrnîie: săgeata-ntîia, A Hirtacidului, despică aerul, Ajunge sus şi în catarg se-nfige; Se zguduie catargul şi porumba înspăimîntată flutură din aripi: De fîlfîitul ei răsună aerul, înfipt pe loc, atunci, Mnesteu cel aprig Cu arcu-ntins, cătînd în sus, spre ţintă Şi ochii şi săgeata şi-o aruncă. Dar porumbiţa el, nefericitul, Nu poate cu săgeata s-o ajungă: îi rupe numai nodul cel de aţă Cu care, de picior legată, pasărea Mai adineauri spînzura în vîrful Catargului: ea zboar-acum şi fuge în vînturi şi în nourii cei negri. Atunci degrabă, încă dinainte Ţinînd întins şi arcul şi săgeata, Eurition îşi cheamă-n rugă fratele Şi tot ochind porumba-n largul cerului, Cum, veselă, ea tot bătea din aripi, Pe sub un nour negru o străpunge. Ea cade moartă, -şi lasă viaţa-n stele Şi pe pămînt aduce şi săgeata înf ptă-n ea.

Acum Aceste singur Mai rămînea, dar fără biruinţă. Şi, totuşi, în văzduh el îşi aruncă Săgeata, arătîndu-ne că-n mîna Bătrînului ş-acuma arcul zbîrnîie.

180

Atunce o năprasnică minune Văd ochii noştri: ea avea să fie Un mare semn; o groaznică-ntîmplare Pe urmă numai a adeverit-o; Prorocii înfricaţi tîrziu grăiră. Zburînd în norii luminoşi, săgeata S-aprinde şi cu flăcări îşi înseamnă Cărarea; ea se stînge-n vînt şi piere Cum cade cîte-o stea din cer adese

Şi lunecă-n văzduh tîrîndu-şi coada. Cu sufletul uimit stătur-atunce Cu toţii, şi trinacrii şî troienii, Cu rugi la Cei-de-sus căzură dînşii. Enea însă nu respinse piaza, Ci-îmbrăţişînd pe veselul Aceste, Cu daruri mari pe dînsu îl încarcă Şi-i spune: „Tu primeşte-mi darul, tată! Deşi n-ai fost părtaş la biruinţă Prin sorţi, acuma, totuşi, împăratul Olimpului, făcînd minunea asta, A vrut ca tu să fii biruitorul.

Acesta-i daru,-l am de la Anhise: Un ol pe care sînt săpate chipuri. Ciseu din Tracia[29] odinioară 1-1 dase lui Anhise,-al meu părinte, în amintirea şi spre mărturia Iubirii lui“. Aşa vorbind, Enea Cu laur verde îi încinge fruntea Şi îl vesteşte-nvingător pe-Aceste, întîiul dintre toţi ceilalţi, pe dînsul. Dar astă cinste dată lui Aceste Eurition nu i-a invidiat-o

Om bun fiind, deşi din naltul cerului El doborîse pasărea, el singur. Al doilea veni să-şi ia răsplata Cel ce rupsese aţa porumbiţei, La urmă, cel ce în catargul năvii Săgeata zburătoare şi-a înfipt-o.

întrecerea nu se sfîrşise încă, Ş-acum pe Epitide, -nvăţătorul

Şi soţul lui liil, Enea-1 cheamă La sine şi-i şopteşte la ureche: „Tu du-te, hai, şi spune-i lui Ascaniu, Cu stolu’ lui de tineri dacă-i gata Şi dac-a pus la cale alergatul, Să vie cu scadroanele-ntru cinstea Bunicului şi-n arme să s-arate“. El dă poruncă din arena lungă

Să plece tot noianul cel de lume Şi cîmpul tot să fie gol. Şi iată-i Cum trec semeţi copiii pe sub ochii Părinţilor, sclipind, şi toţi ca unul, Pe caii înfrîuaţi. Tot tineretul Siciliei ş-acela de la Troia Se minunează de ei toţi şi freamătă. Pe cap ei au, cu toţii, cum e data, Cununa cea de frunze tuşinată, Şi-n mină, fiecare, două suliţi De corn, cu vîrf de fier; pe umeri unii Au tolbe lucii; un colan de aur, Mlădiu şi răsucit, din jurul gîtului Le spînzură pe piept. Sînt trei la număr Scadroanele de călăreţi; în frunte Trei căpitani merg; după fiecare Vin fulgerînd copiii, doisprezece; în două şiruri vin, cu cîte-un maistru De călărie. Căpitanul celui Dintîi scadron — şi mîndru ce-i scadronul! — E chiar lăstarul tău, Polite[30], Priam Cel mic; el poartă numele bunicului, Şi oarecînd îi va spori pe itali[31]. Călare-acum el stă pe calu-i tracic, Bălţat şi pintenog, ţintat în frunte. Al doilea e Atis cel din care Se trage neamul Atiilor, Atis, Copilul drag copilului Ascaniu. Ş-acuma, iată, vine cel din urmă Şi decît toţi cel mai frumos, el însuşi, liil! El vine călărind pe calul Pe care i-1 dăduse dalba Dido

182 în amintirea şi spre mărturia Iubirii ei. Ceilalţi copii, pe caii Bătrînului trinacrian Aceste Şi ei vin. Troienii pe copiii cei sfielnici Se bucură că-i văd şi bat din palme, Pe chipurile lor ei văd îndată Pe-ai lor străbuni.

Cînd, veseli, ei făcură Pe caii lor înconjurul arenei Sub ochii celor dragi ai lor, atunce Şi

Epitide-un semn le dă copiilor
Plesnind din bici c-un strigăt de
departe, îndată şirurile cele două S-
au despărţit la dreapta şi la stînga,
Scadroanele s-au desfăcut în două:
•Trei cete sînt de-o parte, trei de
alta, Călării, la un semn, fac calea-
ntoarsă Cu arma-ntinsă unii către
alţii;
Apoi, aleargă iar şi iar se-ntoarnă,
Iar împotrivă! Roate ei s-adună Şi
se-mpletesc, pe rînd, cu alte roate,
închipuind o luptă-n toată legea:
Acuma iată că dau dos la fugă,
Acuma suliţele-ntorc spre duşman,
Acum fac pace şi merg împreună.
Cum dinioară-n Creta cea
muntoasă, în Labirintul cel cu ziduri
oarbe O mie de călări erau, se
spune, Viclene cotituri şi ocolişuri
Şi nici măcar un semn ca să te
scoată D'n rătăcirea-nvăluită-n taină
Şi fără de întoarcere, tot astfel
Copiii Troiei îşi încurcă paşii, în
jocu' lor ei îşi încrucişează Şi fuga
lor şi lupta, cu delfinii Care-notînd
pe umeda cărare, Despică marea
libică şi marea Carpatică,[32] jucîndu-
se prin valuri.

183

Ascaniu cel dinţii această
datină A alergării şi aceste lupte
Le-a înnoit în zilele cînd dînsul
împrejura cu ziduri Alba Longa. El
i-a-nvăţat atuncea pe latinii Cei
vechi să le serbeze cum el însuşi,
Copilul, — şi cu dînsul şi copiii
Troienilor-le-au fost serbat. Albanii
l-au învăţat pe-ai lor şi de la dînşii

Cu timpu' le-a primit şi marea Romă, Care-a păstrat, şi ea, străbuna datină: Ş-acîima „Troia“ i se zice jocului Şi „stol troian" copiilor le zice. Ei, dar, aşa, cu jocurile-aceste, II comîndară pe zeiescul tată.

Dar soarta s-a schimbat şi viclenia Şi-a înnoit-o: -n vreme ce troienii Cu jocurile lor cinsteau mormîntul, De sus, din cer, Saturnica lunonă Pe Iris o trimite la corăbii Şi-i suflă-n cale vînturi priitoare. Cu multe gînduri ea-şi frămîntă mintea, în pieptul ei mînia de-altădată Tot nu şi-a potolit-o încă! Iris, Fecioara, îşi grăbeşte-atunce paşii Pe curcubeul cel cu mii de feţe. N-o vede nime; ea coboară iute Pe drumul ei şi-ndată dă cu ochii De lumea multă adunat-acolo; Tot ţărmul ea-1 cutreieră şi portul Pustiu îl vede, flota părăsită.
Dar într-un colţ, pe malul singuratic, Troiencele deoparte, numai ele, Boceau pe-Anhise şi-mpreună toate Plîngeau, cu ochii duşi pe-adîncul mării. „Trudite, vai! prin cîte vaduri încă S-o mai luăm? Pe ce noian de ape?“ Şi ele toate n-au decît o vorbă!
Cer un oraş, li-i silă să mai rabde Tot greul mării. Iris, aşadară,

Ce ştie bine-a face rău, deodată S-aruncă între ele, — şi lasă chipul Şi haina de zeiţă, şi acuma E Beroe bătrîna şi soţia Lui Dbriclus cel de la Tmarus[33]: dînsa Era de neam şi avusese-odată Ş-un nume şi copii. Ca dînsa, Iris Furiş, chiar printre mamele dardane Se bagă şi cuvîntă către ele:

„Nenorocite ce sînteţi căci mîna Aheilor nu v-a tîrît la moarte Sub zidurile Troici, ţării voastre! Vai ţie, vai! nefericită ginte, Cărei pieiri ursita te păstrează? Sînt şapte veri de la risipa Troiei, De cînd pe toate mările, pe toate Pămînturile noi sîntem tîrîte Şi de furtunile din cer izbite De toate stîncile; pe-adîncul mării Noi tot căutăm Italia ce fuge, Zvîrlite-ntruna de pe-un val pe altul. Dar noi sîntem aice în hotarul Lui Erix, fratele, şi la Aceste, La oaspetele nostru: Cine oare Nu ne-ar lăsa să punem temelia Unui oraş aici, să-1 dăm troienilor? O! Patrie, Penaţilor, pe care V-am smuls în van de la duşmani, nici unei Cetăţi de-acum n-o să-i mai zică Troia? Şi rîurile de la Troia, Xantus, Simbis, eu nu le mai văd de-acuma Chiar nicăieri? Ba haideţi şi cu mine Daţi foc afurisitelor corăbii! Căci mie-n somn Casandra profeteasa Mi s-arătă şi-mi dete nişte făchii Aprinse: „Troia voastră,-mi zise,-aice Căutaţi-v-o! Aici e casa voastră!“ Acuma-i vremea faptelor, acuma Nu-i timp de stat dup-o aşa minune. Aice, iată, sînt şi cele patru

Altare ale lui Neptun, şi zeul Ne dă şi foc, ne dă şi-ndemn, el însuşi", Zicînd aşa, ea, cea dintîi, deodată
Ia un tăciune, îşi ridică mîna Şi opintindu-se, înverşunată, îl tot învîrte şi-

l aruncă-n flotă. Troiencele au stat
încremenite Şi inima le-a îngheţat de
frică, Iar una dintre cele multe, Pirgo,
Cea mai bătrînă, ea, regeasca doică A
fiilor lui Priam, zice-atunce: „Femei, nu-i
asta Beroe, soţia Lui Doriclus, troianca
voastră, nu e! La frumuseţea ei
dumnezeiască, La ochii ei, văpăi de foc,
uitaţi-vă! Ce port măreţ! Ce chip şi grai!
Ce umblet! Eu am lăsat-o chiar
adinioarea Pe Beroe bolnavă, supărată
Că nu e la comîndu' lui Anhise Şi numai
ea nu-i dă ceruta cinste".
Aşa ea zise.
Femeile stăteau întîi la cumpănă Şi se
uitau cruciş la năvi, cu gîndul Şi la
pămîntul drag pe care, bietele, Erau
acuma, şi la ţara-n care Ursita le
chema ... cînd Iris, iată, Se'nalţă cu
aripele întinse La cer, şi sub nori îşi taie
drumul Cel lung şi arcuit! Atunce ele De-
această arătare uluite, Aprinse de mînie,
strigă, toate, Şi smulg din vetre focul şi
despoaie Altarele, aruncă crengi şi
frunze Şi făchii: focul fără frîu se-ncinge
La bănci, la vîsle, -un foc turbat —, la
pupele Din lemn de brad, cu zugrăveli pe
ele.

Eumelus la mormîntu' lui Anhise Şi-n amfiteatru iute-aduce vestea Că flota arde; ba chiar ei, troienii,

Uitîndu-se-napoi, văd cum ce-nvolbură
Un negru nor de fum şi de cenuşă. Şi
cum era atunci Ascaniu, vesel în
fruntea călărimii lui, deodată El, cel
dintîi, o ia în goana calului Spre tabăra
cea răzvrătită: nu-1 pot Ţinea nici
maiştrii lui de călărie, Cu sufletu' la

gură după dînsul. „Vai! vouă, vai! femei nenorocite! Ce-i nebunia asta?“ el le zice, „Ce vreţi acuma voi, ce vreţi să faceţi? Nîi un duşman, nu tabăra grecească, Nădejdiile voastre vi le ardeţi! Eu, iată-mă, Ascaniu sînt, al vostru*'. Şi el le-aruncă la picioare coiful Cel gol pe care îl avea pe frunte La jocul care-nchipuia războiul. Enea înc-aleargă şi, cu dînsul, Şi cete de troieni. Atunci femeile Care-ncotro pe ţărm o rup de fugă, Se furişează prin păduri, pe unde Dau de vreo peşteră: le e ruşine De ce-au făcut şi de lumina zilei. Cînd se trezesc ele-şi cunosc îndată Pe-ai lor: lunona le-a pierit din suflet! Dar flăcările focului tot încă Nu-şi stîmpără nenfrînta lor putere: Sub lemnul umed cîlţul arde încă Şi scoate fum, văpaia se strecoară Pe nesimţite, mistuie carinele, Şi molima în toată lemnăria Pătrunde. Şi nici braţele vitejilor N-ajută, nici potopul cel de apă Vărsată peste năvi, nimic n-ajută!

Pe loc atunci cucernicul Enea îşi rupe de pe umere veşmîntul, îi cheamă-n ajutor pe zei şi palmele Spre cer le-ntinde: „Joe-atotputernice, Tu dacă pe troieni chiar pîn’ la unul Nu i-ai urît, dreptatea ta străveche

Dacă mai cată azi la bieţii oameni, Din flacăre tu fă să scape-acuma, Părinte, flota: smulge tu pieirii Tot ce mai au troienii... mai nimica! Ori-dacă mie mi se cade asta — Cu fulgerul cumplit aruncă Morţii, Scufundă chiar cu dreapta ta-n genune, Şi chiar acum, ce-a mai rămas din flotă!" Abia rostise el aceste vorbe Cînd o furtună groaznică deodată Cu ropote de ploaie se

stîmeşte, Mînie fără seamăn! Munţi şi cîmpuri De tunet se cutremură: tot cerul Se năruie! Şuvoaiele de apă Turbate curg din nourii cei negri Pe care-ntruna-i tot adună ăuştrii. Potopul cel de sus înneacă pupele, Ş-acuma lemnul, ars pe jumătate, Se udă iar, văpaia toată-i stinsă Şi, fără patru, navele sînt, toate, Scăpate de pieire.

Dar Enea, Cutremurat de groaznica-ntîmplare, Cu griji cumplite sufletu-şi frămîntă, Cu gîndul cînd la una, cînd la alta: Să se aşeze-n cîmpii cei siculici, Uitînd de-a lui menire, ori să caute S-ajungă pe italicele ţărmuri? Atunci bătrînul Nautes, cel pe care L-a învăţat tritonica[34] Minervă Şi l-a făcut profet vestit să fie (Cu darul lui, dădea şi el răspunsuri, Dezvăluind ce poate să vestească Mînia mare-a zeilor şi care E neclintita rînduial-a soartei), El, Nautes, mingîindu-1 pe Enea, începe-aşa cuvîntul către dînsul: „Ori încotro pe noi ne duce soarta, Sau înapoi ne dă, fiu al zeiţei, Să mergem după ea! Orice să fie,

Destinu-1 birui numai cu răbdarea! Tu ai aici pe-Aceste. pe troianul Cel din dumnezeiasca stirpe: ia-ţi-1 Pe el drept soţ al gin Jurilor tale Şi voia ta cu-a lui să fie una! Pe cei care-au rămas pe dinafară După prăpădul celor patru nave, Pe toţi acei cărora le e silă De visul tău măreţ, de-a ta menire, încrede-i lui! Alege-ţi tu bătrînii Cei mari de ani, pe mamele-obosite De-atîta drum pe mări, pe cei nevolnici, Sau cărora li-i frică de primejdii, Şi lasă-i tu pe ţărmurile-aceste Să-şi aibă

ei oraşul lor, pe care Cu voia ta îl vor numi Acesta".

Deşi era înflăcărat de zisele Bătrînului amic, Enea, totuşi, Cu fel de fel de gînduri se frămîntă. Şi iată-n carul ei că Noaptea neagră Era pe boltă cînd din cer deodată I se păru că se coboară chipul Chiar al părintelui, a' lui Anhise, Şi că aşa din gură-i şi cuvîntă: „O! fiul meu, tu care-odinioară, Pe cînd şi eu mă bucuram de viaţă, Mi-ai fost mai drag decît viaţa, fiule, Tu, care de ursitele troiene Eşti pururi prigonit, eu vin aice, Vin cu poruncă de la Joe, care A alungat de la corăbii focul: De sus, din cer, el s-a-ndurat de tine, îndemnurile cele prea frumoase Pe care ţi le-a dat bătrînul Nautes Acuma chiar, ascultă-le şi floarea Junimii tale, inime viteze, Tu du-o în Italia! în Laţiu Tu vei avea a birui o ginte Sălbatică şi cu deprinderi aspre.

191

Dar mai întîi tu du-te, prin adîncul Avernului, o! fiule,-n locaşul Lui Dis[33] cel din infern, ş-acolo cată Să mă-ntîlneşti: nu locuiesc în Tartarul Nelegiuit, cu tristele lui umbre, Ci sînt în sfatul desfătat al drepţilor, Sînt în Elisiu. Vergura Sibilă, Eă te va duce-acolo cînd în valuri Va curge sînge de mioare negre. Tot gintul tău îl vei afla atunce, Vei şti cetatea care-ţi va fi dată. Ş-acum, adio! Noaptea rourată E chiar la miez de cale şi răsuflul Sirepilor cei de la carul Soarelui Ajunge fără milă pîn' la mine". Abia vorbi şi el pieri ca fumul în aura cea limpede. Enea:

„Unde te duci? unde-ai luat-o?“ zice,
„De mine fugi? Au cine-acum te smulge
îmbrăţişării mele?“ Asta-i spune Şi
focul de sub spuză îl aţîţă, Ş-apoi
troianicului Lar şi Vestei Celei cărunte
în genunchi se roagă, Cu orz sfinţit şi
cu căţuia plină.

îndată el pe soţi şi-ntîi pe-Aceste îi
cheamă, le dezvăluie porunca Lui
Jupiter şi sfaturile date De scumpu’ lui
părinte, şi le spune Ce gînd a pus.
Aceste nici poruncii, Nici sfaturilor nu
le stă-mpotrivă. Ei pe bătrîne în cetatea
nouă Le scriu, şi-i las-aici pe-aceia care
Vor să rămîie ş-ale căror suflete Nici nu
doresc o glorie-aşa mare. Fac alte
bănci din nou şi-n locu’ lemnului Cel
mistuit de flacăre pun altul.
Tocmesc îndată şi frînghii şi vîsle:
Puţini la număr, dar viteji la luptă! în
vremea asta şi Enea-nseamnă,

Chiar el, cu plugul, marginile-oraşului,
La sorţi el trage locurile cele De casă şi
meneşte-apoi: „aice Să fie Uium,
dincolo Troia!“ Fiind şi el troian, şi el,
Aceste, Se bucură de-a lui împărăţie. El
hotărăşte zilele şi locul Judeţelor, pe
senatori i-adună Şi drepturile-acestora
le-aşază. Pe urmă, ei, pe* Erix, pîn’ la
stele, Urzesc un templu Venerei
idalice[36], Iar la mormîntu’ lui Anhise-un
preot Se rînduieşte ş-o dumbravă
sfîntă..

Ş-acuma nouă zile tot poporul Se
ospătase şi făcuse jertfe, Cînd vînturi
line alinară marea: Suflînd din nou, ne-
mbie-n larguri austrul. Pe ţărmurile
cele-ncovoiate Nespus de mare-un

vaier se ridică, Stau zi şi noapte-
mbrăţişaţi cu toţii. Chiar şi femeile ş-
aceia cărora Li se părea cumplită faţa
mării Şi nu voiau nici să-i audă numele,
Acuma vor să plece iar pe mare, Să-
ndure iar tot greul pribegiei. Dar, bun
cum e, cu vorbe de prieten Enea-i
mîngîie şi lui Aceste Cel tot de-un sînge
cu Enea însuşi Cu ochii plini de lacrimi
îi încrede. Le dă apoi poruncă să
înjunghie Lui Erix trei viţei şi o mioară
Furtunilor, şi rînd pe rînd otgoanele Să
le dezlege; el, încins pe frunte Cu
tuşinate foi de-oliv, la proră, Cu cupa
plină-n mină, măruntaiele La zei le-
aruncă-n undele sărate Şi varsă paos,
vin curat, din cupă. Un vînt stîrnit din
spate îi tot mînă, Şi soţii bat genunea
pe-ntrecute Şi mătură noianul. — Dară
Venus,

193

De griji muncită, lui Neptun cuvîntă, Aşa
din suflet zeului se plînge: „Mînia grea,
Neptune, a lunonei Şi sufletu-i cel fără
saţ mă-ndeamnă Să cad cu rugăminţi la
orişicine. Pe luno nici evlavia nici timpul
N-o-nduplecă, şi ea odihnă n-are, De
soartă chiar înfrîntă, de porunca Lui
lupiter! Nu e destul că dînsa A mistuit cu
ura* ei grozavă, Din miezul ţării chiar,
oraşul frigic Şi i-a tîrît pe cei scăpaţi din
Troia Prin toate chinurile: ea nu iartă
Nici oasele, nici chiar cenuşa morţilor!
Pricinile mîniei sale aprige Ea singură le-
o fi ştiind! Deunăzi Mi-ai fost doar
martor: ce noian de apă A răscolit pe
libica genune[37]!
Şi cer şi mare una le făcuse.
Dar în deşert i-au fost atunci furtunile
Stîrnite de Eol. Şi ea-ndrăznit-a în ţara ta

s-o facă.
Şi iat-acum că, împingînd la crimă
Troiencele, ea arse lui Enea Corăbiile şi,
pierzîndu-i flota, Pe dînsu' îl sili să-şi lase
soţii Pe-un ţărm străin. Ce-a mai rămas
din flotă Fă tu, te rog, pe valurile tale Să-
şi poată-ntinde pînzele, s-ajungă La
Tibru şi la Laurentum[38], dacă Eu cer un
lucru-ngăduit şi Parcele Ne dau acolo
ziduri de cetate".
Atunci Saturnicul, domolitorul
Adîncii mări, i-a spus aceste vorbe: „O!
Citerea, tu ai tot cuvîntul Să te încrezi
împărăţiei mele, Din care te-ai născut.
Eu sînt şi vrednic De-ncredere: am alinat
adese Turbata mare şi mînia cerului

Şi tot aşa de mare grij-avut-am De-
al tău Enea pe uscat (mi-s martori
Şi Xantus şi Simois): cînd Abile
Mina spre ziduri cetele troiene Făr'
de răsuflet, şi el mii de suflete
Dădea pieirii, vai! cînd toate apele
Gemeau de leşuri (nu putea nici
Xantus Cărarea să-şi găsească, să
se verse In mare) eu, atunce, pe
Enea încăierat cu aprigul Pelide,
Dar nici păzit la fel de zei ca grecii
Şi nici fiind tot una de puternic, L-
am smuls învăluindu-l într-un nour,
Deşi doream să surp din temelie
Sperjura Troie, ale cărei ziduri Le
înălţasem cu-ale mele braţe. Acelaşi
cuget eu îl am ş-acuma: Să nu te
temi! Enea va ajunge Nevătămat pe
ţărmurile-Avernului, Acolo unde tu
doreşti s-ajungă. Pierdut în valuri tu
pe unu' singur II vei căta-n zadar şi
el cu capul îmi va plăti pentru

ceilalţi**.

După ce el cu vorbe mîngîioase înveseleşte inima zeiţei, Neptun, Părintele, îşi pune caii în jugul cel de aur, iară cailor Le pune-n gură frîiele-nspumate Şi hăţurile-n voia lor le lasă; în caru' lui cel albăstriu el zboară Pe luciul apei: undele s-alină Şi netedă s-aşterne faţa mării Sub carul care huruie; fug norii De pe întinsul cer. Şi alte chipuri Mai sînt cu el: balene uriaşe, Bătrînii mării care vin cu Glaucus[39], Şi cel de Ino[40] zămislit, Palemon, Tritonii sprinteni, armia lui Forcus; în partea stîngă-i Tetis şi Melita

Şi Panopea vergura, Nesea Şi Spio, Cimodoce şi Talia[41].

O dulce bucurie lui Enea I-alin-atunce inima-ndoită, Şi el îndată dă poruncă toate Catargele să le ridice iute Şi pînzele pe-antene să le-ntindă. Toţi împreună, dar, corăbierii Lungesc frînghiile şi cînd la stînga Le lasă mai în voie, cînd la dreapta; Sucesc şi răsucesc toţi împreună Şi capetele-antenelor: prielnic Suflînd în pînze, vîntul mînă flota, în frunte-i Palinur: el duce stolul Cel des de nave; ceilalţi după dînsul Aveau poruncă să-şi îndrepte mersul.

Şi, iată, noaptea cea înrourată în cruce ajunsese, şi năierii, Lungiţi pe laviţele tari, sub vîsle, îşi odihneau şi ei acuma trupul, Cînd Somnu' lin se coborî din stele, împrăştie-ntunericul şi umbra O risipi, căutîndu-te pe tine Şi aducîndu-ţi, vai! nevinovatule, Un vis

de moarte, Palinure! Zeul, Asemene lui Forbas[42], sus, la pupă, - Stătu şi cuvîntă aşa din gură: „Lăstar a' lui lăsiu, Palinure, Chiar marea, de la sine,-ţi duce flota Şi vîntul suflă cătinel din spate: Acuma-i timpul să te dai odihnei! Tu pune-ţi capul jos şi muncii tale închide ochii tăi trudiţi: eu însumi în locul tău voi sta puţin la cîrmă. Dar Palinur abia-şi ridică ochii Şi-i zice: „mie-mi spui să nu-mi mai pese De linul mării şi de valuri blînde? Şi mie-mi spui să cred acestui monstru? Nu-mi ceri cumva a-ncrede pe Enea La vînturile cele-amăgitoare

Chiar eu, cel înşelat în multe rînduri De viclenia unui cer albastru ?“ Aşa zicea. Nedeslipit de cîrmă, Ţinîndu-se cu mînile de dînsa, El n-o lăsa din mîni, cu ochii ţintă La stelele din cer. Dar Somnul iată Că pe-amîndouă tîmplele-1 stropeşte C-o ramură udată-n apa Letei, în unda cea adormitoare-a Stixului, Şi ochii lui cei aromiţi i-nchide Cu sila. Fără veste moleşeala Abia îi cuprinsese mădularele Şi zeul, năpustindu-se asupră-i, Cu capu-n jos îl şi aruncă-n valuri Cu cîrma, ba şi c-o bucată ruptă Din pupa năvii: el în darn îi cheamă Pe soţii lui în ajutor; iar zeul Ca pasărea îşi ia în aer zborul.

Dar flota pe noian ca şi-nnainte în calea ei aleargă fără teamă, După cuvîntu' lui Neptun pluteşte. Acuma ea trecea pe lîngă stîncile Sirenelor, cumplite stînci pe vremuri Şi albe numai de grămezi de oase. Surd răsunau pînă departe stîncile, Izbite nencetat de apa mării, Cînd a simţit Enea tatăl flota Că şi-a pierdut cîrmaciul şi pluteşte în voia

soartei, şi chiar el, atunce, Pe undele noptatice-a mînat-o, Gemînd din greu, cu inima înfrîntă De soarta crud-a bunului prieten: „O! tu, ce te-ncrezuşi prea mult în cerul Şi-n marea cea senină, Palinure, Pe-un ţărm străin şi ne-ngropat zăcea-vei!

CINTUL AL SASELEA

Aţa cuvîntă lăcrimînd Enea Şi lasă-n voie frîul flotei sale Şi pîn’ la urmă lunecă pe valuri La ţărmul eubeic[1] de la Cume. întorc spre mare prorele năierii Şi ancora-şi înfige bine dintele în fundul apei; pupele-ncujbate Tivesc de-a lungul ţărmurile mării. Un stol de tineri plini de foc atunce Degrabă sar pe malu’ cel hesperic; Şi unii căută sămînţa flăcării Ascunsă-n, cremene, iar

alţii repede String vreascuri din păduri — culcuşul fiarelor — Şi cînd găsesc izvoare, dau de veste.

Enea, însă, el, o ia, cucernicul, Pe culmea unde străjuie Apolo, Şi la cumplita peşteră, la tainiţa Sibilei celei înfiorătoare, Căreia zeul prooroc din Delos Şi vrerea lui şî gîndu' i-1 insuflă, Dezvăluindu-i cele viitoare.

Acuma ei[2] păşesc în crîngul Triviei[3] Şi iat-ajung la templul cel de aur.

Se zice că Dedal fugind din ţara Lui Minos, s-a-ncumes să se încreadă Văzduhului cu aripi iuţi. Pe drumul Nemaiumblat de nimeni pîn-atunce El a plutit spre Ursele-ngheţate Şi s-a oprit din zbor pe cetăţuia Calcidică. Punînd aici piciorul, Aici întîi, el ţi-a-nchinat, o! Febus, Aripile vîslirii lui prin aer Şi ţi-a nălţat cumplit de mare-un templu. Pe porţi el a săpat întîi omorul Lui Androgeu[4]; apoi, pe Cecropizii[3] Cei osîndiţi să deie cîte şapte Copii de-ai lor, sărmanii! în tot anul: Au şî ieşit la sorţi, e-acolo urna! Pe partea cealaltă, ieşit din mare, E gnosicul[6] pămînt; aici se vede Furişa-mpreunare-a Pasifaei[7] Cîi taurul, iubirea ei cumplită, Şi lîngă ea corcitul Minotaur, Odrasla cea cu îndoită fire Şi rodul unei patimi făr' de lege. Pe urmă, Labirintul, muncă trudnică, întortochere de cărări, din care Nu poţi ieşi. Dedal, atunce, însă Făcîndu-i-se milă de domniţă[8] Şi de amorul ei aşa de mare, Chiar dînsu', lui Teseu c-un fir de aţă T-a descurcat videnele-ocolişuri, Călăuzindu-i paşii orbi. Tu încă, Icăre[9],-ai fi avut o mare parte în lucrul cel prea minunat acesta. De nu-1 oprea pe tatăl tău

durerea: De două ori cercase el să sape în aur şi căderea ta, de două ori în gol căzură mînile părintelui. Pe rînd le-ar fi privit troienii toate. De nu s-ar fi întors la ei Ahate,

Trimisu' lui Enea, şi-mpreună Cu el şi Deifbbe, preoteasa Lui Febus şi a Triviei şi fiica Lui Glaucus; ea mai-marelui Enea îi zice-atunce: „Nu-i acuma timpul Să tot priveşti aici. Ar fi mai bine Din vitele la jug nepuse încă Să-njunghii şapte junei şi tot atîtea Mioare într-ales, precum e legea*'. Aşa cuvîntă ea către Enea Şi oamenii nu-ntîrzie jungherea Cea poruncită lor. Atunci Sibila Pe teucri-i cheamă în adîncul templului.

Săpată-n coasta muntelui eubeic E-o peşteră la care duc o sută De hrube largi, pe-a cărora o sută De uşi, tunînd, ies tot atîtea glasuri, Răspunsurile date de Sibilă. La prag ei ajunsese cînd fecioara: „întreabă-ţi soarta*', zice,- „acum e vremea! Ia! zeul, zeul!" Şi, spunîndu-i asta Chiar la intrare, ea pe loc se schimbă La faţă, din obraz îi piere sîngele Şi păru-n cap i se zburleşte, pieptul îi gîfîie şi inima-i se umflă, Sălbatică, în zbuciumul profetic.
Ea pare şi mai mare-acum, iar glasu-i Nu sun-a glas de om: tot măi de-aproape Pe dînsa o-ndumnezeieşte zeul.
„Nu faci nici rugi, nu faci nici juruinţe" îi zice ea, „troianule Enea?
Căci uşile cumplite-ale locaşului Cel zguduit el însuşi ca de-un trăsnet, Mai înainte nu ţi s-or deschide".
Ea zise,-apoi tăcu. Fiori de gheaţă Troienilor prin oase le trecură Şi din adîncul inimii acuma Enea îşi înalţă rugăciunea:

„O! Febus, tu, cel care totdeauna Te-ai îndurat de chinurile Troiei

Ş-ai îndreptat şi mîna şi săgeata Lui Paris în Abile, dus de tine Eu am ajuns pe-atîtea mări ce-nconjură Atîtea ţărmuri, pîn' departe, tocmai La gintele masililor, la cîmpii De dincolo de Sirte: -abia acuma Noi am păşit pe ţărmurii Italiei, Ce-au tot fugit mereu din ochii noştri. Ah! dac'-ar fi ca numai pîn-aice Noi să fi fost goniţi de soarta Troiei! Voi, încă, zei, şi voi, zeiţe toate, Cărora v-a stătut în cale Troia Şi gloria cea mare a Dardăniei, Puteţi ierta de-acum troiana ginte! Iar tu, prea sfîntă vergură, tu, care Ştii viitorul (eu nu cer o ţară Cu care soarta nu mi-ar fi datoare) Adevereşte-ne că noi, troienii, în Laţiu ne-aşezăm cu zeii noştri, Rătăcitori şi aruncaţi pe valuri! Atunci un templu voi nălţa lui Febus Şi Triviei, cu totul şi cu totul De marmoră[10], şi voi meni şi zile De sărbătoare-n numele lui Febus[11]; Ba şi pe tine încă mi te-aşteaptă Un templu mare-n ţara mea[12]: acolo Voi pune sorţii tăi, ascunsa soarte Dezvăluită gintei mele;-acolo Ţi-oi închina bărbaţi aleşi[13], prea sfînto! Dar zisele tu nu le-ncrede frunzelor, Ca ele să nu zboare, risipite De vînturile repezi, şi să fie Vai! jucăria vînturilor! însăţi Vesteşte-mi soarta, rogu-te, tu însăţi!** Aşa el puse capăt rugii sale.

Dar, nesupusă încă de Apolo, Cumplit se zbuciumă Sibila-n peşteră, Doar ar putea din suflet să-l alunge Pe zeul cel puternic; dară zeul Măi tare-nfrînă gura ei în spume

Şi inima sălbatica i-o moaie; Sub voia lui o-nduplecă strunind-o. Atunce de la sine cele-o sută De uşi îndată se deschid, cumplite, Şi-ndată dau afară ţi răspunsul Sibilei: „Tu, care-ai scăpat acuma De marile primejdii ale mării, Măi mari primejdii pe uscat te-aşteaptă! In ăretul Laviniului nepoţii Lui Dărdan vor ajunge (tu alungă-ţi Din suflet grija asta!), dar, pe urmă, Mai bine n-ar mai fi ajuns, vor zice! Eu văd războaie, văd războaie crunte, Şi Tibrul spumegînd îl văd de sînge. Va fi şi-un Simbis şi un Xantus Ş-o tabără grecească; alt Abile Te-aşteaptă-n Laţiu, fiu tot de zeiţă, Şi, peste tot, lunona-nverşunată Asupra teucrilor. Tu, la strîmtoare, De cîte ginţi italice, de cîte Oraşe nu te vei ruga,-nchinîndu-te! Pricina răului tot o femeie Străină, nunta c-o străină!
Nu te pleca restriştei! Dimpotrivă! Păşeşte-ncumetîndu-te mai mult chiar Decît te va lăsa pe tine soarta! Salvării tale drum îi va deschide (Nu-ţi vine-a crede!)... o cetate greacă".

Aşa din fundul peşterii Sibila Vesteşte-nfricoşatele-i ascunsuri, Ea muge şi, din peşteră, învăluie în vorbe neînţelese adevărul, Turbată ce-i! Cum o înfrîn-Apolo! Cum o împunge-n piept cu strămurarea! Cînd însă i s-a alinat mînia Şi i-a tăcut şi gura cea turbată, Enea-ncepe: „O! fecioară, mie Nu-mi este nouă nici o suferinţă Ce mi se pune-n drum, neaşteptată Nu mi-i nici una! M-am gîndit la toate,

Le-am cumpănit pe toate dinainte.
Dar una eu te rog: fiindc-aicc Se spune

că se intră la-mpăratd Infernului şi-aici e balta neagră în care se revarsă Aherontul, Iertat să-mi fie-a da acolo ochii Cu-al meu părinte drag. Arată-mi drumul Şi poarta sfîntă mi-o,deschide mie! Prin flăcări şi prin ploaie de săgete Eu l-am luat pe umere pe dînsul Şi l-am scăpat din mijlocul duşmanilor. El, soţul meu de drum pe toate mările, A îndurat cu mine toate spaimele Şi ale mării vai! şi ale cerului, Neputincios, trecut cu bătrîneţele.
Ba m-a rugat chiar el, mi-a dat poruncă Să vin la pragul tău, să cad la tine. Eu rogu-te, fecioară, tu, prea sfînto, Aibi milă şi de fiu şi de părinte, Căci tu poţi toate să le faci: Hecăte Nu în zadar te-a pus să fii mai mare Aice, în dumbrăvile Avernului. Orfeu dac-a putut din lumea morţii Să şi-o aducă iar pe-a lui soţie Cu lira numai,>cea răsunătoare;
Şi dacă Polux l-a putut pe Castor Răscumpăra cu moartea lui[14] ş-acuma De-atîtea ori se duce şi se-ntoarce Pe-acelaşi drum[15] ... Ce să mai spun eu încă De marele Teseu şi de Alcide?
Şi eu mă trag din lupiter prea-nnaltul“.

Aşa vorbea şi se ruga Enea Cu mîna pe altar cînd profeteasa Urzi cuvîntul: „Fiu a’ lui Anhise, Troianule născut din stirpea zeilor, Jos, în infern, să te cobori e lesne: Şi zi şi noapte poarta neagr-a morţii Deschisă e! Dar să te-ntorci de-acolo, Să ieşi de-asupra iar, în lumea albă,

E greu şi anevoie. Au făcut-o Cîţiva, născuţi din zei, acei pe care l-a îndrăgit chiar Joe sau pe care Virtutea

lor i-a înălţat la stele. Tot locul pîn-
acolo-i numai codri Şi jur-prejur,
încolăcind infernul, Cocitu-şi mînă,
leneş, apa neagră. Dar dac-aşa de
mult îţi arde inima, Aşa de mare dacă
ţi-i dorinţa, De două ori să treci tu apa
Stixului, De două ori să vezi Tartarul
negru, Şi dacă-ţi place-a făptui o faptă
De om nebun, ascult-atunci ce trebuie
Să faci întîi: o ramură mlădie De aur
şi cu frunze tot de aur E-ascunsă-ntr-
un copac; ea-i închinată lunonei celei
din infern. Pădurea O apără şi văile-o
învăluie Cu umbre negre. Dară
nimănuia Nu-i este dat a coborî-n
adîncul Pămîntului, decît acelui care A
rupt întîi din arbore crenguţa Cu
frunzele de aur. Ea e darul Cel carele
frumoasa Proserpină A hotărît să i s-
aducă sie-şi. De-ai rupt-o, creşte alta,
tot de aur, Şi tot de aur înfrunzesc şi
frunzele! Deci tu pe sus o căută cu
ochii Şi de-ai găsit-o, rupe-o cum e
data: Cu mîna numai! De la sine
creanga, De bună voie-o să se lase
ruptă, Ursitele cumva dacă te cheamă.
Nu vei putea nici c-o putere-altminteri
Să birui creanga, nici s-o tai cu fierul.
Pe lîngă asta (vai! tu n-o ştii încă) Un
soţ de-ai tăi făr' de suflare zace Şi
mortu-ţi pîngăreşte toată flota, în timp
ce tu la pragul meu întîrzii, Cerîndu-
mi sfaturi. Mai întîi tu pune-1 într-un
mormînt, la locu' lui aşază-1!

Du la altar mioare negre: — aceasta
Să fie jertfa ispăşirii tale!
Numai aşa tu vei vedea cu ochii
Dumbrava Stixului şi-mpărăţia în care
viii voie n-au să intre". Aşa i-a zis
Sibila, iar pe urmă îi amuţiră buzele.

Cu ochii în pămînt, cu faţa tristă,.
Porneşte de la peşteră, cu gîndul La
întîmplări învăluite-n taină. Ahate
credinciosu-i merge-alături, Calc-
apăsat, muncit de-aceleaşi gînduri. Ei
multe-şi tot spuneau acum: Sibila Ce
soţ zicea că-i mort? Pe cine oare Au
de-ngropat? Şi iată că, deodată, Cum
vin pe prund, îl şi văd pe Misenus
Răpus de-o moarte cruntă, pe
Misenus, Pe Eolid: decît acesta nime
Mai meşter nu era să-i mîne-n luptă Pe
oameni, şi războiul să-1 aprindă Cu
cîntecu-i din trîmbiţa de-aramă. Mai
înainte el fusese soţul Lui Hector şi,
alăturea de Hector, îi înfrunta cu
trîmbiţa şi lancea Pe duşmani; dară,
după ce Ahile, învingător, viaţa i-a
luat-o Lui Hector, el, viteazul, i se dete
Dardanului Enea ca tovarăş, Şi soarta
nu-i fu mai prejos acuma. Dar tocmai
cînd din scoica lui cea goală Cînta,
nebunul, de huia genunea Şi-i tot
chema la-ntrecere pe zei chiar, De
ciudă, Triton[16] pe la spate-1 prinse Şi
printre stînci (s-o credem oare asta?)
îl înecă în spumegul genunii.
Toţi împrejur boceau în gura mare Şi
mai ales cucernicul Enea. Pe urmă,
fără nici o-ntîrziere,

Plîngînd, ei se grăbesc să împlinească
Poruncile Sibilei, să clădească Din
lemne, care mai de care, rugul Ca un
altar, şi pîn’ la cer să-1 nalţe. Ei, dar, se
duc în cea pădure veche, Pe unde-s
vizuini adînci de fiare: Molizii se
răstoarnă în ţărînă Şi, de securi lovit,

stejarul geme. Cu pene ei despică trunchi de frasini Şi de goruni, rostogolesc la vale De sus, din munte, urmii cei nămornici.

Ba şi Enea,-n fruntea lor la lucru, Pe toţi i-ndeamnă şi se înarmează Şi dînsul cu securea. Dar Enea In inima-i cea tristă se frămîntă, Privind pădurea cea fără de margini, Şi-i vine-aşa deodată să se roage: „Ah! dacă ni s-ar arăta acuma Copacul cel cu ramura de aur Aici, într-o pădure-aşa de mare! Căci despre tine tot ce-a spus Sibila Vai !tot a fost adevărat, Misene!“ Abia spusese el aceste vorbe Cînd au venit în zbor din cer, deodată, Sub ochii lui chiar, două porumbiţe Şi pe pămînt s-au pus, pe iarba verde. Atunce marele erou îndată Cunoaşte păsările mamei sale Şi li se roagă vesel: „Dacă este Cumva pe-aici vr-un drum, să-mi fiţi voi mie îndreptătoare drumului şi zborul Să vi-1 luaţi colb-n pădure, unde O ramură de aur adumbreşte Pămîntul cel mănos! Iar tu, o! mamă, Nu mă lăsa-ndoielii mele pradă!“ Zicînd aşa, el stă pe loc să vadă Ce semne-i dau porumbele şi unde Se duc. Dar ele ciugulesc şi zboară Din loc în loc şi merg atîta numai

Cît poate încă ochiul să le vadă. Apoi, cînd au ajuns chiar pîn* la gura Avernului cel cu miroase grele, Degrabă ele îşi înalţă zborul Şi lunecînd prin aer se aşază In locul cel dorit, chiar în copacul Cu două firi, de unde, prin funzişul Cel verde, se răsfrîng lucori de aur. Cum în păduri, pe frigul iernii, vîscul Pe care nu l-a odrăslit copacul, Dă

frunze nouă şi cu mlada-i galbenă El netedele-i ramuri le împrejură, Aşa era-n stejarul cel noptatic Şi creanga cea de aur, şi cînd vîntul Sufla alin, ieşeau din frunze zingăte. Enea-ndat-apucă creanga, dornic Măi repede s-o aibă; el o rupe Ş-o duce drept la peştera Sibilei.

în vremea asta îl boceau troienii Şi pe Misenus, pe prundişul mării, Cenuşii lui cei fără de simţire Ii aduceau prinosul de pe urmă. Ei mai întîi înalţ-un rug din zade Şi trunchiuri de stejar; apoi, pe laturi, îmbracă rugul cu stîlpări de moarte, Pun înainte chiparoşii jalnici Şi, sus, podoaba lui de arme lucii. Şi, iată, unii în căldări de-aramă Aduc şi apa care dă în clocot Şi spală trupul îngheţat al mortului, îl ung cu miruri şi încep bocitul. Cînd mortu' ei l-au plîns, îl pun pe-o targă Şi peste el aruncă-mbrăcămintea, Veşmintele lui dragi de purpur; alţii Pun umerii sub targa uriaşă (O tristă datorie!) şi, cu faţa întoarsă, cum e datina străbună, Ţin dedesuptu' rugului făclia.

Tămîia, carnea, olurile pline Cu untdelemn ard la un loc grămadă.

207

Cînd a căzut cenuşa jos şi focul S-a potolit, atunce rămăşiţele Şi spuza însetată o stropiră Cu vin, iar Corineu i-alese oasele, Punîndu-le-ntr-o urnă de aramă. Tot el pe soţi îi ocoli de trei ori Cu apă nencepută, rourîndu-i C-un ram de roditor oliv, şi astfel îi curăţi ş-apoi rosti îndată Cuvintele din urmă. Dar Enea îi şi durează, mare cît un munte, Mormîntul şi de-asupra pune armele Şi trîmbiţa şi vîsla lui Misenus, Sub muntele cel nalt căruia-i zice Ş-acuma,

ca lui însuşi, tot Misenus, Şi tot aşa prin secoli îi va zice.

Apoi, poruncile Sibilei iute Le împlineşte el. Era acolo O peşteră adîncă,-ngrozitoare, Prăpastie căscată, apărată De-un negru lac, de-ntunecul pădurilor. De-asupra ei să-şi taie drum o pasăre Nevătămată nu putea: din gura Cea neagr-a peşterii aşa duhoare Se-mprăştia şi se urca întruna Spre bolta cea de sus! (De-aceea grecii l-au zis acestui lac pe nume Âornos)[17]. Şi, iată, la altar Sibila patru Juncani aduce, cu spinarea neagră; Cu mîna-ntoarsă-n stînga ea le toarnă Pe frunte vin, le taie dintre coarne Un smoc de păr şi-n focul sfînt l-aruncă Drept jertfa-ntîi, chemînd-o cu glas mare Pe cea stăpînă-n cer şi-n iad Hecăte. Iar alţii le şi pun la gît cuţitele Pe dedesupt, şi-n cupe-adună sîngele. O mială neagră şi Enea-njunghie Cu spada lui şi mamei Eumenidelor[18] Şi soră-sii[19], iar ţie-o vacă stearpă,

Proserpino! Pe urmă el ridică Altarele de noapte împăratului Din iad şi-n flăcări pune toată carnea, Vărsînd uleiul gras pe măruntaie.

Şi iată că, în revărsatul zorilor, Pămîntul muge sub picioare, crestele Pădurilor se mişcă şi căţelele S-aud urlînd, urlînd în umbra nopţii: Venea zeiţa! „Voi, în lături!“ strigă Sibila, „voi, cei nechemaţi, în lături! De peste tot ieşiţi din crîng afară! Iar tu, la drum! Din teacă trage spada! Acuma e nevoie de-ndrăzneală, Enea, şi de inimă bărbată!“ Atîta zise ea şi, ca nebună, S-aruncă-n văgăuna cea căscată. Cu paşi neînfricaţi

ea calcă, dînsul De călăuza lui păşeşte-alături.

O! zeilor, voi, a cărora este împărăţia morţii, umbre mute, Tu, Haos şi tu, Flegeton;[20] voi, locuri în noapte şi-n tăcere cufundate, Iertat să-mi fie mie-a spune ceea Ce-am auzit de voi şi să dezvălui Cu voia voastră cîte sînt-ascunse în negura adîncă a pămîntului!

Cei doi mergeau în umbra nopţii, singuri, Prin goalele ţinuturi a' lui Pluto Şi prin deşarta lui împărăţie Cum mergi printr-o pădure în lumina Cea palidă şi îndoioas-a lunii, Cînd lupiter ascunde ceru-n umbră Şi noaptea neagră-nvăluie pămîntul. Chiar la intrare, chiar în gura iadului Stau Plînsul şi Mustrările de cuget Şi serbedele Boli şi Bătrîneţea Cea tristă, Foamea răusfătuitoare Şi Frica şi scîrboasa Sărăcie, Cumplite chipuri, Moartea, vai! şi Chinul, Şi somnul, care-i frate bun cu Moartea,

Şi culpeşele pofte ale inimii. Iară pe prag, în faţă chiar cum intri, Războiul cel aducător de moarte, Cămările de fier a' Eumenidelor Şi Dezbinarea cea din minţi ieşită, Cu părul numai vipere grozave Şi înnodat cu pănglice cruntate.

Un ulm noptatic, uriaş, la mijloc, Bătrînele lui braţe şi le-ntinde: Grămadă-n el stau Visele deşarte, Sub toate frunzele lui aciuate, Aşa se zice! Stau, la poartă, încă, Şi alte multe iezme de tot felul: Centauri, Scile cu-ndoită fire Şi Briareu cu suta lui de braţe Şi, tot aici, Balaurul din Lema Cu şuieratu' lui cumplit, Himera Cu flăcări înarmată şi Gorgonele, Harpiile şi Umbra cu trei corpuri[21]. Enea,

tremurînd acum de frică, Degrabă scoate sabia din teacă Ş-o pune înaintea celor care Veneau spre el; şi dacă iscusita însoţitoare nu-i spunea că-n juru-i Plutesc vedenii fără trup aieve Şi arătări deşarte, el cu spada Pe loc s-ar fi şi repezit la ele, Ar fi străpuns zadarnic nişte umbre!

De-aici în colo-i drumul care duce La undele-Aherontului din Tartar. Aici, o neagră de nămol viitoare Căscată, fără fund, în clocot fierbe Şi varsă în Cocit arina toată. Luntraşul înfricoşător veghează Aceste ape, Caron. E cumplită Necurăţia lui! Cărunta-i barbă I-atîrnă-n jos, tufoasă şi zbîrlită, Iar ochii lui de foc se uită ţintă. O ţoală prinsă intr-un nod ii spinzură, Soioasă, de pe umere. El singur

Cu cangea-mpinge luntrea ori o cîrmuie Cu pînzele, şi-n barca lui cea neagră La malul dimpotrivă cară umbrele, Bătrîn, dar bătrîneţea lui e verde Şi ca un zeu de tînăr e bătrînul. Aici, roind spre ţărmuri, gloată multă Se îmbulzea: bărbaţi şi mame, chipuri De mari eroi, dar goale-acum de viaţă, Copii şi fete vergure şi tineri Ce-au fost odată puşi pe rug sub ochii Părinţilor ... şi-s mulţi cît sînt de multe Şi frunzele care-n păduri se scuturǎ Şi cad cînd vine-ntîiul frig de toamnă, Sau cît de multe păsări se adună Pe ţărm de pe genune-atunci cînd iarna Le-alungă peste mare şi le duce Pe ţărmurile cele însorite.
Stăteau şi se rugau să treacă apa Ei cei dintîi; arzînd de dorul ţărmului De dincolo, -şi nălţau spre dînsul mînile. Năierul, însă, nendurat, îi lasă în luntre cînd pe unii, cînd pe alţii, Iară pe ceilalţi el îi dă în lături Şi-i tot alungă de la ţărm departe.

De-acest învălmăşag mirat Enea Şi uluit: „Fecioară[1]*, zise, „spune-mi Ce va să-nsemne-alergătura asta La rîu? Şi sufletele ce vor? Unele De ce se duc de-aice, de pe ţărmuri, Iar altele bat negrele talazuri Cu vîslele?** Bătrîna preoteasă Pe scurt aşa-i răspunde lui Enea: „O! fiu a' lui Anhise, tu, odraslă Neîndoioas-a zeilor, mocirla Cocitului o vezi aici şa Stixului, Pe care chiar şi zeilor li-i teamă Să jure strimb. Mulţimea asta toată Pe care-o vezi sînt cei rămaşi, sărmanii, Făr' de mormînt; luntraşu-acela-i Caron,

Iar cei pe care el îi trece rîul Sînt cei ce-au fost înmormîntaţi. Lui însă Iertat nu-i este-a trece morţii dincolo De ţărmurile groazei, de viitoarea Clocotitoare, pînă ce-ntr-o groapă Nu şi-au găsit, întîi, odihna morţii.
Ei treieră care-n cotro în jurul Acestor ţărmuri, rătăcesc o sută De ani; abia atunci, luaţi în luntre, Cu ochii văd doritele talazuri*'.
Născutul din Anhise se opreşte, Stă locului, gîndindu-se la multe, Şi-n suflet i se face-ndată milă De soarta lor nedreaptă. Printre dînşii, Mîhniţi şi fără cinstea-nmormîntării, El vede pe Leucaspis şi pe-Oronte, Pe căpitanul navei liciene, Pe care, cînd, plecaţi cu el din Troia, Pluteau pe marea-nviforată, vîntul l-a cufundat, învăluind cu apă Corabia şi oamenii.
Şi iată-1 Pe Palinur venind, cîrmaciul, care La-ntoarcerea din Libia, dăunăzi, Pe cînd se tot uita în sus, la stele, Căzuse de pe pupă-n largul mării. Abia îl cunoscu pe el Enea Prin umbra deasă, trist, şi-ndată-i spuse: „Ce zeu pe tine, Palinure, ce zeu Ni te-a răpit şi te-a-necat în valuri? Hai, spune !— Apolo, căruia-nnainte Nu i-am găsit înşelător cuvîntul, M-a amăgit cu ce mi-a spus de tine, Că vei scăpa nevătămat pe mare Şi vei păşi pe-ausonicele ţărmuri.
Aşa se ţine de cuvînt Apolo?“
Dar îi răspunse Palinur: „Stăpîne, Tu, fiu a’ lui Anhise, nici pe tine Nu te-a-nşelat tripodu’ lui Apolo, Nici m-a-necat pe mine-un zeu în mare.

Nu! cîrma care mi-a fost dată-n pază
Şi n-o lăsam din mini, cîrmindu-ţi vasul, Mi-a fost deodată smulsă cu putere Şi, cînd căzui cu capu-n jos, am tras-o Cu mine şi pe ea în apa mării. Dar eu pe mările vijelioase Mă jur că nu mi-a fost de mine-atîta, Cît m-am temut ca nava ta, rămasă Şi fără de cîrmaci şi fără cîrmă, Să n-o înghit-aşa de mari talazuri. Trei nopţi de-a rîndul austrul furtunatic M-a aruncat pe largurile mării. A patra zi abia, eu de pe creasta Unui talaz, am şi zărit Italia.
Spre-al ei pămînt eu înotam cu-ncetul, Credeam că sînt la adăpost, cînd, iată, în timp ce-ngreuiat de haina udă, Mă căţăram pe nişte colţi de stîncă, O ginte crudă năvăli la mine Cu sabia, crezîndu-mă o pradă! Eu sînt acuma vînzolit de valuri, Pe malul mării aruncat de vînturi. De-aceea, dar, pe vesela lumină A cerului, pe adierea vieţii Te rog, pe-al tău părinte, pe Ascaniu, Speranţa ta de mîine, ah! tu scapă-mă, Nenvinsule, din chinurile-aceste! Te du în portul Velia[22] şi-aruncă Pe trupul meu o mină de ţărînă (Tu poţi s-o faci); sau, dacă e vreo cale, Divina-ţi mamă dacă îţi arată Vreuna (căci făr' de voinţa zeilor Eu nu cred că eşti gata să treci dincolo, Pe-un rîu aşa cumplit, pe balta stigică) Dă mîna ta, atunci, nenorocitului Şi ia-mă tu cu tine peste apă, Să am măcar în moarte-odihna morţii!"

Aşa vorbise el cînd profeteasa Aşa-ncepu: „De unde, Palinure, De unde-aşa dorinţă nebunească?

Nenmormîntat să vezi tu apa
Stixului Şi rîu-nfricoşat al
Eumenidelor?[23] Şi să ajungi tu fără
voia zeilor La malul dimpotrivă?
încetează De-a mai spera prin rugi
să poţi vreodată îndupleca
nenduplecata soartă!
Dar să-ţi însemni în minte-a' mele
vorbe Drept mîngîiere-a suferinţei
tale: Vecinii, prin oraşe, pîn'
departe, înspăimîntaţi de semnele
venite Din cer, vor împăca a ta
cenuşă, Ţi-or face ş-un mormînt şi
vor aduce Prinoase la mormîntul
tău, iar numele Lui Palinur va fi pe
veci ş-al locului[11]. Aceste zise-i
alungară grijile Şi i se duse cît de cît
durerea Din inima lui tristă. El se
bucură Că pe pămînt un loc îi poartă
numele.

Ei, dar, îşi căută de cale şi s-
apropie De rîu. Şi încă de pe apa
Stixului, îndată ce-i zări pe ei
luntraşul Mergînd prin crîngul cel
tăcut şi paşii Spre ţărmurele apei
îndreptîndu-şi, Le-o ia-nnainte, el, şi
se răsteşte: „Oricine-ai fi tu, cel ce
vii cu arme La rîul nostru, stai pe loc
şi spune-mi Ce căutaţi aici! Un pas
tu nu mai face! Aci-i lăcaşul
Umbrelor, al Somnului, Ş-al Nopţii
care varsă somn pe gene: Eu nu pot
trece oameni vii cu barca. N-am fost
bucuros nici de Alcide, Nici de
Teseu că i-am luat în barcă, Şi nici
de Piritbu[24], măcar că dînşii Erau
născuţi din zei şi în putere Nenvinşi
erau: în lanţuri puse unul Cu mîna
lui pe paznicul din Tartar Şi mi-1 tîrî
(cum tremura de spaimă!) Chiar de
la tronu' regelui; iar ceilalţi Chiar
din iatac au încercat lui Pluto Pe-a

iadului stăpînă s-o răpească**.

La aste vorbe i-a răspuns îndată,
Pe scurt, a lui Apolo profetească:
„Noi nu umblăm cu-nşelăciuni de-
aceste. Să nu te temi! Nu te-asuprim
cu armele. Din partea noastră poate
să tot latre Străjerul cel cumplit
vecia-ntreagă, Să tot spăimînte
sarbedele umbre, Şi poate să rămînă
şi Proserpina în casa unchiului[23],
neprihănită. Troianul cel vestit şi de
cucernic Şi de viteaz, Enea, se
coboară La umbre-n neagra-
mpărăţie-a Morţii, La tatăl său. De
nu te-nduioşează O dragoste-aşa
mare de părinte, Măcar această
ramură de aur Cunoaşte-o! (Şi de
sub veşmînt i-arată Şi ramura).
Atunci pe loc lui Caron I se alină
clocotul mîniei.
Ea n-a mai zis nimic. El, minunîndu-
se De darul scump, de creanga
fermecată, Pe care-acum de mult n-o
mai văzuse, întoarce-ndată luntrea
lui cea neagră, O dă-nnapoi la ţărm,
şi de pe laviţi Alungă umbrele ce
stau pe ele, Goleşte puntea şi îl ia în
luntre Pe trupeşul Enea: geme
luntrea Cea împletită din rogoz şi
apa Prin crăpături înluntru
năvăleşte. Dar, pîn’ la urmă, Caron
tot îi pune Şi pe Enea şi pe
profetească Nevătămaţi pe malul cel
de dincolo, Nămol cumplit şi papură
verzuie.

Aici, răsună locul de lătratul Lui
Cerber, cînele cu trei gîtlejuri, Ce
stă culcat (o namilă!) în peştera Din
faţa lor. Cînd profetească vede Pe
gîtu’ lui că i se-ncoardă şerpii, Ca
să-1 adoarmă, îi arunc-o turtă Cu

miere pregătită şi cu ierburi De leac. Trei guri căscînd, el o şi prinde,

Turbată foame! Groaznica spinare Şi-o culc-apoi pe jos; în toată peştera Se-ntinde leneş, cît e el de mare. Fiind acuma cufundat portarul în somn adînc, Enea trece pragul Şi-n graba mare-a şi fugit de ţărmul De unde nime nu se mai întoarce!

S-aud îndată glasuri, vaiet mare: Plîng sufletele pruncilor, pe care, Vieţii dulci părtaşi fără să fie, în pragul vieţii, ziua neagr-a morţii Chiar de la sînul mamei lor îi smulse Şi fără vreme-i cufundă în moarte. Alăturea sînt cei ce pe nedreptul Au fost în viaţă osîndiţi la moarte. (Aceste locuri li s-au dat nu fără Juraţi ieşiţi la sorţi: el însuşi, Minos, Din urnă-i scoate şi la sfat îi cheamă Pe juzii muţi, el însuşi cercetează Viaţa şi vinovăţia morţilor). Mîhniţi, chiar lîngă ei îşi au locaşul Cei care singuri îşi făcură seamă Şi, fără vină, vai! urînd lumina, Cu mîna lor chiar îşi curmară viaţa. Hei! cît ar da să-ndure ei acuma Şi muncă trudnică şi sărăcie Sus, pe pămînt! Le stă Ursita-n cale, Şi mlaştina cu mohorîta-i undă îi ţintuieşte locului, iar Stixul De nouă ori în jur le taie calea.

De-aice nu departe cîmpii Plîngerii Se văd în toate părţile-ntinzîndu-se: Aşa le zice! — Aici, acei pe care l-a mistuit o crîncenă iubire Cu-al ei venin cumplit, s-ascund acuma Pe tainice cărări, prin cea pădure De mirt: vai! nici acum,

în moarte, Nu-i părăsesc durerile iubirii! în locurile-aceste el o vede Pe Fedra[26] şi pe Procris[27] şi mîhnită

Pe Erifila, care îşi arată Şi ranele de ƒiu-su făcute[28], Şi pe Evadne[29] şi pe Pasifae; Cu dînsele e şi Laodamia,[30] E şi Ceneu, odinioar-un tînăr. Acum femeie iar, din voia soartei Din nou întors în vechea lui făptură.[31] Feniciană Dido printre ele Ea încă rătăcea-n pădurea mare Cu rana ei ce sîngera ş-acuma. Cînd se opri troianul lîngă dînsa Ş-abia, abia o cunoscu prin umbră, Aşa cum vezi sau numai ţi se pare Că vezi cum printre nori răsare luna Cînd încă-i lună nouă, el îndată Zbucni în plîns şi dulci cuvinte-i spuse: „Vai! Aşadar, nefericită Dido, Adevărată veste îmi venise Că tu eşti moartă şi că vieţii tale Cu spada capăt i-ai făcut. Vai mie! Vai! de la mine ţi se trage moartea. Dar eu pe Cei-de-sus mă jur, pe stele, Şi, dacă jurămintele ş-aice Au vr-un temei, mă jur acum pe zeii Adîncului: de pe-ale tale ţărmuri Eu am plecat, regină, fără voie. Pe mine zeii cei care ş-acuma Mă fac să umblu printre-aceste Umbre, Prin locuri mucede şi părăsite, Prin astă noapte-adîncă, numai zeii M-au tot gonit din urmă cu porunca. Nici n-am putut eu crede că-ţi voi face, Plecînd, aşa durere. — Opreşte-ţi pasul Şi nu te da din ochii mei în lături! De cine fugi? E cea din urmă oară Cînd îţi mai pot vorbi: aşa vrea soarta!" Cu-aşa cuvinte căuta Enea Să îmblînzească-aprinsa ei mînie Şi

crunta ei privire, şi să-i stoarcă O lacrimă. Dar ea, cu faţa-ntoarsă,

Cu ochii în pământ de la-nceputul Vorbirii lui, stătea înmărmurită: Un stei de piatră, o marmură de Paros! Şi iată, că deodată ea se-ncoardă Şi plină de mînie-o ia la fugă în umbra deasă a pădurii, unde Siheu, bărbatul ei dintîi, răspunde Iubirii ei, şi el, cu-a lui iubire. Enea încă, zguduit de-această Cumplită soartă, după ea se uită Cu lacrimile-n ochi pînă departe Şi o jeleşte vai! cuprins de milă.

Apoi de drumu' lui cel greu îşi vede. Erau acum în cîmpii de pe urmă în care, mai deoparte, -şi aU locaşul Vitejii din războaie. Lui Enea întîi Tideu[32] îi iese-aici în cale, Partenopeu războinicul şi umbra Cea searbădă a lui Adrast[34]. Aice îi iese înainte şi troienii, Mult plînşii pe pământ, căzuţi în lupte. Enea geme cînd pe toţi îi vede în lung şirag: pe Glaucus şi pe Medon Şi pe cei trei feciori ai lui Antenor, Pe Tersilbh, pe Polibete, preot Al Cererei şi pe Ideu[35] ce ţine Ş-acuma hăţurile-n mîni şi armele. Stau umbrele în juru' lui Enea Grămadă, şi la dreapta şi la stînga; Nu li-i destul că l-au văzut odată, Se bucură să stea mai mult cu dînsul, Să mearg-alături şi să afle pricina Venirii lui. Dar cînd fruntaşii grecilor Şi cetele mînate de-Agamemnon Prin umbr-au dat cu ochii de Enea, De armele ce fulgerau pe dînsul, l-a prins pe toţi o mare frică: unii Dau dos la faţă, ca odinioară, Cînd au tulit-o spre

corăbii; alţii

Abia mai pot un strigat slab să
scoată Şi-n van rămîn cu gurile
căscate!

Şi tot aici Enea vede încă Pe
Priamidul Deifbb, cu trupul Strivit,
cu faţa toată sfîşiată (Cu faţa şi cu
mîinile-amîndouă!) Cu tîmplele
zdrobite, cu urechile Şi ele smulse şi
cu nasul groaznic Ciuntit, o rană tot!
De-abia Enea L-a recunoscut, iar el,
cu spaima-n suflet Căuta s-ascundă
ranele-i cumplite. Şi-ntîi Enea astfel
îi cuvîntă Cu glasu' lui cel cunoscut
de dînsul: „O! Deifbb, viteazule,
odraslă Din sîngele cel nobil a lui
Teucru, Cui i-a venit în minte să te
certe Aşa de crunt? Cui i se dete
voie Să-şi facă rîs de tine? Eu
aflasem în noaptea de pe urm-a
Troiei noastre, Că, istovit, după
măcelul grecilor, Şi tu căzut-ai pe-
un morman de le uri. Atunce eu pe
ţărmuru' reteic Ţi-am înălţat
mormîntul gol şi Manii Ţi i-am
chemat de trei ori cu glas mare. Şi
numele de pe mormînt şi armele
Adeveresc mormîntul gol al cui e: Pe
tine însuţi n-am putut, amice, Nici
să te văd, nici în pămîntul ţării Să
te-nmormînt, cînd am plecat din
ţară".

La asta îi răspunse Priamidul:
„Nu ţi-a rămas să faci nimic, amice!
Lui Deifbb i le-ai făcut pe toate, Şi
lui şî umbrei lui. Pe mine soarta Şi-
nfricoşata crimă a spartanei M-au
cufundat în chinurile-aceste, Ce
amintiri ea mi-a lăsat... priveşte-le!
Tu ştii că noi în noaptea de pe urmă

Am dus-o -n desfătări amăgitoare:
Aceasta doar o ţii tu bine minte.
Cînd sus, pe-a Troiei naltă Cetăţuie,

Ajunse calul blestemat, cu pîntecul
Tixit de-oşteni armaţi, atunce dînsa,
închipuind o horă de Bacante, Ducea
în chiot bahic pe troience în jurul
calului, şi ea, la mijloc, C-o faclă
uriaşă, din cetate, De sus, îi tot
chema pe greci înluntru. Cu ochii
grei şi frînt de truda zilei, Eu stăm
culcat atunce în iatacul Nefericirii
mele. Mă prinsese Un dulce somn
adînc, asemeni morţii. în vremea
asta, buna mea soţie îmi scoate
toate armele din casă, Ba de sub
căpătîi îmi ia şi spada Cea
credincioasă; ea mi-1 cheamă iute
Pe Menelau şi îi deschide uşa,
Crezînd că-i face-un mare dar
bărbatului Care-o iubea şi că ea
însăşi poate Să-şi spele astfel
vechile păcate.
Ce să-ţi mai spun? Ei dau la pat
năvală; Cu dînşii împreună-i şi Ulise,
Eolidul, el capul fărdelegilor. O! zei,
întoarceţi împotriva grecilor Aşa
nelegiuiri cumplite, dacă Vă cer
pedeapsa lor cu glas cucernic! Dar
spune-mi tu ce te-a adus aice, Om
viu fiind? Pribeag vii de pe mare,
Ori, poate, vii chiar din porunca
zeilor? Ce altă soartă rea te
prigoneşte, Ca să ajungi în aste
locuri triste Şi fără soare,-nvăluite-n
neguri?“

Pe cînd cei doi schimbau aceste
vorbe Sus, pe cerească boltă, Aurora
în carul ei trandafiriu trecuse De
miezul zilei. Şi tot timpul, poate, Ei
şi l-ar fi trecut aşa, cu vorba, Dar îl

certă Sibila pe Enea Şi soţului de drum pe scurt îi zice: „Se lasă noaptea şi noi pierdem timpul Vorbind, Enea! Uite!-aici e locul

De unde drumul se desparte-n două: La dreapta el o ia către palatul Lui Dis — pe-aici ni-i drumul spre Elisiu —; La stingă dai în Tartarul cel impiu, In care-şi iau osînda păcătoşii.
Dar Deifbb aşa cuvîntă iară: „Nu te-ncrunta, mărită preoteasă, Eu plec, mă-ntorc la Umbre,-n întuneric. Iar tu te du, te du, podoaba noastră, Şi bucură-te de-o mai bună soartă!“ Atîta spuse şi-n aceeaşi clipă El îşi întoarse-n altă parte paşii.

Enea căută-n juru-i şi, deodată, La poalele-unei stînci, în partea stingă, El vede-acum o cetate mare, împrejmuită cu-ntreite ziduri. Jur-împrejur o-ncinge Flegetbnul, Cel repede şivoi de foc din Tartar, Rostogolind răsunătoare steiuri. în faţă chiar, e-o poartă uriaşă Cu nişte stîlpi de-oţel: nici o putere, Nici oameni şi nici zei nu pot să-i farme. Un turn de fier sus, pin’ la cer se-nnalţă. Iar Tisifbne-n[3G] vestibul veghează, Cu straiul ei sumes, stropit de sînge, Cu ochi neadormiţi, şi zi şî noapte. S-aud de-acolo gemete, răsună Cumplite lovituri de bici şi zinghet Şi tîrîit de lanţuri. Stă Enea înspăimîntat şi trage cu urechea: „Ce fărdelegi se pedepsesc aice, Fecioară, spune-mi! Şi cu ce pedepse? Ce vaier mare la urechi ajunge?'[1]

Atunci urzi cuvîntul profeteasa: „Mărite Domn al teucrilor, pe pragul

Nelegiuit nu-i voie să păşească Un om cucernic, dară cînd Hecăte M-a spus să fiu mai mare în dumbrăvile Avernului, mi-a arătat şi care-s Pedepsele, de zei chiar aşezate,

Şi pretutindine m-a dus. în astă Cumplită-mpărăţie împăratul E Radamant din Creta. El munceşte Pe vinovaţi, le-ascultă fărdelegile Şi îi sileşte-a spune ce păcate Au făptuit în lumea de de-asupra, Dar le-au lăsat pînă tîrziu, la moarte, Neispăşite încă, şi zadarnic S-au bucurat că le-au putut ascunde. Pe loc răzbunătoarea Tisifone, Sărind cu biciul ei de foc, îi bate Şi către dînşii ea cu mîna stîngă întinde şerpii cei cruntaţi şi cheamă Şi ceata-nfricoşatelor surate. Abia atunce se deschid şi porţile C-un groaznic scîrţîit. Vezi tu ce paznică Stă la intrare, chiar pe prag, ce iazmă? Şi mai cumplită stă-nlăuntru Hidra Cu negrele-i cincizeci de guri căscate. Apoi Tartarul însuşi se deschide Drept în adine, în negura pămîntului: De două ori pe-atîta el se-ntinde Cît vezi cu ochii pînă-n naltul cerului! Aice, vechea ginte a Pămîntului, Titanii, aruncaţi din cer cu fulgerul, Se zvîrcolesc în fărăfundul Iadului.
Văzui aice şi pe uriaşii Cei doi, pe Aloizi[37]: ei s-apucară Cu braţele tot cerul să-l dărîme Şi din domnia lui, de sus, să-1 scoată Pe Joe. Şi pe Salmoneu văzutu-l-am, Cel osîndit aici la grea osîndă: El, într-un car cu patru cai ş-o faclă în mînă

fluturînd (zicea că tună Şi fulgeră ca Joe!) pe la gintele Greceşti şi prin cetatea din Elida[39] Mergea-n triumf, cerînd zeieşti onoruri. Credea că poate-nchipui, nebunul, Şi fulgere şi tunete ... cu carul De-aramă şi cu tropot de copite!

224

Dar însă Tatăl cel atotputernic Prin norii negri-şi aruncă săgeata, (Nu făchii ţi nu flacăre ce fumegă Din lemn de brad) şi-ntr-un vîrtej năpraznic Cu capu-n joc îl prăbuşi în Tartar. Puteai vedea aice şi pe Titios, Copilul Ţărnei atotnăscătoare, Cu trupu' lui întins pe nouă iugăre. Un vulture îngrozitor cu pliscul încîrcojat îi roade-n veci ficatul Cel fără moarte, -i roade măruntaiele, Odrăslitoare de noi suferinţe, Şi i le scurmă căutîndu-şi hrana, Iar cuibu' lui e-n pieptul uriaşului. Ficatul, însă, iar la loc îi creşte: Repaus nu mai are niciodată!
Să-ţi spun de Piritbu şi de Ixion? De ei, lapiţii? Lor, de-asupra capului Un negru stei măi măi le stă să cadă, Ba ţi se pare că-1 şi vezi cum cade! Lucesc, ca-n ziua lor de sărbătoare, Speteze de-aur pe divanuri nalte Şi chiar în faţa lor, sub ochii lor chiar, E-ntins-o masă mare-mpărătească, Dar Furia, culcată lîngă dînşii, Nu-i lasă mîna pe mîncări să pună: Se scoală iute, îşi roteşte torţa, Din gură ... tună! Tot aici, în Tartar, Şi fraţii care, cît au fost în viaţă De moarte s-au urît, ş-acela care A îndrăznit să-şi bată chiar părintele, Ori pe client l-a înşelat, aice

Şi cei ce-au stat culcaţi — mulţime mare! — Pe bogăţiile-adunate, singuri, Şi la ai lor n-au dat nimic din ele, Şi cei ucişi pîngăritori de paturi Şi cei ce s-au sculat cu arme impii Şi fără teamă şi-au călcat credinţa Stăpînilor jurată: toţi, aice întemniţaţi, pedeapsa şi-o adastă.

225

Nu căuta să afli ce pedeapsă, Ce fărdelege sau ce soart-anume l-a prăbuşit pe dînşii! Alţii, încă, Rostogolesc o stîncă uriaşă, Iar alţii spînzură întinşi pe roată. Teseu nefericitul şade-aice Şi va şedea deapururi, iar Flegias, Cel mai nenorocit, aşa-i îndeamnă Pe toţi, prin umbră, -n gura mare: „Martori Nefericirii mele, învăţaţi-vă Dreptatea pururi s-o păziţi şi zeii în veci să nu-i nesocotiţi, ca mine!“ Unul vîndu pe bani pămîntul ţării, Dădu pe mîna unui despot ţara, Şi tot pe bani făcu şi schimbă legile, Iar altu-n patul chiar al fiicei sale Se năpusti spre-o dragoste oprită. Toţi îndrăzniră cîte-o fărdelege Şi toţi au tras foloasele-ndrăznelii. Dar eu o sută chiar de limbi, o sută De guri să am, şi glas de fier, şi încă Tot n-aş putea cuprinde în cuvinte Chiar toate fărdelegile, eu n-ăş putea Pedepsele să ţi le-nşir pe nume'[1].

Aşa vorbi bătrîna preoteasă A lui Apolo. „Dar acum tu ia-o La drum şi treaba du-o pin’ la capăt! Să ne grăbim!“ îi zise ea, „văd murii Cei făuriţi chiar de Ciclopii fauri, Şi-n faţa noastră poarta cea boltită. Acolo noi avem porunc-a pune Acest prinos“. Ea zice, şi-mpreună Păşind pe drumurile-ntunecate, în graba

mare ei străbat tot locul,. Şi iată-i că s-apropie de poartă;
Enea-ntîi ajunge, pe stropeşte Cu apă nencepută şi înfige Pe pragul porţii ramura de aur.

Cînd pîn’la urmă le-au făcut pe toate Şi daru’ i l-au închinat zeiţei,

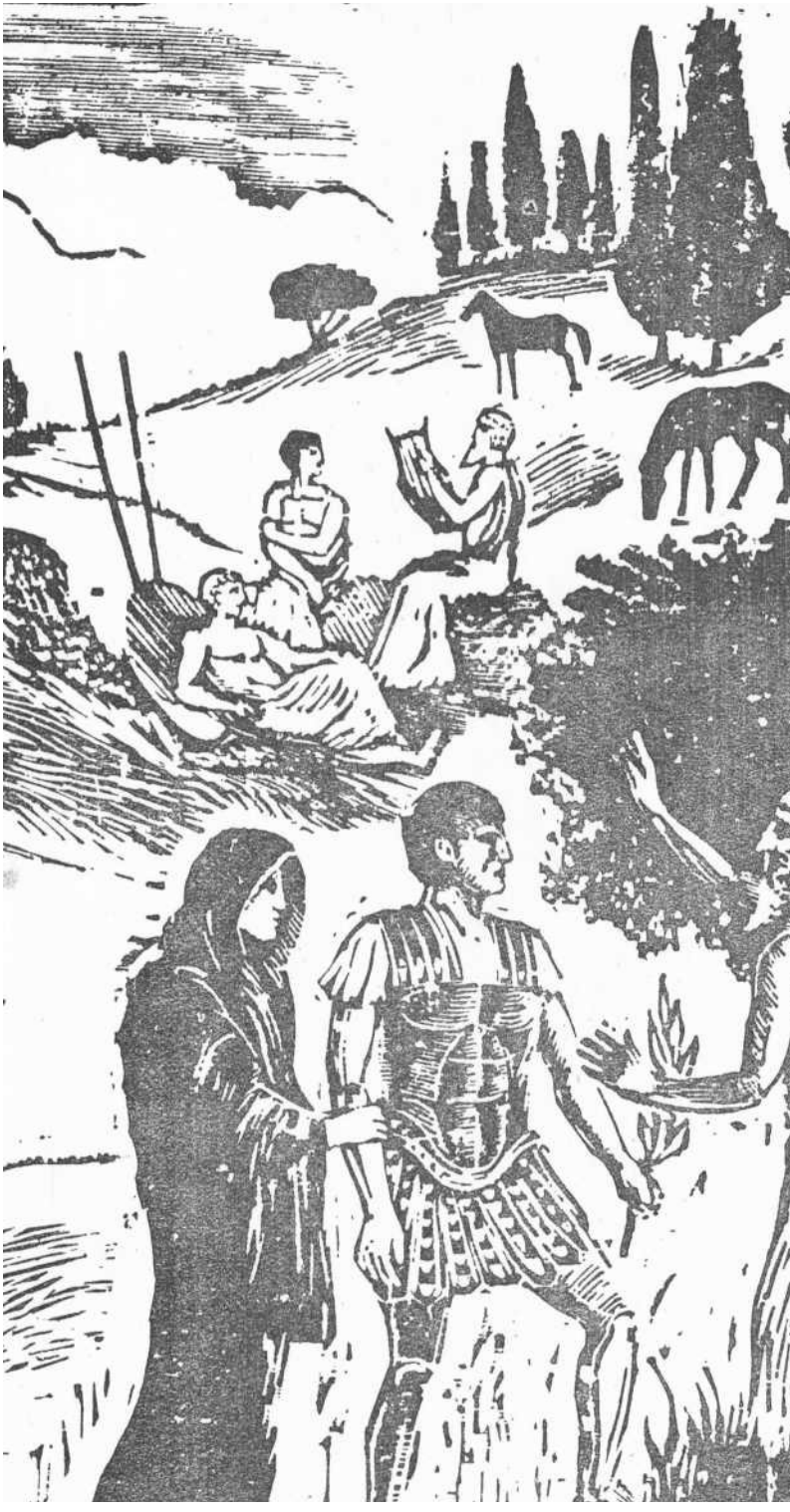

Ei au ajuns în locuri desfătate, în
nişte crînguri verzi, de farmec pline,
Locaşul celor fericiţi. Eterul Mai
răsfirat e-aici şi el îmbracă Tot locu-
ntr-o lumină purpurie. Ei văd aici alt
soare, alte stele.
O seamă trupu' şi-1 deprind cu jocuri
Pe pajiştile verzi, se iau la-ntrecere,
Se-ncing la lupte pe nisipul galben;
Iar alţii bat pămîntul cu picioarele Şi-i
zic din gură cîntece, iar preotul Din
Tracia[40], în haina lui cea lungă, Le
ţine hangu-n tact, făcînd să sune
Acum cu degetele,-acum cu plectrul
Cel de ivoriu, cele şapte coarde.

Aici e gintea veche a lui Teucru,
Aici e toată mîndra lui odraslă, Eroii
mari, născuţi în vremi mai bune, Şi
Ilus şi Asăracus şi Dărdan, Al Troiei
întemietor. Enea Mai de departe se
tot minunează De armele, de carele
lor goale! Stau lăncile înfipte în
ţărînă, Şi caii, slobozi, pasc pe cîmp
ici, colo. Cum le-a fost drag să aibă-n
viaţă arme Şi care, şi să ducă la
păşune Fugarii cu păr lins-prelins, tot
astfel Şi sub pămînt acum li-i drag s-o
facă.

Şi, iată,-n dreapta,-n stînga el îi
vede Pe alţii ospătînd pe iarbă verde
Şi într-un glas cîntînd Peănul[41] vesel
Colo,-n mireazma crîngului de lauri,
De unde, valuri, valuri, prin pădure,
Ieşind de-asupra, curge Eridanul.[42]
Aice sînt cei care-n timpul vieţii Au
sîngerat luptînd pentru moşie, Sînt
preoţii cei care-au fost cucernici,
Poeţii cei pioşi, al căror cîntec A fost
de lira lui Apolo vrednic,

artele de dinţii născocite, Şi cei care făcînd la alţii bine, Au şi rămas în amintirea altora: Toţi au pe tîmple panglica cea albă. Cînd ei s-au strîns în jurul lor, Sibila Le spune (lui Museu[43] mai cu deadinsul, Pe care-1 vede-n mijlocul mulţimii Că pe ceilalţi din umeri îi întrece): „Voi spuneţi-mi, prea fericite umbre, Şi tu, prea bunule poet: Anhise în care parte,-n care loc se află? Căci noi aici de dragu' lui venirăm Şi rîurile mari ale Erebului De dragu' lui acuma le trecurăm[1]'. Aşa-i răspunse ei pe scurt eroul: „N-oi n-avem casă, locuim prin crînguri Şi ne culcăm pe ţărmii verzi ai apelor, Pe pajiştile cele rourate.
Dar dac-aşa vă cere vouă inima, Urcaţi-vă pe culmea cea de colo: Am să vă pun eu pe-o cărare netedă". El zice,-o ia nainte şi le-arată De sus cîmpiile scăldate-n soare, Iar ei coboară de .pe culme dincolo.

Anhise tatăl într-o vale verde Cutreiera cu ochii şi cu gîndul La sufletele-nchise-acolo, care Aveau să iasă-n lumea de deasupra, Şi chiar atunci îşi număra nepoţii Cei scumpi ai lui şi petrecea în minte Şi soarta şi-ntîmplările vieţii Şi firea lor şi faptele viteze. Cînd pe Enea îl văzu că vine în faţa lui pe pajişte, Anhise întinse, vesel, mîinile-amîndouă, Cu genele de lacrimi rourate, Şi izbucni: „Ah! ai venit! Iubirea De-al tău părinte-a biruit o cale Aşa de grea! M-am aşteptat la asta!

Mi-i dat acum să-ţi văd, copile, faţa,
S-aud şi glasul tău, să-ţi pot
răspunde. Mă tot gîndeam şi
socoteam eu bine C-aşa va fi, ba
număram şi zilele, Şi nici că m-a-
nşelat a mea speranţă. Ai treierat
atîtea mări şi ţărmuri, Dar azi te văd.
Copile,-n ce primejdii Ai fost tîrît! Vai!
Cît mi-a fost de frică Să nu te piardă-
mpărăţia libică“. Iar el: „O! tată,
umbra ta cea tristă Mi s-arătă şi mă-
ndemnă adese Să vin pe locurile-
aceste. Navele îmi sînt la malul cel
tirenic trase. Dă-mi mîna să ţi-o
string, tu dă-mi-o, tată, Şi nu te
smulge-mbrăţişării mele!“ Vorbind
aşa, el îşi scălda obrajii într-un potop
de lacrime. De trei ori A încercat să-i
împresoare gîtul Cu braţele; de trei
ori cuprinzînd-o Zadarnic, umbra i-a
scăpat din braţe Ca visu’-nnaripat, ca
boarea lină.

Ş-acum Enea în adîncul văii, Mai
la o parte, vede-n crîng, tufişuri Ce
freamătă; el vede-acum şi rîul Leteic,
care scaldă cîmpul păcii. Pe malurile
lui ginţi şi popoare Roiau nenumărate
ca albinele Pe pajişti, cînd în vara
însorită Se pun pe flori şi mişună-
mprejurul Crinilor albi: tot cîmpu-i
numai zumzet! La o aşa vedere pe
Enea Deodată-1 prind fiori şi el
întreabă, Neştiutor fiind, ce rîu e-
acela Şi ce mulţime mare umple
ţărmul. Atunci Anhise: „Sufletele care
Din undele leteice beau apa Uitării,
cea de griji adormitoare, Şi care-
aştcapt-o altă întrupare. De mult eu
vreau de sufletele-aceste Să-ţi
povestesc, să ţi le-arăt aieve,

Urmaşii mei să ţi-i înşir de mult
vreau, Ca să te bucuri şi mai mult cu
mine Că ai găsit Italia", „— O! tată,
Să credem că de-aici unele suflete Se-
ntoarnă iar sub cer, în nişte corpuri
Greoaie? Şi ce aprig dor de viaţă
Sărmanele, le mînă spre lumină?[1'] —
„Copilul meu, eu îţi voi spune ţie, Nu
te-oi lăsa-ndoit", îi zice-Anhise, Şi
toate, rînd pe rînd, i le dezvăluie:
„Pămîntul, cerul, cîmpii cei de
apă, Şi globu' lunii, astrul cel titanic[44]
Un spirit dinlăuntru le nutreşte Şi-ntr-
ale lumii mădulare spiritul împrăştiat,
noianul de materie îl pune în mişcare
şi s-amestecă, Şi el, în trupul uriaş al
lumii. De-aici şi oameni nasc şi
animale, De-aici şi zburătoare de tot
felul, Şi monştrii cei pe care-i poartă
marea Sub luciul ei de marmură!
Aceste Seminţe[43] au cerescul foc în
ele Atîta timp cît nu le-ncătuşează Şi
nu le vatămă, nu le-amorţeşte Un trup
urzit spre moarte din ţărînă. Dar,
întrupate, ele au şi frică, Au şi dorinţi,
au şi dureri, se bucură, Şi cerul nu-1
mai pot cunoaşte,-nchise Fiind în
noaptea oarb-a unei temniţi. Nici cînd
viaţa,-n ziua de pe urmă, Le-a părăsit,
sărmanele, nu iese Din ele răul tot,
întinăciunile Trupeşti chiar toate:
multe din aceste, De multă vreme tot
mai mult crescute, Prind rădăcini
adînci de tot în suflete. Deci sufletele-
s pedepsite,-n chinuri Păcatele lor
vechi şi Ie răscumpără: întinse unele
la vînturi, spînzură, într-o genune-
adîncă-şi spală altele Necurăţia, ori
şi-o ard în flăcări

(Noi, fiecare, suferim pedepsele Ce
se cuvin în iad Manilor noştri; Pe

urmă în Elisiul fără margini Sîntem trimişi, dară puţini rămîncm Pe veci în aste cîmpuri desfătate[46]) Pînă ce anii se-mplinesc, şi timpul Din ele scoate toată stricăciunea, Şi lasă sufletul curat, văpaie Eterică şi fără de amestec.

Cînd roata vremii s-a-nvîrtit o mie De ani, atunci pe toate-aceste suflete Le cheam-un zeu în lung şirag să beie Din apa Letei, ca, uitînd de toate, Să se întoarcă iar în alte corpuri Şi iar din nou să vadă bolta cerului.“ Aşa Anhise zice şi-n mijlocul Mulţimii adunate care freamătă îi duce şi pe fiu şi pe Sibilă; Se urc-apoi pe-o culme, de pe care Să-i poată rînd pe rînd vedea în faţă Pe toţi cum vin, să le cunoască chipul.

„Acuma hai, ce glorie-nsoţi-va De-aci-ncolb troiana seminţie, Ce strănepoţi pe tine mi te-aşteaptă Din ginta cea italică, ce suflete Ilustre au să poarte-al nostru nume, Aceste toate ţi le-oi spune ţie Şi soarta ta îţi voi dezvălui-o. Vezi tu un tînăr sprijinit pe-o lance Neferecată? De lumina zilei Cel mai aproape-i el şi-n lumea albă El cel dintîi se va urca, din sînge Italic şi troian: acela-i Silviu, De neam alban, odrasla ta din urmă, Pe care ţi-1 va creşte în pădure Tîrziu, la bătrîneţa ta, Lavinia.[47] El va fi rege şi din el s-or naşte Tot regi, şi neamul nostru va începe Cu el a-mpărăţi la Alba Longa.

Alături iată Procas, marea glorie A neamului troian; pe urmă Capis Şi

Numitor, ş-acel ce, ca şi tine, Se va numi, şi el, Enea Silviu, La fel de cuvios şi de războinic, De-o fi cîndva la Alba să domnească![48] Ce tineri! Uite cit de tari s-arată! Şi toţi, pe fruntea lor umbrită poartă Coroana de stejar cetăţenească.
Aceştia îţi vor clădi Nomentum Şi Gabii, Fidena, tot aceştia Cetatea colatină sus, pe munte, Pometia şi Boia, Cora, Castrul Lui Inuus[49]: azi locuri fără nume, Ce nume mari vor fi cîndva aceste! Ba chiar şi Romulus, fiul lui Marte, Pe carele va fi să-1 nască Ilia, Troianca cea din osul lui Asăracus, Bunicului[50] îi va urma-n domnie. Pe coif nu-i vezi tu cele două creste? Şi nu vezi cum al zeilor părinte îi pune de pe-acum pe frunte semnul Zeieştii lui măriri[51]? Ilustra Romă Sub scutu' lui, o! fiule,-şi va-ntinde Domnia pîn' la marginile lumii Şi pînă în Olimp mărinimia.
Şi ea cu-n zid va-ncinge şapte dealuri, De mari eroi prea fericită mamă, Ca Mama de pe Berecint,[52] ce trece în carul ei cu fruntea-ncununată De turnuri, prin oraşe frigiene, Mult veselă că ea e mama zeilor: O sută de nepoţi ea-mbrăţişează, Toţi zei cereşti, toţi stau în naltul cerului. Ş-acum întoarce-ţi ochii! Vezi-ţi neamul, Romani tăi! Acela-i Cezar,[53] uite-1, Şi gintea lui Iul, ce va să vie Sus, pe pămînt, sub marea bolt-a cerului. Acela e, acela e bărbatul,

De care-adeseori auzi că-ţi este Promis, lăstar zeiesc, Augustus Caesar! EI va aduce iar în Laţiu zilele De aur, pe cîmpiile domnite

Odată de Saturn, şi-mpărăţia îşi va
întinde-o tocmai pînă dincolo De
garamanţi şi Inzi, şi pînă dincolo
De zodiac şi de cărarea anului Ş-a
soarelui, pe unde Atlas sprijină Pe
umăr cerul cel spuzit de stele, în
aşteptarea lui sînt de pe-acuma
Spăimate de răspunsurile zeilor Şi
Caspica şi ţărmurii meotici, Şi de
pe-acuma tremură de frică Şi Nilul
cel cu şapte guri. Nici Hercul N-a
treierat atîta loc, el, care A săgetat
cerboaica cu picioarele De-aramă,
iar în codrii Erimantului[54] Din nou
a adus pacea şi cu arcul A înfricat
balaurul din Lerna;[33] Nici Bacus
care,-nvingător, îşi mînă Cu hăţuri
din lăstari de viţă tigrii De sus, din
vîrful Nisei.[50] Şi noi încă Mai
pregetăm a veşnici prin fapte
Vîrtutea noastră? Sau ne este frică
A ne-aşeza-n hotarele Ausoniei?
Dar cine-i oare colo, mai departe,
Cu o cunună de oliv pe frunte Şi-n
mîni cu cele sfinte? De pe plete Eu
îl cunosc, de pe cărunta-i barbă: E
regele roman acela care îi va da
legi cetăţii celei tinere.[57] El din
pămîntu' lui sărac, din Cures,[38] Va
fi trimis la marea-mpărăţie. Iar
după dînsul o să vină Tulus Cel
care va curma liniştea ţării Şi va
mîna la luptă pe bărbaţii Cei
cufundaţi în lene şi oştirile Ce Ia
război nu mai ştiau să biruie
îndată după dînsul vine Ancus

Trufaşul, care de pe-acuma prea mult
Se bucură de-aplăuzele plebei.
Vrei tu să-i vezi acuma şi pe regii
Tarquini? Vrei tu şi sufletul cel mare
Să-1 vezi, pe Brutus, pe răzbunătorul,

Şi fascele de la tirani luate?
Acesta, cel dinţii, va să primească
Puterea cea de consul şi cumplitele
Securi şi el chiar, tatăl, va trimite. De
dragul mîndrei libertăţi, la moarte Pe
fiii lui ce vor urzi războaie,
Nefericitul! Oricum au să judece
Urmaşii fapta sa, tot va învinge în
inima lui dragostea de ţară Şi fără
frîu dorinţa lui de glorie. Mai vezi-i tu
colb, departe, încă, Pe Decii şi pe
Drusi,[59] şi pe Torquatus[60] Cu mîna pe
secure,[61] pe Camilus Cu steagurile
înapoi aduse![62] Dar iată două suflete[63]
pe care în arme tot de-un fel le vezi
că fulgeră: învăluite-acum de noapte,
ele Sînt cu un cuget amîndouă, dară
Cînd vor ajunge la lumina vieţii, Vai!
ce război se va isca-ntre ele! Şi ce
oştiri şi ce vărsări de sînge! Din vîrful
Alpilor şi din Monecus,[u] Cu armia o să
coboare socrul, Iar ginerele o să-i
stea-mpotrivă Cu oşti din Răsărit. Cu-
aşa războaie Copiii mei, nu vă
deprindeţi cugetul! Nu-ntoarceţi
braţul vostru cel puternic, Copiii mei,
spre sinul ţării noastre!
Şi tu întîi[65] — căci din Olimp ţi-e
neamul! — înfrînă-te! din mîni aruncă
armele Tu, os din osul meu!
Acela, uite, e biruitorul Corintului[66]; şi
el o să se urce în caru-i de triumf pe
Capitoliu: Atîta moarte-n greci el o să
facă!

Iar celălalt[67] va prăbuşi Micena Lui
Agamemnon, Argosul, şi însuşi Pe
Eacidul cel din seminţia Viteazului
Ahile, răzbunîndu-i Şi pe strămoşii
noştri de la Troia Şi pîngăritul templu
al Minervei. Cine-ar putea pe tine să
te uite, Mărite Cato, sau pe tine,

Cose,[68] Pe Grahi cine-ar putea, ori
cele două Cumplite fulgere ale
războiului, Pe cei doi Scipioni,
prăpădu' Libiei, Şi pe Fabriciu cel
sărac, dar tare De fire,[69] sau pe tine,
o! Serane,[70] Cel care semeni ţarinile
tale.
Ş-acum, voi, Fabii,[71] unde mă mai
duceţi Pe mine, obositul? Tu eşti
Maximus, Acela care,-ntîrziind
războiul, Vei fi, tu singur, scutul
Romei noastre. Turna-vor alţii mai cu-
ndemînare Statui de-aramă ce răsuflă
parcă, (Eu unul cred) şi chipuri vii vor
scoate Din marmură; vor cuvînta mai
bine; Vor măsura pe cer colindul
stelelor, Vor spune cînd răsar pe boltă
ele: Tu ... nu uita, Romane, (ţie-
aceasta Să-ţi fie arta), lumea tu s-o
cîrmui Şi pacea s-o aşezi între
popoare: Pe cei supuşi puterii tale
iartă-i! Pe cei trufaşi supune-i cu
puterea!"

Aşa le zise lor Anhise tatăl Şi ei se minunau; el mai adaugă: „Te uită cum păşeşte-acum Marcelus[72] Cu prăzi bogate! El, biruitorul, Răsare dintre toţi bărbaţii ceilalţi. Călare,-n marea cumpăn-a războiului, Puterea Romei el va apăra-o, Pe puni, pe galii care se răscoală îi va culca-n ţărînă, iară armele Luate de la duşman el, al treilea,[73] Le va-nchina Părintelui Quirinus".

237

Cu el vedea Enea că-mpreună
Mergea un tînăr prea frumos, în
sdipet De arme, însă vai! cu fruntea
tristă, Cu ochii în pămînt.[74] „O! tată,
cine-i Acela care-aşa de trist pe
dînsul II însoţeşte? Fiu' lui sau,
poate, Vrun strănepot din stirpea

lui cea mare? Măreţ ce e! Şi-n juru' lui ce freamăt! Dar noaptea neagră capu' i-1 învăluie Cu umbra-i tristă!"

Podidit de lacrimi, îi şi răspunde-atunci Anhise tatăl: „Copile, jalea alor tăi, adîncă, N-o cerceta! Pe-acesta soarta crudă O să-l arate numai lumii, dară Mai mult nu-1 va lăsa. Romana ginte V-ar fi părut, o! zei, că-i prea puternică Dacă ne-aţi fi lăsat mai mult timp darul? Vestitul Cîmp ce gemete va scoate! Pînă-n cetatea mare a lui Mavors! Şi ce alai de moarte, Tiberine, Tu vei vedea cînd valurile tale Pe lîngă proaspătu-i mormînt vor curge! Nici un copil din gintea iliacă N-o să le deie-aşa de mari speranţe De glorie strămoşilor italici. Şi Roma n-o să fie niciodată De-un fiu al ei mai mîndră ca de dînsul. Ce pietate! Ce bună-credinţă, Ca-n vremea de demult! Ce braţ în luptă Nebiruit! Lui nimeni împotrivă Nu i-ar fi stat făr-a-şi primi pedeapsa, Ori că se repezea-nnarmat la duşman, Ori că-şi împintena fugaru-n spume. Sărman copil! De-ai rumpe tu cătuşele Ursitei tale! Tu vei fi Marcelus!

Cu braţe pline-aduceţi crini, să-i presur Flori purpurii, şi sufletul nepotului Să mi-1 cinstesc măcar cu-atîta numai,

Şi către el să-mi fac şi eu această Deşartă datorie!“ — Aşa ei treieră Prin tot ţinutul, cînd aici, cînd colo, Pe cîmpii cei întinşi, scăldaţi în neguri, Şi ochii şi-i rotesc în toate părţile.

Iar după ce Anhise-şi duse fiul Prin toate-acele locuri şi-i aprinse în suflet dorul viitoarei glorii, Ii spune de războaiele pe care Avea de-acîi-nnainte să le poarte De Laurenţi, de-oraşu’ lui Latinus, Şi cum să se ferească sau să-ndure Orice nevoie.

Două porţi au Visele: De corn e una, zice-se; pe-aceasta Uşor ies umbrele adevărate; Din alb ivoriu ceălaltă-i durată, Dară pe ea în lumea de de-asupra Trimit vedenii mincinoase Manii. Din vorbă-n vorbă îşi petrece-Anhise Şi fiul şi Sibila, şi pe poarta Cea de ivoriu el îi scoate-afară. Enea-ndată-şi taie drum spre flotă, La soţii lui.

Apoi, de-a lungul ţărmului, O ia de-a dreptul pînă la Caieta. Aici aruncă ancora, şi pupele Stau înşirate-acum pe malul mării.

[1] Ţărmurii lavinici sînt aceia pe care Enea avea să întemeieze oraşul Lavinium din Laţiu.

[2] De la Alba-Longa, oraşul întemeiat de Ascaniu sau Iul, fiul lui Enea.

[3] Adică a Cartaginei însăşi.

[1] Adică pentru greci, de partea cărora era Junona.

[5] Alt nume dat grecilor.

[6] Aiax violase pe Casandra în chiar templul zeiţei.

[7] Triton e fiul lui Neptun; Cimotoe, una din Nereide.

[8] Neptun.

[9] [l] întemeietorul oraşului Segesta din Sicilia (v. cîntul V).

[10] sicilian.

[11] Primul rege al Troiei. Troienii se mai numesc şi Teucri.

[12] Padova.

[13] Rege troian, bunicul lui Anhise. „Urmaşii lui" sînt romanii.

[14] Nu dictatorul luliu Cezar, ci viitorul împărat August.

[15] Nume dat, după moarte, lui Romulus.

[lc] în limba greacă ,,byrsa“ = piele.

[17] Resus, căpetenia tracilor, aliat al Troiei, venise în tabăra troiană cu caii lui, despre care un oracol spusese că, dacă ei vor paşte iarba de la Troia şi vor bea apă din rîul Xantos, Troia nu va putea fi cucerită. Diomede îl ucide pe Resus pe cînd dormea şi ia caii cu el în lagărul grecilor, spre a nu se împlini spusa oracolului.

[18] Regele Etiopilor.

[19] Punii, zice Didona, trăiesc într-o regiune caldă şi oamenii din regiunile calde erau consideraţi mai civilizaţi şi mai generoşi.

[29] Numele fratelui lui Enea şi al muntelui din Sicilia numit azi San Giuliano.

[30] E vorba de Teucru, regele Salaminei.

[31] Epitet al zeiţei Venus.

[32] E vorba de strămoşul, nu de tatăl Didonei.

CÎNTUL AL DOILEA

[1] Dolopii şi mirmidonii erau popoare din Tesalia, pe care le dusese la războiul troian Abile.

[2] Alt nume al grecilor.

[3] Un rege al Egiptului.

[4] Proorocul grecilor.

[5] Pelasgii sînt, după Herodot, vechii locuitori ai Greciei şi numirea aceasta e sinonimă cu aceea de greci.

[6] Aluzie la sacrificiul Ifigeniei.

[7] Nume dat zeiţei Palas.

[3] Nemaiavînd ajutorul zeiţei şi expediţia lor ncizbutinj, grecii trebuiau să se întoarcă în Grecia ca să „ia“ a doua oară „auspiciile", adică semnele voinţei zeilor.

[9] Adică pînă chiar în Argos şi Micena, unde domneau Agamemnon şi Menelau, nepoţii lui Pelops, fiul lui Tantal.

[10] Numită aşa după promontoriul Sigeu din Troada.

[11] Numele grecesc al celor trei Furii; aici, Furia războiului.

[12] Una din insulele Mării Egee.

[13] Fiica lui Priam şi a Hecubei şi soţia lui Enea.

[14] Adică a templului Vestei (zeiţa focului sacru).

[15] Elena, fiica lui Tindar şi a Ledei, soţia lui Menelau, apoi a lui Paris şi apoi a lui De.fob.

[16] Meduza, al cărei cap era figurat pe scutul zeiţei Palas.

[17] Regele dolopilor.

CÎNTUL AL TREILEA

1 Oraş la poalele muntelui Ida.

2 Cei vechi aveau păreri deosebite cu privire la identificarea acestor „zei mari".

3 Fiul cel mai mic al lui Priam.

4 La Polimcstor, ginerele lui Priam.

5 Insula Delos.

6 Două insule (Ciclade).

7 Fiindcă insula Delos dăduse adăpost Latonei, care născu aici pe Apolo şi pe Diana.

8 Epitet al lui Apolo, care avea un templu la Timbra, în Troada.

9 Rhoeteum e numele unui promontoriu al Troadei.

10 Cretane.

11 Regele Cretei.

12 De cretanii lui Idomeneu, care luaseră parte la războiul troian împotriva troienilor.

13 Alte nume al insulei Delos.

14 Locuitorii legendari ai Cretei.

15 Dardan e întemeietorul Troiei, lasius fratele lui.

16 Cortona, oraşul etrusc de unde Dardan adusese Penaţii pe care acuma Enea îi ducea înapoi în Italia.

17 Pilotul flotei lui Enea.

18 Bătrinul prooroc din Tracia pe care Zeus îl pedepsise trimiţînd Harpiile să-i mănîncc mîncarea. Ele fură alungate din casa lui de către doi dintre Argonauţi.

19 Tatăl lui Priam.

20 **20 Harpiile erau asimilate cu Furiile.**

21 Apolo avea un templu pe promontoriul Actium, unde, în anul 31 î.e.n., s-a dat lupta dintre Octavian şi Antoniu.

22 Un rege al Argos-ului.

23 Se subînţelege verbul (omis în stilul cpigrafic): închină.

24 Caonia era o regiune a Epirului.

25 Andromaca se gîndeşte la Polixena, jertfită de greci pe mormîntul lui Ahile.

26 Hermiona e fiica lui Menelau şi a Elenei.

27 După unii un fiu al lui Priam, după alţii un frate sau un prieten al lui Helen.

28 Fraza întreruptă şi în text.

29 A Italiei: e vorba de Marea Tircniană.

30 Vestita vrăjitoare venise în Italia din Eea, oraş în Colchida.

31 Şi anume în Bruttium.

32 Oraş în Locrida.

33 Regiunea din sudul Calabriei, locuită de Salentini.

34 Oraş în Tesalia.

35 Promontoriul nord-estic al Siciliei.

36 Capul sudic al Siciliei.

37 Zeităţi personificînd ceasurile zilei.

38 E vorba de localitatea Arx s. Castrum Minervae din Calabria.

39 Al lunonei Lacinia, numite aşa fiindcă era pe promontoriul Lacinium de la intrarea în golful Tarentului.

43 Oraş în Bruttium.

44 Oraş în Bruttium.

45 Unul din Giganţi.

46 Golf şi oraş la nord de Siracuza.

47 Peninsulă în regiunea Siracuzei.

48 Golful Siracuzei.

49 Promontoriu la intrarea în golful Siracuzei.

50 Nimfa fîntînei cu aceiaşi nume din insula Ortigia.

51 Camarina este o colonie greacă în Sicilia, în apropierea căreia era o mlaştină pestilenţială. Locuitorii oraşului au întrebat oracolul de la Delfi dacă o pot seca. Zeul le-a răspuns să nu se atingă de ca. Ei n-au ascultat şi au secat mlaştina. Duşmanii au putut, astfel, ocupa şi distruge oraşul.

CÎNTUL AL PATRULEA

[1] Infernului.

[2] Regele maxitanilor, popor nomad din Africa. El ceruse în căsătorie pe Didona.

[3] Soarele, fiul Titanului Hiperion.

[4] Masilii erau un trib african în sudul Numidiei.

[5] Regiunea din sudul Asiei Minore, unde Apolo îţi avea un templu.

[6] Populaţie de lîngă muntele Parnas.

[7] Populaţie scitică.

[8] Munte în insula Delos.

[9] Unul din Giganţi.

[10] Zeu egiptean identificat cu lupiter.

[11] Popor african în sudul Numidiei.

[12] Bahice. Leneu e alt nume al zeului Bacus.

[13] Fiul Titanului lapet şi muntele din Africa.

[14] Zeul Mercur se născuse pe muntele Cilene din Arcadia.

[15] Mercur era fiul Maiei şi aceasta fiica Iui Atlas.

[16] Muntele de lîngă Teba, pe care se celebrau sărbătorile lui Bacus.

[17] Celălalt nume (punic) al Didonei.

[18] Oraş în Lidia (Asia Minoră), unde Apolo avea un templu.

[19] Din Hircania, regiune vecină cu Caucazul.

[20] Portul din Beoţia din care flota grecească a pornit împotriva Troiei.

[21] Penteu, regele Tebei, fiindcă se împotrivise introducerii cultului dionisiac, fu pedepsit de zeu: el înnebuni şi, în nebunia lui, urmărit de Furii, zicea că vede doi sori şi două Tebe.

[22] Oreste era urmărit de Furii şi de umbra mamei lui, Clitemnestra, pe care o ucisese. Ca să scape, el intrare în templul lui Apolo, dar Furiile (în text Direle) îl aşteptau la ieşirea din templu. Subiectul fusese tratat şi de poeţii dramatici latini.

[23] Merele de aur din grădina Hesperidelor erau păzite de un balaur cu o sută de capete.

[24] Erebul = zeitate a întunericului; Caosul = personificare a iadului.

[25] Laomedon, regele Troiei, îşi călcase cuvîntul refuzînd să dea lui Neptun şi lui Apolo suma făgăduită pentru că-i ridicaseră zidurile Troiei.

CÎNTUL AL CINCILEA

[1] Siciliene.

[2] Eroul eponim al unei populaţii din Sicilia, considerată tot de origine troiană: el ar fi fost fiul natura] al lui Anhise.

[3] Numele nu numai al fiului Soarelui, ci şi al Soarelui însuţi.

[4] Corăbiile care iau parte la această „regată" au, fiecare, un nume: Rechinul, Himera, Centaurul şi Scila, iar conducătorii lor (soţi de-ai lui Enea) erau socotiţi de unele familii artistocratice din Roma drept strămoşii

lor.

[5] **Pe Gias.**

[G] **Şi anume, cu partea de dinainte a corăbiei.**

[7] **Promontoriul din sudul Laconiei, foarte periculos pentru navigatori.**

[8] **Mnesteu se gîndeşte că s-ar putea să şi învingă.**

[9] **Valurile cele mai depărtate de punctul de plecare al cursei şi care sînt cele de la stînca sau straja care trebuia ocolită.**

[10] **Zeu marin, fiu al lui Neptun.**

[11] **Una din Nereide.**

[12] **Zeul care împinge navele în port.**

[13] **Ganimede, fiul regelui troian Tros.**

[14] **Lui Mnesteu.**

[15] **Erou grec.**

[16] **Lui Gias.**

[17] **Sicilieni.**

[18] **Oraş în Arcadia.**

[19] **Nume necunoscut.**

[20] **Regele Bebricilor din Bitinia, vestit pugilist.**

[21] **Troian, întemeietorul oraşului Entella din Sicilia.**

[22] **Erix, fratele lui Enea, era şi vestit pugilist.**

[23] **Entelus.**

[24] **Lupta dintre Erix şi Hercule, în care Erix fu ucis.**

[25] **Alt nume al lui Hercule.**

[26] **Munte în Arcadia.**

[27] **Lui Erix, zeificat şi protector al lui Entelus.**

[28] **Căpetenia licienilor în războiul troian.**

[29] **Regele Traciei şi tatăl Hccubci, soţia lui Priam.**

[30] **Fiul lui Priam.**

[31] **Aluzie la întemeierea de către Priam cel mic al oraşului din Laţiu Politorium.**

[32] **O parte din Marea Egee.**

[33] **Munte în Epir.**

[34] **Numită aşa după numele unui rîu Triton, pe malurile căruia ea s-ar fi născut.**

[35] **Alt nume al lui Pluto, zeul infernului.**

[38] **Epitet al zeiţei, care îşi avea un templu vestit Ia Idalium, oraş în Creta.**

[39] **Aluzie la furtuna din cîntul întîi.**

[40] **Oraşul latinilor din Italia.**

[41] **Pescar din Beoţia, metamorfozat în zeu marin.**

[42] **Fiica lui Cadmus, întemeietorul Tebei.**

[43] **Toate sînt Nereide, fiice ale lui Nereu, zeu al mării.**

[44] **Nume cunoscut numai din Iliada, XIV, 490.**

CÎNTUL AL ŞASELEA

[1] **Cume era colonia oraşului Calcis din insula Eubca.**
[2] **Enea nu era singur.**
[3] **Epitet al Dianei din infern (= zeiţa de la răspîntii).**

[4] **Fiul lui Minos şi al Pasifaei, ucis de atenieni fiindcă ieşise învingător la jocurile Panatenee.**
[5] **Atenienii se numesc aşa de la Cecrops, primul rege al Atenei.**
[8] **Al Cretei.**
[9] **Soţia lui Minos, regele Cretei.**
[10] **De Ariadna, fiica lui Minos, îndrăgostită de Teseu, care venise în Creta ca să ucidă Minotaurul.**
[11] **Icâr e fiul lui Dedal. Şi el zburase cu tatăl său, dar, apropiindu-se prea mult de soare, aripile i se desfăcută şi el se prăbuşi în mare.**
[12] **Aluzie la templul închinat de August lui Apolo pe Palatin.**
[13] **Aluzie la „jocurile apolinare" înfiinţate în timpul războiului al doilea punic.**
[14] **Aluzie la templul lui lupiter Capitolinul în care se păstrau Cărţile Sibiline.**
[15] **Aluzie la colegiul de preoţi care interpretau Cărţile sibiline.**
[16] **lupiter hotărîse ca cei doi Dioscuri — dintre care Castor era muritor, iar Polux nemuritor — după moartea lui Castor să petreacă amîndoi o zi în cer şi alta în infern.**
[17] **Din cer în infern şi din infern în cer.**
[18] **Zeu marin, fiu al lui Neptun.**
[19] **„Fără păsări".**
[20] **Mama Eumenidelor (sau Furiilor) e Noaptea.**
[21] **Tărînei.**
[29] **Rîul de foc din intern.**
[30] **A lui Gerion, regele mitic din Spania.**
[31] **Oraş în Lucania.**
[32] **Cocitul.**
[33] **Regele lapiţilor, amic al lui Teseu.**
[34] **Proserpina era fiica Iui lupiter, fratele lui Pluto.**
[35] **Fedra, soţia lui Teseu, se sinucise fiindcă Hipolit, fiul său vitreg, îi respinsese dragostea.**
[36] **Procris, soţia regelui Focidei, Cefal, geloasă de soţul ei, fu ucisă din greşeală chiar de dînsul.**
[37] **Trădîndu-şi soţul, fu ucisă de fiul său.**
[38] **Se sinucise urcîndu-se pe rugul soţului ei.**
[39] **Soţia lui Protesilau. După ce obţinu de la zei să-şi mai vadă odată bărbatul, care murise în războiul troian, se sinucide şi ea.**
[40] **La început fată, fu iubită de Poseidon şi schimbată de el în bărbat. Cînd, apoi, muri într-o încăierare cu Centaurii, în infern deveni iar femeie.**
[41] **Tatăl lui Diomede, eroul troian.**
[42] **Regele Arcadiei.**

[43] **Regele Argosului.**
[44] **Vizitiul Iui Priam.**
[45] **Una din Furii.**
[46] **Fiii gigantului Aloeus, Otos şi Efialt.**
[47] **Fiul lui Eol, fratele Iui Sisif şi rege al Elidei.**
[48] **Salmonia, întemeiată de Salmoneu.**
[49] **Orfeu, cîntăreţul celebru al timpurilor eroice.**
[50] **Cîntec în onoarea lui Apolo.**
[51] **Rîu mitic, identificat cu Padul, Ronul sau Rinul.**
[52] **Poet grec legendar, discipol al lui Orfeu.**

[53] **V. cîntul al patrulea, nota 3.**
[54] **Emanaţiile sufletului universal sînt principiile sau germenii de viaţă ai tuturor fiinţelor.**
[55] **Versurile din paranteză sînt intercalate ţi Întrerup jirul ideilor.**
[56] **Fiica regelui Latinus din Laţiu ţi soţia lui Enea.**
[57] **Tutorul lui îi luase tronul ţi el ajunse mai tîrziu să domnească.**
[58] **Aceste opt oraţe erau colonii ale oraţului Alba.**
[80] **„Bunicul" e Numitor, tatăl Iliei (= Rhea Silvia).**
[81] **Aluzie Ia apoteoza lui Romulus.**
[82] **Muntele din Frigia, unde îţi avea cultul Marea mamă a zeilor.**
[83] **Nu luliu Cezar, ci August.**
[84] **Munte în Arcadia.**
[88] **Mlaţtină In Argolida.**
[89] **Oraţ ţi munte în India.**
[90] **Numa Pompiliu.**
[91] **Oraţ în ţara Sabinilor.**
[92] **Cele două familii romane celebre pentru patriotismul lor.**
[93] **T. Manlius Torquatus.**
[94] **Ga să ucidă pe propriul său fiu, care se luptase contra latinilor împotriva ordinului său.**
[95] **M. Furius Camillus despresura Capitoliul asediat de Gali.**
[96] **Cezar ţi Pompei.**
[97] **Oraţ în Liguria.**
[98] **Anhise se adresează lui Cezar.**
[99] **Consulul M. Mummius.**
[100] **L. Aemilius Paullus învinse în bătălia de la Pydna (168) pe Perseu, regele Macedoniei (menţionat mai jos drept descendent al lui Ahile, nepotul lui Eac): prin această victorie întreaga Grecie se apropia de subjugarea ei de către romani.**
[101] **Tribunul militar A. Cornelius Cossus ucise pe Lars Tolumnius, regele Veienţilor.**
[102] **Consulul Q. Fabricius Luscinus, celebru prin dezinteresarea lui, refuză a primi bani de la Pirus, regele Epicului.**
[103] **Consulul C. Atilius Serranus îţi semăna ogorul cînd i se aduse la cunoţtinţă că a fost ales consul.**
[104] **Vestita familie romană din care cel mai vestit e Q Fabius Maximus**

Cunctator din timpul războiului al doilea punic.

[105] M. Claudius Marcellus ucise în bătălia de la Clastidiuna (a. 222) pe Viridomar, căpetenia galilor Insubri şi avu un mare rol militar în apărarea Italiei împotriva lui Hanibal.

[106] înainte de M. Claudius Marcellus, armele luate de un general roman de la un general duţman, fuseseră luate numai de două ori.

[107] E vorba de M. Claudius Marcellus, fiul Octaviei, sora lui August, ginerele acestuia, mort în vîrstă numai de nouăsprezece ani.

CUPRINS

Cum am tradus Eneida / 5
Cîntul întîi / li
Cîntul al doilea / 48
Cîntul al treilea / 86
Cîntul al patrulea / 122
Cîntul al cincilea / 157
Cîntul al şaselea / 198
Note / 240

Lector: VASILE IGNA
Tehnoredactor: A. MOLNAR
Apărut: 1979. Bun de tipar: 25.03.1979
Comanda nr.: 1807. Coli de tipar 15,5
Tiraj: 13.000 + 90 + 50 expl. legate
Hîrtie: Velină 80 gr/m^2. Format: 16/70x100

Tiparul executat sub comanda nr. 57/1979
Ia întreprinderea Poligrafică Cluj,
Municipiul Cluj-Napoca
Str. Brassai nr. 5—7
Republica Socialistă România

Eu arme cînt acum şi pe bărbatul Cel care, de pe plaiurile Troiei,
El cel dinţii, veni minat de soartă Pe ţărmurii lavinici, în Italia.
Mult timp l-au aruncat pe dînsul zeii Şi pe uscat şi pe adîncul mării
Din pricina mîniei nempăcate A aprigei lunone. Multe încă A
suferit şi în război, pe urmă, Cetatea pînă s-o întemeieze Şi zeii
pînă să-i aducă-n Laţiu: Aşa născutu-s-a latina gintă, Aşa părinţii
noştri de la Alba Şi zidurile Romei celei nalte.

PUBLIUS VERGHIUS MARO

EXEID

A
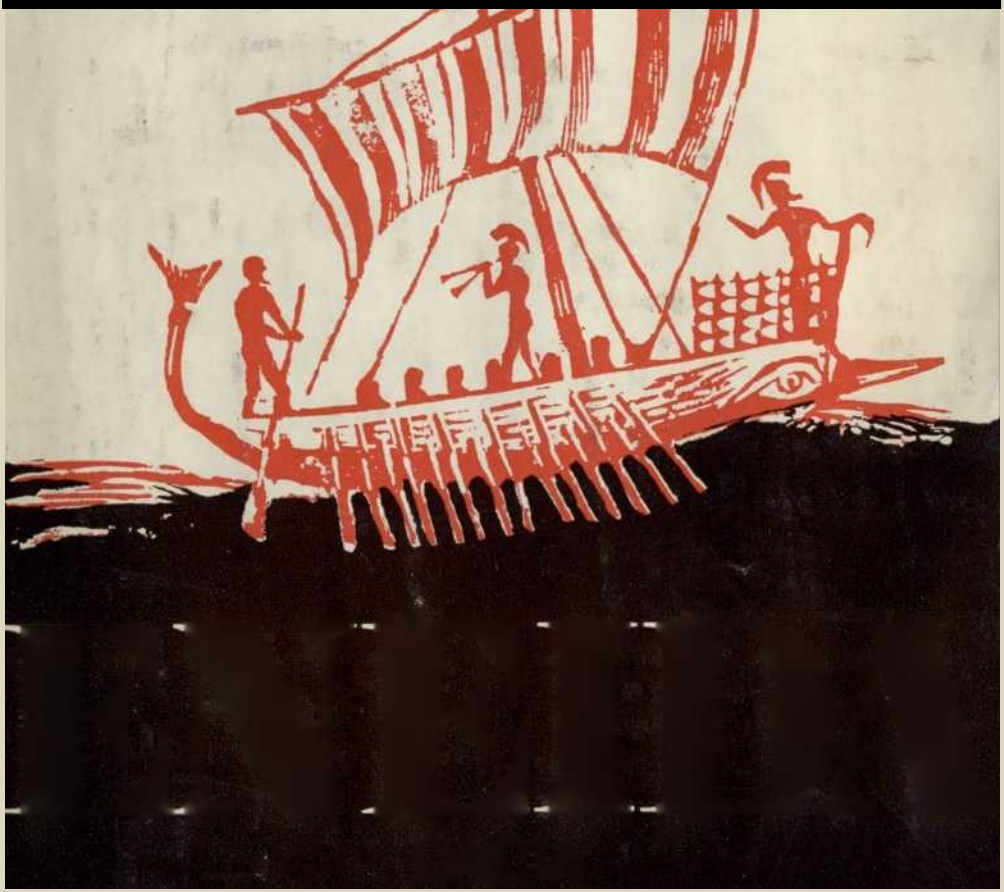
DACIA